ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

e-öğrenme ortamları

Yepyeni deneyimler sunan birbirinden farklı eğitim materyalleri

etkileşimli e-kitap

Video ve seslerle desteklenmiş bir öğrenme ortamı sunan etkileşimli e-kitap ile öğrenmek artık daha kolay! Masaüstü ve dizüstü bilgisayarlarınızda görüntüleyebileceğiniz etkileşimli e-kitaplara mobil ortamlardan da erişebilirsiniz.

deneme sınavları

Ünite sonu çalışma soruları ve Ara sınav/Dönem sonu deneme sınavları ile kendinizi test edebilirsiniz. Soruları bilgisayar ve mobil cihazlardan görüntülüyebilir, isterseniz yazdırabilirsiniz.

ünite çalışma notları

Üniteyi okuyarak öğrendiklerinizi pekiştirmek ve bilgilerinizi kalıcı hale getirmek için, çalışma notlarından yararlanarak tekrar yapabilirsiniz. Ayrıca çalışma notlarının dökümünü alarak istediğiniz zaman çalışabilirsiniz.

e-seminer

Eşzamanlı e-seminer dersleri ile hepimiz sanal sınıflarda buluşabiliyoruz. Canlı derslerde sorularınızı sorabilirsiniz. Derse katılamadığınızda tüm e-seminerlerin video kayıtlarına istediğiniz zaman erişebilirsiniz.

çıkmış sınav soruları

Derslerinize ait geçmiş yıllarda yapılan sınavlarda çıkmış sorulara erişebilirsiniz.

ders anlatım videoları

Derslerinize ait konu anlatım videolarına bilgisayarınızdan veya mobil cihazınızdan istediğiniz zaman istediğiniz yerden ulaşabilir, videoları dilediğiniz kadar izleyebilirsiniz.

444 10 26
0850 200 46 10-19 (10hat)
www.anadolu.edu.tr

/anadoluuniversitesi /Anadolu_Univ instagram.com/anadoluuniv

www.eogrenme.anadolu.edu.tr

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2076
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 1110

Anadolu Üniversitesi
İlâhiyat Önlisans Programı

ARAPÇA-III

Editör
Prof.Dr. Ahmet Turan ARSLAN

Yazarlar
Prof.Dr. Ahmet Turan ARSLAN (Ünite 5, 6, 8)
Prof.Dr. Tacittin UZUN (Ünite 1, 2)
Prof.Dr. Ali BULUT (Ünite 3, 4, 7)
Prof.Dr. Halil İbrahim KAÇAR (Ünite 9, 10)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Genel Akademik Koordinatörler
Prof.Dr. İbrahim Hatiboğlu (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof.Dr. Ali Erbaş (Sakarya Üniversitesi)

Program Koordinatörü
Prof.Dr. Cemil Ulukan

Uzaktan Öğretim Tasarım Birimi
Genel Koordinatör
Prof.Dr. Levend Kılıç

Genel Koordinatör Yardımcısı
Öğretim Tasarımcısı
Prof.Dr. Müjgan Yazıcı Bozkaya

Öğretim Tasarımcısı Yardımcıları
Yrd.Doç.Dr. Mehmet Fırat
Arş.Gör. Nur Özer Canarslan

Grafik Tasarım Yönetmenleri
Prof. Tevfik Fikret Uçar
Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

Ölçme Değerlendirme Sorumlusu
Öğr.Gör. Fatma Şennur Arslan

Kitap Koordinasyon Birimi
Doç.Dr. Feyyaz Bodur
Uzm. Nermin Özgür

Kapak Düzeni
Prof. Tevfik Fikret Uçar

Dizgi
Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi

Arapça-III

ISBN
978-975-06-0759-2

8. Baskı

Bu kitap ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Web-Ofset Tesislerinde 60.000 adet basılmıştır.
ESKİŞEHİR, Nisan 2016

İÇİNDEKİLER

Ünite 1: Mezîd Fiiller/ الأَفْعَالُ الْمَزِيدَة 2

Ünite 2: Haber Türleri/ أَنْوَاعُ الْخَبَر 34

Ünite 3: İsm-i Mevsûl/ الاِسْمُ الْمَوْصُولُ 64

Ünite 4: İlletli Fiiller ve Çekimi/ الأَفْعَالُ الْمُعْتَلَّةُ وَتَصْرِيفُهاَ 92

Ünite 5: Nâibü'l-Fâil/ نَائِبُ الْفَاعِلِ 126

Ünite 6: el-Mef'ûlü Fîh: Zaman ve Mekân Zarfları/ الْمَفْعُولُ فِيهِ 150

Ünite 7: el-Mef'ûlü'l-Mutlak/ الْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ 178

Ünite 8: el-Mef'ûlü Leh/ الْمَفْعُولُ لَهُ 202

Ünite 9: Atıf ve Edatları/ العَطْفُ وَحُرُوفُهُ 224

Ünite 10: Hâl ve Türleri/ الحَالُ وَأَنْوَاعُهُ 246

ÖNSÖZ

Çağdaş insanın iletişim ihtiyaçları artık yalnızca anadille karşılanamamakta, bir ya da daha fazla yabancı dilin öğrenilmesine, günümüzde kaçınılmaz bir zorunluluk gözüyle bakılmaktadır. Ülkemizde yabancı dil öğretimi uzun zamandan beri orta ve yüksek eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmış, böylece hiç değilse "okumuş" kişilerin bu değerli bildirişim aracına sahip olmaları tavsiye edilmiştir.

Ülkemizde öğretilmesi kararlaştırılan yabancı dillerden birisi de Arapça'dır. Bu karar çok yerindedir. Çünkü Arapça çok uzun bir tarihî geçmişe sahip oluşunun yanında, Emevî, Abbasî, Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinin yaşadığı çok geniş bir coğrafi alana yayılmış, oralarda yaşayan ve bu coğrafyaya komşu bölgelerdeki insanların dînî, edebî, tarihî ve çeşitli yönlerden kültürel hayatlarını güçlü bir şekilde ilgilendirmiş bir dildir. Bu uluslararası özelliğini Arapça günümüzde de devam ettirmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, UNESCO, Afrika Birliği, İslam Konferansı Örgütü gibi uluslararası kuruluşlarda çalışma dili olarak kabul edilen önemli dillerden birisi de Arapça'dır. Bu önemi dolayısıyla bir asra yakın zamandan beri Arapça, uluslararası yayın kuruluşlarında yerini almış bulunmaktadır. Son olarak TRT de Arapça yayın yapan bir televizyon kanalı kurmuştur. İşte bütün bunlar gösteriyor ki, Arapça dînî, edebî ve kültürel bakımından tarihte oynadığı rol yanında günümüzde de dünyanın pek çok ülkesinde ekonomik, ticarî ve hatta politik alanlarda insanların dikkatini çeken ve yaşayan bir dil olma özelliğini korumaktadır.

Arapça'nın ülkemiz için önemi ise daha büyüktür. Şöyle ki coğrafî yakınlığı dolayısıyla ülkemizin Arap ülkeleri ile uzun bir geçmişe sahip olan komşuluk ilişkisi söz konusudur. Bununla beraber İslam Dîni'nin temel kitabı Kur'ân-ı Kerîm'in ve onun bir tür yorumu diyebileceğimiz hadislerin dilinin Arapça olması, ayrıca bu iki temel kaynağın açıklanması ve yorumlanması uğrunda oluşturulan İslâmî ilimler alanında ortaya konulmuş bulunan ölümsüz eserlerin bu dille yazılmış olması da bir diğer önemli unsurdur. Öte yandan ülkemiz kültürü için çok sayıda dînî, edebî, tarihî alanlarda Arapça yazılmış bir çok esere de sahip bulunmaktayız. Bütün bunların yanında son yıllarda ekonomik zorunlulukların sonucu olarak vatandaşlarımız Arap ülkeleriyle iletişim kurma ihtiyacı duymaktadırlar.

İnsanımız için öneminden kısaca bahsettiğimiz Arapça, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlahiyat Önlisans Programında da haklı olarak yerini almıştır. Elinizdeki bu kitap Arapça III dersi konularını içermektedir. Her ünitenin amaçları ve dersin daha kolay ve sağlam bir şeklide öğrenilmesi için

yapılan önerilerden sonra bir "okuma parçası" verilmiştir. Okuma parçasının ardından parçanın anlaşılması için çeşitli alıştırmalar konulmuştur. Sonra ünitede işlenen dilbilgisi konusu, basit bir anlatımla ve harekeli örnekleriyle birlikte anlamları da yazılmıştır. Örnek cümlelerin doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için anlamları da yanlarına yazılmıştır. Üniteyle ilgili çeşitli alıştırmalarla birlikte konunun bir özeti verilmiştir. Bu seviyede anlamına ihtiyaç duyulabileceğini düşündüğümüz kelime ve deyimler alfabetik olarak dizilmiştir. 'Sıra Sizde' ve 'Kendimizi Sınayalım' bölümlerinin yanıt anahtarları da kolaylık sağlamak amacıyla dersin sonuna konulmuştur.

Şimdi bu kitapta yazılanları en iyi bir şekilde öğrenebilmek için nasıl çalışalım? İşte şu aşağıda sıraladıklarımızı uyguladığınız takdirde bu amacınızın gerçekleşmiş olacağını göreceksiniz.

- Önce Arapça'yı öğrenebileceğinize kendinizi inandırınız. "Öğrenemem" korkusunu kalbinizden atınız.
- Arapça'yı öğrenmeye gönülden ve samimiyetle karar veriniz.
- Okuma parçalarını dikkatli bir şekilde okuyunuz.
- Anlamlarını bilemediğiniz kelime ve deyimleri ünitedeki ilgili yerinden bulmaya çalışınız. Yine de bilemediğiniz kelime olursa herhangi bir Arapça sözlükten faydalanınız.
- Dilbilgisi kısmında anlatılanları ve örnek cümleleri kavrayınız.
- Verilen alıştırmaları istendiği şekilde yapınız.
- Alıştırmalar için sizin verdiğiniz karşılıkları yanıt anahtarındakilerle kontrol ediniz. Yanlışlarınız varsa konuyu tekrarlayarak noksanlarınızı tamamlayınız.
- Türkçe'den Arapça'ya çevirileri yapınız. Siz de benzer cümleleri kurarak çevirmeye çalışınız.
- Ders çalışırken yanınızda Arapça bir sözlük bulundurmayı alışkanlık haline getiriniz. Bu çok önemlidir, çünkü Arapça metinler şu kitabın iki kapağı arasındakilerden ibaret değildir. Arapça metinleri anlamanız için en başta gelen kelime ve gramer bilginizin yanında Arapça-Türkçe veya Arapça-Arapça sözlüklerdir.
- Arapça radyo, Tv ve internet yayınlarını takip ediniz.
- Bir dili dolayısıyla Arapçayı öğrenmenin en iyi yolu AZ DA OLSA SÜREKLİ bir şekilde çalışmaktır.

Bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilir ve Arapça öğrenmek isteyen herkese üstün başarılar dilerim.

Prof. Dr. Ahmet Turan ARSLAN (Editör)

1

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Mezîd fiili tanıyabilecek,
- Sülâsînin mezîdi rubâî, humâsî ve südâsî fiillerle kalıplarını ayırt edebilecek,
- Rubâî mücerred, rubâînin mezîdi humâsî ve südâsî fiillerle onların kalıplarını tanıyabilecek,
- Arapçada kalıplar vasıtasıyla yeni cümleler kurabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Mezîd fiil
- Sülâsî
- Rubâî
- Sülâsînin mezîdi rubâî, humâsî ve südâsî
- Rubâî mucerred, rubâînin mezîdi humâsî ve südâsî

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Sarf Kitabı'ndan Sahîh fiil çekimleri konusuna baş vurunuz.
- Arapça-Türkçe bir sözlükten خَرَجَ ve كَتَبَ gibi bazı fiillerin türevlerini gözden geçiriniz. Okuyacağınız metinlerde çok ihtiyaç duyacağınız için sözlük kullanmaya alışınız.

Mezîd Fiiller

الأَفْعَالُ الْمَزِيدَةُ

GİRİŞ

Bitişken dillerde bir kelimeden değişik mânâlar elde etmek için, değişik eklerden istifade edilir. Mesela, bitişken dillerden olan Türkçemiz'deki "YAZ" kökünden değişik mânâlar elde etmek için bu kökün sonuna, aşağıdaki listede görülen ekler getirilir:

Yaz-ı	:Yazı
Yaz-ıcı	:Yazıcı
Yaz-an	:Yazan
Yaz-ar	:Yazar
Yaz-ılan	:Yazılan
Yaz-mak	:Yazmak
Yaz-dır-mak	:Yazdırmak
Yaz-dır-ıl-mak	:Yazdırılmak
Yaz-ım	:Yazım
Yaz-ış	:Yazış

Görüldüğü gibi, ortak kökten yeni mânâlar elde etmek için kökün sonuna getirilen değişik eklerden istifade edilmiştir. Arapça gibi bükülgen dillerde ise, değişik mânâlar elde etmek için isim ve fiillere şamil olmak üzere, ekler ilave etmek yerine, kelimeler değişik kalıplara nakledilir. İşte bu, mücerret birer kök olan (فعل) ile (فعلل) köklerine bazı harfler ilave etmek ya da kök harflerindeki bazı harfleri tekrarlamak suretiyle yapılır. Bu şekilde elde edilen fiillere mezîd yani ilaveli fiiller denir.

INTERNET

Arapça kelimeler ve fiil çekimleriyle ilgili daha ayrıntılı örnekler için http://www.onlinearabic.net adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

مَنْ يَكْسِبُ السِّبَاقَ؟

جَلَسَ الأَرْنَبُ مَعَ صَدِيقَتِهِ السُّلَحْفَاةِ يَقْرَآنِ قِصَّةَ سِبَاقِ الأَرْنَبِ مَعَ السُّلَحْفَاةِ، وَكَيْفَ سَبَقَتْهُ السُّلَحْفَاةُ بِهِمَّتِهَا ونَشَاطِهَا.

قَالَ الأَرْنَبُ: هَذَا غِشٌّ وخِدَاعٌ، كَانَ عَلَى جَدَّتِكِ السُّلَحْفَاةِ أَنْ تُوقِظَ جَدِّي الأَرْنَبِ عِنْدَمَا نَامَ، لاَ أَنْ تَنْتَهِزَ الْفُرْصَةَ وتَسْتَمِرَّ فِي الْمَسِيرِ، لاَ أَرضَى أَنْ تَخْدَعَ جَدَّتُكِ جَدِّي.

ضَحِكَتِ السُّلَحْفَاةُ وَقَالَتْ: هَذَا لَيْسَ غِشًّا، بَلْ نَشَاطٌ وهِمَّةٌ عَالِيَةٌ.

عَبَسَ الأَرْنَبُ وقَالَ: هَكَذَا دَائِماً أَنْتِ، تُدَافِعِينَ عَنْ أَجْدَادِكِ حَتىَّ وَإِنْ كَانُوا عَلَى خَطَأٍ.

قَالَتِ السُّلَحْفَاةُ: أَشْعُرُ بِالْفَخْرِ عِنْدَمَا أَتَحَدَّثُ عَنْ أَجْدَادِي، وَهَذَا مِنْ حَقِّي، كَمَا أَنَّكَ تَفْتَخِرُ بِأَجْدَادِكَ.

ثُمَّ قَالَتِ السُّلَحْفَاةُ وهِيَ تَبْتَسِمُ: حَسَناً.. حَسَناً.. يَا صَدِيقِي.. مَا رَأْيُكَ أَنْ نَتَسَابَقَ هَذِهِ الْمَرَّةَ، لِنَرَى مَنْ سَيَسْبِقُ أَوَّلاً.

قَالَ الأَرْنَبُ: هَيَّا.. هَيَّا.. وَلْتَكُنْ تِلْكَ الشَّجَرةُ البَعِيدَةُ هِيَ نِهَايَةَ السِّبَاقِ.

قَالَتِ السُّلَحْفَاةُ: إِذَنْ غَداً صَباحاً وَعِنْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ، عِنْدَمَا يَصِيحُ الدِّيكُ، سَيَكُونُ الاِنْطِلاَقُ، مِنْ هَذِهِ النُّقْطَةِ.

قَالَ الأَرْنَبُ: إِذَنْ سَنَنَامُ هُنَا عِنْدَ هَذِهِ النُّقْطَةِ كَيْ نَبْدَأَ السِّبَاقَ غَداً.

وَعِنْدَ الْمَسَاءِ أَدْخَلَتِ السُّلَحْفَاةُ رَأْسَهَا فِي قَوْقَعَتِهَا، وغَطَّتْ فِي نَوْمٍ عَمِيقٍ، كَيْ تَتَأَهَّبَ لِسِبَاقِ يَوْمِ غَدٍ.

اِسْتَلْقَى الأَرْنَبُ عَلَى الأَرْضِ وحَاوَلَ النَّوْمَ، ولَكِنَّهُ تَذَكَّرَ جَدَّهُ الأَرْنَبَ، فَخَافَ أَنْ يَنَامَ وَتَحِينَ سَاعَةُ الاِنْطِلاَقِ، ويَخْسَرَ السِّبَاقَ كَمَا خَسِرَهُ جَدُّهُ الأَوَّلُ.

وقَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ بِقَلِيلٍ أَخَذَ النُّعَاسُ يُدَاعِبُ عَيْنَيِ الأَرْنَبِ، والأَرْنَبُ يَطْرُدُ النُّعَاسَ بِإِصْرَارٍ، ومَا أَنْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ حَتىَّ غَطَّ الأَرْنَبُ فِي سُبَاتٍ عَمِيقٍ.

صَاحَ الدِّيكُ مُعْلِناً بَدْأَ النَّهَارِ.

اِسْتَيْقَظَتِ السُّلَحْفَاةُ وفَرَكَتْ عَيْنَيْهَا، ونَظَرَتْ إِلَى الأَرْنَبِ فَوَجَدَتْهُ يَغُطُّ فِي النَّوْمِ.

صَاحَتِ السُّلَحْفَاةُ عَلَى الأَرْنَبِ تُوقِظُهُ دُونَ جَدْوَى.

تَذَكَّرَتِ السُّلَحْفَاةُ الْوَعْدَ بِأَنْ يَبْدَآ السِّبَاقَ عِنْدَ صِيَاحِ الدِّيكِ، وهَا هُوَ الدِّيكُ يَصِيحُ بِصَوْتِهِ الْعَالِي، والأَرْنَبُ لاَ يَسْتَيْقِظُ، وهَذَا ذَنْبُهُ ولَيْسَ ذَنْبَ السُّلَحْفَاةِ.

بَدَأَتِ السُّلَحْفَاةُ بِالْمَسِيرِ بِهِمَّةٍ عَالِيَةٍ، وهِيَ تَتَذَكَّرُ جَدَّتَهَا عِنْدَمَا سَبَقَتِ الأَرْنَبَ، فَتَزِيدُ مِنْ سُرْعَتِهَا.

تَوَسَّطَتِ الشَّمْسُ كَبِدَ السَّمَاءِ، وأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشِعَّتِهَا الدَّافِئَةِ وَجْهَ الأَرْنَبِ النَّائِمِ، وفَجْأَةً اِسْتَيْقَظَ الأَرْنَبُ ونَظَرَ صَوْبَ السُّلَحْفَاةِ فَلَمْ يَجِدْهَا.

اِنْطَلَقَ الأَرْنَبُ يَعْدُو حَتىَّ وَصَلَ الشَّجَرَةَ الْمُتَّفَقَ عَلَيْهَا، وهُنَاكَ كَانَتِ الْمُفَاجَأَةُ العَظِيمَةُ.

فَقَدْ رَأَى السُّلَحْفَاةَ عِنْدَ الشَّجَرَةِ تَمْسَحُ عِرْقَهَا وهِيَ سَعِيدَةٌ بِانْتِصَارِهِ.

ضَحِكَتِ السُّلَحْفَاةُ وقَالَتْ: حَاوَلْتُ إِيقَاظَكَ دُونَ جَدْوَى، فَلاَ تُلْقِي بِاللَّوْمِ عَلَيَّ، وغَداً سَيَحْكِي أَحْفَادِي عَنْ هَذَا السِّبَاقِ بِفَخْرٍ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

بَكَى الأَرْنَبُ حَتَّى احْمَرَّ أَنْفُهُ، لأَنَّهُ خَسِرَ السِّبَاقَ كَمَا خَسِرَهُ جَدُّهُ الأَوَّلُ.

وذَهَبَ مُغَاضِباً يَنْدُبُ حَظَّهُ الْمُتَعَثِّرَ.

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. كَيفَ بَدَأَتِ السُّلَحْفَاةُ بِالْمَسِيرِ؟

2. لِمَاذَا بَكَى الأَرْنَبُ حَتَّى احْمَرَّ أنْفُهُ؟

3. مَتَى أَدْخَلَتِ السُّلَحْفَاةُ رَأْسَهَا فِي قَوْقَعَتِهَا؟

4. مَتَى أَخَذَ النُّعَاسُ يُدَاعِبُ عَيْنَيِ الأَرْنَبِ؟

5. لِمَاذَا يَصِيحُ الدِّيكُ؟

6. مَتَى تَشْعُرُ السُّلَحْفَاةُ بِالْفَخْرِ؟

7. عَمَّنْ كَانَتِ السُّلَحْفَاةُ تُدَافِعُ دَائِمًا؟

8. مَاذَا لاَ يَرْضَى الأَرْنَبُ؟

9. مِنْ أَيْنَ سَيَكُونُ الاِنْطِلاَقُ؟

10. مَنْ كَسَبَ السِّبَاقَ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeler mâzî ise, muzâri ve mastarlarını; muzâri ise, mâzî ve mastarlarını belirtiniz.

1. كَانَ عَلَى جَدَّتِكِ السُّلَحْفَاةِ أَنْ تُوقِظَ جَدِّي الأَرْنَبِ عِنْدَمَا نَامَ.

2. ضَحِكَتِ السُّلَحْفَاةُ وقَالَتْ: حَاوَلْتُ إِيقَاظَكَ دُونَ جَدْوَى.

3. وفَجْأَةً اِسْتَيْقَظَ الأَرْنَبُ ونَظَرَ صَوْبَ السُّلَحْفَاةِ فَلَمْ يَجِدْهَا.

4. تَذَكَّرَتِ السُّلَحْفَاةُ الْوَعْدَ بِأَنْ يَبْدَآ السِّبَاقَ عِنْدَ صِيَاحِ الدِّيكِ.

5. ومَا أَنْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ حَتىَّ غَطَّ الأَرْنَبُ فِي سُبَاتٍ عَمِيقٍ.

6. مَا رَأْيُكَ أَنْ نَتَسَابَقَ هَذِهِ الْمَرَّةَ، لِنَرَى مَنْ سَيَسْبِقُ أَوَّلاً.

7. وقَالَ: هَكَذَا دَائِماً أَنْتِ، تُدَافِعِينَ عَنْ أَجْدَادِكِ حَتىَّ وَإِنْ كَانُوا عَلَى.

8. قَالَتِ السُّلَحْفَاةُ: أَشْعُرُ بِالْفَخْرِ عِنْدَمَا أَتَحَدَّثُ عَنْ أَجْدَادِي.

9. وَهَذَا مِنْ حَقِّي، كَمَا أَنَّكَ تَفْتَخِرُ بِأَجْدَادِكَ.

10. ثُمَّ قَالَتِ السُّلَحْفَاةُ وهِيَ تَبْتَسِمُ: حَسَناً.. حَسَناً.. يَا صَدِيقِي

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(نشاهد – رَقَدَ – زَهْو – الحارة – استعد – زَلَّة – يَجْرِي – تَغُش – صَاحِبَة – أُحِسُّ بـ)

1. جَلَسَ الأَرْنَبُ مَعَ صَدِيقَتِهِ السُّلَحْفَاةِ يَقْرَآنِ قِصَّةَ سِبَاقِ الأَرْنَبِ مَعَ السُّلَحْفَاةِ.

2. كَانَ عَلَى جَدَّتِكِ السُّلَحْفَاةِ أَنْ تُوقِظَ جَدِّي الأَرْنَبِ عِنْدَمَا نَامَ.

3. أَنْتِ تُدَافِعِينَ عَنْ أَجْدَادِكِ حَتىَّ وَإِنْ كَانُوا عَلَى خَطَأٍ.

4. اِنْطَلَقَ الأَرْنَبُ يَعْدُو حَتىَّ وَصَلَ الشَّجَرَةَ الْمُتَّفَقَ عَلَيْهَا.

5. لاَ أَرضَى أَنْ تَخْدَعَ جَدَّتُكِ جَدِّي.

6. أَشْعُرُ بِالْفَخْرِ عِنْدَمَا أَتَحَدَّثُ عَنْ أَجْدَادِي.

7. وأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشِعَّتِهَا الدَّافِئَةِ وَجْهَ الأَرْنَبِ النَّائِمِ.

8. مَا رَأْيُكَ أَنْ نَتَسَابَقَ هَذِهِ الْمَرَّةَ، لِنَرَى مَنْ سَيَسْبِقُ أَوَّلاً.

9. وغَطَّتْ فِي نَوْمٍ عَمِيقٍ، كَيْ تَتَأَهَّبَ لِسِبَاقِ يَوْمِ غَدٍ.

10. وغَداً سَيَحْكِي أَحْفَادِي عَنْ هَذَا السِّبَاقِ بِفَخْرٍ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili mâzî fiilleri, muzârileriyle değiştirerek kurunuz.

1. اِسْتَلْقَى الأَرْنَبُ عَلَى الأَرْضِ وحَاوَلَ النَّوْمَ، ولَكِنَّهُ تَذَكَّرَ جَدَّهُ الأَرْنَبَ.

2. ضَحِكَتِ السُّلَحْفَاةُ وقَالَتْ: حَاوَلْتُ إِيقَاظَكَ دُونَ جَدْوَى.

3. اِسْتَيْقَظَتِ السُّلَحْفَاةُ وفَرَكَتْ عَيْنَيْهَا، ونَظَرَتْ إِلَى الأَرْنَبِ.

4. جَلَسَ الأَرْنَبُ مَعَ صَدِيقَتِهِ السُّلَحْفَاةِ.

5. وَعِنْدَ الْمَسَاءِ أَدْخَلَتِ السُّلَحْفَاةُ رَأْسَهَا فِي قَوْقَعَتِهَا، وغَطَّتْ فِي نَوْمٍ عَمِيقٍ.

6. وَصَلَ الشَّجَرَةَ الْمُتَّفَقَ عَلَيْهَا.

7. احْمَرَّ أَنْفُ الأَرْنَبِ.

8. اِنْطَلَقَ الأَرْنَبُ.

9. عَبَسَ الأَرْنَبُ وقَالَ: هَكَذَا دَائِماً أَنْتِ.

10. خَسِرَ الأَرْنَبُ السِّبَاقَ

5. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(القَرِيبَة – نَقَصَ – الخَافِض – بَكَتْ – أَمِنَ – شَقِيّ – بِدَايَة – البَارِدَة – الآخِر –عَدُوّ)

1. ضَحِكَتِ السُّلَحْفَاةُ.

2. فَتَزِيدُ مِنْ سُرْعَتِهَا.

3. وهَا هُوَ الدِّيكُ يَصِيحُ بِصَوْتِهِ الْعَالِي.

4. ثُمَّ قَالَتِ السُّلَحْفَاةُ وهِيَ تَبْتَسِمُ: حَسَناً.. حَسَناً.. يَا صَدِيقِي.

5. ولَكِنَّهُ تَذَكَّرَ جَدَّهُ الأَرْنَب.

6. وأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشِعَّتِهَا الدَّافِئَةِ وَجْهَ الأَرْنَبِ النَّائِمِ.

7. فَخَافَ أَنْ يَنَامَ وَتَحِينَ سَاعَةُ الاِنْطِلاَقِ، ويَخْسَرَ السِّبَاقَ كَمَا خَسِرَهُ جَدُّهُ الأَوَّلُ.

8. فَقَدْ رَأَى السُّلَحْفَاةَ عِنْدَ الشَّجَرَةِ تَمْسَحُ عِرْقَهَا وهِيَ سَعِيدَةٌ بِانْتِصَارِهِ.

9. وَلْتَكُنْ تِلْكَ الشَّجَرةُ البَعِيدَةُ هِيَ نِهَايَةَ السِّبَاقِ.

6. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin çoğullarını tespit ediniz.

1. إِذَنْ سَنَنَامُ هُنَا عِنْدَ هَذِهِ النُّقْطَةِ كَيْ نَبْدَأَ السِّبَاقَ غَداً.

2. وَعِنْدَ الْمَسَاءِ أَدْخَلَتِ السُّلَحْفَاةُ رَأْسَهَا فِي قَوْقَعَتِهَا.

3. جَلَسَ الأَرْنَبُ مَعَ صَدِيقَتِهِ السُّلَحْفَاةِ يَقْرَآنِ قِصَّةَ سِبَاقِ الأَرْنَبِ مَعَ السُّلَحْفَاةِ.

4. اِسْتَلْقَى الأَرْنَبُ عَلَى الأَرْضِ.

5. عِنْدَمَا يَصِيحُ الدِّيكُ، سَيَكُونُ الاِنْطِلاَقُ، مِنْ هَذِهِ النُّقْطَةِ.

6. وهَذَا ذَنْبُهُ ولَيْسَ ذَنْبَ السُّلَحْفَاةِ.

7. تَوَسَّطَتِ الشَّمْسُ كَبِدَ السَّمَاءِ.

8. بَكَى الأَرْنَبُ حَتَّى احْمَرَّ أَنْفُهُ.

9. صَاحَ الدِّيكُ مُعْلِناً بَدْأَ النَّهَارِ.

10. وأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشِعَّتِهَا الدَّافِئَةِ وَجْهَ الأَرْنَبِ النَّائِمِ.

7. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin tekillerini tespit ediniz.

1. تُدَافِعِينَ عَنْ أَجْدَادِكِ حَتىَّ وَإِنْ كَانُوا عَلَى خَطَأٍ.

2. وأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشِعَّتِهَا الدَّافِئَةِ وَجْهَ الأَرْنَبِ النَّائِمِ.

3. وغَداً سَيَحْكِي أَحْفَادِي عَنْ هَذَا السِّبَاقِ بِفَخْرٍ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

DİL BİLGİSİ

MEZİD FİİLLER

Mezîd Fiilin Tarifi ve Babları

Fiiller en az üç harflidir. Başka bir deyişle fiil kalıpları en az üç harflidir. Bunlara sülâsî (üç harfli) fiiller denilir. Kök harflerinin sayısı dört olan fiiller de vardır. Bunlara da rubâî (dört harfli) fiiller denilir. Bu harflere ilave edilerek elde edilen kalıpların mânâları, harf sayısının artmasına göre değişmektedir. Mezîd bablar, üç harfli fiillere bazen bir, bazen iki, bazen de üç harf; dört harfli fiillere de bazen bir, bazen iki harf ilave edilerek elde edilir.

Sülâsînin Mezîdi Rubâî Fiiller

Üç harfli olan fiillere bir harf ilave edilerek üç fiil kalıbı elde edilir. Bu kalıplar: فَعَلَ fiilinin başına bir hemze ilave etmekle أَفْعَلَ, ortasına orta harfinin cinsinden bir harf ilave etmekle فَعَّلَ, baş harfiyle orta harfi arasına elif ilave etmek suretiyle de فَاعَلَ kalıpları elde edilmektedir.

Bu fiiller muzâri ve masdarlarıyla birlikte bir kalıp oluştururlar. Sülâsînin mezîdi (ilavelisi) olarak meydana gelen rubâî fiillerin (dört harfli) kalıpları veya babları şunlardır:

1. أَفْعَلَ–يُفْعِلُ–إِفْعَالٌ babı

Okuma parçasında geçen تُوقِظُ fiili bu babtandır. Mâzîsi أَيْقَظَ , muzârii يُوقِظُ , masdarı da إِيقَاظ dır. أَيْقَظَ nın sülâsîsi يَقِظَ idi ve "uyanık ve dikkatli oldu" anlamındaydı. Mâzîsinin başına bir hemze ilave edilerek أَيْقَظَ oldu. Bu arada anlamı "uyandırdı" oldu. Bu fiilin hangi babtan olduğu söylenirken kısaca إِفْعَالٌ babındandır denilir. Yine okuma parçasında geçen أَدْخَلَتْ fiili de إِفْعَالٌ babındandır. Mâzî, muzâri ve masdarıyla söylersek, أَدْخَلَ–يُدْخِلُ–إِدْخَال olur.

DİKKAT

إِفْعَال babından gelen fiillerin emrinde baştaki hemze, fethalı olur. Mesela, أَكْرَمَ (ikram etti) fiilinin emri أَكْرِمْ (ikram et) dir.

Özelliği (Binâsı)

إِفْعَال babına aktarılan bir fiil genellikle şu yeni mânâlardan birini kazanır.

1. Müteaddîlik (Geçişlilik)

Fiil, aslında lâzım (geçişsiz) ise إِفْعَال babına nakledilmekle, bir mef‘ûle müteaddî olur. Yani bir mef‘ûlun bih sarih (Harf-i cersiz mef‘ûl) alır. Örnek:

خَرَجَ مَحْمُودٌ. *Mahmut çıktı.*

أَخْرَجَ مَحْمُودٌ القَلَمَ مِنْ جَيْبِهِ. *Mahmut kalemi cebinden çıkardı.*

Eğer fiil bir mef’ûle müteaddî ise, إِفْعَال babına nakledilmekle iki mef’ûle müteaddî olur. Örnek:

فَهِمَ خَالِدٌ الدَّرْسَ. *Halid dersi anladı.*

أَفْهَمَ خَالِدٌ عَلِيًّا الدَّرْسَ. *Halid Ali’ye dersi anlattı.*

Eğer fiil iki mef’ûle müteaddî ise, إِفْعَال babına nakledilmekle üç mef’ûle müteaddî olur. Örnek:

عَلِمْتُ صَالِحًا مُطِيعًا. *Salih’in itaatkar olduğunu bildim.*

أَعْلَمْتُ مُحَمَّدًا صَالِحًا مُطِيعًا. *Muhammed’e Salih’in itaatkar olduğunu bildirdim.*

2. Duhûl: Bir zaman veya yere girme anlamı ifade edebilir.

أَصْبَحَ حَسَنٌ. *Hasan sabahladı.*

أَعْرَقَ حُسَيْنٌ. *Hüseyin Irak’a girdi.*

3. Sayrûret: Bir halden başka bir hale geçmeyi ifade eder:

أَثْمَرَ البُسْتَانُ. *Bahçe meyve verdi.*

أَفْقَرَ إِسْمَاعِيلُ. *İsmail fakirleşti.*

4. Haynûnet: Zamanı gelmek anlamını ifade edebilir. Örnek:

أَحْصَدَ الزَّرْعُ. *Ekin biçme zamanı geldi.*

5. Bazen sülâsisi ile aynı mânâyı ifade edebilir. Örnek:

شَكَلَ الأَمْرُ. *İş karıştı.*

أَشْكَلَ الأَمْرُ. *İş karıştı.*

2. فَعَّلَ–يُفَعِّلُ–تَفْعِيل babı:

فَعَلَ nin aynı yani orta harfi tekrarlanmak, başka bir ifadeyle şeddelenmek suretiyle bu bab elde edilmiştir.

Bu kalıba şu örneği verebiliriz: عَلَّمَ–يُعَلِّمُ–تَعلِيمٌ öğretmek.

Özelliği (Binâsı)

تَفْعِيل babına aktarılan bir fiil genellikle şu yeni mânâlardan birini kazanır.

1. Müteaddîlik (Geçişlilik)

Fiil aslında lâzım (geçişsiz) ise تَفْعِيل babına nakledilmekle, bir mef'ûle müteaddî olur. Örnek:

فَرِحَ زَيْدٌ. *Zeyd sevindi.*

فَرَّحَ زَيْدٌ عَلِيًّا. *Zeyd Ali'yi sevindirdi.*

Fiil aslında bir mef'ûle müteaddî ise, تَفْعِيل babına nakledilmekle iki mef'ûle müteaddî olur. Örnek:

فَهِمَ خَالِدٌ الْمَسْأَلَةَ. *Halid problemi anladı.*

فَهَّمَ خَالِدٌ عَلِيًّا الْمَسْأَلَةَ. *Halid Ali'ye problemi anlattı.*

2. Teksîr (Çokluk, abartı) bildirir. Bu çokluk bazen fiilin çokça meydana geldiğini bazen de o fiilin fâilinin çok olduğunu ifade eder.

   Örnek:

غَلَقْتُ البَابَ. *Kapıyı kapattım.*

غَلَّقْتُ البَابَ. *Çok kapı kapattım.*

3. Çok az olarak, sülâsî mücerredi ile aynı mânâyı ifade edebilir. Örnek:

خَمَنَ الشَّيْءَ.*Bir şeyi tahmin etti.*

خَمَّنَ الشَّيْءَ.*Bir şeyi tahmin etti.*

3- فَاعَلَ–يُفَاعِلُ–مُفَاعَلَة babı:

فَعَلَ nin "fâ"sı yani birinci harfiyle ikinci harf i arasına bir elif ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen تُدَافِعِينَ, يُدَاعِبُ ve حَاوَلْتُ fiilleri bu babtandır. تُدَافِعِينَ kalıp olarak şöyledir: دَافَعَ–يُدَافِعُ–مُدَافَعَةٌ.

DİKKAT مُفَاعَلَة babının iki masdarı daha vardır: Birisi فِعَالٌ, diğeri فِيعَال dir. Mesela, قَاتَلَ يُقَاتِلُ مُقَاتَلَة قِتَال قِيتَال . (Savaşmak) فِيعَال kalıbında mastar gelmesi sadece bu fiile mahsustur.

يُدَاعِبُ kalıp olarak şöyledir: دَاعَبَ–يُدَاعِبُ–مُدَاعَبَةٌ

حَاوَلْتُ kalıp olarak şöyledir: حَاوَلَ–يُحَاوِلُ–مُحَاوَلَةٌ

Özelliği (Binâsı)

Bu baba nakledilen bir fiil şu mânâlardan birini kazanabilir.

1. Müşâreket (işteşlik): Bir fiilin birden çok özne tarafından karşılıklı, ortaklaşa yapıldığını belirttiği çatıya müşareket yani işteşlik denir. Örnek:

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا. *Zeyd Amr'ı dövdü.*

ضَارَبَ زَيْدٌ عَمْرًا. *Zeyd Amr'la dövüştü.*

2. Müteaddîlik (Geçişlilik ifâde etmesi):

Örnek:

عَفَا الْمَرِيضُ *Hasta iyileşti.*

عَافَى اللهُ الْمَرِيضَ. *Allah hastaya şifa verdi.*

3. Nadiren sülâsî mücerredi ile aynı mânâyı ifade edebilir:

Örnek:

جَازَ الْمَكَانَ. *Bir yeri geçti.*

جَاوَزَ الْمَكَانَ. *Bir yeri geçti.*

SIRA SİZDE 1

Aşağıdaki fiillerin bablarını belirtiniz.

أَرْسَلَ:

يُخَاطِبُ:

عَدَّدَ:

يُنَزِّلُ:

قَابَلَ:

يُسْلِمُ:

Sülâsînin Mezîdi Humâsî Fiiller

Sülâsî fiillere iki harf ilave edilerek harf sayıları beşe çıkan fiil kalıpları beştir. Bunlar:

1. اِنْفَعَلَ–يَنْفَعِلُ اِنْفِعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına kesreli bir hemze ve sakin bir nun ilavesiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen اِنْطَلَقَ fiili bu babtandır. Muzâri ve masdarıyla birlikte şöyle denilir: اِنْطَلَقَ – يَنْطَلِقُ – اِنْطِلاَقٌ.

Bu bab mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır. Mutavaat, öznenin cümlede geçen eylemden nesne gibi etkilendiği fiil çatısıdır. Örnek:

كَسَرَ الزُّجَاجَ. *O camı kırdı.*

انكَسَرَ الزُّجَاجُ. *Cam kırıldı.*

2. اِفْتَعَلَ–يَفْتَعِلُ– اِفْتِعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına kesreli bir hemze ve fâsıyla aynı arasına bir tâ ilavesiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen تَنْتَهِزُ, تَفْتَخِرُ, تَبْتَسِمُ fiilleri bu babtandır. Mâzî ve masdarlarıyla birlikte şöyle deriz:

اِنْتَهَزَ–يَنْتَهِزُ–اِنْتِهَازٌ

اِفْتَخَرَ–يَفْتَخِرُ–اِفْتِخَارٌ

اِبْتَسَمَ–يَبْتَسِمُ–اِبْتِسَامٌ

Özelliği (Binâsı)

اِفْتِعَال babına nakledilen bir fiil şu anlamlardan birini kazanabilir:

1. Mutavaat:

Örnek:

جَمَعْتُ الطُّلاَبَ فَاجْتَمَعُوا. *Öğrencileri topladım, onlar da toplandılar.*

2. Çalışıp çabalama:

Örnek:

كَسَبَ عَلِيٌّ. *Ali kazandı.*

اِكْتَسَبَ عَلِيٌّ. *Ali kazanmaya çalıştı.*

3. Müşareket (işteşlik):

Örnek:

سَبَقَ مُحَمَّدٌ إِبْرَاهِيمَ. *Muhammed İbrahim'i geçti.*

اِسْتَبَقَ مُحَمَّدٌ إِبْرَاهِيمَ. *Muhammed İbrahim'le yarıştı.*

4. Edinmek: Bir kimsenin bir şeye sahip olduğuınu ifade eder.

Örnek:

اِخْتَتَمَ عَلِيٌّ. *Ali yüzük edindi /taktı.*

3. اِفْعَلَّ–يَفْعَلُّ–اِفْعِلاَلٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir hemze ilavesi ve lâmın tekrarıyla bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen اِحْمَرَّ fiili bu babtandır.

اِحْمَرَّ–يَحْمَرُّ–اِحْمِرَارٌ . *Kızardı, Kıpkırmızı oldu*

Özelliği (Binâsı)

Bu bab, renk ve özürlerin abartılı anlatımı için kullanılır. Örnek:

اِصْفَرَّتِ الأَوْرَاقُ *Yapraklar sapsarı oldu /sarardı.*

4. **تَفَعَّلَ–يَتَفَعَّلُ–تَفَعُّلٌ** babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir tâ ilavesi ve aynın tekrarıyla bu bab elde edilmiştir.

Okuma parçasında geçen **أَتَحَدَّثُ**, **تَتَأَهَّبَ**, **تَذَكَّرَ**, **تَوَسَّطَت** fiilleri bu babtandır.

تَحَدَّثَ–يَتَحَدَّثُ–تَحَدُّثٌ. *Konuştu.*

تَأَهَّبَ–يَتَأَهَّبُ–تَأَهُّبٌ. *Hazırlandı.*

تَوَسَّطَ–يَتَوَسَّطُ–تَوَسُّطٌ. *Ortaya geldi/ortada oldu.*

تَفَعُّل Bâbının Özelliği (Binâsı)

Bu baba nakledilen fiiller aşağıdaki mânâları kazanır:

1. **تفعيل** babının mutavaatı:

Örnek: **كَسَّرْتُهُ فَتَكَسَّرَ** *(Onu kırdım, o da kırıldı).*

2. Tekellüf (Güçlükle elde etme):

Örnek:

تَشَجَّعْتُ *Cesaret kazandım.*

3. Azar azar yapmak:

Örnek:

تَجَرَّعْتُ الْمَاءَ. *Suyu yudum yudum içtim.*

4. Edinme:

Örnek:

تَوَسَّدْتُ الْحَجَرَ. *Taşı yastık edindim.*

5. تَفَاعَلَ–يَتَفَاعَلُ–تَفَاعُلٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir tâ, fâ ile ayn arasına bir elif ilavesiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen نَتَسَابَقَ fiili bu babtandır.

تَسَابَقَ–يَتَسَابَقُ–تَسَابُقٌ .

Özelliği (Binâsı)

تَفَاعُلٌ babına nakledilen fiiller şu mânâları kazanır:

1. Müşareket:

Örnek:

تَنَاصَرَ عَلِيٌّ ومُحَمَّدٌ. *Ali'yle Muhammed yardımlaştılar.*

2. Olmayanı Var Göstermek:

Örnek:

تَمَاوَتْنَا *Ölü numarası yaptık.*

3 .مُفَاعَلَة babının mutavaatı:

Örnek:

بَاعَدْتُهُ فَتَبَاعَدَ. *Onu uzaklaştırdım, o da uzaklaştı.*

SIRA SİZDE 2

Aşağıdaki bablardan hangilerinin mutâvaat ifade ettiğini belirtiniz.

تَفَاعُل:

تَفَعُّل:

اِفْعِلاَل:

اِفْتِعَال:

اِنْفِعَال:

Sülâsînin Mezîdi Südâsî Fiiller

Sülâsîye üç harf ilave edilerek elde edilen dört bab vardır:

1. اِسْتَفْعَلَ–يَسْتَفْعِلُ–اِسْتِفْعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına hemze, sîn ve tâ (اِسْتَ) ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilmiştir.

Okuma parçasında geçen تَسْتَمِرُّ ve اِسْتَيْقَظَ fiilleri bu babtandır.

اِسْتَمَرَّ–يَسْتَمِرُّ–اِسْتِمْرَارٌ. : *devam etti*

اِسْتَيْقَظَ–يَسْتَيْقِظُ–اِسْتِيقَاظٌ.: *uyandı*

Özelliği (Binâsı)

Bu baba nakledilen fiiller, genellikle şu mânâları ifade ederler:

1. Taleb (İstemek):

Örnek:

اِسْتَغْفَرْتُ اللهَ *Allah'tan bağışlanma istedim.*

2. Bir halden bir hale dönme:

Örnek:

اِسْتَحْجَرَ الطِّينُ *Çamur taşlaştı.*

3. Bir şeyde fiilin aslının sıfat olarak bulunduğuna inanmak:

Örnek:

اِسْتَحْسَنْتُ أَمْرَكَ. *İşinin güzel olduğuna inandım/beğendim.*

2. اِفْعَوْعَلَ–يَفْعَوْعِلُ–اِفْعِيعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla (ikinci harfiyle) lâmı (üçüncü harfi) arasına bir vav ve ayın cinsinden bir harf ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilir.

اِحْلَوْلَى يَحْلَوْلِي اِحْلِيلاَءٌ (tatlı olmak, tatlı bulmak) bu babın örneğidir.

Bu bab, mânâya mübalağa (abartma) kazandırmak içindir.

3. اِفْعَوَّلَ– يَفْعَوِّلُ– اِفْعِوَّالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla lâmı arasına şeddeli bir vav ilavesiyle bu bab elde edilir.

اِجْلَوَّذَ– يَجْلَوِّذُ– اِجْلِوَّاذٌ (hızlı yürümek) fiili bu baba örnektir.

اِفْعِوَّالٌ babı da mübalağa için kullanılır.

4. اِفْعَالَّ–يَفْعَالُّ–اِفْعِيلاَلٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla lâmı arasına bir elif ilavesi ve lâmın tekrarıyla elde edilir.

اِصْفَارَّ–يَصْفَارُّ–اِصْفِيرَارٌ (sapsarı olmak) fiili bu baba örnektir.

Bu bab da, renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır.

SIRA SİZDE 3

Sülâsînin mezîdi südâsî fiillerden hangisi renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır?

Rubâî Mucerred Fiiller

Arapçada asıl (kök) harfleri dört olan fiillere rubâî mücerred (ilâvesiz dörtlü) fiiller denilir.

Rubâî mücerredin bir babı vardır. O da:

فَعْلَلَ– يُفَعْلِلُ– فَعْلَلَةٌ وَفِعْلاَلٌ babıdır.

دَحْرَجَ – يُدَحْرِجُ – دَحْرَجَةٌ (yuvarlamak), rubâî mücerrede örnektir.

Bu bab gelen fiillerin çoğu müteaddî, bazıları da lâzımdır. Örnek:

دَحْرَجَ اللاَّعِبُ الكُرَةَ. *Oyuncu topu yuvarladı.*

عَسْعَسَ اللَّيْلُ *Gece karanlığı bastı.*

Rubâînin Mezîdi Humâsî Fiiller

Aslı dört hafli olan Rubâî fiillere (ت) eklenerek elde edilen mezîdi humâsî bir babtır. Bu:

تَفَعْلَلَ– يَتَفَعْلَلُ– تَفَعْلُلٌ babıdır.

فَعْلَلَ nin baş tarafına bir tâ ilavesiyle bu bab elde edilir.

تَدَحْرَجَ–يَتَدَحْرَجُ–تَدَحْرُجٌ (yuvarlanmak) fiili bu baba örnektir. Bunun rubâîsi, دَحْرَجَ (yuvarladı) fiilidir.

Bu bab, mutavaat (dönüşlülük) içindir. Örnek:

زَحْزَحْتُ الحَجَرَ فَتَزَحْزَحَ *Taşı kımıldattım, o da kımıldadı.*

Rubâînin Mezîdi Südâsî Fiiller

Rubâînin mezîdi sudâsînin iki babı vardır.

1. اِفْعَنْلَلَ–يَفْعَنْلِلُ–اِفْعِنْلاَلٌ babı:

فَعْلَلَ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla birinci lâmı arasına bir nun ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilir.

اِحْرَنْجَمَ–يَحْرَنْجِمُ–اِحْرِنْجَامٌ (toplanmak) fiili bu baba örnektir. Bunun rubâîsi, حَرْجَمَ (topladı) fiilidir.

اِفْعِنْلاَلٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır.

2. اِفْعَلَلَّ–يَفْعَلِلُّ–اِفْعِلاَّلٌ babı:

فَعْلَلَ nin baş tarafına bir hemze ile ikinci lam cinsinden bir harf ilave edilerek bu bab elde edilir.

اِطْمَأَنَّ–يَطْمَئِنُّ–اِطْمِئْنَانٌ (yatışmak) fiili buna örnektir. Bunun rubâîsi طَمْأَنَ (yatıştırdı) fiilidir.

اِفْعِلاَّلٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) ifade eder.

KİTAP

Bablar hakkında daha fazla bilgi almak için Hulusi Kılıç'ın "Arapça Dilbilgisi Sarf" ve Hüseyin Elmalı'nın "Temrinli ve İ'rablı Arapça Sarf" adlı kitaplarına başvurunuz.

SIRA SİZDE 4

Aşağıdaki fiillerin bablarını belirtiniz.

1. هَرْوَلَ:

2. تَرَعْرَعَ:

3. تَمَضْمَضَ:

4. فَرْقَعَ:

5. اِفْرَنْقَعَ:

6. بَسْمَلَ:

7. اِشْمَأَزَّ

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde mezîd fiilleri belirtiniz.

سَجِّلُوا هَذِهِ الْمُلاَحَظَاتِ فِي دَفَاتِرِكُمْ.

تَلَعْثَمَ الطِّفْلُ فِي كَلاَمِهِ.

اِنْهَزَمَ فَرِيقُنَا فِي الشَّوْطِ الأَوَّلِ.

تَأَثَّرَ "صَلاَحٌ" واغْرَوْرَقَتْ عَيْنَاهُ.

هَبَّتْ رِيحُ الصَّحْرَاءِ فَاغْبَرَّ الْجَوُّ.

سَيْطَرَ الْحَكَمُ بِحَزْمٍ عَلَى سَيْرِ الْمُبَارَاةِ.

يُغَادِرُ القِطَارُ الْمَحَطَّةَ فِي تَمَامِ السَّابِعَةِ.

أَرَادَ اللهُ أَنْ يَهْدِيَ البَشَرَ، فَأَرْسَلَ الأَنْبِيَاءَ.

مَاذَا تَعَلَّمْتُمْ فِي النَّحْوِ حَتَّى الآنَ؟

اِجْتَمَعَ أَعْضَاءُ النَّادِي.

كِدْنَا نَتَّفِقُ، عِنْدَمَا تَدَخَّلَ "عِصَامٌ"، فَبَلْبَلَ آرَاءَنَا.

بِلاَدُنَا تَسْتَوْرِدُ بَعْضَ السَّيَّارَاتِ.

يُصِرُّ وَالِدِي عَلَى أَنْ نَتَنَاوَلَ العَشَاءَ مَعًا.

اِحْدَوْدَبَتْ ظُهُورُ الْحَمَّالِينَ.

اِبْيَاضَّتْ وُجُوهُهُمْ.

اِعْلَوَّطَ الرَّجُلُ البَعِيرَ

2. Aşağıdaki cümlelerde mâzî fiilleri muzâriye çeviriniz

أَعْطَيْتُ الصَّبِيَّ الفَقِيرَ حِذَاءً.

هَلِ انْزَعَجْتَ مِنْ صَرَاحَتِي؟

هَلْ شَاهَدْتُمُ الْعَرْضَ الْعَسْكَرِيَّ؟

اِلْتَقَطَتِ الدَّجَاجَاتُ الْحَبَّ الْمَنْثُورَ.

هَلْ أَعْلَمَنَا الأُسْتَاذُ بِمَوْعِدِ الاِمْتِحَانِ؟

صَارَعَ الفَارِسُ عَدُوَّهُ بِشَجَاعَةٍ.

وَسْوَسَ لَهُ الشَّيْطَانُ أَنْ يَخْتَلِسَ نُقُودَ رَفِيقِهِ.

اِنْصَرَفَ الْعُمَّالُ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ.

تَزَلْزَلَتِ الأَرْضُ وَانْهَارَتْ أَبْنِيَةٌ كَثِيرَةٌ.

اِطْمَأَنَّتْ جَدَّتِي إِلَى صِحَّةِ جَدِّي.

3. Aşağıdaki cümlelerde muzâri fiilleri mâzîye çeviriniz.

نُسَافِرُ إِلَى القَرْيَةِ فِي العُطْلَةِ الصَّيْفِيَّةِ.

يُخْرِجُ "نَاجِي" تَمْثِيلِيَّاتٍ نَاجِحَةً.

يَنْقَطِعُ التَّيَّارُ الكَهْرَبَائِيُّ.

يَحْمَرُّ وَجْهُهَا حَيَاءً.

يَعْتَقِلُ رِجَالُ الأَمْنِ الْمُجْرِمَ.

تَنْفَجِرُ قَارُورَةُ الغَازِ.

يَتَزَلَّجُ بَعْضُ الرِّيَاضِيِّينَ عَلَى الثَّلْجِ.

أُحِبُّ أَنْ أُكْرِمَ الضُّيُوفَ.

يُحَدِّثُنَا بِمَا جَرَى لَهُ.

أَسْتَرِيحُ قَلِيلاً.

4. Aşağıdaki parçada mezîd masdarların bablarını belirtiniz.

قِيلَ لأَعْرَابِيٍّ: بِمَ يَسُودُ الرَّجُلُ فِيكُمْ؟ قَالَ: بِالدِّينِ والكَرَمِ، والشَّجَاعَةِ، وتَجَنُّبِ الكَذِبِ، والاِشْمِئْزَازِ مِنْهُ، والاِبْتِعَادِ عَنْ جُلَسَاءِ السُّوءِ، والتَّقَرُّبِ إِلَى النَّاسِ، بِاحْتِرَامِ الكِبَارِ والاِسْتِمَاعِ إِلَى آرَائِهِمْ والتَّشَاوُرِ مَعَهُمْ والاِسْتِفَادَةِ مِنْ تَجَارِبِهِمْ، والعَطْفِ عَلَى الصَّغِيرِ، والاِعْتِنَاءِ بِذِي الْحَاجَةِ.

5. Aşağıdakilerde boşluğu iki örnekten yararlanarak doldurup sonra okuyunuz.

مَثَلاً نَقُولُ: أحْسَنَ: يُحْسِنُ، إِحْسَانٌ .

ونَقُولُ: أسْدَلَ: يُسْدِلُ، إسدالٌ

أكْرَمَ: ....

أكْمَلَ: ....

أسْلَمَ: ....

أذْعَنَ: ....

أرْدَفَ: ....

أَقْدمَ: ....

أسْعَدَ: ....

أَمْعَنَ: ....

أَلْطَفَ: ....

أَنْذَرَ: ....

أخرَجَ: ....

أنْعَمَ: ....

6. Aşağıdaki cümlelerde humâsî fiillerle mastarların altını çiziniz.

اِحْتَسَبَ الْمُجَاهِدُ لِلهِ اِحْتِسَابًا.

اِنْهَزَمَ جُنُودُ الأَعْدَاءِ اِنْهِزَاماً.

تَجَادَلَ الْخَصْمَانِ تَجَادُلاً شَدِيدًا.

اِنْهَمَرَ الْمَطَرُ اِنْهِمَارًا.

تَسَاقَطَ الثَّلْجُ فِي الْمَنَاطِقِ الْمُرْتَفِعَةِ تَسَاقُطاً.

7. Aşağıdaki südâsî fiillerin masdarlarını yazınız.

يَسْتَغْفِرُ:...........

اِسْتَجَارَ:..........

اِضْمَحَلَّ:.........

اِسْتَقَلَّ:..........

اِسْتَحْسَنَ:........

اِسْتَفْهَمَ:........

اِقْشَعَرَّ:........

8. Aşağıdaki mâzî fiillerin muzâri ve mastarlarını yazınız.

سَامَحَ:........... تَرْجَمَ:..........

رَتَّبَ:......... سَاعَدَ:..........

هَرْوَلَ:........ جَفَّفَ:........

آخَذَ:.......... خَاطَبَ:...........

صَوَّرَ:.......... مَضْمَضَ:.........

عَالَجَ:.......... كَسَّرَ:........

نَاقَشَ:........ قَهْقَهَ:..........

9. Aşağıdaki masdarların mâzî ve muzârilerini yazınız.

اِبْتِعَاد:.................. اِبْتِسَام:.................

اِبْتِلاَع:................. إِبْدَاء:..................

إِبْصَار:................ إِتِّبَاع:.................

إِتِّخَاذ:................ مُبَادَرَة:...............

مُبَارَكَة:............. تَأْجِيل:.............

تَأَخُّر: .... تَرْجَمَة:............

تَظَاهُر:............. جِهَاد:.............

مُحَاوَلَة:........... تَخْفِيف:..........

مُرَاقَبَة:........... اِطِّلاَع:..........

إِطَاعَة:..........	اِسْتِحْسَان:................
اِسْتِحْقَاق:................	اِشْتِدَاد:..................
اِشْتِهَار:.................	إِصْغَاء:.................
إِضَافَة:.................	إِطْعَام:.................

10. Aşağıdakilerden hangisi sülâsînin mezîdi rubâî; hangisi rubâî mücerreddir?

حَشْرَجَ:	أَنْقَذَ:
حَرْجَمَ:	بَايَعَ:
خَضْرَمَ:	أَوْرَقَ:
دَرْبَخَ:	قَدَّمَ:
لَعْثَمَ:	بَعْثَرَ:
هَذْرَمَ:	أَثْمَرَ:
جَوَّلَ:	هَاجَرَ:
مَيْمَنَ:	أَظْلَمَ:
غَلَّقَ:	أَوْعَى
كَرْدَحَ:	هَذْرَمَ:

11. Aşağıdaki fiillerin rubâî mücerredlerini belirtiniz:

تَدَحْرَجَ:	تَبَعْثَرَ:
اِقْشَعَرَّ:	اِشْمَأَزَّ:
اِطْمَأَنَّ:	اِقْعَنْسَسَ:
اِشْمَعَلَّ:	اِحْرَنْجَمَ:
تَدَغْفَقَ:	تَسَيْطَرَ:

12.Aşağıdaki parçada mezîd fiillerin bablarını belirtiniz.

كَانَ سَائِقُ سَيَّارَةٍ فِي الْهِنْدِ يَحْمِلُ كِيسًا مِنَ الطَّرَابِيشِ. وفِي الطَّرِيقِ أَحَسَّ بِالْجُوعِ فنَزَلَ وتَغَدَّى ونَامَ. ولَمَّا اسْتَيْقَظَ رَأَى طَرْبُوشًا عَلَى الأَرْضِ فَتَعَجَّبَ وأَسْرَعَ إِلَى سَطْحِ السَّيَّارَةِ فَوَجَدَ الكِيسَ فَارِغًا وسَمِعَ ضَحِكَاتِ القُرُودِ. ولَمَّا الْتَفَتَ إِلَيْهَا وَجَدَ عَلَى رَأْسِ كُلٍّ مِنْهَا طَرْبُوشاً. وكَانَ يَعْرِفُ أَنَّ القُرُودَ تُقَلِّدُ الإِنْسَانَ. فَصَارَ يُصَفِّقُ و يُصَفِّرُ ويَرْقُصُ ويَقْفِزُ، والقُرُودُ تُقَلِّدُهُ فَرِحَةً. وأَخِيرًا رَفَعَ طَرْبُوشَهُ وأَلْقَاهُ عَلَى الأَرْضِ، فَرَفَعَتِ

الْقُرُودُ الطَّرَابِيشَ وأَلْقَتْهَا عَلَى الأَرْضِ فَجَمَعَهَا وانْصَرَفَ. اُنْظُرُوا! كَيْفَ أَنَّ الشَّخْصَ إِذَا فَكَّرَ تَمَكَّنَ أَنْ يَتَغَلَّبَ عَلَى الْمَصَائِبِ.

13. Aşağıdaki metinde geçen mezîd fiilleri ve bablarını belirtiniz.

المعجزة الخالدة

اَلْقُرْآنُ الْكَرِيمُ: اَلْقُرْآنُ مُعْجِزَةُ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ أَنْزَلَهُ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَلَيْهِ مُنَجَّمًا (مُفَرَّقًا) حَسَبَ الْحَوَادِثِ. وَالْحِكْمَةُ مِنْ ذَلِكَ، تَثْبِيتُ قَلْبِ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ ، وَقُلُوبِ الْمُسْلِمِينَ، وَلِيَكُونَ حِفْظُهُ سَهْلاً عَلَيْهِمْ. قَالَ تَعَالَى: "وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلاَ نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً".

– كَانَتْ لِلرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ مُعْجِزَاتٌ أُخْرَى، وَمِنْهَا انْشِقَاقُ الْقَمَرِ، وَخُرُوجُ الْمَاءِ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ. كَمَا كَانَتْ لِلرُّسُلِ عَلَيْهِمِ السَّلاَمُ قَبْلَهُ مُعْجِزَاتٌ، كَالْعَصَا، مُعْجِزَةِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ، وَالنَّاقَةِ مُعْجِزَةِ صَالِحٍ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، وَقَدْ ذَهَبَتْ تِلْكَ الْمُعْجِزَاتُ بِذَهَابِ مَنْ ظَهَرَتْ فِيهِمْ، وَبَقِيَتْ أَخْبَارُهَا لِلْعِبْرَةِ. أَمَّا مُعْجِزَةُ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ الْخَالِدَةُ، فَهِيَ الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ، وَهِيَ بَاقِيَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. قَالَ تَعَالَى: "إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ" وَقَدْ تَحَدَّى الْقُرْآنُ الْإِنْسَ وَالْجِنَّ لِيَأْتُوا بِمِثْلِهِ، فَلَمْ يَسْتَطِيعُوا. قَالَ تَعَالَى: "قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لاَ يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا".

– إِعْجَازُ الْقُرْآنِ: اَلْقُرْآنُ مُعْجِزٌ بِأُسْلُوبِهِ وَأَلْفَاظِهِ وَمَعَانِيهِ، كَمَا أَنَّ هُنَاكَ أُمُورًا كَثِيرَةً تَدُلُّ عَلَى إِعْجَازِ الْقُرْآنِ. وَكُلَّمَا تَقَدَّمَ الْعِلْمُ، ظَهَرَتْ صُوَرٌ جَدِيدَةٌ تُؤَيِّدُ هَذَا الْإِعْجَازَ. وَمِنْ أَهَمِّ صُوَرِ هَذَا الإِعْجَازِ: أَنَّ الْقُرْآنَ جَاءَ بِكَثِيرٍ مِنْ أَخْبَارِ الْأُمَمِ السَّابِقَةِ وَقِصَصِهِمْ، كَمَا شَمِلَ قَدْرًا كَبِيرًا مِنْ الْعُلُومِ وَالْمَعَارِفِ الَّتِي لَمْ يَعْرِفْهَا النَّاسُ مِنْ قَبْلُ، كَمَا جَاءَ الْقُرْآنُ بِمَا يُصْلِحُ عَقَائِدَ النَّاسِ وَعِبَادَاتِهِمْ، وَحَيَاتَهُمُ الإِجْتِمَاعِيَّةَ، وَالسِّيَاسِيَّةَ، وَالاِقْتِصَادِيَّةَ. قَالَ تَعَالَى: "وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ".

– نُزُولُ الْقُرْآنِ: نَزَلَ الْقُرْآنُ مُنَجَّمًا عَلَى الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ بِوَاسِطَةِ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ. قَالَ تَعَالَى: "نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ".

– اَلْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ وَالْقُرْآنُ الْمَدَنِيُّ: مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ مَكِّيٌّ، وَمِنْهُ مَا هُوَ مَدَنِيٌّ. وَالْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ هُوَ مَا نَزَلَ قَبْلَ الْهِجْرَةِ إِلَى الْمَدِينَةِ، وَإِنْ كَانَ نُزُولُهُ خَارِجَ مَكَّةَ. أَمَّا الْقُرْآنُ الْمَدَنِيُّ، فَهُوَ مَا نَزَلَ بَعْدَ الْهِجْرَةِ، وَإِنْ كَانَ نُزُولُهُ دَاخِلَ مَكَّةَ. وَقَدْ جَاءَتِ السُّوَرُ الْمَكِّيَّةُ قَصِيرَةً فِي الْغَالِبِ، مِمَّا جَعَلَ حِفْظَهَا سَهْلاً. تَنَاوَلَ الْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ مَوْضُوعَاتٍ عَدِيدَةً، مِثْلَ: تَوْحِيدِ اللهِ، وَالدَّعْوَةِ إِلَى الإِسْلاَمِ، وَيَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَقَصَصِ الأَنْبِيَاءِ وَالرُّسُلِ السَّابِقِينَ – عَلَيْهِمِ السَّلاَمُ – وَغَيْرِ ذَلِكَ. وَيَبْلُغُ الْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ نَحْوَ ثُلُثَيِ الْقُرْآنِ. أَمَّا الْقُرْآنُ الْمَدَنِيُّ، فَجَاءَتْ سُوَرُهُ وَآيَاتُهُ طَوِيلَةً فِي الْغَالِبِ، وَقَدْ تَنَاوَلَ مَوْضُوعَاتٍ جَدِيدَةً مِثْلَ: الْفَرَائِضِ وَالْحُدُودِ وَالْحُقُوقِ وَالْجِهَادِ وَغَيْرِ ذَلِكَ.

14. Aşağıda yazılı olan fiillerle istenilen cümleleri kurunuz.

(أَنْزَلَ) *Baba çocuğunu arabadan indirdi.*

(نَوَّمَ) *Anne çocuğu uyuttu.*

(اِشْتَرَكَ) *Konferansa katıldım.*

(اِنْهَزَمَ) *Düşman bozguna uğradı.*

(صَافَحَ) *Ali Muhammed'le tokalaşıyor.*

(اِنْتَشَرَ) *Haber mahallede yayıldı.*

(تَصَادَمَ) *Trenle otobüs çarpıştı.*

(تَغَيَّرَ) *Etin tadı değişti.*

(اِسْتَخْدَمَ) *Çay içmek için bardakları kullanırız.*

15. أَكْرَمَ fiilinin emri (emr-i hazırı) şöyle çekilir:

أَكْرِمْ – أَكْرِمَا – أَكْرِمُوا

أَكْرِمِي – أَكْرِمَا – أَكْرِمْنَ

أَكْرَمَ fiilini örnek alarak أَحْسَنَ fiilinin emrini çekiniz.

16. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

Senin beni saat beşte uyandırmanı istiyorum.

Emine kendi görüşlerini savunuyor.

Dedelerinden bahseder misin?

Çocuk uyandı.

Sözünü hatırlıyor musun?

Halid Salihle mektuplaştı.

İki boksör yumruklaşıyor.

Top sahada yuvarlanıyor.

Rüzgâr yaprakları dağıtıyor.

Memur raporu teslim alıyor.

Bu kitabı tercüme edeceğim.

Hastayı sakinleştirdim.

Uçakta birisiyle tanıştım.

Kitapları kapatın.

Devletler niye savaşırlar?

Kelimeler ve Deyimler

Gülümsemek اِبْتَسَمَ يَبْتَسِمُ اِبْتِسَام

Ağarmak اِبْيَاضَّ يَبْيَاضُّ اِبْيِيضَاض

اِحْتَسَبَ يَحْتَسِبُ اِحْتِسَاب Sevabını Allah'tan ummak

اِحْدَوْدَبَ يَحْدَوْدِبُ اِحْدِيدَاب Kamburlaşmak

اِخْتَلَسَ يَخْتَلِسُ اِخْتِلاَس Çalmak, aşırmak

أَخِيرًا Son olarak, sonunda

أذْعَنَ يُذْعِنُ إِذْعَان İtaat etmek, uymak

أَرْسَلَ يُرْسِلُ إِرْسَال Göndermek

الأَرْنَب Tavşan

اِسْتَلْقَى يَسْتَلْقِي اِسْتِلْقَاء Yatmak, uzanmak

اِسْتَمَرَّ يَسْتَمِرُّ اِسْتِمْرَار Devam etmek

اِسْتَوْرَدَ يَسْتَوْرِدُ اِسْتِيرَاد İthal etmek

اِسْتَيْقَظَ يَسْتَيْقِظُ اِسْتِيقَاظ Uyanmak

أَصَرّ يُصِرُّ إِصْرَار Israr etmek

اِطْمَأَنَّ يَطْمَئِنُّ اِطْمِئْنَان Yatışmak, huzur bulmak, sevinmek

اِعْتَقَلَ يَعْتَقِلُ اِعْتِقَال Tutuklamak, göz altına almak

اِعْلَوَّطَ يَعْلَوِّطُ اِعْلِوَّاط Binmek

اِغْبَرَّ يَغْبَرُّ اِغْبِرَار Tozlanmak

اغْرَوْرَقَ يَغْرَوْرِقُ اِغْرِيرَاق Göz yaşlarına boğulmak

اِفْتَخَرَ يَفْتَخِرُ اِفْتِخَار Övünmek, gurur duymak

اِلْتَقَطَ يَلْتَقِطُ اِلْتِقَاط Gagası ile almak, toplamak

أَلْقَى يُلْقِي إِلْقَاء بِاللَّوْم Azarlamak, kınamak, sitem etmek

اِنْتَهَزَ يَنْتَهِزُ اِنْتِهَاز الفُرْصَةَ Fırsatı değerlendirmek

انْزَعَجَ يَنْزَعِجُ اِنْزِعَاج Rahatsız olmak

اِنْصَرَفَ يَنْصَرِفُ اِنْصِرَاف Ayrılmak, gitmek

اِنْفَجَرَ يَنْفَجِرُ اِنْفِجَار Patlamak

اِنْهَارَ يَنْهَارُ اِنْهِيَار Yıkılmak

اِنْهَزَمَ يَنْهَزِمُ اِنْهِزَام Yenilmek, bozguna uğramak

أَيْقَظَ يُوقِظُ إِيقَاظ Uyandırmak

بَلْبَلَ يُبَلْبِلُ بَلْبَلَة Bozmak, karıştırmak

تَأَثَّرَ يَتَأَثَّرُ تَأَثُّر Etkilenmek

تَأَهَّبَ يَتَأَهَّبُ تَأَهُّب Hazırlanmak

تَحَدَّثَ يَتَحَدّثُ تَحَدُّث عَنْ Bahsetmek

تَدَخَّلَ يَتَدَخَّلُ تَدَخُّل Karışmak

Hatırlamak	تَذَكَّرَ يَتَذَكَّرُ تَذَكُّر
Karda kayak yaptı	تَزَحَّ عَلَى الثَّلْجِ
Sarsılmak, deprem olmak	تَزَلْزَلَ يَتَزَلْزَلُ تَزَلْزُل
Yarışmak	تَسَابَقَ يَتَسَابَقُ تَسَابُق
Kar yağdı	تَسَاقَطَ الثَّلْجُ
Üstünlük sağlamak, hakim olmak, yenmek	تَغَلَّبَ يَتَغَلَّبُ تَغَلُّب
Kekelemek, duraklamak	تَلَعْثَمَ يَتَلَعْثَمُ تَلَعْثُم
Yapabilmek, başarmak	تَمَكَّنَ يَتَمَكَّنُ تَمَكُّن
Yemek	تَنَاوَلَ يَتَنَاوَلُ تَنَاوُل
Elektrik akımı	التَّيَّارُ الكَهْرَبَائِيُّ
Dede, ata	جَدّ (ج) أَجْدَاد
Toplamak	جَمَعَ يَجْمَعُ جَمْع
Açlık	الجُوع
(vakit) gelmek, yaklaşmak	حَانَ يَحِينُ حَيْنُونَة
…e çalışmak, denemek	حَاوَلَ يُحَاوِلُ مُحَاوَلَة
Şans	حَظّ
Kaybetmek	خَسِرَ يَخْسَرُ خُسْرَان
Rakip, düşman	خَصْم
Eğlenmek, oynamak	دَاعَبَ يُدَاعِبُ مُدَاعَبَة
Savunmak	دَافَعَ يُدَافِعُ مُدَافَعَة دِفَاع عَنْ
Nafile, faydasız	دُونَ جَدْوَى
Görüş	رَأْي (ج) آرَاء
Güvenlik güçleri	رِجَالُ الأَمْنِ
Razı olmak, kabul etmek	رَضِيَ يَرْضَى رِضًى
Kaldırmak	رَفَعَ يَرْفَعُ رَفْع
Oynamak, dansetmek	رَقَصَ يَرْقُصُ رَقْص
Artırmak	زَادَ يَزِيدُ زِيَادَة
Şoför, sürücü	سَائِقٌ
Üstün olmak, lider olmak	سَادَ يَسُودُ سِيَادَة
Uyku	سُبَات
Geçmek, önüne geçmek	سَبَقَ يَسْبِقُ سَبْق
Kaydetmek	سَجَّلَ يُسَجِّلُ تَسْجِيل

Yüzey, çatı, arabının üstü سَطْح

Kaplumbağa السُّلَحْفَاة

Hakim olmak, kontrol altına almak سَيْطَرَ يُسَيْطِرُ سَيْطَرة

(Horoz için) Ötmek صَاحَ يَصِيحُ صِيَاح

Yere yıkmak, güreşmek صَارَعَ يُصَارِعُ مُصَارَعَة

…e doğru صَوْبَ

Fes طَرْبُوش (ج) طَرَابِيش

Kovmak طَرَدَ يَطْرُدُ طَرْد

Sırt ظَهْر (ج) ظُهُور

Suratını asmak عَبَسَ يَعْبِسُ عَبْسٌ

Koşmak عَدَا يَعْدُو عَدْوٌ

Düşman عَدُوّ (ج) أَعْدَاء

Gösteri, tören الْعَرْض

Tanımak, bilmek عَرَفَ يَعْرِفُ عِرْفَان

Akşam yemeği العَشَاء

Üye عُضْو (ج) أَعْضَاء

Acımak, şefkat etmek العَطْف على

Terketmek, ayrılmak غَادَرَ يُغَادِرُ مُغَادَرَة

Hile, aldatma غِشّ

Dalmak غَطَّ يَغُطُّ غَطّ

Boş فَارِغ

Sevinçli, neşeli فَرِحٌ

Ovalamak فَرَكَ يَفْرُكُ فَرْك

Gaz şişesi (tüpü) قَارُورَةُ الغَازِ

Maymun قِرْد (ج) قُرُود

Zıplamak, atlamak قَفَزَ يَقْفِزُ قَفْز

(Kaplumbağa için) Kabuk القَوْقَعَة

Kazanmak كَسَبَ يَكْسِبُ كَسْب

Torba, çuval كِيس

İyi gitmeyen الْمُتَعَثِّر

Üzerinde anlaşmaya varılan الْمُتَّفَقُ عَلَيه

Yüksek مُرْتَفِع

Ovalamak, dokundurmak مَسَحَ يَمْسَحُ مَسْح

Yürüyüş المَسِير

Yağmur المَطَر

Duyuran, ilan eden مُعْلِن

Kızgın, bozuşan مُغَاضِب

Sürpriz الْمُفَاجَأَة

Notlar الْمُلاَحَظَات

Bölge, yöre مِنْطَقَة (ج) مَنَاطِق

Klüp النَّادِي

Uyuklama النُّعَاس

Esmek هَبَّ يَهُبُّ هُبُوب

Gayret هِمَّة

Hindistan الْهِنْد

Fısıldamak, vesvese vermek وَسْوَسَ يُوَسْوِسُ وَسْوَسَة

Özet

Mezîd fiili tanıyabilmek

Fiiller en az üç harflidir. Başka bir deyişle fiil kalıpları en az üç harflidir. Bunlara sülâsî fiiller denilir. Kök harflerinin sayısı dört olan fiiller de vardır. Bunlara da rubâî fiiller denilir. Bu harflere ilave edilerek elde edilen kalıpların mânâları, harf sayısının artmasına göre değişmektedir. Mezîd bablar, üç harfli fiillere bazen bir, bazen iki, bazen de üç harf; dört harfli fiillere de bazen bir, bazen iki harf ilave edilerek elde edilir.

Sulâsînin mezîdi rubâînin kalıplarını ayırt edebilmek

Üç harfli fiillere bir harf ilave edilerek üç fiil kalıbı elde edilir. Bu kalıplar: فَعَلَ fiilinin başına bir hemze ilave etmekle أَفْعَلَ, ortasına orta harfinin cinsinden bir harf ilave etmekle فَعَّلَ, baş harfiyle orta harfi arasına elif ilave etmek suretiyle de فَاعَلَ kalıpları elde edilmektedir.

Bu fiiller muzâri ve masdarlarıyla birlikte bir kalıp oluştururlar. Sulâsînin mezîdi rubâî fiillerin kalıpları veya babları şunlardır:

1. أَفْعَلَ–يُفْعِلُ–إِفْعَالٌ babı:

Örnek: أَيْقَظَ يُوقِظُ -إِيقَاظ- – *Uyandırdı.*

Genellikle, bu baba aktarılan bir fiil geçişsizse geçişli hale gelir; geçişliyse iki mef'ûle geçişli hale gelir.

2. **فَعَّلَ–يُفَعِّلُ–تَفْعِيل** babı:

Örnek: (عَلَّمَ–يُعَلِّمُ–تَعلِيمٌ *öğretmek.*

تَفْعِيل babı da, üç harfli fiilleri geçişli yapmak için kullanılır.

3. **فَاعَلَ–يُفَاعِلُ–مُفَاعَلَة** babı:

Örnek: دَافَعَ–يُدَافِعُ–مُدَافَعَةٌ *Savunmak*

Bu babtan gelen fiiller müşâreket (işteşlik) ifade ederler.

Sülâsînin mezîdi humâsî fiillerle kalıplarını ayırt edebilmek

Sulâsî fiillere iki harf ilave edilerek harf sayıları beşe çıkan fiil kalıpları beştir. Bunlar:

1. **اِنْفَعَلَ–يَنْفَعِلُ اِنْفِعَالٌ** babı:

Örnek: اِنْطَلَقَ– يَنْطَلِقُ– اِنْطِلاَقٌ Hareket etmek

Bu bab mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır.

2. **اِفْتَعَلَ–يَفْتَعِلُ– اِفْتِعَالٌ** babı:

Örnek: اِبْتَسَمَ–يَبْتَسِمُ–اِبْتِسَامٌ *Gülümsemek.*

Bu bab da, اِفْتِعَالٌ babı gibi mutavaat için kullanılır.

3. **اِفْعَلَّ–يَفْعَلُّ–اِفْعِلاَلٌ** babı:

Örnek: اِحْمَرَّ–يَحْمَرُّ–اِحْمِرَارٌ *Kızarmak.*

Bu bab, renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır.

4. **تفَعَّلَ–يَتَفَعَّلُ–تَفَعُّل** babı:

Örnek: تَحَدَّثَ–يَتَحَدَّثُ–تَحَدُّثٌ *Konuşmak, anlatmak.*

Bu bab da genellikle alındığı babın fiillerini dönüşlü yapmak için kullanılır.

5. **تَفَاعَلَ–يَتَفَاعَلُ–تَفَاعُلٌ** babı:

Örnek: تَسَابَقَ–يَتَسَابَقُ–تَسَابُقٌ *Yarışmak*

تَفَاعُلٌ babı genellikle müşâreket (işdeşlik) için kullanılan bablardandır. Bu babdan gelen fiiller, olmayan bir şeyi göstermek için de kullanılır. تَمَاوَتَ fiili, "ölüymüş gibi davrandı" anlamına gelir.

Sülâsînin mezîdi südâsî fiillerle kalıplarını ayırt edebilmek

Sulâsîye üç harf ilave edilerek elde edilen dört bab vardır:

1. اِسْتَفْعَلَ–يَسْتَفْعِلُ–اِسْتِفْعَالٌ babı:

Örnek: اِسْتَيْقَظَ–يَسْتَيْقِظُ–اِسْتِيقَاظٌ Uyanmak.

Bu bab genellikle istek ifade eder. غَفَرَ bağışladı, anlamındadır. اِسْتَغْفَرَ ise, bağış istedi anlamına gelir.

2. اِفْعَوْعَلَ–يَفْعَوْعِلُ–اِفْعِيعَالٌ babı:

Örnek: اِحْلَوْلَى يَحْلَوْلِي اِحْلِيلاَءٌ *Tatlı olmak, tatlı bulmak.*

Bu bab, genellikle, mânâya mübalağa (abartma) kazandırmak içindir.

3. اِفْعَوَّلَ– يَفْعَوِّلُ– اِفْعِوَّالٌ babı:

Örnek: اِجْلَوَّذَ– يَجْلَوِّذُ– اِجْلِوَّاذٌ *hızlı yürümek.*

اِفْعِوَّالٌ babı da mübalağa için kullanılır.

4. اِفْعَالَّ–يَفْعَالُّ–اِفْعِيلاَلٌ babı:

Örnek: اِصْفَارَّ–يَصْفَارُّ–اِصْفِيرَارٌ *sapsarı olmak.*

Bu bab da, renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır.

Rubâî mücerredi tanıyabilmek

Arapçada dört tane kök harfi olan fiillere, rubâî mucerred fiiller denilir.

Rubâî mucerredin bir babı vardır. O da:

1. فَعْلَلَ– يُفَعْلِلُ– فَعْلَلَةٌ وَفِعْلاَلٌ babıdır.

Örnek: دَحْرَجَ – يُدَحْرِجُ – دَحْرَجَةٌ *Yuvarlamak.*

Rubâînin mezîdi fiillerle onların kalıplarını tanıyabilmek

Rubâînin mezîdi humâsî bir babtır. Bu:

1. تَفَعْلَلَ– يَتَفَعْلَلُ– تَفَعْلُلٌ babıdır.

Örnek: تَدَحْرَجَ–يَتَدَحْرَجُ–تَدَحْرُجٌ *Yuvarlanmak*

Bu bab, mutavaat (dönüşlülük) içindir.

Rubâînin mezîdi südâsî fiillerle onların kalıplarını tanıyabilmek

Rubâînin mezîdi sudâsînin iki babı vardır.

1. اِفْعَنْلَلَ–يَفْعَنْلِلُ–اِفْعِنْلاَلٌ babı:

Örnek: اِحْرَنْجَمَ–يَحْرَنْجِمُ–اِحْرِنْجَامٌ *Toplanmak.*

اِفْعِنْلاَلٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır.

2. اِفْعَلَلَّ–يَفْعَلِلُّ–اِفْعِلاَّلٌ babı:

Örnek: اِطْمَأَنَّ–يَطْمَئِنُّ–اِطْمِئْنَانٌ *Yatışmak.*

اِفْعِلاَّلٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) ifade eder.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde rubâî mucerred fiil vardır?

a. يُبَعْثِرُ "نَجِيبٌ" كُتُبَهُ عَلَى الأَرْضِ.

b. هَلْ يُزَكِّبُكَ "رَمْزِي" دَرَّاجَتَهُ الْجَدِيدَةَ؟

c. أَدِّبِ ابْنَكَ!

d. أَلَمْ تُدْرِكْ مَعْنَى الْجُمْلَةِ؟

e. أَنَا أُبْقِي كُلَّ شَيْءٍ فِي مَوْضِعِهِ.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sulâsînin mezîdi rubâî fiil yoktur?

a. أَبْلِغْ أَهْلَكَ سَلاَمَنَا!

b. أَثْمَرَتْ أَشْجَارُ الْبُرْتُقَالِ فِي البُسْتَانِ.

c. أُرِيدُ لِلنَّاسِ الْخَيْرَ.

d. مَتَى يُحَاكِمُ الْقَاضِي الْمُتَّهَمَ؟

e. يَسْوَدُّ سَقْفُ الفُرْنِ مِنَ الدُّخَانِ.

3. Aşağıdakilerden hangisi اِنْفِعَال babındandır?

a. اِنْتَشَرَ

b. اِنْتَزَحَ

c. اِنْتَشَقَ

d. اِنْكَسَرَ

e. اِنْتَسَبَ

4. Aşağıdaki bablardan hangisi mutavaat (dönüşlülük) için <u>kullanılmaz?</u>

a. اِفْتِعَالٌ

b. اِفْعِلاَّلٌ

c. تَفَعْلُلٌ

d. اِفْعِنْلاَلٌ
e. اِفْعِيلاَلٌ

5. Aşağıdaki إِفْعَال babında olan muzâri fiillerden hangisinin harekesi yanlıştır?

a. يَخْرِجُ
b. يُدْخِلُ
c. يُسْنِدُ
d. يُكْرِمُ
e. يُسْمِعُ

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a يُبَعْثِرُ "نَجِيبٌ" كُتُبَهُ عَلَى الأَرْضِ

2. e يَسْوَدُّ سَقْفُ الفُرْنِ مِنَ الدُّخَانِ

3. d اِنْكَسَرَ

4. e اِفْعِيلاَلٌ

5. a يَخْرِجُ

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

أَرْسَلَ:	إِفْعَال
يُخَاطِبُ:	مُفَاعَلَة
عَدَّدَ:	تَفْعِيل
يُنَزِّلُ:	تَفْعِيل
قَابَلَ:	مُفَاعَلَة
يُسْلِمُ:	إِفْعَال

Sıra Sizde 2

تَفَاعُل: Mutavaat ifade eder.

تَفَعُّل: Mutavaat ifade eder.

اِفْعِلاَل: Mutavaat ifade etmez.

اِفْتِعَال: Mutavaat ifade eder.

اِنْفِعَال: Mutavaat ifade eder.

Sıra Sizde 3

Sülâsînin mezîdi südâsî fiillerden اِفْعِلاَل renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır?

Sıra Sizde 4

هَرْوَلَ: فَعْلَلَة

تَرَعْرَعَ: تَفَعْلُل

تَمَضْمَضَ: تَفَعْلُل

فَرْقَعَ: فَعْلَلَة

اِفْرَنْقَعَ: اِفْعِنْلاَل

بَسْمَلَ: فَعْلَلَة

اِشْمَأَزَّ: اِفْعِلاَّل

Yararlanılan Kaynaklar

Galâyînî, M (1982) Câmi'u'd-durûsi'l-arabiyye, Beyrut.

Sezer, İ. Hakkı ve diğerleri (2009) Sarf Bilgisi, Konya.

Kılıç Hulusi (2005) Arapça Dilbilgisi Sarf, İstanbul.

Hüseyin Elmalı (2009) Temrinli ve İ'rablı Arapça Sarf, İzmir.

2

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- İsim cümlesinin yapısını ifade edebilecek,
- İsim cümlesinin öğelerini belirleyebilecek,
- İsim cümlesinin öğelerinden olan haberi belirleyebilecek,
- Haberin türlerini tanımlayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- İsim cümlesi
- Haber
- Fiil cümlesi
- Şibh-i cümle
- Zarf
- Harf-i cerle mecrûru

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Cümle çeşitleri konusuna başvurunuz.
- İsim cümlesinin öğeleri konusunu inceleyiniz.
- Harf-i cerler ve zarfları tanıyınız.

Haber Türleri

أَنْوَاعُ الْخَبَرِ

GİRİŞ

Maksadımızı tam olarak anlatan söz dizilerine cümle diyoruz**.** Kelimelerin cümledeki görevlerine cümlenin öğeleri denir. Bir cümlede en az iki öğe bulunur.

Cümlede yapılan işi, oluşu ya da eylemi bildiren kelimeye yüklem denir. Yüklem cümlenin temel öğelerinden biridir. Genellikle cümlenin sonunda bulunur. "Annen sofrayı kurmaya hazırlandı" cümlesinde "hazırlandı", yüklemdir.

Yüklemin bildirdiği işi, hareketi yapan ya da bir oluş içinde bulunan varlığa özne denir.

Cümleler, kendini oluşturan sözcüklerin anlamlarına, cümlede bulundukları yerlere, türlerine göre değişik özellikler gösterir. İşte bu özelliklere göre cümleler değişik gruplar hâlinde incelenir. Türkçede cümleler yüklemlerine göre de incelenir. Buna "yükleminin türüne göre" de denilebilir. Çünkü cümleyi yüklemine göre incelerken yüklemi oluşturan sözcüklerin türüne bakılır.

Yüklem durumunda bulunan söz, çekimlenmiş bir fiilse, cümle fiil cümlesidir. "Soğuk günler artık geride kaldı" cümlesinde "kaldı" yüklemdir. Bu yüklem "kalmak" fiilinin bilinen geçmiş zamanda çekimlenmesiyle oluştuğundan, cümle, yüklemine göre fiil cümlesi olur.

Yüklem çekimli bir fiil değilse, ister isimden ister edattan isterse fiilimsiden oluşsun isim cümlesi sayılır. "Bu roman, yazarın okuduğum ilk kitabıydı" cümlesinde yüklem, "kitabıydı" sözü üzerine kuruludur ve "kitap" ismi "idi" ekfiilini alarak yüklem olmuştur.

Arapçada da iki tür cümle vardır: İsim cümlesi ve fiil cümlesi.

İsim cümlesinde, söze kendisiyle başlanan kelimeye mübteda (المُبْتَدَأُ) denir.

Mübteda, isim cümlesinin öznesidir. Özneyi niteleyen, öznenin durumunu haber veren kelimeye haber (الخَبَرُ) denir. Haber, isim cümlesinin yüklemidir.

Bu ünitemizde, Arapça isim cümlesinin yüklemi olan haber türlerinden bahsedileceğinden, cümle yapısı hakkında bu bilgilerin verilmesi uygun görülmüştür.

İNTERNET

Arapça kelimeler ve fiil çekimleriyle ilgili daha ayrıntılı örnekler için http://www.onlinearabic.net adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

العَامِلُ

فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تُرَابِيٌّ، جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ، وسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ، مُتَحَامِلٌ عَلَى أَعْمِدَةٍ خَشَبِيَّةٍ، تُسْنِدُهُ خَشْيَةَ الانْهِيَارِ الْمُتَوَقَّعِ بَيْنَ لَحْظَةٍ وَأُخْرَى. أَمَّا نَوَافِذُهُ العَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيَتْ بِرَقَائِقَ مِنَ النَّايْلُونِ الشَّفَّافِ، لأَنَّ زُجَاجَهَا مُحَطَّمٌ وَخَشَبَهَا مُتَكَسِّرٌ.

يَسْكُنُ هَذَا البَيْتَ عَامِلٌ فَقِيرٌ يُدْعَى أَبَا سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمُكَوَّنَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ، يَعِيشُونَ عِيشَةَ الكَفَافِ يَوْمًا بِيَوْمٍ.

وأَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ فِي العَقْدِ الرَّابِعِ مِنَ العُمْرِ، مَرْبُوعُ القَامَةِ عَرِيضُ الْمَنْكِبَيْنِ قَوِيُّ الزَّنْدَيْنِ، أَسْمَرُ اللَّوْنِ، لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلاَنِ، وعَيْنَانِ سَوْدَاوَانِ وَاسِعَتَانِ، وبَسْمَةُ رِضًى لاَ تُفَارِقُ وَجْهَهُ، يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ مَعَ بُزُوغِ شَمْسِ الصَّبَاحِ، حَامِلاً عَلَى ظَهْرِهِ كِيسًا يَحْوِي عُدَّةَ عَمَلِهِ، ويَلْبَسُ سِرْوَالاً أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ، ومِعْطَفًا بَاهِتَ اللَّوْنِ، مُهْتَرِيءَ الأَكْمَامِ، ويَتَوَجَّهُ إِلَى السُوقِ، حَيْثُ يَعْمَلُ حَمَّالاً، يَنْتَقِلُ بَيْنَ الْمَخَازِنِ الكَبِيرَةِ، ويُنَفِّذُ طَلَبَاتِ أَصْحَابِهَا مِنْ تَحْمِيلٍ أَوْ تَفْرِيغٍ لِسَيَّارَاتِ الشَّحْنِ الَّتِي تَحْمِلُ الخَضَارَ والفَاكِهَةَ القَادِمَةَ مِنَ القُرَى، مُقَابِلَ أَجْرٍ زَهِيدٍ يَتَقَاضَاهُ.

ويَعْمَلُ أَبُو سَعِيدٍ طَوَالَ النَّهَارِ، دُونَ كَلَلٍ ولاَ مَلَلٍ، فَكَمْ مِنَ الْمَرَّاتِ تَنَاوَلَ طَعَامَهُ البَسِيطَ وَاقِفًا، أَوْ مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى جِدَارِ دُكَّانٍ، ومَا إِنْ يَحُلُّ الظَّلاَمُ حَتَّى يَضَعَ أَبُو سَعِيدٍ أَدَوَاتِ عَمَلِهِ فِي الكِيسِ، ويَشْتَرِي لَوَازِمَ البَيْتِ مِنْ طَعَامٍ وشَرَابٍ، وقَدْ يَبْتَاعُ قَمِيصًا وبِنْطَالاً لابْنِهِ، أَوْ ثَوْبًا لابْنَتِهِ مِنْ فَوْقِ عَرَبَاتِ الْمَلاَبِسِ الْمُسْتَعْمَلَةِ.

وحِينَ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِهِ مُتْعَبًا، تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ بِابْتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ، وكَلِمَةٍ حُلْوَةٍ، ويَرْكُضُ نَحْوَهُ طِفْلاَهُ الصَّغِيرَانِ، فَيُقَبِّلُهُمَا فَرِحًا، ثُمَّ يُخْرِجُ لَهُمَا مِنَ الكِيسِ مَا أَحْضَرَ مِنْ طَعَامٍ، فَيَتَنَاوَلُ الْجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللهَ عَلَى نِعَمِهِ، قَانِعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

ويَنْسَى أَبُو سَعِيدٍ تَعَبَهُ وشَقَاءَهُ طَوَالَ اليَوْمِ، ويَقْضِي مَعَ أُسْرَتِهِ سَهْرَةً لَطِيفَةً، لِيُعَاوِدَ فِي الصَّبَاحِ عَمَلَهُ بِجِدٍّ ونَشَاطٍ.

مَا أَرْوَعَ العَمَلَ! لأَنَّهُ الشَّيْءُ الوَحِيدُ الَّذِي يُعْطِي للإِنْسَانِ قِيمَتَهُ الْحَقِيقِيَّةَ، ومَا أَفْضَلَ العَامِلَ! اَلَّذِي يَكِدُّ ويَتْعَبُ مِنْ أَجْلِ أُسْرَتِهِ، يَكْفِيهَا مَؤُنَتَهَا، ويَمْنَعُهَا مِنَ السُّؤَالِ، فَتَحْيَا كَرِيمَةً عَزِيزَةً، وصَدَقَ رَسُولُنَا الكَرِيمُ صلى الله عليه وسلم حِينَ قَالَ: "العَائِدُ عَلَى أَهْلِهِ ووَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللّهِ".

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. كَيْفَ جُدْرَانُ البَيْتِ؟

2. من يَسْكُنُ هَذَا البَيْتَ؟

3. مِمَّنْ تَتَكَوَّنُ أُسْرَةُ أَبِي سَعِيدٍ؟

4. كَمْ عُمْرُ أَبِي سَعِيدٍ؟

5. كَيْفَ عَيْنَا أَبِي سَعِيدٍ؟

6. كَيْفَ قَامَةُ أَبِي سَعِيدٍ؟

7. كَيْفَ مَنْكِبَا أَبِي سَعِيدٍ؟

8. كَيْفَ زَنْدَا أَبِي سَعِيدٍ؟

9. كَيْفَ لَوْنُ أَبِي سَعِيدٍ؟

10. كَيْفَ شَارِبَا أَبِي سَعِيدٍ؟

11. مَتَى يَخْرُجُ أَبُو سَعِيدٍ مِنْ بَيْتِهِ؟

12. مَاذَا يَحْمِلُ أَبُو سَعِيدٍ عَلَى ظَهْرِهِ؟

13. كَيْفَ تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ؟

14. مَنْ يَرْكُضُ نَحْوَهُ؟

15. أيُّ عَمَلٍ أَرْوَعُ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(يُقِيمُ – عَائِلَة – أَكَلَ – قَدّ – مَنْزِل – مُعْسِر – شَبَابِيك – حِيطَان – يَشْتَرِي – مَتْجَر – يَجْرِي – يَعُودُ – مَلْبَس)

1. فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تُرَابِيٌّ، جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ.

2.. أَمَّا نَوَافِذُهُ العَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيَتْ بِرَقَائِقَ مِنَ النَّايْلُونِ الشَّفَّافِ.

3. يَسْكُنُ هَذَا البَيْتَ عَامِلٌ فَقِيرٌ.

4. يُدْعَى أَبَا سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمُكَوَّنَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ.

5. وأَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ فِي العَقْدِ الرَّابِعِ مِنَ العُمْرِ، مَرْبُوعُ القَامَةِ.

6. ويَلْبَسُ سِرْوَالاً أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ.

7. فَكَمْ مِنَ الْمَرَّاتِ تَنَاوَلَ طَعَامَهُ البَسِيطَ وَاقِفًا، أَوْ مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى جِدَارِ دُكَّانٍ.

8. وقَدْ يَبْتَاعُ قَمِيصًا وبِنْطَالاً لابْنِهِ، أَوْ ثَوْبًا لابْنَتِهِ.

9. وحِينَ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِهِ مُتْعَبًا، تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ بِابْتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ.

10. ويَرْكُضُ نَحْوَهُ طِفْلاهُ الصَّغِيرَانِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(كَافِرِين – حَزِينًا – يَتَذَكَّرُ – النَّهَار– مَلْء – تَمُوتُ – مُرَّة – يَرْتَدِي – ضَيِّقَتَان – بَيْضَاوَان – قَلِيل– يَبِيعُ)

1. فَيُقَبِّلُهُمَا فَرِحًا.

2. ويَنْسَى أَبُو سَعِيدٍ تَعَبَهُ وشَقَاءَهُ طَوَالَ اليَوْمِ.

3. لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلاَنِ، وعَيْنَانِ سَوْدَاوَانِ وَاسِعَتَانِ.

4. ومَا إِنْ يَحُلُّ الظَّلاَمُ حَتَّى يَضَعَ أَبُو سَعِيدٍ أَدَوَاتِ عَمَلِهِ فِي الكِيسِ.

5. ويُنَفِّذُ طَلَبَاتِ أَصْحَابِهَا مِنْ تَحْمِيلٍ أَوْ تَفْرِيغٍ لِسَيَّارَاتِ الشَّحْنِ.

6. فَتَحْيَا كَرِيمَةً عَزِيزَةً.

7. يَلْبَسُ سِرْوَالاً أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ.

8. يَشْتَرِي لَوَازِمَ البَيْتِ مِنْ طَعَامٍ وشَرَابٍ.

9. تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ بِابْتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ، وكَلِمَةٍ حُلْوَةٍ.

10. فَيَتَنَاوَلُ الجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللهَ عَلَى نِعَمِهِ.

4. Aşağıdakilerin hangi tür cümle olduklarını ve temel öğelerini belirtiniz.

1. فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تُرَابِيٌّ.

2. يَعْمَلُ أَبُو سَعِيدٍ طَوَالَ النَّهَارِ، دُونَ كَلَلٍ ولاَ مَلَلٍ.

3. يَقْضِي مَعَ أُسْرَتِهِ سَهْرَةً لَطِيفَةً، لِيُعَاوِدَ فِي الصَّبَاحِ عَمَلَهُ بِجِدٍّ ونَشَاطٍ.

4. ثُمَّ يُخْرِجُ لَهُمَا مِنَ الكِيسِ مَا أَحْضَرَ مِنْ طَعَامٍ.

5. أَمَّا نَوَافِذُهُ العَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيَتْ بِرَقَائِقَ مِنَ النَّايْلُونِ الشَّفَّافِ.

6. اَلَّذِي يَكِدُّ ويَتْعَبُ مِنْ أَجْلِ أُسْرَتِهِ، يَكْفِيهَا مُؤْنَتَهَا، ويَمْنَعُهَا مِنَ السُّؤَالِ.

7. جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ.

8. وسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ.

9. فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ.

10. لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلاَنِ.

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin çoğullarını tespit ediniz.

1. فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تُرَابِيٌّ.

2. يَسْكُنُ هَذَا البَيْتَ عَامِلٌ فَقِيرٌ يُدْعَى أَبَا سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمُكَوَّنَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ.

3. وأَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ فِي العَقْدِ الرَّابِعِ مِنَ العُمْرِ.

4. يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ مَعَ بُزُوغِ شَمْسِ الصَّبَاحِ، حَامِلاً عَلَى ظَهْرِهِ كِيسًا يَحْوِي عُدَّةَ عَمَلِهِ.

5. وصَدَقَ رَسُولُنَا الكَرِيمُ حِينَ قَالَ: "العَائِدُ عَلَى أَهْلِهِ ووَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللّه".

6. يَلْبَسُ سِرْوَالاً أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ، ومِعْطَفًا بَاهِتَ اللَّوْنِ.

7. يَعِيشُونَ عِيشَةَ الكَفَافِ يَوْمًا بِيَوْمٍ.

8. فَيَتَنَاوَلُ الجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللهَ عَلَى نِعَمِهِ، قَانِعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

6. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin tekillerini tespit ediniz.

1. ويُنَفِّذُ طَلَبَاتِ أَصْحَابِهَا مِنْ تَحْمِيلٍ أَوْ تَفْرِيغٍ لِسَيَّارَاتِ الشَّحْنِ الَّتِي تَحْمِلُ الخَضَارَ والفَاكِهَةَ القَادِمَةَ مِنَ القُرَى، مُقَابِلَ أَجْرٍ زَهِيدٍ يَتَقَاضَاهُ.

2. فَيَتَنَاوَلُ الجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللهَ عَلَى نِعَمِهِ، قَانِعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

3. أَمَّا نَوَافِذُهُ العَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيَتْ بِرَقَائِقَ مِنَ النَّايْلُونِ الشَّفَّافِ.

4. ومَا إِنْ يَحُلُّ الظَّلاَمُ حَتَّى يَضَعَ أَبُو سَعِيدٍ أَدَوَاتِ عَمَلِهِ فِي الكِيسِ، ويَشْتَرِي لَوَازِمَ البَيْتِ مِنْ طَعَامٍ وشَرَابٍ.

5. وقَدْ يَبْتَاعُ قَمِيصًا وبِنْطَالاً لابْنِهِ، أَوْ ثَوْبًا لابْنَتِهِ مِنْ فَوْقِ عَرَبَاتِ الْمَلاَبِسِ الْمُسْتَعْمَلَةِ.

6. وسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ، مُتَحَامِلٌ عَلَى أَعْمِدَةٍ خَشَبِيَّةٍ، تُسْنِدُهُ خَشْيَةَ الانْهِيَارِ الْمُتَوَقَّعِ بَيْنَ لَحْظَةٍ وَأُخْرَى.

7. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili fiillerin mâzî ise muzâriini, muzâri ise mâzîsini belirtiniz.

1. فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تُرَابِيٌّ، جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ، وسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ، مُتَحَامِلٌ عَلَى أَعْمِدَةٍ خَشَبِيَّةٍ، تُسْنِدُهُ خَشْيَةَ الانْهِيَارِ الْمُتَوَقَّعِ بَيْنَ لَحْظَةٍ وَأُخْرَى.

2. أَمَّا نَوَافِذُهُ العَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيَتْ بِرَقَائِقَ مِنَ النَّايْلُونِ الشَّفَّافِ، لأَنَّ زُجَاجَهَا مُحَطَّمٌ وَخَشَبَهَا مُتَكَسِّرٌ.

3. يَسْكُنُ هَذَا البَيْتَ عَامِلٌ فَقِيرٌ يُدْعَى أَبَا سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمُكَوَّنَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ، يَعِيشُونَ عِيشَةَ الكَفَافِ يَوْمًا بِيَوْمٍ.

4. لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلاَنِ، وعَيْنَانِ سَوْدَاوَانِ وَاسِعَتَانِ، وبَسْمَةُ رِضًى لاَ تُفَارِقُ وَجْهَهُ، يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ مَعَ بُزُوغِ شَمْسِ الصَّبَاحِ، حَامِلاً عَلَى ظَهْرِهِ كِيسًا يَحْوِي عُدَّةَ عَمَلِهِ، ويَلْبَسُ سِرْوَالاً أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ، ومِعْطَفًا بَاهِتَ اللَّوْنِ، مُهْتَرِيءَ الأَكْمَامِ، ويَتَوَجَّهُ إِلَى السُوقِ، حَيْثُ يَعْمَلُ حَمَّالاً، يَنْتَقِلُ بَيْنَ الْمَخَازِنِ الكَبِيرَةِ.

5. ويَعْمَلُ أَبُو سَعِيدٍ طَوَالَ النَّهَارِ، دُونَ كَلَلٍ ولاَ مَلَلٍ، فَكَمْ مِنَ الْمَرَّاتِ تَنَاوَلَ طَعَامَهُ البَسِيطَ وَاقِفًا، أَوْ

مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى جِدَارِ دُكَّانٍ.

6. وَيُنَفِّذُ طَلَبَاتِ أَصْحَابِهَا مِنْ تَحْمِيلٍ أَوْ تَفْرِيغٍ لِسَيَّارَاتِ الشَّحْنِ الَّتِي تَحْمِلُ الخَضَارَ والفَاكِهَةَ القَادِمَةَ مِنَ القُرَى، مُقَابِلَ أَجْرٍ زَهِيدٍ يَتَقَاضَاهُ.

7. ومَا إِنْ يَحُلُّ الظَّلاَمُ حَتَّى يَضَعَ أَبُو سَعِيدٍ أَدَوَاتِ عَمَلِهِ فِي الكِيسِ.

8. وقَدْ يَبْتَاعُ قَمِيصًا وبِنْطَالاً لابْنِهِ، أَوْ ثَوْبًا لابْنَتِهِ مِنْ فَوْقِ عَرَبَاتِ الْمَلاَبِسِ الْمُسْتَعْمَلَةِ.

9. وحِينَ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِهِ مُتْعَبًا، تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ بِابْتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ، وكَلِمَةٍ حُلْوَةٍ، ويَرْكُضُ نَحْوَهُ طِفْلاَهُ الصَّغِيرَانِ، فَيُقَبِّلُهُمَا فَرِحًا، ثُمَّ يُخْرِجُ لَهُمَا مِنَ الكِيسِ مَا أَحْضَرَ مِنْ طَعَامٍ، فَيَتَنَاوَلُ الجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللهَ عَلَى نِعَمِهِ، قَانِعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

10. ويَنْسَى أَبُو سَعِيدٍ تَعَبَهُ وشَقَاءَهُ طَوَالَ اليَوْمِ، ويَقْضِي مَعَ أُسْرَتِهِ سَهْرَةً لَطِيفَةً، لِيُعَاوِدَ فِي الصَّبَاحِ عَمَلَهُ بِجِدٍّ ونَشَاطٍ.

مَا أَرْوَعَ العَمَلَ! لأَنَّهُ الشَّيْءُ الوَحِيدُ الَّذِي يُعْطِي للإِنْسَانِ قِيمَتَهُ الحَقِيقِيَّةَ، ومَا أَفْضَلَ العَامِلَ! اَلَّذِي يَكِدُّ ويَتْعَبُ مِنْ أَجْلِ أُسْرَتِهِ يَكْفِيهَا مُؤْنَتَهَا، ويَمْنَعُهَا مِنَ السُّؤَالِ، فَتَحْيَا كَرِيمَةً عَزِيزَةً، وصَدَقَ رَسُولُنَا الكَرِيمُ صلى الله عليه وسلم حِينَ قَالَ: "العَائِدُ عَلَى أَهْلِهِ ووَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللّهِ".

DİL BİLGİSİ

HABER TÜRLERİ

İsim cümlesinde, söze kendisiyle başlanan kelimeye mübteda (المُبْتَدَأُ) denir.

Mübteda, isim cümlesinin öznesidir. Özneyi niteleyen, öznenin durumunu haber veren kelimeye haber (الخَبَرُ) denir. Haber, isim cümlesinin yüklemidir.

الكِتَابُ مَفْتُوحٌ Kitap açıktır.

الكِتَابُ مَفْتُوحٌ cümlesinde, الكِتَابُ kelimesi mübteda (المُبْتَدَأُ), kapının ne durumda olduğunu bildiren مَفْتُوحٌ kelimesi ise haber (الخَبَرُ)'dir.

Haber, Müfred Olabilir

Haber, müfred olabilir. Burada müfredden kastedilen, cümle veya şibh-i cümle olmamasıdır. Mesela, جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ bir isim cümlesidir. جُدْرَانُ mübteda, مُتَهَدِّمَةٌ ise haberdir. Bu tür habere müfred haber denilir. مُتَهَدِّمَةٌ ne cümledir, ne de şibh-i cümledir. سَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ cümlesinde مُتَصَدِّعٌ haberdir. Birinci cümle için söylenenler bunun için de geçerlidir.

أَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ cümlesinde de, أَبُو mübteda, رَجُلٌ müfred haberdir.

DİKKAT

Haber(ism-i fail ve ism-i mef'ul gibi) sıfat mânâlı kelimelerden olursa, mübteda ile haber arasında müzekkerlik, müenneslik; müfred, tesniye ve cemi olma yönlerinden uyum vardır.

الْمُجْتَهِدُ مَحْبُوبٌ *Çalışkan (erkek) sevilir.*

الْمُجْتَهِدَةُ مَحْبُوبَةٌ *Çalışkan (bayan) sevilir.*

الْمُجْتَهِدَانِ مَحْبُوبَانِ *İki çalışkan (erkek) sevilir.*

الْمُجْتَهِدَتَانِ مَحْبُوبَتَانِ *İki çalışkan (bayan) sevilir.*

الْمُجْتَهِدُونَ مَحْبُوبُونَ *Çalışkan (erkekler) sevilirler.*

الْمُجْتَهِدَاتُ مَحْبُوبَاتٌ *Çalışkan (bayanlar) sevilirler.*

Ancak mübteda, gayr-i âkıl (insanın dışında) bir ismin çoğulu olursa, haber genellikle müfred müennes olarak gelir.

الْكُتُبُ مُفِيدَةٌ *Kitaplar faydalıdır.*

Haber, sıfat mânâlı bir kelime değilse, o zaman uyum aranmaz.

الْجُمْلَةُ نَوْعَانِ (Cümle iki çeşittir). Bu cümlede mübteda müennes ve müfreddir. Haber ise müzekker ve tesniyedir. Haber, sıfat mânâlı bir kelime olmadığı için, belirtilen hususlarda mübtedaya uymamıştır.

SIRA SİZDE 1

Aşağıdaki âyetlerde geçen müfred haberleri belirtiniz:

اللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ.

اللّٰهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ.

هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ.

هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ.

تِلْكَ أُمَّةٌ.

هَذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ.

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ.

إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ.

وَالآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى.

Haber, Cümle Olabilir

A. İsim Cümlesi

B. Fiil Cümlesi

İsim cümlesinin ikinci öğesi olan haber, cümle olabilir. Bilindiği üzere, Arapçada iki çeşit cümle vardır. a. İsim cümlesi b. fiil cümlesi.

Haberi, isim cümlesi olan cümleye örnek: خَالِدٌ ثَوْبُهُ جَدِيدٌ *Halid'in elbisesi yenidir.* ثَوْبُهُ جَدِيدٌ bir isim cümlesidir. ثوبُ mübteda, جَدِيدٌ ise haberdir. Bu cümle bir bütün olarak, خَالِدٌ mübtedasının haberidir. Ancak böyle olabilmesinin bir şartı vardır: Haber olan cümlede mübtedaya giden bir zamir bulunur. Bu cümlede o zamir, ه dür. Bu zamire, haberi mübtedaya bağladığı için râbıt (رَابِط) denilir.

Haberi fiil cümlesi olan cümleye örnek: أَخُوكَ يَكْتُبُ الْوَاجِبَ *Kardeşin ödevi yazıyor.*

Bu cümlede يَكْتُبُ الْوَاجِبَ müstetir faili هو ile birlikte fiil cümlesi olarak, mübteda olan أَخُو nun haberidir. Dikkat edilecek olursa, أَخُو mübtedadır, fail değildir. Fail asla fiilden önce gelmez. Mustetir هو aynı zamanda râbıttır.

SIRA SİZDE 2

Aşağıdaki ayetlerde haber olan cümleleri belirtiniz.

أَأَنْتَ قُلتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللّهِ.

وَاللّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.

آبَآؤُكُمْ وَأَبنَاؤُكُمْ لاَ تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاً فَرِيضَةً مِنَ اللّهِ.

وَأَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُونَ.

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلاَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ.

نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ.

ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ.

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلاَثَةَ قُرُوَءٍ.

وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللّهُ.

وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلاَّ يَجِدُوا مَا يُنفِقُونَ.

الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ.

Haber, Şibh-i Cümle Olabilir

A. Zarftan Oluşan Şibh-i Cümle

B. Harf-İ Cerle Mecrûrundan Oluşan Şibh-i Cümle

İsim cümlesinde haber, şibh-i cümle olabilir. Şibh-i cümle, ya zarftan, ya da harf-i cerle mecrurundan meydana gelir.

Haberi, zarftan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

الأَزْهَارُ فَوْقَ الْمِنْضَدَةِ (*Çiçekler masanın üzerindedir*). Bu cümlede **فَوْقَ**, şibh-i cümle olarak haberdir.

Haberi, harf-i cerle mecrurundan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

هَلاَكُ الْمَرْءِ فِي الْعُجْب (*Kişinin helaki kendini beğenmededir*). Bu cümlede **فِي الْعُجْب**, şibh-i cümle olarak haberdir.

Şibh-i cümlelerdeki zarf ve harf-i cerler, mahzûf (hazfedilmiş/atılmış) bir müteallaka bağlıdırlar. Aslında haber olan, şibh-i cümleler değil, mahzuf olan bu müteallaklardır. Örnek olarak verdiğimiz cümleler, bu durumda,

الأَزْهَارُ (كَائِنَةٌ) فَوْقَ الْمِنْضَدَةِ ve **هَلاَكُ الْمَرْءِ (كَائِنٌ) فِي الْعُجْبِ** takdirindedir.

Okuma parçasında geçen **لَهُ شَارِبَانِ**(*bıyıklı*),

فَوْقَهُ قَمِيصٌ (*üstünde bir gömlek olan*)

العَائِدُ عَلَى أَهْلِهِ ووَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللّهِ cümleleri de, şibh-i cümle olan habere örnektir. Ancak **لَهُ شَارِبَانِ** ve **فَوْقَهُ قَمِيصٌ** cümlelerinde başka bir kural sebebiyle haber önce, mübteda sonra gelmiştir. Bu kural şöyledir: Mübteda nekre, haber de harf-i cerle mecrurundan veya zarftan meydana gelen şibh-i cümle olursa, haberin öne geçmesi, mübtedanın da sonra gelmesi gerekir.

DİKKAT

Haber cümle ve şibh-i cümle olduğunda, mahallen merfu olur.

KİTAP

Haber türleri hakkında daha fazla bilgi almak için adlı İsmail Hakkı Sezer ve diğerlerinin "Anlatımlı Arapça" kitabına başvurunuz.

SIRA SİZDE 3

Aşağıdaki âyetlerde şibh-i cümle olan haberleri belirtiniz.

اللّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ.

أُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّهُ عَلَيْهِم مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ.

الَّذِينَ اتَّقَواْ فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

الرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنكُمْ.

فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً.

أَنتَ فِيهِمْ.

هَذَا لِشُرَكَآئِنَا.

الأَنْفَالُ لِلّهِ وَالرَّسُولِ.

الْحَقُّ مِن رَبِّكَ

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.

أَنتُم بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا.

ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّهِ.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki parçada haberleri belirtiniz.

اَلْهَاتِفُ خَادِمٌ أَمِينٌ, وصَدِيقٌ وَفِيٌّ، وهُوَ الطَّبِيبُ إِنْ مَرِضْتَ، تُكَلِّمُهُ فَيأْتِيكَ بِالطَّبِيبِ، وهُوَ الدَّوَاءُ إِنْ شَكَوْتَ، تُخَبِّرُهُ فَيَجِيئُكَ بِالدَّوَاءِ، والقَابِلَةُ عِنْدَمَا تُفَاجِئُ الوَلاَدَةَ، والشُّرْطِيُّ عِنْدَمَا يَقْتَحِمُ اللِّصُّ، وهُوَ الْبَرْدُ والسَّلاَمُ إِنْ نَشِبَ حَرِيقٌ، وهُوَ الأَنِيسُ إِنْ كُنْتَ فِي وَحْدَةٍ، والْمُسَلِّي إِنْ كُنْتَ فِي ضِيقٍ، فَهُوَ إِسْعَافٌ وإِنْجَادٌ وتَسْلِيَةٌ وأُنْسٌ.

هُوَ خَادِمٌ أَمِينٌ، وصَدِيقٌ وَفِيٌّ، ولَكِنَّهُ خَادِمٌ أَحْمَقُ، وصَدِيقٌ مَجْنُونٌ يُدْخِلُ الغَلِيظَ إِلَى غُرْفَةِ نَوْمِكَ نِصْفَ اللَّيْلِ، فَيُوقِظُكَ لِيُزْعِجَكَ بِحَدِيثِهِ البَارِدِ، ويُدْخِلُ الثَّقِيلَ إِلَى مَكْتَبِكَ سَاعَةَ عَمَلِكَ، لِيَشْغَلَكَ بِكَلاَمِهِ الفَارِغِ.

2. Aşağıdaki parçayı okuyup sonra altı çizili olan mübtedanın haberini belirtip türünü söyleyiniz.

اَلنَّظَافَةُ أَقْوَى سِلاَحٍ يَقْتُلُ الْمَرَضَ. ويقال: "اَلْوِقَايَةُ خَيْرٌ مِنَ الْعِلاَجِ" أَيْ أَنَّنَا نَتَوَقَّى الأَمْرَاضَ بِوَاسِطَةِ النَّظَافَةِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ نَمْرَضَ ثُمَّ نُعَالِجَ الْمَرَضَ. اَلنَّظَافَةُ تَكُونُ فِي الْجِسْمِ كُلِّهِ، والمَلاَبِسِ، والمَسْكَنِ، وفِي الفِرَاشِ، وفِي الطَّعَامِ والشَّرَابِ وَحَتَّى فِي الطّ◌ّ◌رِيقِ. وهُنَاكَ نَظَافَةٌ أُخْرَى أَثْمَنُ مِنَ النَّظَافَةِ الأُولَى وهِيَ نظافة اللسان، أي نَظَافَةُ الكَلاَمِ، وكَذَلِكَ نَظَافَةُ الأَعْمَالِ، لأَنَّ الكَلاَمَ الوَسِخَ، والأَعْمَالَ القَبِيحَةَ هِيَ قَاذُورَاتٌ تُوَسِّخُ سُمْعَةَ صَاحِبِهَا وتُحَقِّرُهُ.

والشَّخْصُ النَّظِيفُ يَكُونُ مَنْظُرُهُ جَمِيلاً ويُحِبُّهُ الجَمِيعُ، والشَّخْصُ القَذِرُ يَكُونُ مَنْظَرُهُ قَبِيحًا ويَكْرَهُهُ الجَمِيعُ. فَعَلَيْنَا أَنْ نَهْتَمَّ بِكُلِّ أَشْكَالِ النَّظَافَةِ لأَنَّهَا سُورٌ قَوِيٌّ يَحْمِينَا مِنْ كُلِّ أَذًى، أَذَى الجِسْمِ وأَذَى النَّفْسِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde haberin türünü belirtiniz.

1. اَلْمُدَرِّسُ عِنْدَ الْمُدِيرِ.

2. اَلنِّيَّةُ مَحَلُّهَا القَلْبُ.

3. اَللهُ غَفُورٌ.

4. الدِّينُ يُسْرٌ.

5. الجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الأُمَّهَاتِ.

6. اَلْمِسْكُ أَطْيَبُ الطِّيبِ.

7. السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ.

8. الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الأُولَى.

9. العِلْمُ شَأْنُهُ عَظِيمٌ.

10. الجَهْلُ وَقْعُهُ وَخِيمٌ.

11 الطَّائِرَةُ صَوْتُهَا مُرْتَفِعٌ.

12. الحَدِيقَةُ أَمَامَ الْبَيْتَ.

13. البُرْتُقَالُ طَعْمُهُ لَذِيذٌ.

14. سَيَّارَتُنَا مُحَرِّكُهَا جَدِيدٌ.

15. الجَرِيدَةُ أَخْبَارُهَا صَادِقَةٌ.

16. القَاعَةُ امْتَلأَتْ بِالْمَدْعُوِّينَ.

17. الفَلاَّحُ يَزْرَعُ القَمْحَ.

18. العِيَادَةُ فِي الطَّابِقِ الأَوَّلِ.

19. الفَاتُورَةُ فِي الحَقِيبَةِ.

20. الصَّدِيقُ يُسَاعِدُ صَدِيقَهُ.

4. Aşağıdakilerden her ismi haber yapınız

مَفْتُوحَتَانِ، مُغْلَقَتَانِ، جَمِيلَة، نَاجِحُونَ، كَيْفَ، أَيْنَ، مَا، مَنْ، مَتَى، عِنْدَ، فَوْقَ.

5. İki örnekte olduğu gibi, gerekli değişiklikleri yaparak müfred haberi cümle habere çeviriniz.

الْمِثَالاَنِ: الطَّالِبُ مُجْتَهِدٌ فِي دُرُوسِهِ ––– الطَّالِبُ يَجْتَهِدُ فِي دُرُوسِهِ.

الشَّجَرَةُ كَثِيرَةُ الأَغْصَانِ ––––– الشَّجَرَةُ أَغْصَانُهَا كَثِيرَةٌ.

1. الأَطِبَّاءُ مُتَوَجِّهُونَ إِلَى الْمُسْتَشْفَى.

2. اَلْجُنُودُ عَائِدُونَ مِنْ أَرْضِ الْمَعْرَكَةِ.

3. البُحَيْرَةُ عَذْبَةُ الْمَاءِ.

4. الْمُؤْمِنُ مُتَوَكِّلٌ عَلَى اللهِ.

5. الثَّوْبُ رَخِيصُ الثَّمَنِ.

6. السَّائِحُونَ مُنْتَظِرُونَ فِي الصَّالَةِ.

7. مُحَمَّدٌ قَادِمٌ اليَوْمَ مِنَ القَرْيَةِ.

8. حُسَيْنٌ مُسَافِرٌ بَعْدَ أُسْبُوعٍ إِلَى الأُرْدُنِ.

9. الحَرَارَةُ شَدِيدَةٌ فِي الصَّيْفِ.

10. اَلْمُصَلُّونَ جَالِسُونَ فِي الْمَسْجِدِ.

6. Misalde olduğu gibi, gerekli değişikliği yaparak cümle haberi müfred habere çeviriniz.

المِثَالُ: السَّائِقُ يُسْرِعُ فِي سَيْرِهِ ---- السَّائِقُ مُسْرِعٌ فِي سَيْرِهِ

1. السَّفِينَةُ تَقِفُ عَلَى الشَّاطِئِ.

2. الطُّلاَّبُ يَذْهَبُونَ إِلَى الكُلِّيَّةِ.

3. الفُنْدُقُ يُطِلُّ عَلَى البَحْرِ.

4. السَّعَادَةُ تَنْبَعُ مِنَ السَّعَادَةِ.

5. الْمُسْلِمُ يَصْدُقُ دَائِمًا.

6. الشُّبَّانُ يَسْبَحُونَ فِي الْمَسْبَحِ.

7. الطَّالِبَاتُ يَنْجَحْنَ.

8. الْمُسْلِمُونَ يَصُومُونَ.

9. العَامِلُ يَخْرُجُ مُبَكِّرًا.

10. سَعِيدٌ يَزُورُنَا.

7. İki örnekte olduğu gibi, aşağıdaki sorulara parantez arasındakilerden yararlanarak, haber, cümle veya şibh-i cümle olacak şekilde isim cümleleriyle cevap veriniz.

الْمِثَالاَنِ: أَيْنَ مُحَمَّدٌ؟ (فِي الدَّارِ)

مُحَمَّدٌ فِي الدَّارِ.

أَيْنَ يَعْمَلُ الْمُهَنْدِسُ؟ (شَرِكَة)

الْمُهَنْدِسُ يَعْمَلُ فِي شَرِكَةٍ.

1. أَيْنَ يَدْرُسُ الطَّالِبُ؟ (جَامِعَةُ الأُرْدُنِ)

2. أَيْنَ القَلَمُ؟ (فَوْقَ الْمَكْتَبِ)

3. مَا رَأْيُكَ فِي بَغْدَادَ؟ (شَوَارِعُهَا نَظِيفَةٌ)

4. مَتَى يَزْرَعُ الفَلاَّحُ الأَرْضَ؟ (فِي فَصْلِ الخَرِيفِ)

5. أَيْنَ الكُرْسِيُّ؟ (خَلْفَ الْمَكْتَبِ)

6. مَا رَأْيُكَ فِي الذَّهَبِ؟ (سِعْرُهُ مُرْتَفِعٌ)

7. أَيْنَ الْمُسَافِرُونَ؟ (فِي الْمَطَارِ)

8. مَتَى يَعُودُ الطُّلاَّبُ إِلَى بِلاَدِهِمْ؟ (فِي الْعُطْلَةِ)

9. مَتَى تَتَفَتَّحُ الأَزْهَارُ؟ (فِي الرَّبِيعِ)

10. أَيْنَ الصَّدِيقَانِ؟ (فِي السِّينَمَا)

8. A grubundaki her Mübteda için, B grubundan uygun haberi seçip sonra her cümledeki haberin türünü belirtiniz.

A	B
الْمَرِيضُ	يَوْمُ الأَحَدِ
الْحُجَّاجُ	لَحْمُهُ لَذِيذٌ
الكَهْرَبَاءُ	حَالَتُهُ مُطْمَئِنَّةٌ
الدَّجَاجُ	يَطُوفُونَ بِالْكَعْبَةِ
العُطْلَةُ	مِنْ مُخْتَرَعَاتِ العَصْرِ الحَدِيثِ
الْمَصَابِيحُ	دَقِيقَةٌ
السَّاعَةُ	تُنِيرُ الغُرْفَةَ
الحَدِيقَةُ	تَذْهَبُ إِلَى وَسَطِ الْمَدِينَةِ
الحَافِلَةُ	فَهْمُهَا صَعْبٌ
القَصِيدَةُ	خَلْفَ البَيْتِ

9. Aşağıdaki metinlerde geçen isim cümlelerini tespit edip haberlerini ve türlerini belirleyiniz.

– النَّوْمُ ضَرُورَةٌ لِكُلِّ الْكَائِنَاتِ الْحَيَّةِ، فَالْقِطَطُ تَلْتَفُّ كَالْكُرَةِ وَتَنَامُ، وَالطُّيُورُ تَنَامُ عِنْدَمَا يَأْتِي اللَّيْلُ. وَالنَّوْمُ لِلإِنْسَانِ ضَرُورَةٌ حَيَاتِيَّةٌ. وَقَدْ نَفَى اللهُ تَعَالَى عَنْ نَفْسِهِ صِفَةَ النَّوْمِ، فَهُوَ لاَ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ. قَالَ تَعَالَى: "اَللهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ".

– حِرْمَانُ الْجَسَدِ مِنَ النَّوْمِ قَدْ يُسَبِّبُ لَهُ كَثِيرًا مِنَ الأَخْطَارِ، حَتَّى إِنَّ كَثِيرًا مِمَّنْ تَنْخَفِضُ سَاعَاتِ نَوْمِهِمْ، بِسَبَبِ التَّعْبِ وَالتَّوَتُّرِ النَّاتِجِينَ مِنْ وَتِيرَةِ الْحَيَاةِ الْعَصْرِيَّةِ، يَتَمَنَّوْنَ النَّوْمَ الْمُرِيحَ لِلَّيْلَةِ مُقَابِلَ أَيِّ شَيْءٍ مَهْمَا كَانَ الأَمْرُ. فَالنَّوْمُ يُعْطِي لِلْجَسَدِ فُرْصَةً لِلرَّاحَةِ بَعْدَ التَّعْبِ، فَعِنْدَمَا يَنَامُ الشَّخْصُ يَنْخَفِضُ كُلُّ نَشَاطٍ، وَتَسْتَرْخِي الْعَضَلاَتُ، وَتَصِيرُ سُرْعَةُ دَقَّاتِ الْقَلْبِ وَالتَّنَفُّسِ بَطِيئَةً. وَمِنْ أَكْثَرِ وَظَائِفِ النَّوْمِ أَهَمِّيَّةٍ، أَنَّ الْجِهَازَ الْعَصَبِيَّ يَعُودُ لَهُ نَشَاطُهُ بَعْدَ التَّعْبِ الَّذِي حَدَثَ لَهُ وَقْتَ الْيَقْظَةِ.

– وَالنَّائِمُ يَفْقِدُ فِي الْغَالِبِ التَّحَكُّمَ فِي إِرَادَتِهِ، فَقَدْ يَكُونُ فِي وَضْعٍ لاَ يُرِيدُهُ لِنَفْسِهِ، وَقَدْ يَتَكَلَّمُ بِشَيْءٍ لاَ يُرِيدُ ظُهُورَهُ، وَقَدْ يَرَى مِنَ الأَحْلاَمِ مَا يُحِبُّ وَمَا لاَ يُحِبُّ، وَلِذَا فَقَدْ جَاءَ الأَمْرُ بِغَسْلِ الْيَدِ بَعْدَ الاِسْتِيقَاظِ، كَمَا قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلاَ يُدْخِلْ يَدَهُ فِي الإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلاَثًا، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لاَ يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ"، وَلِهَذَا فَالنَّوْمُ نَاقِضٌ لِلْوُضُوءِ. حَقًّا إِنَّ النَّوْمَ نَوْعٌ مِنَ الْوَفَاةِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: "وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ بِاللَّيْلِ". وَإِذَا اسْتَيْقَظَ الإِنْسَانُ، حَمِدَ اللهَ تَعَالَى عَلَى الْحَيَاةِ مِنْ جَدِيدٍ، كَمَا أَرْشَدَ الرَّسُولُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَلْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ".

10. Aşağıdaki cümlelerin türlerini ve temel öğelerini (isim cümlesinde mübteda ve haberi; fiil cümlesinde de fiille faili) belirtiniz.

1. النَّوْمُ ضَرُورَةٌ لِكُلِّ الْكَائِنَاتِ الْحَيَّةِ.

2. الْقِطَطُ تَلْتَفُّ كَالْكُرَةِ وَتَنَامُ.

3. الطُّيُورُ تَنَامُ عِنْدَمَا يَأْتِي اللَّيْلُ.

4. قَدْ نَفَى اللهُ تَعَالَى عَنْ نَفْسِهِ صِفَةَ النَّوْمِ.

5. حِرْمَانُ الْجَسَدِ مِنَ النَّوْمِ قَدْ يُسَبِّبُ لَهُ كَثِيرًا مِنَ الأَخْطَارِ.

6. النَّوْمُ يُعْطِي لِلْجَسَدِ فُرْصَةً لِلرَّاحَةِ بَعْدَ التَّعْبِ.

7. اَلْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ.

8. النَّوْمُ نَاقِضٌ لِلْوُضُوءِ.

9. قَدْ يَكُونُ فِي وَضْعٍ لاَ يُرِيدُهُ لِنَفْسِهِ.

10. إِذَا اسْتَيْقَظَ الإِنْسَانُ، حَمِدَ اللهَ تَعَالَى عَلَى الْحَيَاةِ مِنْ جَدِيد.

11. Aşağıda, haberi isim cümlesi olan cümleleri, örnekte olduğu şekilde, yeniden kurunuz.

Örnek:

حَرَارَةُ الْجَوِّ شَدِيدَةٌ	الْجَوُّ حَرَارَتُهُ شَدِيدَةٌ.
1. فُرُوعُ الشَّجَرَةِ طَوِيلَةٌ	----
2. زَائِرُو الْمُتْحَفِ كَثِيرُونَ	----
3. صَوْتُ الْمُؤَذِّنِ جَمِيلٌ	----
4. عُنْوَانُ الشَّرِكَةِ مَعْرُوفٌ	----
5. أَخْبَارُ الْجَرِيدَةِ صَادِقَةٌ	----
6. حَالَةُ الْمَرِيضِ سَيِّئَةٌ	----
7. مُحَرِّكُ السَّيَّارَةِ جَدِيدٌ	----

8. رَائِحَةُ الزَّهْرَةِ طَيِّبَةٌ ----

9. فَوَائِدُ الْمَاءِ كَثِيرَةٌ ----

10. أَبْوَابُ الْمَحَلِّ مُغْلَقَةٌ ----

11. أَسْئِلَةُ الأُسْتَاذِ صَعْبَةٌ ----

12. مَوْضُوعَاتُ الكِتَابِ مُتَنَوِّعَةٌ ----

13. تَجَارِبُ الطَّبِيبِ كَثِيرَةٌ ----

14. ثَمَنُ الكِتَابَيْنِ مُعْتَدِلٌ ----

15. مُخْتَبَرُ كُلِّيَّتِنَا حَدِيثٌ ----

12.Aşağıdaki fiil cümlelerini örnekte olduğu gibi, haberi fiil cümlesi olan isim cümlelerine çeviriniz.

Örnek:

اِنْتَقَلَ جَارُنَا إِلَى بَيْتٍ جَدِيدٍ

جَارُنَا انْتَقَلَ إِلَى بَيْتٍ جَدِيدٍ

1. أَعْلَنَ الأَسَاتِذَةُ نَتَائِجَ الاِمْتِحَانَاتِ ----

2. نَظَّفَتِ الْخَادِمَةُ الغُرْفَةَ جَيِّدًا ----

3. تُقِيمُ الْجَامِعَةُ مَكْتَبَةً جَدِيدَةً ----

4. غَادَرَتِ الْحَافِلَةُ الْمَوْقِفَ بِسُرْعَةٍ ----

5. يَتَكَوَّنُ مَنْزِلُنَا مِنْ طَابِقَيْنِ ----

6. يَتَنَزَّهُ الوَلَدَانِ فِي الْحَدِيقَةِ ----

7. تَطُوفُ الْمُسْلِمَاتُ حَوْلَ الكَعْبَةِ ----

8. أَجَابَتْ خَالِدَةُ عَنِ الأَسْئِلَةِ ----

9. فَرَّ اللِّصَّانِ مِنَ السِّجْنِ ----

10. وَضَعَتْ أُخْتِي الطَّعَامَ فِي الثَّلاَّجَةِ ----

11. صَدَمَتِ السَّيَّارَةُ العَابِرِينَ ----

12. تَجْلِسُ الطَّالِبَتَانِ تَحْتَ الشَّجَرةِ ----

13. أَشْرَقَتِ الشَّمْسُ ----

14. أَدْرَكَ الْمُسَافِرُ القِطَارَ ----

15. رَفَعَ الْمُعَلِّمُونَ لِوَاءَ الحَقِّ ----

13. Aşağıdaki isim cümlelerini Arapçaya çeviriniz.

1. Okulda bir kütüphane vardır.
2. Benim bir problemim var.
3. Apartmanın kapıları kapalıdır.
4. İşçi fabrikada çalışıyor.
5. Tiyatro severler çoktur.
6. Bahçelerin havası hoştur.
7. Otelin odaları temizdir.
8. Ormanda yaşayan bir fil var.
9. Dostların en iyisi, kitaptır.
10. Türkiye'nin başşehri Ankara'dır.
11. Su, insan, hayvan ve bitki için zorunludur.
12. Muhammed, tartışmayı seven gayretli bir çiftçidir.
13. İstanbul'un tarihte özel bir yeri vardır.
14. Yeşil renk, renklerin en iyisi ve en tatlısıdır.

Kelimeler ve Deyimler

Satın almak اِبْتَاعَ يَبْتَاعُ اِبْتِيَاع

Gülümsemek اِبْتِسَامَة

Getirmek أَتَى يَأْتِي إِتْيَان بِ

Daha değerli أَثْمَن

Ücret أَجْر

Hazırlamak, getirmek أَحْضَرَ يُحْضِرُ إِحْضَار

Ahmak أَحْمَقُ

Çıkarmak أَخْرَجَ يُخْرِجُ إِخْرَاج

Başka أُخْرَى مؤنث آخَر

İçeri almak أَدْخَلَ يُدْخِلُ إِدْخَال

İş aletleri أَدَوَاتُ العَمَل

Savaş alanı أَرْضُ الْمَعْرَكَةِ

Rahatsız etmek أَزْعَجَ يُزْعِجُ إِزْعَاج

Karşılamak اِسْتَقْبَلَ يَسْتَقْبِلُ اِسْتِقْبَال

Hızlı gitmek, koşmak أَسْرَعَ يُسْرِعُ إِسْرَاع

İlk yardım إِسْعَاف

أَسْمَرُ اللَّوْنِ Esmer renkli

أَسْنَدَ يُسْنِدُ إِسْنَاد Desteklemek

أَطَلَّ يُطِلُّ إِطْلاَل على …bakmak, nazır olmak

أَطْيَب En iyi

أعْطَى يُعْطِي إِعْطَاء Vermek

اِقْتَحَمَ يَقْتَحِمُ اِقْتِحَام Dalmak, içeri girmek

أَقْوَى En güçlü

اَلْهَاتِفُ Telefon

اِمْتَلأَ يَمْتَلِئُ اِمْتِلاَء Dolmak

أَنَارَ يُنِيرُ إِنَارَة Aydınlatmak

اِنْتَقَلَ يَنْتَقِلُ اِنْتِقَال Gezmek, dolaşmak

إِنْجَادٌ Yardım etmek

أُنْسٌ Samimiyet göstermek

اِنْهَارَ يَنْهَارُ اِنْهِيَار Yıkılmak, çökmek

الأَنِيس Dost

اِهْتَمَّ يَهْتَمُّ اِهْتِمَام Önem vermek, ilgi göstermek

الأُولَى مؤنث الأَوَّل Birinci

البَارِد Soğuk (sıfat olarak)

بَاهِتُ اللَّوْنِ Soluk renkli

بِجِدٍّ ونَشَاطٍ Ciddiyet ve gayretle

البُحَيْرَة Göl

الْبَرْدُ Soğuk

بِسُرُورٍ Sevinç ve neşeyle

بَسْمَةٌ Gülümseme

البَسِيط Basit, mütevazı

بِنْطَال Pantalon

بِوَاسِطَةِ … Vasıtasıyla …

بَيْنَ لَحْظَةٍ وَأُخْرَى Sürekli, az sonra

تَحْمِيل Yükleme

تُرَابِيٌّ Topraktan

تَسْلِيَةٌ Eğlendirmek, teselli etmek

تَعَب Yorgunluk

تَفَتَّحَ يَتَفَتَّحُ تَفَتُّح Açılmak

تَفْرِيغ Boşaltma

تَقَاضَى يَتَقَاضَى Almak

تَنَاوَلَ يَتَنَاوَلُ تَنَاوُل Yemek

تَوَجَّهَ يَتَوَجَّهُ تَوَجُّه Yönelmek, gitmek

تَوَقَّى يَتَوَقَّى تَوَقٍّ Korunmak

الثَّقِيل Ağır

الثَّمَن Fiyat, değer

جَدِيد Yeni

الجَرِيدَة Gazete

الجِسْم Beden

الجَمِيعُ Herkes

جُنْد (ج) جُنُود Asker

حَارَة Mahalle

الحَافِلَة Otobüs

حَالَة Hal, durum

حَامِل Taşıyan, yüklenen

حَرِيقٌ Yangın

حَقَّرَ يُحَقِّرُ تَحْقِير Alçaltmak, düşürmek

حَلَّ يَحُلُّ حُلُول Gelmek, (karanlık) çökmek

حُلْو Tatlı

حَمَى يَحْمِي حِمَايَة Korumak

حَوَى يَحْوِي حَوَايَة İhtiva etmek, içermek

حِينَ… …dığı zaman

حَيِيَ يَحْيَا حَيَاة Yaşamak

خَادِمٌ Hizmetçi

خَبَّرَ يُخَبِّرُ تَخْبِير Haber vermek

خَشَبِيَّة Ağaçtan, ahşap

خَشْيَة Korkmak, endişe etmek

الخَضَار Sebze

دَقِيق Dakik, hassas

الدَّوَاء İlaç

دُونَ كَلَلٍ ولاَ مَلَلٍ Bıkıp usanmadan

الذَهَب Altın

الرَبِيع İlkbahar

رَخِيص Ucuz

رَقِيقَة (ج) رَقَائِق İnce levha

رَكَضَ يَرْكُضُ رَكْض Koşmak

رَمَادِيّ Gri

زَارَ يَزُورُ زِيَارَة Ziyaret etmek

زَرَعَ يَزْرَعُ زَرْع Ekin ekmek

زَهِيد Önemsiz, az

السَائِح Turist

السَائِق Şoför, sürücü

سَاعَدَ يُسَاعِدُ مُسَاعَدَة Yardım etmek

سَبَحَ يَسْبَحُ سِبَاحَة Yüzmek

سِرْوَال Pantalon

سِعْر Fiyat

السَفِينَة Gemi

سَقْف (ج) سُقُوف Çatı, tavan

سَكَنَ يَسْكُنُ سَكَن Oturmak, ikamet etmek

سُمْعَة Nam, saygınlık

سَهْرَةٌ لَطِيفَةٌ Güzel/hoş bir gece

سَيَّارَاتُ الشّحْنِ Yük arabaları

شَارِبَانِ Bıyıklar

شَارِع (ج) شَوَارِع Cadde

الشَاطِئ Sahil, kıyı

شَأْن Önem

شَدِيد Şiddetli, çok, fazla

شَرَاب İçecek

الشُرْطِيُّ Polis

شَرِكَة Şirket

شَغَلَ يَشْغَلُ شُغْل Meşgul etmek

شَقَاء Zahmet, sıkıntı

شَكَا يَشْكُو شِكَايَة Şikayet etmek, acı çekmek

شَكْل (ج) أَشْكَال Şekil

صَاحِب (ج) أَصْحَاب İşveren, patron, dost

صَادِق Doğru

الصَالَة Salon

صَدَقَ يَصْدُقُ صِدْق Doğru olmak

الصَّدْمَةُ الأُولَى İlk darbe

صَعْب Zor

ضِيق Sıkıntı

الطَابِق Apartman katı

طَافَ يَطُوفُ طَوَاف Tavaf etmek, dolaşmak

طَعْم Tad

طَلَب (ج) طَلَبَات İstek, sipariş

طَوَالَ النَّهَارِ Gün boyu

طَوَالَ اليَوْمِ Gün boyu

الطِّيب Koku

الظَّلاَمُ Karanlık

ظَهْر Sırt

العَائِدُ (Dönen (para kazanarak dönen)

عَاشَ يَعِيشُ عَيْش Yaşamak

عَاوَدَ Yeniden başladı

عُدَّة Takım

عَذْب Tatlı

عَرِيضُ الْمَنْكِبَيْنِ Geniş omuzlu

العَصْرُ الحَدِيثُ Modern çağ

العَقْد Onlu sayılar

العِلاَج Tedavi etmek

عَلَيْنَا أَنْ... Bizim …mız gerekir

عَمُود (ج) أَعْمِدَة Direk

العِيَادَة Muayenehane

غُرْفَةُ النَوْمِ Yatak odası

غُصْن (ج) أَغْصَان Dal

غَطَّي يُغَطِّي تَغْطِيَة Örtmek

الغَلِيظ Kaba olan

فَاجَأَ يُفَاجِئُ مُفَاجَأَة Ansızın gelmek

الفَارِغ Boş

فَارَقَ يُفَارِقُ فِرَاق Ayrılmak

فَرِح Neşeli, sevinçli

فَصْلُ الخْرِيف Sonbahar mevsimi

القَابِلَةُ Ebe

قَادِم Gelen

قَاذُورَة Pislik

القَاعَة Salon

قَانِع Kanaat eden, razı olan

قَبَّلَ يُقَبِّلُ تَقْبِيل Öpmek

القَبِيح Çirkin, kötü

القَذِر Kirli, pis

قَسَمَ يَقْسِمُ قَسْم Ayırmak, pay vermek

قَضَى يَقْضِي قَضَاء Geçirmek (zamanı)

القَمْح Buğday

قَوِيُّ الزَّنْدَيْنِ Kolları güçlü

قَوِيّ Güçlü

كَثِيف Sık, gür

كَدَّ يَكِدُّ كَدّ Çok sıkı çalışmak

الكُرْسِيّ Sandalye

كَرِهَ يَكْرَهُ كَرَاهَة Sevmemek, istememek

كَلَّمَ يُكَلِّمُ تَكْلِيم Konuşmak

كُمّ (ج) أَكْمَام (Elbisede) yen

الكَهْرَبَاء Elektrik

كِيس Torba, çuval

لَحْم Et

اللِّصُّ Hırsız

لَوَازِمُ البَيْتِ Ev ihtiyaçları

مَؤُنَة Yiyecek, erzak

مَا أَرْوَعَ! Ne kadar harika!

مَا أَفْضَلَ! Ne kadar iyi!

مَا رَأْيُك؟ Görüşün nedir? Ne dersin?

مُتَحَامِلٌ Duran, yükselen

مُتَصَدِّع Yarık, çatlak

مُتْعَب Yorgun

مُتَكَسِّر Kırık, parçalanmış

مُتَهَدِّل Sarkık

مُتَهَدِّم Yıkık

مُتَوَجِّه Yönelen, yönelik, giden

الْمُتَوَقَّع Muhtemel, olası

مُتَوَكِّل Dayanıp güvenen, tevekkül eden

مُحَرِّك Motor

مُحَطَّم Kırık

مُخْتَرَع İcat

مَخْزَن (ج) مَخَازِن Ambar, depo

المَدْعُوّ Davetli

الْمُرَابِط Sınırda nöbet tutan asker

مَرْبُوعُ القَامَةِ Orta boylu

مُرْتَفِع Yüksek

مَرَض (ج) أَمْرَاض Hastalık

مَرِضَ يَمْرَضُ مَرَض Hasta olmak

مُسَافِر Yolcu

المَسْبَح Yüzme havuzu

المُسْتَشْفَى Hastane

مُسْتَعْمَل Kullanılan

مُسْرِع Hızlı giden, koşan

الْمُسَلِّي Rahatlatıcı, teselli edici

مُسْنِد Dayamış, dayayan

مِصْبَاح (ج) مَصَابِيح Lamba

المُصَلِّي Namaz kılan

مُطْمَئِنّ Rahat

مَعَ بُزُوغِ شَمْسِ الصَّبَاحِ Güneş doğarken

مُغْلَق Kapalı

مُقَابِلَ... … karşılığında

المَكْتَب Büro, yazıhane (okulda) sıra

مُكَوَّن Oluşmuş, meydana gelmiş

مِنْ أَجْلِ... … için

مُنْتَظِر Bekleyen

مَنَعَ يَمْنَعُ مَنْع Engel olmak

مُهْتَرِيء Eski, yıpranmış

نَبَعَ يَنْبَعُ نُبُوع Doğmak, çıkmak

نَحْوَ... …e doğru

نَشِبَ يَنْشَبُ نُشُوب (Yangın) çıkmak

نِصْفَ اللَّيْلِ Gece yarısı

نَظِيف Temiz

نَفَّذَ يُنَفِّذُ تَنْفِيذ Yapmak, yerine getirmek

النَفْس Ruh, gönül

وَحَتَّى... …bile

وَحْدَة Tek/yalnız olmak

الوَحِيدُ Tek, biricik

وَخِيم Kötü, tehlikeli

وَسَّخَ يُوَسِّخُ تَوْسِيخ Kirletmmek, pisletmek

الوَسِخ Kirli, pis

وَسَطُ المَدِينَة Şehrin merkezi

وَضَعَ يَضَعَ وَضْع Koymak

وَفِيٌّ Vefalı

الوِقَايَة Hastalıktan korunma

وَقْع Etki

وَقَفَ يَقِفُ وُقُوف Durmak

الوَلاَدَةَ Doğum

يُدْعَى Çağrılıyor (…adlı)

يُسْر Kolaylık

يَعِيشُونَ عِيشَةَ الكَفَافِ Kıt kanaat geçiniyorlar

Özet

İsim cümlesinin öğelerinden olan haberi ifade edebilmek

Arapçada isim cümlesinin ikinci öğesi olan haber, müfred olabilir. Burada müfredden kastedilen, cümle veya şibh-i cümle olmamasıdır. Mesela, جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ bir isim cümlesidir. جُدْرَانُ mübteda, مُتَهَدِّمَةٌ ise haberdir. Bu tür habere müfred haber denilir. مُتَهَدِّمَةٌ ne cümledir, ne de şibh-i cümledir.

Haberin türlerini tanımlayabilmek

Haber, Cümle Olabilir: A. İsim Cümlesi B. Fiil Cümlesi.

İsim cümlesinin ikinci öğesi olan haber, cümle olabilir. Bilindiği üzere, Arapçada iki çeşit cümle vardır. a. İsim cümlesi b. fiil cümlesi.

Haberi, isim cümlesi olan cümleye örnek: خَالِدٌ ثَوْبُهُ جَدِيدٌ (Halid'in elbisesi yenidir). ثَوْبُهُ جَدِيدٌ cümlesi bir isim cümlesidir. ثوبُ mübteda, جَدِيدٌ ise haberdir. Bu cümle bir bütün olarak, خَالِدٌ mübtedasının haberidir. Ancak böyle olabilmesinin bir şartı vardır: Haber olan cümlede mübtedaya giden bir zamir bulunur. Bu cümlede o zamir, ه dür. Bu zamire, haberi Mübtedaya bağladığı için râbıt (رَابِط) denilir.

Haberi, fiil cümlesi olan cümleye örnek: أَخُوكَ يَكْتُبُ الْوَاجِبَ (Kardeşin ödevi yazıyor).

Bu cümlede يَكْتُبُ الْوَاجِبَ müstetir faili هو ile birlikte fiil cümlesi olarak, mübteda olan أَخُو nun haberidir. Dikkat edilirsi, أَخُو mübtedadır, fail değildir. Fail asla fiilden önce gelmez. Müstetir هو aynı zamanda râbıttır.

Haber, Şibh-i Cümle Olabilir.

A. Zarftan Oluşan Şibh-i Cümle

B. Harf-i Cerle Mecrûrundan Oluşan Şibh-i Cümle

İsim cümlesinde haber, şibh-i cümle olabilir. Şibh-i cümle, ya zarftan, ya da harf-i cerle mecrurundan meydana gelir.

Haberi, zarftan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

الأَزْهَارُ فَوْقَ الْمِنْضَدَةِ (*Çiçekler masanın üzerindedir*). Bu cümlede فوق, şibh-i cümle olarak haberdir.

Haberi, harf-i cerle mecrurundan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

هَلاَكُ الْمَرْءِ فِي الْعُجْبِ (*Kişinin helaki kendini beğenmededir*). Bu cümlede فِي الْعُجْبِ, şibh-i cümle olarak haberdir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, isim cümlesi <u>değildir?</u>

a. اَلْمُسْلِمُونَ كَأَسْنَانِ الْمُشْطِ.

b. اَلنَّخْلَةُ ثِمَارُهَا يَانِعَةٌ.

c. اَلْمَدْرَسَةُ فُصُولُهَا كَثِيرَةٌ.

d. عَبْدُ اللهِ أَبُوهُ كَرِيمٌ.

e. اَلنِّيلُ مَاؤُهُ عَذْبٌ.

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, fiil cümlesi <u>değildir?</u>

a. الأُمَّهَاتُ يُرَبِّينَ الأَبْنَاءَ.

b. التَّلَوُّثُ يُؤْذِى الْحَيَاةَ.

c. الْجُنُودُ يَخْدُمُونَ الْوَطَنَ.

d. اَلْمُسَافِرُونَ عَادُوا إِلَى بَلَدِهِمْ.

e. العُصْفُورُ فَوْقَ الشَّجَرَةِ.

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, şibh cümle <u>değildir?</u>

a. اَلْبُسْتَانُ بِقُرْبِ النَّهْرِ.

b. حَامِدٌ فِي الدَّارِ.

c. الفَلاَّحُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ.

d. الطَّالِبُ يُحِبُّ الْعِلْمَ.

e. الصَّوْمُ مِنْ أَرْكَانِ الإِسْلاَمِ.

4. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, müfred <u>değildir?</u>

a. الوَلَدَانِ مُهَذَّبَانِ

b. الصَّلاَةُ عِمَادُ الدِّينِ

c. نَجْلاَءُ تُؤَدِّي وَاجِبَهَا

d. الأَشْجَارُ مُثْمِرَةٌ

e. الْمُدِيرُونَ حَاضِرُونَ

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin haberinde eksiklik vardır?

a. الحَدِيقَةُ سُورُهَا عَالٍ

b. مُحَمَّدٌ خَطٌّ جَمِيلٌ

c. القَاهِرَةُ مَآذِنُهَا كَثِيرَةٌ

d. الدارُ حديقتُها واسعةٌ

e. سَمِيرٌ كَلاَمُهُ مُمْتِعٌ

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a اَلْمُسْلِمُونَ كَأَسْنَانِ الْمُشْطِ

2. e العُصْفُورُ فَوْقَ الشَّجَرَةِ

3. d الطَّالِبُ يُحِبُّ الْعِلْمَ.

4. c نُجَلاَءُ تُؤَدِّي وَاجِبَهَا

5. b مُحَمَّدٌ خَطُّ جَمِيلٌ

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

اللّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ. ذُو haberdir.

اللّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ. أَحَقُّ haberdir.

هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ. أَعْلَمُ kelimeleri haberdir.

هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ. صِرَاطٌ haberdir

تِلْكَ أُمَّةٌ. أُمَّةٌ haberdir

هَذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ. يَوْمُ haberdir

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ. أَشْهُرٌ haberdir

إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ. إِلَهٌ haberdir

وَالآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى. خَيْرٌ haberdir.

Sıra Sizde 2

أَأَنْتَ قُلتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللّهِ.. قُلتَ ile başlayan cümle haberdir.

وَاللّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.. يُحِبُّ ile başlayan cümle haberdir.

آبَآؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لاَ تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاً فَرِيضَةً مِنَ اللّهِ.

لاَ تَدْرُونَ ile başlayan cümle haberdir.

وَأَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُونَ.

لاَ يَعْقِلُونَ cümlesi haberdir.

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلاَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ.

يُرْضِعْنَ fiiliyle başlayan cümle haberdir.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ.

فَضَّلْنَا ile başlayan cümle haberdir.

نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ.

نَرْزُقُكُمْ ile başlayan cümle haberdir.

ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ.

يُوعَظُ ile başlayan cümle haberdir.

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلاَثَةَ قُرُوَءٍ.

يَتَرَبَّصْنَ ile başlayan cümle haberdir.

وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللّهُ.

يَبْعَثُهُمُ ile başlayan cümle haberdir.

وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلاَّ يَجِدُوا مَا يُنفِقُونَ.

تَفِيضُ ile başlayan cümle haberdir.

الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ.

يَخْرُجُ ile başlayan cümle haberdir.

Sıra Sizde 3

اللّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ.

مَعَ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

أُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّهُ عَلَيْهِم مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ.

مَعَ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

الَّذِينَ اتَّقَواْ فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

فَوْقَ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

الرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنكُمْ.

أَسْفَلَ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً.

كَالْحِجَارَةِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

أَنتَ فِيهِمْ.

فِيهِمْ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

هَذَا لِشُرَكَآئِنَا.

لِشُرَكَآئِنَا harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

الأَنْفَالُ لِلّهِ وَالرَّسُولِ.

لِلّهِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

الْحَقُّ مِن رَبِّكَ.

مِن رَبِّكَ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.

لِلْمُتَّقِينَ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

أَنتُم بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا.

بِالْعُدْوَةِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّهِ.

مِنَ اللّهِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdir.

Yararlanılan Kaynaklar

el-Galâyînî, M (1982) *Câmi'u'd-durûsi'l-arabiyye*, Beyrut.

Sezer, İsmail Hakkı ve diğerleri (2009) *Anlatımlı Arapça*, Konya.

3

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- İsm-i mevsûlleri mânâlarına göre gruplandırabilecek,
- Sıla cümlesini ve çeşitlerini tanıyabilecek,
- Âid zamirini belirleyebilecek,
- İsm-i mevsûllerde mebni – mu‘rab ayırımını yapabilecek,
- İsm-i mevsûllerin cümlenin hangi ögesi olduğunu belirleyebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- İsm-i mevsûl
- Sıla cümlesi
- Âid zamiri
- Hâs ism-i mevsûl
- Müşterek ism-i mevsûl

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metin içerisinde geçen mânâsını bilmediğiniz kelimeler için Arapça-Türkçe sözlüğe başvurunuz.
- İlahiyat Önlisans Programı Arapça 1 kitabından Cinsiyet Yönünden İsimler ve Sayı Yönünden İsimler ünitelerini tekrar gözden geçiriniz.
- Mehmet Maksudoğlu'nun Arapça Dilbilgisi adlı kitabından İsm-i Mevsûl konusunu okuyunuz.

İsm-i Mevsûl

الاِسْمُ الْمَوْصُولُ

GİRİŞ

İsm-i mevsûl, peşinden gelen cümleyi öncesindeki cümle ya da kelimeye bağlayan lafızdır. Türkçedeki karşılığı ise **ilgi zamiri**dir. Tek başına bir anlam ifade etmeyen ism-i mevsûl, ancak kendisinden sonra bulunan ve sıla cümlesi adı verilen cümleyle birlikte bir mânâ kazanmaktadır. Ayrıca bu sıla cümlesinde ism-i mevsûle uygun olarak gelen ve **âid zamiri** adı verilen bir zamir bulunmaktadır. Meselâ الأسْتَاذُ الَّذِي أُحِبُّهُ *"Sevdiğim hoca"* ifadesinde الَّذِي lafzı ism-i mevsûl, أُحِبُّهُ sıla cümlesi ve أُحِبُّ fiiline bitişmiş olan هُ zamiri de âid zamiridir.

Türkçede bu *ism-i mevsûl+sıla cümlesi+âid zamiri* toplamının karşılığı ise **ortaç** terimidir. Bazı kaynaklarda sıfat-fiil terimiyle de ifade edilen ortaçlar, fiil kök veya gövdelerinden yapım ekleriyle türetilmiş sıfatlardır: “Tanı” kökünden “tanıdık” denmesi gibi. Bunlar “-en, -ecek, -esi, -dık, -miş, -r, mez” ekleriyle türetilirler. Ortaçlar, ismi nitelemesi yönünden sıfat; özne, nesne ve tümleç alması yönünden de fiil sayılan (fiilimsi) kelimelerdir. Meselâ *kitap okuyan çocuk* ifadesinde ortaç olan *okuyan* lafzı, fiil gibi nesne olarak *kitap,* özne olarak da *çocuk* kelimesini alırken, diğer taraftan sıfat olarak da *çocuk* kelimesini nitelemiştir.

Bu örnekte de görüldüğü gibi Türkçede ortaç, Arapçadaki karşılığının aksine tek bir kelimeden oluşur. Ayrıca Türkçede ortaç, nitelediği isimden önce gelirken Arapçada ise ism-i mevsûl ve sılası dâima nitelediği isimden sonra gelir. Bunun yanında Türkçedeki bütün ortaçlar değil de bunların bir kısmı ism-i mevsûl ve sıla cümlesinin karşılığıdır. Bu nedenle ism-i mevsûl ve sıla cümlesi Türkçeye genellikle ortaçlarla tercüme edilir. Ancak ortaçların her zaman ism-i mevsûl ve sıla ile birlikte Arapçaya tercüme edilmesi mümkün değildir. Meselâ yukarıdaki örnek "Sevdiğim bir hoca" şeklinde ifade edilse, bunun Arapça karşılığı ism-i mevsûl ve sıla cümlesiyle değil, nekra bir isim ve peşinden gelen sıfat cümlesiyle "أُسْتَاذٌ أُحِبُّهُ" şeklinde olur. Yine “Oturan bir öğrenci” dense bunun Arapça karşılığı da "طَالِبٌ جَالِسٌ" şeklinde sıfat tamlamasıyla elde edilir.

İNTERNET

İsm-i mevsûllerin Türkçedeki ortaçlarla olan ortak ve farklı yönleriyle ilgili olarak http://www.doguedebiyati.com/nusha/07/008isler.doc internet adresinden Emrullah İşler'e ait "Arapça ve Türkçede Ortaçlar – Karşıtsal Çözümleme –" isimli makaleye başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

أُسْرَتِي

خَالِدٌ تِلْمِيذٌ بِالْمَدْرَسةِ الابْتِدَائيَّةِ. طَلَبَ الأستاذُ مِنْ خَالِدٍ أنْ يَتَحدَّث عَنْ أُسْرَتِه، فقال:

أُسْرَتِي صَغِيرةُ العَدَدِ وَلكِنَّهَا سَعِيدَةٌ. فَأَبِي هُو الَّذِي يَتْعَب مِن أَجْلِنَا، وأُمّي هِيَ الَّتِي تَرْعَى البيتَ وتَعْمَلُ عَلَى رَاحَتِنَا. وأَخَوايَ الكَبِيرَانِ حَسَنٌ وَحُسَيْنٌ هُما اللَّذَانِ يُسَاعِدَانِنِي فِي فَهْمِ الدَّرْسِ. كَمَا أنّ أُخْتَيَّ خَدِيجَةَ وَعَائِشةَ هما اللَّتَانِ تَنْصُرَانِ أُمِّي فِي إعْدَادِ الطَّعَامِ وتَنْظِيفِ الْبَيْتِ. ويَسْكُنُ بِجِوَارِنَا أَعْمَامِي الَّذِينَ يُحِبُّونَنَا كَثِيرًا، وَلكِنَّ عَمَّاتِي وخَالاَتِي اللاَّتِي يُقِمْنَ فِي مُدُنٍ أُخْرَى يَحْضُرْنَ إِلَى مَنْزِلِنَا فِي ٱلْأَعْيَادِ الدِّينِيَّةِ. وَهَذَا ٱلاِجْتِمَاعُ العَائِلِيُّ يَزِيدُ الْحُبَّ بَيْنَ أَفْرَادِ أُسْرَتِنَا.

وَتَفْرَحُ أُسْرَتِي بِمَنْ يَأْتِي لِزِيَارَتِهَا، وتَشْكُرُ اللهَ بِمَا رَزَقَهَا مِنْ فَضْلِه وَكَرَمِهِ. ولِهذا تَعِيشُ فِي سَعَادةٍ تَامَّةٍ والحمدُ للهِ.

(بتصرّف من : القواعد العربيّة الميسّرة ج **2** ص **43**)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. أَيْنَ يَدْرُسُ خَالِدٌ؟

2. مَاذَا طَلَبَ ٱلْأُسْتَاذُ مِنْهُ؟

3. هَلْ تَحَدَّثَ خَالِدٌ عَنْ أُسْرَتِهِ؟

4. أَ أُسْرَةُ خَالِدٍ كَبِيرَةُ الْعَدَدِ؟

5. مَنِ الَّذِي يَتْعَبُ مِنْ أَجْلِ ٱلْأُسْرَةِ؟

6. مَنْ يُسَاعِدُ خَالِدًا فِي فَهْمِ الْدَّرْسِ؟

7. مَاذَا تَفْعَلُ خَدِيجَةُ وَعَائِشَةُ فِي الْأُسْرَةِ؟

8. مَا مُهِمَّةُ أُمِّ خَالِدٍ فِي ٱلْأُسْرَةِ؟

9. أَيْنَ يَسكُنُ أَعْمَامُ خَالِدٍ؟

10. لِمَاذَا تَعِيشُ أُسْرَتُهُ فِي سَعَادَةٍ تَامَّةٍ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(تَقْدَمَ، أَعْضَاء، أَرَادَ، يَنْصُرَانِ، أَقْسام، يُقِيمُ، تَسْعَدُ، يَتَكَلَّمُ، عَادَ، عَمَّاتٌ)

1. طَلَبَ ٱلْأُسْتَاذُ مِنْ خَالِدٍ أَنْ <u>يَتَحَدَّث</u> عَنْ أُسْرَتِهِ.

2. حَسَنٌ وَحُسَيْنٌ يُسَاعِدَانِ خَالِدًا فِي فَهْمِ الدَّرْسِ.

3. تَحْضُرُ إِلَى مَنْزِلِنَا عَمَّاتِي وَخَالاَتِي.

4. تَزِيدُ زِيَارَةُ عَمَّاتِي وَخَالاَتِي الْحُبَّ بَيْنَ أَفْرَادِ الْأُسْرَةِ.

5. يَسْكُنُ بِجِوَارِنَا أَعْمَامِي الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَبِي كَثِيرًا.

6. أَخَوَاتُ أَبِي يُقِمْنَ فِي مُدُنٍ أُخْرَى.

7. تَفْرَحُ أُسْرَتِي بِمَنْ يَأْتِي لِزِيَارَتِهَا.

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(تُلَوِّثَانِ، يَكْرَهُونَ، جَمِيلَةٌ، تَتْرُكُ، تَكْفُرُ، تَمُوتُ، تَدَعُ، يَسْتَرِيحُ،كَبِيرَة، تَعِيسَةٌ)

1. أُسْرَتِي صَغِيرَةُ الْعَدَدِ.

2. أُسْرَتِي صَغِيرَةُ الْعَدَدِ لكِنَّهَا سَعِيدَةٌ.

3. يَسْكُنُ بِجِوَارِنَا أَعْمَامِي الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَبِي كَثِيرًا.

4. خَدِيجَةُ وَعَائِشَةُ تُنَظِّفَانِ الْبَيْتَ.

5. أَبِي يَتْعَبُ مِنْ أَجْلِنَا.

6. تَشْكُرُ أُسْرَتِي بِمَا رَزَقَهَا اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ.

7. تَعِيشُ أُسْرَتِي فِي سَعَادَةٍ تَامَّةٍ.

DİL BİLGİSİ

İSM-İ MEVSÛL

İsm-i mevsûl, tek başına bir anlamı olmayan, ancak kendisinden sonra gelen cümleyle birlikte bir mânâ ifade eden marife isimdir. İsm-i mevsûl genelde marife bir isimden sonra onun sıfatı olarak gelir. Ancak cümlenin bir ögesi olarak mübteda, haber, fâil, mef'ûl vb. bir konumda da gelebilir.

İsm-i mevsûller **hâs** ve **müşterek** olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Hâs İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunan ism-i mevsûle *hâs ism-i mevsûl* denir. Bunlara *özel ism-i mevsûller* de denebilir. Bunlar, cümlenin bir ögesi olarak gelebildikleri gibi, cümledeki marife bir ögenin sıfatı olarak da gelebilirler. Bu durumda ism-i mevsûl, öncesindeki isme, hem müzekkerlik – müenneslik hem de sayı bakımından uyar.

Çoğul الْجَمْع (Mebnî)	İkil الْمُثَنَّى (Mu‘rab)	Tekil الْمُفْرَدُ (Mebnî)	
اَلَّذِينَ	اَللَّذَانِ / اَللَّذَيْنِ	اَلَّذِي	Müzekker المذكّر
اَللاَّتِي، اَللَّوَاتِي، اَللاَّئِي	اَللَّتَانِ / اَللَّتَيْنِ	اَلَّتِي	Müennes المؤنّث

اَلَّذِي :Bu ism-i mevsûl tekil müzekker isim için kullanılır.

رَأَيْتُ الطَّالِبَ الَّذِي ذَهَبَ إلى الْمَكْتَبَةِ.

Kütüphaneye giden öğrenciyi gördüm.

Aslında burada iki ayrı cümle bulunmaktadır. Birincisi رَأَيْتُ الطَّالِبَ "Öğrenciyi gördüm", ikincisi ise الطَّالِبُ ذَهَبَ إلى الْمَكْتَبَةِ "Öğrenci kütüphaneye gitti" cümlesidir. İsm-i mevsûl bu cümleleri birbirine bağlamış ve kendisi الطالب kelimesinin sıfatı olmuştur. Mef'ûl olan الطالب kelimesinin harekesi üstün olmasına rağmen, onun sıfatı olan الَّذِي ism-i mevsûlünün harekesinde bir değişiklik olmamıştır. Çünkü mebnîdir. Ref, nasb ya da cer hâlinde harf veya harekesinde herhangi bir değişiklik olmaz. Oysa normalde sıfatların murab olduğunda öncesindeki isme hareke yönünden uyması gerekir.

اَللَّذَانِ :Bu ism-i mevsûl, tesniye (ikil) müzekker isim için kullanılır. Bunların i‘râbı diğer ikil kelimeler gibidir, yani mebnî değil, murabdırlar. Ref hâli اللَّذَانِ şeklinde elifle, nasb ve cer hâli ise اللَّذَيْنِ şeklinde yâ iledir.

عَادَ الطَّالِبَانِ اللَّذَانِ ذَهَبَا إِلَى الْكُلِّيَّةِ. *Fakülteye giden iki öğrenci döndü.*

Bu cümlede ism-i mevsûl fâil olan الطَّالِبَانِ kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. Fâil ref konumunda olduğu için, ism-i mevsûl de onun sıfatı olarak اللَّذَانِ şeklinde elif *(ا)* ile ref konumunda gelmiştir.

رَأَيْتُ الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ ذَهَبَا إِلَى الْكُلِّيَّةِ. *Fakülteye giden iki öğrenciyi gördüm.*

Bu cümlede ise ism-i mevsûl mef'ûl olan الطَّالِبَيْنِ kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. Mef'ûl nasb konumunda olduğu için, ism-i mevsûl de onun sıfatı olarak اللَّذَيْنِ şeklinde nasb konumunda gelmiştir.

سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ ذَهَبَا إِلَى الْكُلِّيَّةِ. *Fakülteye giden iki öğrenciye selam verdim.*

Bu cümlede ise ism-i mevsûl عَلَى harfi cerri ile mecrûr olan الطَّالِبَيْنِ kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. İsm-i mevsûl de onun sıfatı olarak اللَّذَيْنِ şeklinde cer konumunda gelmiştir.

اَلَّذِينَ: Bu ism-i mevsûl ise çoğul müzekker isim için kullanılır. الَّذِينَ de mebnîdir Cümlede hangi konumda bulunursa bulunsun harf veya harekesinde herhangi bir değişiklik olmaz.

رَأَيْتُ الطُّلاَّبَ الَّذِينَ ذَهَبُوا. *Giden öğrencileri gördüm*

اَلَّتِي :Bu ism-i mevsûl tekil müennes isim için kullanılır ve mebnîdir.

رَأَيْتُ الطَّالِبَةَ الَّتِي ذَهَبَتْ. *Giden (kız) öğrenciyi gördüm.*

اَللَّتَانِ :Bu ism-i mevsûl ikil müennes isim için kullanılır. İ'rab yönünden aynen اللَّذَانِ ism-i mevsûlü gibidir.

عَادَتِ الطَّالِبَتَانِ اللَّتَانِ ذَهَبَتَا. *Giden iki (kız) öğrenci döndü.*

رَأَيْتُ الطَّالِبَتَيْنِ اللَّتَيْنِ ذَهَبَتَا. *Giden iki (kız) öğrenciyi gördüm.*

سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبَتَيْنِ اللَّتَيْنِ ذَهَبَتَا إِلَى الْكُلِّيَّةِ. *Fakülteye giden iki (kız) öğrenciye selam verdim.*

اَللاَّتِي: Bu ism-i mevsûl ise çoğul müennes isim için kullanılır ve mebnîdir.

رَأَيْتُ الطَّالِبَاتِ اللاَّتِي ذَهَبْنَ. *Giden (kız) öğrencileri gördüm.*

Hâs İsm-i Mevsûlün Cümlenin Bir Ögesi Olması:

Yukarıda da ifade edildiği gibi hâs ism-i mevsûller mübtedâ, haber, fâil, mef'ûl vb. bir şekilde cümlenin bir ögesi olarak da gelebilirler.

Mübteda oluşu:

اَلَّذِي نَالَ الْجَائِزَةَ كَرِيمٌ. *Ödülü kazanan Kerim'dir.*

Bu bir isim cümlesidir. İsm-i mevsûl mübtedâ, كَرِيمٌ lafzı da haberidir. نَالَ الْجَائِزَةَ kısmı ise ism-i mevsûlün sıla cümlesidir.

Haber Oluşu

أُمِّي هِيَ الَّتِي تَرْعَى الْبَيْتَ. *Evle ilgilenen annemdir.*

Burada ise أُمِّي lafzı mübtedâ, ism-i mevsûl ise haberidir. هِيَ ise fasıl zamiri, تَرْعَى الْبَيْتَ kısmı ise sıla cümlesidir.

Fâil Oluşu

وَصَلَ الَّذِي نَجَحَ فِي اْلاِمْتِحَانِ. *Sınavda başarılı olan geldi.*

Bu cümlede ise ism-i mevsûl وَصَلَ fiilinin fâilidir.

Mef'ûl Oluşu

رَأَيْتُ الَّذِينَ يَشْتَرِكُونَ فِي الْمُؤْتَمَرِ. *Kongreye katılanları gördüm.*

Burada ise ism-i mevsûl رَأَيْتُ fiilinin mef'ûlüdür.

Cümledeki bir Ögenin Sıfatı Olması

Yukarıda da belirtildiği gibi hâs ism-i mevsûller cümlenin ögelerinin sıfatı olarak da gelebilirler. Bu durumda niteledikleri isme sayı ve müzekkerlik-müenneslik bakımından uyarlar.

Mübtedanın Sıfatı

الطَّالِبُ الَّذِي نَجَحَ فِي اْلاِمْتِحَانِ حَسَنٌ.

Sınavda başarılı olan öğrenci Hasan'dır.

Haberin Sıfatı

هَذَا هُوَ الطَّالِبُ الَّذِي نَجَحَ فِي اْلاِمْتِحَانِ.

Bu, sınavda başarılı olan öğrencidir.

Fâilin Sıfatı

وَصَلَ الطَّالِبُ الَّذِي نَجَحَ فِي اْلاِمْتِحَانِ.

Sınavda başarılı olan öğrenci geldi.

Mef'ûlün Sıfatı

رَأَيْتُ الطَّالِبَ الَّذِي نَجَحَ فِي اْلاِمْتِحَانِ.

Sınavda başarılı olan öğrenciyi gördüm.

DİKKAT

İkil (müsennâ) olanlar hariç bütün ism-i mevsûller mebnîdir. İkil olanlar ise mu'rabdır. Verilen örneklerde de görüldüğü üzere, diğer ikil lafızlarda olduğu gibi bunların da ref hâli *elif'le* (اَللَّذَانِ – اللَّتَانِ), nasb ve cer hâli ise *yâ* iledir (اَللَّذَيْنِ – اللَّتَيْنِ) . Ayrıca ikillerle müennes çoğul için kullanılan ism-i mevsûller çift lâm'la yazılırken, diğerleri tek lâm'la yazılır.

SIRA SİZDE 1

Yukarıda verilen örnek cümleler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerdeki ism-i mevsûllerin ikil ve çoğul hâllerini, gerekli değişiklikleri yaparak yazınız

رَأَيْتُ الطِّفْلَ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ. *Kur'ân-ı Kerîm okuyan (erkek) çocuğu gördüm*

رَأَيْتُ الْبِنْتَ الَّتِي تَنْصُرُ صَدِيقَتَهَا. *Arkadaşına yardım eden kızı gördüm*

2. Müşterek İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunmayıp hepsi için ortak kullanılan ism-i mevsûle *müşterek ism-i mevsûl* denir. Bunlara *genel ya da ortak ism-i mevsûller* de denebilir. Bunların başlıcaları iki tanedir: مَنْ ve مَا. Her ikisi de mebnîdir yani ref', nasb ve cer durumlarında şekilleri, yapıları değişmez. Müşterek ism-i mevsûller, hâs olanlardan farklı olarak sadece cümlenin bir ögesi olarak gelebilirler.

مَنْ :

Bu ism-i mevsûl akıllılar için kullanılır. Mebnî olduğu için ref, nasb ya da cer konumu aynıdır.

Ref konumu:

جَاءَ مَنْ حَفِظَ القرآنَ الكريمَ. *Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyen geldi.*

Burada ism-i mevsûl جَاءَ fiilinin fâili olarak ref konumunda gelmiştir.

Nasb konumu:

رَأَيْتُ مَنْ حَفِظَ القرآنَ الكريمَ. *Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyeni gördüm.*

Burada ise ism-i mevsûl رَأَيْتُ fiilinin mef'ûlü olarak nasb konumunda gelmiştir.

Cer konumu:

مَرَرْتُ بِمَنْ حَفِظَ القرآنَ الكريمَ. *Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyene uğradım.*

Burada ise ism-i mevsûlün başında بِ harfi cerri gelmiştir. Harfi cerler normalde murab bir ismin başına geldiğinde son harekesini esre yapmaktadır. Ancak مَنْ ism-i mevsûlü mebnî olduğu için, harfi cerden dolayı son harekesinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir.

Aşağıdaki cümlelerde ise ism-i mevsûl ref konumunda tekil-çoğul, müennes-müzekker için ortak olarak kullanılmıştır.

نَجَا مَنْ عَبَدَ اللهَ. *Allah'a kulluk eden kurtuldu (Erkek).*

نَجَا مَنْ عَبَدُوا اللهَ. *Allah'a kulluk edenler kurtuldu (Erkek).*

نَجَتْ مَنْ عَبَدَتْ اللهَ. *Allah'a kulluk eden kurtuldu (Bayan).*

نَجَتْ مَنْ عَبَدْنَ اللهَ. *Allah'a kulluk edenler kurtuldu (Bayan).*

مَا :

Bu ism-i mevsûl ise akılsızlar için kullanılır ve bu da mebnîdir

يَقُولُ الرَّجُلُ مَا لاَ يَفْعَلُهُ. *Adam yapmadığını söylüyor.*

حَكَى مَحْمُودٌ مَا شَاهَدَهُ. *Mahmut gördüğünü anlattı.*

Cümlenin Bir Ögesi Olması

Mübteda Oluşu

مَا قُلْتُهُ هُوَ الصَّوَابُ. *Söylediğim doğrudur.*

Burada ism-i mevsûl mübtedâ olarak ref konumunda gelmiştir. الصَّوَابُ lafzı da haberidir.

Haber Oluşu

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ.

Müslüman diğer Müslümanların dilinden ve elinden güvende olduğu kimsedir.

Burada ise الْمُسْلِمُ lafzı mübtedâ, ism-i mevsûl de onun haberidir.

Fâil Oluşu

تَقَدَّمَ مَنْ حَصَلَ عَلَى الْجَائِزَةِ. *Ödülü kazanan öne çıktı.*

Mef'ûl Oluşu

شَكَرْتُ مَنْ نَصَرَنِي. *Bana yardım edene teşekkür ettim.*

KİTAP

İsm-i mevsûllerin cümlenin bir ögesi ya da sıfat olarak kullanılmasıyla ilgili örnekler için İ. Güler - H. Günday - Ş. Şahin'in Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi) kitabına bakınız.

DİKKAT

Müşterek ism-i mevsûllerden مَنْ akıllılar, مَا da akılsızlar ve cansız varlıkları belirtmek için kullanılırken, hâs ism-i mevsûllerin tekil ve ikilleri hem akıllılar hem de akılsızlar için ortak kullanılır.

قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي اشْتَرَيْتُهَا. *Satın aldığım kitabı okudum.*

قَرَأْتُ الْكِتَابَيْنِ اللَّذَيْنِ اشْتَرَيْتُهُمَا. *Satın aldığım iki kitabı okudum.*

الحَدَائِقُ الَّتِي رَأَيْتُهَا جَمِيلَةٌ. *Gördüğüm bahçeler güzeldir.*

الحَدِيقَتَانِ اللَّتَانِ رَأَيْتُهُمَا جَمِيلَتَانِ. *Gördüğüm iki bahçe güzeldir.*

وَصَلَ الطَّالِبُ الَّذِي أَعْرِفُهُ. *Tanıdığım öğrenci geldi.*

وَصَلَ الطَّالِبَانِ اللَّذَانِ أَعْرِفُهُمَا. *Tanıdığım iki öğrenci geldi.*

وَصَلَتِ الطَّالِبَةُ الَّتِي أَعْرِفُهَا. *Tanıdığım (kız) öğrenci geldi.*

وَصَلَتِ الطَّالِبَتَانِ اللَّتَانِ أَعْرِفُهُمَا. *Tanıdığım iki (kız) öğrenci geldi.*

Yukarıda geçen cümlelerde, hâs ism-i mevsûl ilk dördünde akılsızlar için, son dördünde ise akıllılar için kullanılmıştır.

3. Sıla Cümlesi

İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye *sıla cümlesi* denir. Sıla cümlesi ism-i mevsûlün ayrılmaz bir parçasıdır ve dâima ism-i mevsûlden sonra yer alır. Sıla cümlesiz kullanılan ism-i mevsûl herhangi bir mânâ ifade etmemektedir. Meselâ جَاءَ الَّذِي dense bu ifade noksandır, bunu جَاءَ الَّذِي كَتَبَ الدَّرْسَ *"Dersi yazan geldi."* şeklinde tamamladığımızda mânâ da tamam olmaktadır.

Sıla cümlesi de isim cümlesi, fiil cümlesi ve şibhi cümle olarak üç şekilde gelebilir.

Fiil Cümlesi

ذَهَبَ الرَّجُلُ الَّذِي رَأَيْتُهُ. *Gördüğüm adam gitti.*

İsim Cümlesi

جَاءَ الْوَلَدُ الَّذِي أَبُوهُ عَالِمٌ. *Babası âlim olan çocuk geldi.*

Şibhi Cümle

عَرَفْتُ الشَّابَّ الَّذِي عِنْدَكَ. *Yanındaki genci tanıdım.*

SIRA SİZDE 2

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerdeki sıla cümlesini ve türünü tespit ediniz.

نَصَرْتُ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ الَّتِي تَعْمَلُ فِي الْبُسْتَانِ.

Bahçede çalışan yaşlı kadına yardım ettim.

زُرْتُ الصَّدِيقَ الَّذِي فِي الْمُسْتَشْفَى. *Hastanedeki arkadaşı ziyaret ettim.*

أُحِبُّ الْإِنْسَانَ الَّذِي خُلُقُهُ حَسَنٌ. *Güzel ahlâklı insanı severim.*

DİKKAT

Sıla cümleleri ism-i mevsûlleriyle birlikte Türkçe'ye genelde *-en, -ecek, -miş, -diği* ekleri alarak çevirilir. Bu yönüyle Türkçedeki bazı ortaçlara benzemektedirler.

اَلَّذِي رَأَيْتُهُ عَلِيٌّ. *Gördüğ**üm** Ali'dir.*

قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي أَعْطَيْتَنِي. *Bana verdiğ**in** kitabı okudum*

شَكَرْتُ الطِفْلَةَ الَّتِي سَاعَدَتْنِي. *Bana yardım ed**en** kız çocuğuna teşekkür ettim.*

4. Âid Zamiri

Sıla cümlesinde bulunup onu ism-i mevsûle bağlayan zamire ***âid zamiri*** denir. Bu zamir, ism-i mevsûle uygun olarak, gizli ya da açık bir şekilde gelebilir. Fiillerin çekiminde yer alan merfû muttasıl zamirlerle müstetir olanlar da âid zamiri olarak gelmektedir.

حَضَرَ اْلأُسْتَاذُ الَّذِي اسْمُهُ عَلِيٌّ. *İsmi Ali olan hoca geldi.*

قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ. *Gönderdiğin kitabı okudum.*

وَصَلَ الطَّالِبُ الَّذِي نَصَرَ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden öğrenci geldi.

وَصَلَ الطَّالِبَانِ اللَّذَانِ نَصَرَا الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden iki öğrenci geldi.

وَصَلَ الطُّلاَّبُ الَّذِينَ نَصَرُوا الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden öğrenciler geldiler.

وَصَلَتِ الطَّالِبَةُ الَّتِي نَصَرَتِ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden (kız) öğrenci geldi.

وَصَلَتِ الطَّالِبَاتُ االلاَّتِي نَصَرْنَ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden (kız) öğrenciler geldi.

Yukarıdaki cümlelerden birincisinde âid zamiri, altı çizili olan اسْمُهُ kelimesinde muzâfun ileyh olan ـه zamiridir. İsm-i mevsûl, müzekker ve tekil olduğu için zamir de ona uygun olarak gelmiştir.

İkinci cümlede أَرْسَلْتَهُ fiilinin mef'ûlü olarak ona bitişmiş olan ـه âid zamiridir.

Geri kalan cümlelerde ise âid zamiri, üçüncü cümlede, نَصَرَ fiilinin gizli (müstetir) fâili olan هُوَ zamiri, dördüncüde merfû muttasıl zamir olan tensiye (ikil) elifi *(ا)*, beşincide cemi vâvı *(و)*, altıncıda gizli هِيَ zamiri ve yedincide de nûn-u nisve (cem-i müennes) *(ن)* dir.

KİTAP

Merfû muttasıl zamirler hakkında ayrıntılı bilgi için AÖF İlahiyat Önlisans Programı Arapça II kitabından "Zamirler" ünitesine bakınız.

SIRA SİZDE 3

Yukarıda verilen örnek cümleler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen âid zamirlerini tespit ediniz.

وَجَدْتُ الْكِتَابَ الَّذِي طَلَبْتُهُ. *Aradığım kitabı buldum.*

فَرِحَتِ الطَّالِبَةُ الَّتِي نَجَحَتْ فِي اْلامْتِحَانِ. *İmtihanda başarılı olan öğrenci sevindi.*

İNTERNET

İsm-i mevsûle dair örnekler için http://www.onlinearabic.net ve www.schoolarabia.net adreslerine başvurabilirsiniz.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlede geçen ism-i mevsûlü parantez içinde verilenlerle değiştirerek cümleyi buna göre yeniden yazınız.

جَاءَ الْمُدَرِّسُ الَّذِي عَلَّمَنَا اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ.

1. (اللَّذَانِ) ....

2. (الَّذِينَ) ....

3. (الَّتِي)................................

4. (اللَّتَانِ) ....

5. (اللاَّتِي) ....

2. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları hâs ism-i mevsûllerle doldurunuz.

1. رَجَعَ الوَلَدُ .... ذَهَبَ إِلَى السُّوقِ.

2. وَصَلَتِ الْبِنْتُ ...... تَلْعَبُ فِي الْحَدِيقَةِ.

3. حَضَرَ الْفَتَيَانِ ...... نَجَحَا فِي مَسَابقَةِ الشّعْرِ.

4. رَأَيْتُ النِّسَاءَ ...... فَعَلْنَ الْخَيْرَ.

5. سَلَّمْتُ عَلَى الْعُمَّالِ ...... يَعْمَلُونَ فِي الْحَدِيقَةِ.

6. تِلْكَ هِيَ الْفَتَاةُ ...... تَفَوَّقَتْ عَلَى زَمِيلاَتِهَا.

7. شَكَرْتُ الطَّبِيبَاتِ ...... عَالَجْنَ أُمِّي.

8. هَاتَانِ هُمَا الطَّالِبَتَانِ ...... تُنَظِّمَانِ الرِّحْلَةَ.

9. قَرَأْتُ الْكِتَابَيْنِ ...... اشْتَرَيْتُهُمَا.

10. بَكَتِ الطِّفْلَتَانِ ...... فَقَدَتَا لُعْبَتَهُمَا.

3. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları مَنْ veya مَا ism-i mevsûlüyle doldurunuz.

1. فَازَ ..... اجْتَهَدَ فِي دُرُوسِهِ.

2. أَفْعَلُ ..... تَفْعَلُهُ.

3. قَرَأْتُ ...... كَتَبْتَهُ.

4. وَصَلَ ..... أَعْرِفُهُ.

5. شَكَرْتُ ..... نَصَرَنِي.

6. سَرَّنِي ..... فَعَلْتُمُوهُ.

7. رَأَيْتُ ...... يَجْلِسُ فِي الْحَدِيقَةِ.

8...... عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَ.... عِنْدَ اللهِ بَاقٍ.

9. سَأُحْضِرُ لَكَ ..... تُرِيدُهُ.

10. خَيْرُ النَّاسِ ..... يَنْفَعُ النَّاسَ.

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen ism-i mevsûllerin cümledeki görevini, örnekteki gibi, tespit ediniz.

المثال : شَاهَدْتُ الْمَرْأَتَيْنِ اللَّتَيْنِ تَفْعَلاَنِ الْخَيْرَ. صِفَةٌ لِلْمَفْعُول.

1. سَافَرَ الْمُهَنْدِسُ الَّذِي بَنَى الْعِمَارَةَ إِلَى بِلاَدِه. ....

2. أَفْلَحَ الَّذِينَ اجْتَهَدُوا. ....

3. رَأَيْتُ البِنْتَ الَّتِي حَفِظَتِ الْقُرْآنَ الكَرِيمَ. ....

4. جَاءَ مَنْ بِنْتُهُ مُهَذَّبَةٌ. ....

5. نُكْرِمُ مَنْ عِنْدَنَا. ....

6. الَّذِي عَلَّمَنِي هُوَ رَجُلٌ كَرِيمٌ. ....

7. أُحِبُّ أُمِّي الَّتِي رَبَّتْنِي. ....

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen sıla cümlelerinin altını çizip, türünü belirtiniz.

1. رَأَيْتُ لمُسْلِمِينَ الَّذِينَ يَطُوفُونَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ.

2. عَادَتِ الطَّالِبَاتُ اللاَّتِي قَضَيْنَ الْعُطْلَةَ فِي الْقَرْيَةِ.

3. اِسْتَمَعْتُ إِلَى تَغْرِيدِ الْبُلْبُلِ الَّذِي عَلَى الْوَرْدَةِ.

4. بَكَتِ الفَتَاةُ الَّتِي سَعَتْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ.

5. خَطَبْتُ الْفَتَاةَ الَّتِي خُلُقُهَا حَسَنٌ.

6. إِنَّ اللهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ.

7. هَؤُلاَءِ هُنَّ النِّسَاءُ اللاَّتِي يُشْرِفْنَ عَلَى جَمْعِيَّةِ الْخَيْرِ.

8. جَاءَ مَنْ فَازُوا فِي الْمُسَابَقَةِ.

9. عُدْتُ الْمَرِيضَ الَّذِي فِي بَيْتِهِ.

10. أَرْسَلْتُ الْفَتَى الَّذِي أَبُوهُ نَجَّارٌ إِلَى الْمُحَاضَرَةِ.

6. Aşağıdaki cümlelerde parantez içinde verilen fiilleri ism-i mevsûle uygun bir şekilde yazınız.

1. سَلَمْتُ عَلى المُدَرِّسِين الذين (خرج) من المدرسة.

2. اِسْتَرَاحَ الفَلاَّحَانِ اللَّذَانِ (عَمِلَ) في الحَقْل.

3. رأَيْتُ الفتَياتِ اللاَّتِي (يذهب) إلى المكْتَبة.

4. سَلَّمَت المدرِّسةُ على الطالبة التي (دخل) المسجدَ.

5. حَضَرَ الشُّبَّانُ الذِينَ (يبحث) عن عَمَلٍ.

6. النَّجَّارَانِ اللَّذَانِ (يجلس) تحت الشجرة مُتْعَبَانِ.

7. شَكَرْنَا المرأتيْنِ اللَّتيْنِ (طَبَخ) الطعامَ.

8. نَامَ الضُّيُوفُ الذين (وصل) إلى الفُنْدُقِ.

9. البِنْتَانِ اللَّتَانِ (أكل) الطعامَ هما زينبُ وعائشة.

10. شَكَرْتُ الطبيبَ الذي (فحص) أَخِي.

7. Aşağıdaki cümlelerdeki âid zamirlerini tespit edip, açık olanların altını çiziniz.

1. أَخَذْتُ الْقِصَّةَ الَّتِي قَرَأْتَهَا.

2. ذَهَبَ الْوَلَدُ الَّذِي أَكْرَمْتُهُ.

3. رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَةَ الَّتِي أَخَذَتِ الْجَائِزَةَ.

4. كَوَيْتُ الْقُمْصَانَ الَّتِي اشْتَرَيْتُهَا.

5. أُحِبُّ النَّاسَ الَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي الْخَيْرِ.

6. تُحِبُّ الْأُمُّ الْبِنْتَ الَّتِي تُسَاعِدُهَا فِي الْبَيْتِ.

7. هَذَا هُوَ الشَّابُّ الَّذِي يُشْرِفُ عَلَى الرِّحْلَةِ.

8. سَلَّمْتُ عَلَى الطَّبِيبِ الَّذِي فَحَصَنِي.

9. السَّيَّارَةُ الَّتِي مَرَّتْ سَرِيعَةٌ.

10. وَصَلَ الرِّجَالُ الَّذِينَ أَكْرَمُونِي.

8. Aşağıda parantez içinde verilen kelimelerin tamamını kullanarak anlamlı birer cümle oluşturunuz.

1. (المدير، شكَرَ، في، الذين، الطلاَّب، الامتحان، نجحوا)

....

2. (إبراهيم، الصواب، يَقُولُه، ما، هو)

....

3. (مَنْ، أَعْرِف، التقرير، كَتَب، هذا)

....

4. (شُرْطِيّ المُرورِ، السائقيْن، خَالَفا، اللذيْن، عَاقَب، إشارة المُرُور)

....

5. (اسْتَقْبَلْنَا، الذي، الوزير، مِن، إستانبول، وصل)

....

6. (أَمْسَكْتُ، بِمَنْ، هذا، قَتَلَ، الرجل، الشُّرْطَة)

....

7. (الرواية، هذه، أَلَّفَها، الجديدة، التي، هِيَ، سُلَيْمَان)

....

8. (شَكرتُ، أَنْقَذَ، صديقي، مَنْ، مِن، الغَرَق).

....

9. (سأُحْضِر، مَا، لك، تُرِيده، إنْ شَاء الله)

....

10. (سَلَّمْتُ، لِزيارتنا، اللذيْن، السّائحيْن، على، وصلا،)

....

9. Aşağıdaki cümleleri birbiriyle eşleştiriniz.

1. هَذَا هُوَ الْمُهَنْدِسُ الَّذِي	سَرَقُوا أَمْوَالَ النَّاسِ.
2. هَذِهِ هِيَ الطَّبِيبَةُ الَّتِي	سَافَرْنَ إِلَى إِسْتَانْبُولَ.

3. أَمْسَكَتِ الشُّرْطَةُ بِالرِّجَالِ الَّذِينَ	وَصَلَ مِنْ أَنْقَرَةَ.
4. عَادَتِ الْمُمَرِّضَاتُ اللاَّتِي	اشْتَرَيْتُهُمَا.
5. هَاتَانِ هُمَا الْهَدِيَّتَانِ اللَّتَانِ	يُحِبُّهَا الْمَرْضَى.
6. هَذَا هُوَ الْقَلَمُ الَّذِي	أَرْسَلَهُمُ اللهُ.
7. هَذِهِ هِيَ الْكُتُبُ الَّتِي	يَعْمَلاَنِ فِي الْحَقْلِ.
8. وَصَلَ الْعَامِلاَنِ اللَّذَانِ	اشْتَرَيْتُهَا.
9. نَجَحَ الطُّلاَّبُ الَّذِينَ	أَهْدَيْتَهُ إِلَيَّ.
10. آمَنْتُ بِالْأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ	اجْتَهَدُوا فِي دُرُوسِهِمْ.

10. Aşağıdaki cümleleri örnekte olduğu gibi uygun bir ism-i mevsûlle birleştiriniz.

المثال : رَأَيْتُ الطَّالِبَ. – الطَّالِبُ أَخَذَ الْجَائِزَةَ.

رَأَيْتُ الطَّالِبَ الَّذِي أَخَذَ الْجَائِزَةَ.

1. آمَنْتُ بِاللهِ. – اللهُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ.

....

2. سَافَرَ الْمُهَنْدِسَانِ. –الْمُهَنْدِسَان بَنَيَا الْعِمَارَةَ.

....

3. اِشْتَرَيْتُ الْوَرْدَةَ. – الْوَرْدَةُ لَوْنُهَا أَبْيَضُ.

....

4. قَرَأْتُ الْقَصِيدَتَيْنِ. – كَتَبْتَ الْقَصِيدَتَيْنِ.

....

5. شَكَرَ الْوَزِيرُ الْمُوَظَّفَاتِ. – المُوَظَّفَاتُ يَعْمَلْنَ فِي الْوِزَارَةِ.

....

6. قَطَفْتُ الزَّهْرَةَ. – الزَّهْرَةُ فِي الْحَدِيقَةِ.

....

7. حَضَرَتِ الْبِنْتُ. الْبِنْتُ أَحْسَنَتْ إِلَى الْفُقَرَاءِ.

....

8. كَافَأْتُ الطُّلاَّبَ. الطُّلاَّبُ نَجَحُوا.

....

9. الأُمُّ تُحِبُّ الْبِنْتَ. البِنْتُ تُنَظِّفُ الْبَيْتَ.

....

10. تَعِبَ الأَطْفَالُ الأَطْفَالُ لَعِبُوا كُرَةَ الْقَدَمِ.

....

11. Aşağıdaki âyet-i kerîmelerde geçen ism-i mevsûlleri ve türünü tespit ediniz.

1. ﴿ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ﴾ (النحل 93)

2. ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَ لِإخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ (الحشر 10)

3. ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ. الَّذِينَ هُمْ فِي صَلاَتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ (المؤمنون 1–2)

4. ﴿ لاَ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴾ (الكافرون 2)

5. ﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ ﴾ (التغابن 2)

6. ﴿ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا ﴾ (البقرة 9)

7. ﴿ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا ﴾ (البقرة 14)

8. ﴿ هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ ﴾ (الأحزاب 22)

9. ﴿ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي ٱلْأَرْضِ ﴾ (الزمر 68)

10. ﴿ يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ ﴾ (الرعد 39)

12. Aşağıdaki Türkçe cümlenin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“Konferansı dinleyen öğrenciler evlerine döndüler."

A. عَادَ الطُّلاَّب الذين اشتركوا في المحاضرة إلى بيوتهم.

B. رَجع الطالب الذي اسْتمع إلى المحاضرة إلى بيوته.

C. رجع الطُّلاَّب الذين استمعوا إلى المحاضرة إلى بيوتهم.

D. يرجع الطُّلاَّب الذين استمعوا إلى المحاضرة إلى بيوتهم.

E. عَادَ الطُّلاَّب الذين اشتركوا في المُؤْتَمَرِ إلى بلادهم.

13. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

سَلَّمْتُ على الطَّالب الذي ينتظر الحافلة في المَوْقِف.

A. Durakta otobüs bekleyen öğrenciye selam vereceğim.

B. Durakta otobüs bekleyen öğretmene selam verdim.

C. Yolda otobüs bekleyen öğrenciye selam verdim.

D. Caddede otobüs bekleyen gence selam verdim.

E. Durakta otobüs bekleyen öğrenciye selam verdim.

14. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

1. Bahçede oynayan çocuklar yoruldular.
2. Sevdiğim arkadaşa ikramda bulunurum.
3. İşini iyi yapan insandan Allah razı olur.
4. Hastanede çalışan iki doktor gitti.
5. Camileri ziyaret eden turistleri gördüm.
6. Yemeği yiyen iki kız çocuğu geldi.
7. Derslerine çalışan öğrenciler başardılar.
8. Oyuncaklarını kaybeden kızlar ağladılar.
9. Tanıdığım arkadaşlar terbiyelidirler.
10. Hasta kadına yardım eden çocuğa teşekkür ettim.

Kelimeler ve Deyimler

أَبْيَضُ (ج) بِيضٌ : Beyaz

أَثْبَتَ – يُثْبِتُ – إِثْبَاتًا : Sabit bıraktı

اِجْتِمَاعٌ (ج) اِجْتِمَاعَاتٌ : Toplantı

أَحَبَّ – يُحِبُّ – إِحْبَابًا : Sevdi

أَحْسَنَ – يُحْسِنُ – إِحْسَانًا إلى : İyilik yaptı, ihsanda bulundu

أَخٌ (ج) إِخْوَةٌ ، إِخْوَانٌ : Erkek kardeş

أُخْتٌ (ج) أَخَوَاتٌ : Kız kardeş

اِسْتَرَاحَ – يَسْتَرِيحُ – اسْتِراحَةً : İstirahat etti

اِسْتَقْبَلَ – يَسْتَقْبِلُ – اسْتِقْبَالاً : Karşıladı

اِسْتَمَعَ – يَسْتَمِعُ – اسْتِماعًا إلى : Dinledi, kulak verdiutlu

أُسْرَةٌ (ج) أُسَرٌ : Aile

أَشْرَفَ – يُشْرِفُ – إِشْرَافًا على : Yönetti, sorumlu oldu

إِشَارَةُ المُرُورِ : Trafik işareti

أَضَلَّ – يُضِلُّ – إِضْلاَلاً : Saptırdı

أَعَدَّ – يُعِدُّ – إِعْدَادًا : Hazırladı

أَفْلَحَ – يُفْلِحُ – إِفْلاَحًا : Kurtuldu, felaha erdi

أَقَامَ – يُقِيمُ – إِقَامَةً : İkamet etti, oturdu

أَمْسَكَ – يُمْسِكُ – إِمْسَاكًا بِ : Yakaladı, tuttu

أَنْقَذَ – يُنْقِذُ – إِنْقَاذًا مِنْ : Kurtardı

بِجِوَارِ... : Yakınında

بَكَى – يَبْكِي – بُكَاءً : Ağladı

بَنَى – يَبْنِي – بِنَاءً : Bina etti, kurdu, dikti

تَحَدَّثَ – يَتَحَدَّثُ – تَحَدُّثًا : Konuştu

تَعِبَ – يَتْعَبُ – تَعَبًا : Yoruldu

تَعِيسٌ (ج) تَعْسَاء : Mutsuz, üzgün

تَقْرِيرٌ (ج) تَقَارِيرُ : Rapor

تَفَوَّقَ – يَتَفَوَّقُ – تَفَوُّقًا عَلَى : Üstün oldu, geçti

جَائِزَةٌ (ج) جَوَائِزُ : Ödül

حَضَرَ – يَحْضُرُ – حُضُورًا : Geldi

حَقْلٌ (ج) حُقُولٌ : Tarla

خَطَبَ – يَخْطُبُ – خِطْبَةً : (Kadına) evlenme teklif etti

خَالَةٌ (ج) خَالاَتٌ : Teyze

خَادَعَ – يُخَادِعُ – مُخَادَعَةً، خِدَاعًا : Aldattı, aldatmaya çalıştı

خَالَفَ – يُخَالِفُ – مُخَالَفَةً : Aykırı davrandı, muhalefet etti

رَبَّى – يُرَبِّي – تَرْبِيَةً : Terbiye etti, yetiştirdi

رِحْلَةٌ (ج) رِحَلٌ : Yolculuk, tur, seyahat

رَصِيفٌ (ج) أَرْصِفَةٌ : Yaya kaldırımı

رَعَى – يَرْعَى – رِعَايَةً : Baktı, gözetti

رِوَايَةٌ (ج) رِوَايَاتٌ : Roman

زَمِيلَةٌ (ج) زَمِيلاَتٌ : (Kız) arkadaş

زَهْرَةٌ (ج) زَهرَاتٌ : Çiçek

زَادَ – يَزِيدُ – زِيَادَةً : Artırdı, arttı

سَبَقَ – يَسْبِقُ – سَبْقًا : Önce geldi, geçti

سَرَّ – يَسُرُّ – سُرُورًا : Sevindirdi, mutlu etti

سَرَقَ – يَسْرَقُ – سَرِقَةً : (Birinin malını) çaldı, hırsızlık yaptı

سَعَى – يَسْعَى – سَعْيًا : Koştu, hızlı hareket etti, sa‘y yaptı

سَعِيدٌ (ج) سُعَدَاءُ : Mutlu

سَكَنَ – يَسْكُنُ – سَكَنًا : İkamet etti Oturdu,

سَائِحٌ (ج) سُيَّاحٌ : Turist

سَائِقٌ (ج) سَاقَةٌ ، سائِقُونَ : Şoför

سَاعَدَ – يُسَاعِدُ – مُسَاعَدَةً : Yardım etti

سَافَرَ – يُسَافِرُ – سَفَرًا : Yola çıktı, yolculuk yaptı

سُوقٌ (ج) أَسْوَاقٌ : Çarşı, pazar

شُرْطَةٌ : Polis

شُرْطَةُ المُرُور : Trafik polisi

شَاهَدَ – يُشَاهِدُ – مُشَاهَدَةً : Gördü

صَعِقَ – يَصْعَقُ – صَعَقًا، صَعْقَةً : Öldü, helak oldu

ضَيْفٌ (ج) ضُيُوفٌ. : Misafir

طَبَخَ – يَطْبَخُ –طَبْخًا. : Pişirdi

طَافَ – يَطُوفُ – طَوَافًا : Tavaf etti, dolaştı, tur attı

عَجُوزٌ (ج) عَجَائِزُ، عُجُزٌ : Yaşlı (özellikle kadın)

عُضْوٌ (ج) أَعْضَاء : Üye, organ

عُطْلَةٌ (ج) عُطلاَتٌ، عُطَلٌ : Tatil

عَلَّمَ – يُعَلِّمُ – تَعْلِيمًا : Öğretti

عَمٌّ (ج) أَعْمَامٌ : Amca

عَمَّةٌ (ج) عَمَّاتٌ : Hala

عَائِلِيٌّ : Aileyle ilgili, aileye ait

عَادَ – يَعُودُ – عِيَادَةً : (Hastayı) ziyaret etti

عِيدٌ (ج) أَعْيَادٌ : Bayram

عَاشَ – يَعِيشُ – عَيْشًا، عِيشَةً : Yaşadı

عَاقَبَ – يُعَاقِبُ – مُعَاقَبَةً، عِقَابًا : Cezalandırdı

عَالَجَ – يُعَالِجُ – مُعَالَجَةً : Muayene etti, tedavi etti

عَامِلٌ (ج) عُمَّالٌ : İşçi, çalışan

غَرَّدَ – يُغَرِّدُ – تَغْرِيدًا : (Kuş) öttü, şakıdı

غَرِقَ – يَغْرَقُ – غَرَقًا فِي : Boğuldu, suya battı

فَتًى (ج) فِتْيَةٌ، فِتْيَانٌ : Genç (erkek)

فَتَاةٌ (ج) فَتَيَاتٌ : Genç (kız)

فَحَصَ – يَفْحَصُ – فَحْصًا : Muayene etti

فَقَدَ – يَفْقِدُ – فَقْدًا، فِقْدَانًا : Kaybetti

فُنْدُقٌ (ج) فَنَادِقُ. : Otel

قَدِمَ – يَقْدَمُ – قُدُومًا : Geldi

قَرْيَةٌ (ج) قُرًى : Köy

قَضَى – يَقْضِي – قَضَاءً : (Tatil vb.) geçirdi

قَطَفَ – يَقْطِفُ – قَطْفًا، قُطُوفًا : (Çiçek, meyve vb.ni) kopardı, topladı

قَمِيصٌ (ج) قُمْصَانٌ، أَقْمِصَةٌ : Gömlek

كَرِهَ – يَكْرَهُ – كُرْهًا، كَرَاهَةً : Hoşlanmadı, sevmedi

كُرَةُ الْقَدَمِ : Futbol

كَوَى – يَكْوِي – كَيًّا : Ütüledi, dağladı

كَافَأَ – يُكَافِئُ – مُكَافَأَةً : Mükâfat verdi, ödüllendirdi

لَوَّثَ – يُلَوِّثُ – تَلْوِيثًا : Kirletti

لَعِبَ – يَلْعَبُ – لَعْبًا : Oynadı

لُعْبَةٌ (ج) لُعَبٌ : Oyuncak

لَقِيَ – يَلْقَى – لِقَاءً : Karşılaştı, yüzyüze geldi, buluştu

لَوْنٌ (ج) أَلْوَانٌ : Renk

مُؤْتَمَرٌ (ج) مُؤْتَمَرَاتٌ : Kongre

مَحَا – يَمْحُو – مَحْوًا : Sildi, yok etti, hükmünü kaldırdı

مُحَاضَرَةٌ (ج) مُحَاضَرَاتٌ : Konferans

الْمَدْرَسَةُ ٱلِابْتِدَائِيَّةُ : İlkokul

مَدِينَةٌ (ج) مُدُنٌ : Şehir

الْمَرِيضُ (ج) الْمَرْضَى : Hasta

مُمَرِّضَةٌ (ج) مُمَرِّضَاتٌ : Hemşire

مِنْ أَجْلِ : ... için

الْمَنْزِلُ (ج) الْمَنَازِلُ : Ev

مُهَذَّبٌ : Terbiyeli

مُهِمَّةٌ (ج) مَهَامٌّ : Görev

مَاتَ – يَمُوتُ – مَوْتًا : Öldü

نَجَّارٌ (ج) نَجَّارُونَ : Marangoz

نَصَرَ – يَنْصُرُ – نَصْرًا : Yardım etti

نَظَّفَ – يُنَظِّفُ – تَنْظِيفًا : Temizledi

Organize etti, düzenledi : نَظَّمَ – يُنَظِّمُ – تَنْظِيمًا

Tükendi, bitti : نَفِدَ – يَنْفَدُ – نَفَادًا

Doğru yolu gösterdi, rehberlik etti : هَدَى – يَهْدِي –هِدَايَةً إِلَى

Terk etti, veda etti : وَدَعَ – يَدَعُ – وَدْعًا

Gül, gül ağacı : وَرْدَةٌ (ج) وَرْدَاتٌ

Bakanlık : وِزَارَةٌ (ج) وِزَارَاتٌ

Bakan : وَزِيرٌ (ج) وُزَرَاءُ

Vardı, ulaştı, geldi, birleştirdi : وَصَلَ – يَصِلُ – وُصُولاً، وَصْلاً

Söz verdi, vâdetti : وَعَدَ – يَعِدُ – وَعْدًا

Özet

İsm-i mevsûlleri mânâlarına göre gruplandırabilmek.

İsm-i mevsûl, mânâsı peşinden gelen cümleyle açıklanan ve bu cümleyi öncesindeki kelime veya cümleye bağlayan marife bir isimdir.

İsm-i mevsûlller hâs ve müşterek olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Hâs İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunan ism-i mevsûle *hâs ism-i mevsûl* denir. Bunlara *özel ism-i mevsûller* de denebilir.

Çoğul الْجَمْع (Mebnî)	İkil الْمُثَنَّى (Mu'rab)	Tekil الْمُفْرَدُ (Mebnî)	
اَلَّذِينَ	اَللَّذَانِ / اَللَّذَيْنِ	اَلَّذِي	Müzekker المذكَّر
اَللاَّتِي، اَللَّوَاتِي، اَللاَّئِي	اَللَّتَانِ / اَللَّتَيْنِ	اَلَّتِي	Müennes المؤنَّث

Bu tür ism-i mevsûller, marife bir ismin sıfatı olarak gelmişse ona, hem teklik - çokluk hem de müzekkerlik-müenneslik bakımından uyar.

رَأَيْتُ الْمُدَرِّسَ الَّذِي نَجَحَ. *Başarılı öğretmeni gördüm.*

رَأَيْتُ الْمُدَرِّسِينَ الَّذِينَ نَجَحُوا. *Başarılı öğretmenleri gördüm.*

رَأَيْتُ المُدَرِّسَةَ الَّتِي نَجَحَتْ. *Başarılı (bayan) öğretmeni gördüm.*

رَأَيْتُ المُدَرِّسَاتِ اللاَّتِي نَجَحْنَ. *Başarılı (bayan) öğretmenleri gördüm.*

2. Müşterek İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunmayan ism-i mevsûle *müşterek ism-i mevsûl* denir. Bunlara *genel ya da ortak ism-i mevsûller* de denebilir. Bunların başlıcaları iki tanedir: مَنْ ve مَا.

مَنْ :

Bu ism-i mevsûl akıllılar için kullanılır.

جَاءَ مَنْ فَازَ. *Kazanan geldi.*

جَاءَتْ مَنْ فَازَتْ. *Kazanan (bayan) geldi.*

مَا :

Bu ism-i mevsûl ise akılsız ve cansız varlıkları için kullanılır.

قَرَأْتُ مَا كَتَبْتَهُ. *Yazdığını okudum.*

حَدَثَ مَا قُلْتَهُ. *Dediğin oldu.*

Sıla cümlesini ve çeşitlerini tanıyabilmek.

İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye *sıla cümlesi* denir. Bu da isim cümlesi, fiil cümlesi ve şibhi cümle olarak gelebilir.

نَمَتِ الشَّجَرَةُ الَّتِي زَرَعْتُهَا *Diktiğim ağaç büyüdü.*

جَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي وَلَدُهُ مُهَذَّبٌ. *Çocuğu terbiyeli olan adam geldi.*

قَرَأْتُ الكِتَابَ الَّذِي عِنْدَكَ. *Sendeki kitabı okudum.*

Yukarıdaki üç örnekte, altı çizili olan sıla cümlelerinden birincisi fiil, ikincisi isim cümlesiyken, üçüncüsü de şibh-i cümledir.

Âid zamirini belirleyebilmek.

Sıla cümlesinde bulunup onu ism-i mevsûle bağlayan zamire *âid zamiri* denir. Bu zamir, ism-i mevsûle uygun olarak gizli ya da açık bir şekilde gelebilir.

اشْتَرَيْتُ الدَّوَاءَ الَّذِي ثَمَنُهُ رَخِيصٌ. *Fiyatı ucuz olan ilacı aldım.*

وَصَلَ الْمُهَنْدِسُ الَّذِي بَنَى الْعِمَارَةَ. *Apartmanı inşa eden mühendis geldi.*

Birinci cümlede âid zamiri, altı çizili olan ثَمَنُهُ kelimesinde muzâfun ileyh olan ـه zamiridir. İkinci cümlede ise âid zamiri altı çizili olan بَنَى fiilindeki gizli fâil zamiri olan هُوَ dir.

İsm-i mevsûllerde mebni – mu‘rab ayırımını yapabilmek.

Bu hâs ism-i mevsûllerden ikil olanlar mu‘rab, diğerleri mebnîdir. Müşterek ism-i mevsûllerden مَنْ ve مَا mebnîdir. Mu‘rab olanların irabı, aynen diğer ikil kelimeler gibidir. Bunların ref hâli elif'le (اَللَّذَانِ – اللَّتَانِ), nasb ve cer hâli ise yâ iledir (اَللَّذَيْنِ – اللَّتَيْنِ) .

Ref hâline misâl:

هُمَا المهندسان التركيَّانِ اللَّذَانِ يَعملان في هذه الشركة.

O ikisi, bu şirkette çalışan Türk mühendislerdir.

Nasb hâline misâl:

أَعْرِفُ الشَّابَّيْنِ اللذيْنِ يَجْلسانِ في المسجد.

Camide oturan iki genci tanıyorum.

Cer hâline misâl:

سَلَّمْتُ على الطالبيْن اللَّذيْنِ يكتبانِ الدرسَ.

Dersi yazan iki öğrenciye selam verdim.

İsm-i mevsûllerin cümlenin hangi ögesi olduğunu tespit edebilmek.

Hâs ism-i mevsûller, mübteda, haber, fâil, mef'ûl şeklinde cümlenin bir ögesi olarak gelebildikleri gibi, cümledeki marife bir ögenin sıfatı olarak da gelebilirler. Bu durumda ism-i mevsûl, öncesindeki isme, hem müzekkerlik – müenneslik hem de sayı bakımından uyar.

Fâil Olma Durumu

ذَهَبَ الَّذِي اشْتَرَى السَّيَّارةَ. *Arabayı satın alan gitti.*

Sıfat Olma Durumu

ذَهَبَ الرجلُ الَّذِي اشْتَرَى السَّيَّارةَ. *Arabayı satın alan adam gitti.*

Müşterek ism-i mevsûller ise sıfat olarak gelmeyip, sadece cümlenin bir ögesi olarak gelirler.

Fâil Olma Durumu

ذَهَبَ مَن اشْتَرَى السَّيَّارةَ. *Arabayı satın alan gitti.*

Mef'ûl Olma Durumu

رَأَيْتُ مَن اشْتَرَى السَّيَّارةَ. *Arabayı satın alanı gördüm.*

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ism-i mevsûl vardır?

a. مَا تَقُولُهُ هُوَ الصَّوَابُ.

b. مَنْ قَرَأَ هَذِهِ الْقِصَّةَ؟

c. مَا اسْمُكَ؟

d. مَنْ يَجْتَهِدْ يَنْجَحْ.

e. مَا ذَهَبَ الطَّبِيبُ إِلَى الْمُسْتَشْفَى.

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde sıla cümlesi şibh-i cümledir**?**

a. مَشْيِ الْمَرْأَةُ الْعَجُوزُ فِي الرَّصِيفِ الَّذِي نَظَّفَهُ الْعُمَّالُ.

b. سَرَّنِي خُلُقُ الطِّفْلِ الَّذِي يَلْعَبُ فِي الْحَدِيقَة.

c. أُرِيدُ قِرَاءَةَ الرِّوَايَةِ الَّتِي عِنْدَكَ.

d. سَلَّمْتُ عَلَى الْفَتَى الَّذِي يَجْلِسُ أَمَامَ الْمَسْجِدِ.

e. كَوَتِ الْفَتَاةُ الْمَلاَبِسَ الَّتِي غَسَلَتْهَا.

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde âid zamiri gizli olarak gelmiştir?

a. قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي اشْتَرَيْتَهُ.

b. الصَّدِيقَاتُ اللاَّتِي رَأَيْتَهُنَّ مُهَذَّبَاتٌ.

c. وَصَلَ الرَّجُلُ الَّذِي أَعْرِفُهُ.

d. رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَةَ الَّتِي أَخَذَتِ الْجَائِزَةَ.

e. جَاءَ الطَّالِبُ الَّذِي كَافَأْتُهُ.

4. İsm-i mevsûl ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi <u>yanlıştır?</u>

a. İsm-i mevsûlün tek başına mânâsı yoktur.

b. İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye sıla cümlesi denir.

c. Sıla cümlesinde ism-i mevsûle ait açık ya da gizli bir zamir bulunur.

d. İsm-i mevsûller marifedir.

e. İsm-i mevsûllerin tamamı mu‘rabdır.

5. "Müdür, etkin bir şekilde çalışan iki öğretmene teşekkür etti." Cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

a. سَيَشْكُرُ الْمُدِيرُ الْمُدَرِّسَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلاَنِ بِنَشَاطٍ.

b. شَكَرَ الْمُدِيرُ الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلاَنِ بِنَشَاطٍ.

c. يَشْكُرُ الْمُدِيرُ الْمُدَرِّسَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلاَنِ بِبُطْءٍ.

d. شَكَرَ الْمُدِيرُ الْمُدَرِّسَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلاَنِ بِنَشَاطٍ.

e. شَكَرَ الْمُدِيرُ الْعَامِلَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلاَنِ بِبُطْءٍ.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a Yanıtınız doğru değilse, “Müşterek İsm-i Mevsûl” konusunu yeniden okuyunuz.

2. c Yanıtınız doğru değilse, “Sıla Cümlesi” konusunu yeniden okuyunuz.

3. d Yanıtınız doğru değilse, “Âid Zamiri” konusunu yeniden okuyunuz.

4. e Yanıtınız farklıysa “Hâs İsm-i Mevsûl” konusunu yeniden okuyunuz.

5. d Yanıtınız doğru değilse, “Hâs İsm-i Mevsûl” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Tesniye (İkil) :

رَأَيْتُ الطِّفْلَيْنِ اللَّذَيْنِ يَقْرَآنِ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ.

Kur’ân-ı Kerîm okuyan iki çocuğu gördüm.

رَأَيْتُ الْبِنْتَيْنِ اللَّتَيْنِ تَنْصُرانِ صَدِيقَتَهُمَا.

Arkadaşlarına yardım eden iki kızı gördüm.

Cemi (Çoğul) :

رَأَيْتُ الأَطْفَالَ الَّذِينَ يَقْرَؤُونَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ.

Kur’ân-ı Kerîm okuyan çocukları gördüm

رَأَيْتُ الْبَنَاتِ اللاَّتِي يَنْصُرْنَ صَدِيقَتَهُنَّ.

Arkadaşlarına yardım eden kızlar gördüm

Sıra Sizde 2

يَعْمَلُ فِي الْحَقْلِ. : *Fiil cümlesi.*

فِي الْمُسْتَشْفَى. : *Şibhi cümle.*

خُلُقُهُ حَسَنٌ. : *İsim cümlesi.*

Sıra Sizde 3

Birinci cümlede âid zamiri طَلَبْتُهُ fiilindeki mansub muttasıl ه zamiridir.

İkinci cümlede âid zamiri نَجَحَتْ fiilinde fâil olan gizli هِيَ zamiridir.

Yararlanılan Kaynaklar

Abdürrahim, F. (1415). **Durûsu'l-Lugati'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ,** Medine.

Çörtü, M. Meral (1998). **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

Güler İ. - Günday, H. Şahin, Ş., (2001). **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi),** İstanbul.

Komisyon, (1985) **Ta'limu'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtıkîne bihâ el-Kitabu'l-Esâsî,** Mekke.

Maksudoğlu, Mehmet (1992). **Arapça Dilbilgisi,** İstanbul.

Sînî, Mahmud İsmail vd., (ts.). **el-Kavâidu'l-Arabiyyetu'l-Muyessera**, İstanbul.

Yaşar, Ahmet (1996). **Arapça'nın Temel Kuralları,** İzmir.

4

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- İlletli fiilleri sahîh fiillerden ayırt edebilecek,
- İlletli fiil türlerini tanıyabilecek,
- İlletli fiillerin mâzî, muzârî ve emir çekimlerini yapabilecek,
- İlletli fiilleri merfû muttasıl ve munfasıl zamirlerle birlikte kullanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Mu‘tel fiiller
- Misâl fiil
- Ecvef fiil
- Nâkıs fiil
- Lefîf fiil

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metin içerisinde geçen mânâsını bilmediğiniz kelimeler için bir Arapça-Türkçe sözlüğe başvurunuz.
- İlahiyat Önlisans Programı Arapça 1 kitabından Sahîh Fiil Çekimleri ve Zamirler ünitesini tekrar gözden geçiriniz.
- Mehmet Maksudoğlu'nun Arapça Dilbilgisi adlı kitabından Fiillerin Bölümleri konusunu inceleyiniz.

İlletli Fiiller ve Çekimi

الأَفْعَالُ الْمُعْتَلَّةُ وَتَصْرِيفُهَا

GİRİŞ

Arapça’da fiiller, aslî harflerinin türüne göre sahîh (illet harfi bulunmayan) ve mu‘tel (illetli/illet harfli) olmak üzere ikiye ayrılır. Aslî harfleri arasında illet harfi denilen *elif, vâv* ve *yâ (ا، و، ي)* harflerinden herhangi birisi bulunmayan fiile *sahih fiil* denir. كَتَبَ *yazdı*, قَرَأَ *okudu*, مَدَّ *yardım etti* örneklerinde olduğu gibi. Aslî harflerinden bir veya ikisi illet harfi olan fiile ise *mu‘tel (illetli) fiil* denir. وَجَدَ *buldu*, قَالَ *dedi*, رَمَى *attı*, وَقَى *korudu* fiilleri gibi.

Türkçe’de ise fiiller çatısı, yapısı vb. yönlerden gruplandırılırken, harflerinin türüne göre herhangi bir gruplandırma yapılmamaktadır. Çünkü Türkçede Arapçadaki gibi illet harfi ya da ona karşılık olacak herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Bu nedenle Arapçadaki illetli fiillerin Türkçedeki karşılığını ifade etmek mümkün değildir.

OKUMA PARÇASI

أَشْعَبُ الطَّمَّاعُ

كَانَ أَشْعَبُ بنُ جُبَيْرٍ مَشْهورًا بِالطَّمَع. وكَانَ النَّاسُ يَلُومُونَه ويُنَادُونَه بِـ"أَشْعَب الطَّمّاع". وَمِن الحِكَايَات الَّتِي تَدُلُّ على شِدَّة طَمعِه:

إِنَّ بَعضَ الصِّبْيَان جَاؤُوا إِلَيه، ووَقَفُوا يَضْحَكُونَ منه حتّى غَضِبَ، وأرادَ أنْ يَتخلَّصَ منهم، فقال لهم: إِنَّ في بيتِ فلانٍ حَفْلَ زَوَاجٍ، فجَرَوْا إلى هناك. ولَمَّا ذَهب الصِّبْيَانُ وتَرَكُوه، قال في نَفْسِه: لَعَلَّ الَّذِي قُلْتُه لَهُمْ حقيقةٌ. فأَسْرَعَ خَلْفَهم نَحْوَ البيتِ. ولمَّا وَصَلَ إلى هُنَاكَ لَمْ يَجِدْ شَيئا، وقَابَلَه الصِّبْيَانُ هناك فَشَدُّوه مِن مَلابِسِه وضَرَبوه.

ورَوَى بعضُ النَّاسِ أَنَّ أَشْعبَ وامْرَأته جَلسَا مرَّةً يأكلانِ مِنْ قِدْرٍ فقال أشعبُ: مَا أَلَذَّ الطَّعَامَ لَوْلاَ كَثْرَةُ الجُمْهُورِ.

فقَالَتِ امْرَأَتُه: أَيْنَ الجُمْهُورُ ولَيْسَ عَلَى الطَّعَامِ إلاَّ أنا وأنتَ؟

قال أشعبُ: وَدِدْتُ واللهِ لو كُنْتُ أنا والقِدْرُ فَقَطْ.

(بتصرّف من : القواعد العربيّة الميسّرة ج **2** ص **243**)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. بِمَ كَانَ أَشْعَبُ مَشْهُورًا؟

2. لِمَاذاَ يَلُومُ النَّاسُ أَشْعَبَ؟

3. لِمَاذَا أَرَادَ أَشْعَبُ أَنْ يَتَخَلَّصَ مِنَ الصِّبْيَانِ؟

4. كَيْفَ تَخَلَّصَ أَشْعَبُ مِنَ الصِّبْيَانِ؟

5. لَمَّا ذَهَبَ الصِّبْيَانُ مَاذَا قَال أَشْعَبُ فِي نَفْسِهِ؟

6. مَاذَا فَعَلَ أَشْعَبُ عِنْدَمَا ذَهَبَ الصّبْيَانُ؟

7. مَاذَا فَعَلَ الصِّبْيَانُ حِينَمَا قَابَلُوا أَشْعَبَ؟

8. مَاذَا تَمَنَّى أَشْعَبُ عِنْدَمَا يَأْكُلُ الطَّعَامَ مَعَ زَوْجَتِهِ؟

9. هَلْ تَدُلُّ هَذِهِ الْقِصَّةُ عَلَى طَمَعِ أَشْعَبَ؟

10. مَا رَأْيُكَ فِي أَشْعَبَ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(قَدِمُوا، مَكَانٌ، أَسْرَعَ، أَمَامَ، يَدْعُونَ، يَنْجُو، وَصَلَ، وَرَاءَ، دَارٌ، مَعْرُوفٌ)

1. كَانَ أَشْعَبُ رَجُلاً مَشْهُورًا بِالطَّمَعِ.

2. كَانَ النَّاسُ يُنَادُونَهُ بِأَشْعَب.

3. إِنَّ بَعْضَ الصِّبْيَانِ جَاؤُوا إِلَيْهِ.

4. أَرَادَ أَشْعَبُ أَنْ يَتَخَلَّصَ مِنَ الصِّبْيَانِ.

5. إِنَّ فِي بَيْتِ فُلاَنٍ حَفْلَ زَوَاجٍ.

6. جَرَي الصِّبْيَانُ إلى هناك.

7. أَسْرَعَ أَشْعَبُ خَلْفَ الصِّبْيَانِ نَحْوَ الْبَيْتِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(يَمْدَحُونَ، يَبْكُونَ، يَرْمُونَ، قَامَ، قِلَّةٌ، أَمَامَ، وَقَفَ، كِذْبٌ، عَاشَ، القَنَاعَة)

1. كَانَ أَشْعَبُ رَجُلاَ مَشْهُورًا بِالطَّمَعِ.

2. كَانَ النَّاسُ يَلُومُونَ أَشْعَبَ.

3. وَقَفَ الصِّبْيَانُ يَضْحَكُونَ مِنْ أَشْعَبَ.

4. لَعَلَّ الَّذِي قُلْتُه لَهُمْ حقيقةٌ.

5. أَسْرَعَ أَشْعَبُ خَلْفَهُمْ نَحْوَ الْبَيْتِ.

6. جَلَسَ أَشْعبُ وامْرَأتُه مرَّةً يأكلانِ مِنْ قِدْرٍ.

7. مَا أَلَذَّ الطَّعَامَ لَوْلاَ كَثْرَةُ الجُمْهُورِ.

DİL BİLGİSİ

İLLETLİ FİİLLER

Aslî harflerinden bir veya ikisi illet harfi olan fiile *mu'tel (illet harfli) fiil* denir. Bu illet harfleri de elif, vâv ve yâ'dır *.(ا، و، ي)* وَجَدَ *buldu*, قَالَ *dedi*, رَمَى *attı*, وَقَى*korudu* fiilleri gibi. Bunlar da illet harfinin türü ve bulunduğu yere göre dörde ayrılır:

1. Misâl fiil.

2. Ecvef fiil.

3. Nâkıs fiil.

4. Lefîf fiil.

1. Misâl Fiil

Misâl fiil, aslî harflerinden ilki *vâv* ya da *yâ* harfi olan fiildir. Bu tür fiillerde vâv ile başlayanlar çoğunluktadır. Vâv ile başlayanlara *misâl-i vâvî,* yâ ile başlayanlara da *misâl-i yâî* denir.

وَقَفَ *durdu*, وَهَبَ *bağışladı*, وَرِثَ *mirasçı oldu,* وَعَدَ *söz verdi*

يَئِسَ *ümitsiz oldu*, يَبِسَ *kurudu*, يَقِظَ *uyandı*, يَسُرَ*kolay oldu*

2. Ecvef Fiil

Ecvef fiil, aslî harflerinden ikincisi illet harfi olan fiildir. Bu ortadaki harf de ya "vâv" *(و)* ya da "yâ" *(ي)*harfidir. Misâl fiilde olduğu gibi ecvef fiilde de orta harfi vâv olana *ecvef-i vâvî,* yâ olana da *ecvef-i yâî* denir. Ecvef fiilin vâvlı mı yoksa yâlı mı olduğu muzârisinden ve mastarından anlaşılır. قَالَ – يَقُولُ – قَوْلٌ şeklinde olanlar vâvlı iken, بَاعَ – يَبِيعُ – بَيْعٌ şeklindekiler ise yâlı ecveftir. Ancak خَافَ – يَخَافُ – خَوْفٌ *korktu* ve نَالَ – يَنَالُ – نَيْلٌ *elde etti* örneklerinde olduğu gibi mâzî ve muzârisi فَعِلَ – يَفْعَلُ sıygasında gelen fiillerde vâv'lı mı yoksa yâ'lı mı olduğu muzârisinden değil, mastarından anlaşılır. Ancak aslı vâv ya da yâ olan bu illet harfleri mâzî fiilde elif *(ا)* olarak yazılır.

قَالَ *dedi*, زَارَ *ziyaret etti*, مَاتَ *öldü*, خَافَ *korktu*

بَاعَ *sattı*, سَارَ *yürüdü*, سَالَ *aktı* , نَالَ *elde etti*

DİKKAT

Ecvef fiiller orta harfi hemze olan mehmûz fiillerle karıştırılmamalıdır. سَأَلَ *sordu* fiili mehmûzken, سَالَ *aktı* fiili ecveftir.

3. Nâkıs Fiil

Nâkıs fiil, aslî harflerinden sonuncusu illet harfi olan fiildir.

دَعَا *dua etti, çağırdı*, عَفَا *affetti*, شَكَا *şikayet etti*, نَجَا *kurtuldu*

رَمَى *attı*, شَفَى *şifa verdi*, بَنَى *bina etti*, بَكَى *ağladı*

رَضِيَ *razı oldu*, لَقِيَ *karşılaştı*, نَسِيَ *unuttu*, خَفِيَ *gizli oldu*

4. Lefîf Fiil

Lefîf fiil, aslî harflerinden iki tanesi illet harfi olan fiildir. Bu illet harflerinin bulunduğu yere göre de lefîf fiil, *lefîf-i makrûn (illet harfleri bitişik lefîf)* ve *lefîf-i mefrûk (illet harfleri ayrı lefîf)* olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Lefîf-i Makrûn

İllet harflerinin birisi fiilin ortasında, diğeri de sonunda ise buna *lefîf-i makrûn* denir.

نَوَى *niyet etti*, رَوَى *rivâyet etti*, طَوَى *katladı*, كَوَى *ütüledi*

b. Lefîf-i Mefrûk

İllet harflerinin birisi fiilin başında diğeri de sonunda ise buna da *lefîf-i mefrûk* denir.

وَقَى *korudu*, وَفَى *sözünü tuttu*, وَعَى *aklında tuttu, ezberledi*, وَلِيَ *izledi, hükmetti, sorumlu oldu*

İLLETLİ FİİLLERİN ÇEKİMİ

1. Misâl Fiil

Mâzî

Misâl fiilin mâzîleri, sâlim fiil gibi çekilir.

Vâv'lı Misâl Fiil

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Söz verdi : وَعَدَ
وَعَدُوا	وَعَدَا	وَعَدَ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
وَعَدْنَ	وَعَدَتَا	وَعَدَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
وَعَدْتُمْ	وَعَدْتُمَا	وَعَدْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
وَعَدْتُنَّ	وَعَدْتُمَا	وَعَدْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
وَعَدْنَا		وَعَدْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Muzâri

Vâv'lı Misâl Fiil

Vâv ile başlayan misâl fiilerin muzârileri elde edilirken genelde ilk harf düşer. وَعَدَ – يَعِدُ, وَضَعَ – يَضَعُ *koydu* ve وَرِثَ – يَرِثُ gibi. Sadece وَجِلَ – يَوْجَلُ *korktu* ve وَقُرَ – يَوْقُرُ *vakarlı oldu* örneklerinde olduğu gibi فَعِلَ – يَفْعَلُ ve فَعُلَ – يَفْعُلُ sıygalarında gelen fiillerin muzârisinde vâv harfi genelde sabit kalır. Bu durumda misâl fiilin muzârisi, sâlim fiil gibi çekilir.

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Söz veriyor / : يَعِدُ verir / verecek
يَعِدُونَ	يَعِدَانِ	يَعِدُ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَعِدْنَ	تَعِدَانِ	تَعِدُ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَعِدُونَ	تَعِدَانِ	تَعِدُ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ

			2. Şahıs Erkek
تَعِدْنَ	تَعِدَانِ	تَعِدِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَعِدُ		أَعِدُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Yâ'lı Misâl Fiil

Bu tür fiillerin muzârileri de, mâzîleri gibi sâlim fiil gibi çekilir.

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Kolay oluyor / olur / olacak : يَيْسُرُ
يَيْسُرُونَ	يَيْسُرَانِ	يَيْسُرُ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَيْسُرْنَ	تَيْسُرَانِ	تَيْسُرُ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَيْسُرُونَ	تَيْسُرَانِ	تَيْسُرُ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَيْسُرْنَ	تَيْسُرَانِ	تَيْسُرِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَيْسُرُ		أَيْسُرُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Emir

Emir fiili, muzârinin muhatab ve muhataba sıygalarından elde edilir. Şu yollar takip edilir:

Önce muzârinin başındaki muzârilik harfi olan tâ (ت) atılır ve sonu cezimli yapılır:

تَعِدُ ← عِدُ ← عِدْ

Emirde müfred muhatabın sonu cezim olurken, cemi muhataba mebnî olduğu için sonu aynen kalır, geri kalanlarda ise cezim alâmeti olarak sonlarındaki nûn harfleri düşer.

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Söz ver : عِدْ
عِدُوا	عِدَا	عِدْ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
عِدْنَ	عِدَا	عِدِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

DİKKAT

Vâv'lı misâl fiillerin emirlerinin çekiminde, فَعِلَ – يَفْعَلُ ve فَعُلَ – يَفْعُلُ sıygalarında gelenler hariç vâvlar düşer.

SIRA SİZDE 1

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de وَقَفَ *durdu* ve يَئِسَ *ümitsiz oldu* fiillerinin başlarına أَنَا , أَنْتَ ve نَحْنُ zamirlerini getirerek mâzî çekimlerini yapınız.

2. Ecvef Fiil

Mâzî

İster vâv'lı olsun ister yâ'lı, mâzî çekiminde, harekeli merfû muttasıl zamirlere bitiştiklerinde ecvef fiillerin ortasındaki illet harfi düşer. Bunlar da nun-u nisveye bitişen ve ondan sonra gelen sıygalardır. قُلْنَ , قُلْتَ gibi.

Vâv'lı Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Dedi, söyledi : قَالَ
قَالُوا	قَالاَ	قَالَ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
قُلْنَ	قَالَتَا	قَالَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
قُلْتُمْ	قُلْتُمَا	قُلْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
قُلْتُنَّ	قُلْتُمَا	قُلْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
قُلْنَا		قُلْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Yâ'lı Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Sattı : بَاعَ
بَاعُوا	بَاعَا	بَاعَ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
بِعْنَ	بَاعَتَا	بَاعَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
بِعْتُمْ	بِعْتُمَا	بِعْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
بِعْتُنَّ	بِعْتُمَا	بِعْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
بِعْنَا		بِعْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

خَافَ **Fiilinin Mâzî Çekimi**

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Korktu : خَافَ
خَافُوا	خَافَا	خَافَ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
خِفْنَ	خَافَتَا	خَافَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
خِفْتُمْ	خِفْتُمَا	خِفْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
خِفْتُنَّ	خِفْتُمَا	خِفْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
خِفْنَا		خِفْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Muzâri

Ecvef fiilin muzârisinde ortadaki illet harfi aslına dönüşür. يَقُولُ – قَالَ gibi. Ancak يَخَافُ – خَافَ örneğinde olduğu gibi, يَفْعَلُ – فَعِلَ sıygasında olanlar bu kuralın dışındadır**.** Bunların muzârisinde illet harfi aslına dönüşmez. Ayrıca ecvef fiillere nûn-u nisve bitiştiğinde ise hepsinde de illet harfi düşer. يَقُلْنَ gibi.

Vâv'lı Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Diyor / der / : يَقُولُ diyecek – söylüyor, söyler, söyleyecek
يَقُولُونَ	يَقُولاَنِ	يَقُولُ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَقُلْنَ	تَقُولاَنِ	تَقُولُ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَقُولُونَ	تَقُولاَنِ	تَقُولُ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَقُلْنَ	تَقُولاَنِ	تَقُولِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَقُولُ		أَقُولُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Yâ'lı Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Satıyor, satar, : يَبِيعُ satacak
يَبِيعُونَ	يَبِيعَانِ	يَبِيعُ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَبِعْنَ	تَبِيعَانِ	تَبِيعُ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi

تَبِيعُونَ	تَبِيعَانِ	تَبِيعُ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَبِعْنَ	تَبِيعَانِ	تَبِيعِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَبِيعُ		أَبِيعُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

خَافَ Fiilinin Muzâri Çekimi

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Korkuyor, : يَخَافُ korkar, korkacak
يَخَافُونَ	يَخَافَانِ	يَخَافُ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَخَفْنَ	تَخَافَانِ	تَخَافُ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَخَافُونَ	تَخَافَانِ	تَخَافُ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَخَفْنَ	تَخَافَانِ	تَخَافِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَخَافُ		أَخَافُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Emir

Ecvef fiillerin emirleri elde edilirken şu yol takip edilir:

قُلْ ← قُولُ ← تَقُولُ

Cezim alâmeti, müfred muhatab ve cemi muhataba sıygalarında illet harfinin düşmesi (قُلْنَ ve قُلْ gibi), diğer sıygalarda ise sondaki nûn'ların düşmesidir.

Vâv'lı Ecvef Fiil

Mâzî ve muzârisi يَقُولُ – قَالَ şeklinde gelen fiillerin emrinde ilk harfin harekesi ötre olur. قُلْ gibi.

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	De, söyle :قُلْ
قُولُوا	قُولاَ	قُلْ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
قُلْنَ	قُولاَ	قُولِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

Yâ'lı Ecvef Fiil

Mâzî ve muzârisi يَبِيعُ – بَاعَ şeklinde gelen fiillerin emrinde ilk harfin harekesi esre olur. بِعْ gibi.

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Sat :بِعْ
بِيعُوا	بِيعَا	بِعْ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
بِعْنَ	بِيعَا	بِيعِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

خَافَ **Fiilinin Emir Çekimi**

Mâzî ve muzârisi يَخَافُ – خَافَ şeklinde gelen fiillerin emrinde ilk harfin harekesi üstün olur. خَفْ gibi.

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Kork :خَفْ
خَافُوا	خَافَا	خَفْ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
خَفْنَ	خَافَا	خَافِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

SIRA SİZDE 2

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de قَامَ *kalktı* ve سَارَ *yürüdü* fiillerinin هُوَ , هُمَا ve هُمْ zamirleriyle birlikte muzârî çekimlerini yapınız.

3. Nâkıs Fiil

Nâkıs fiillerin çekiminde, illet harfinden önce fetha varsa 3. erkek şahsın çoğulu söylenirken vâv harfi sâkin (harekesiz) gelir.رَمَوْا – رَمَى , دَعَوْا – دَعَا gibi. Ancak mâzînin müfred gâib sıygasında illet harfinden önce kesra varsa vâv, harf-i med şeklinde bulunur. رَضُوا – رَضِيَ gibi. Aynı durum emir ve muzâride de geçerlidir. Emirde اِرْمُوا – اِرْمِ ve اِرْضَوْا – اِرْضَ şeklinde, muzâride ise – يَرْمِي يَرْمُونَ ve يَرْضَوْنَ – يَرْضَى şeklinde olur.

Mâzî

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Dua etti, davet etti :دَعَا
دَعَوْا	دَعَوَا	دَعَا	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
دَعَوْنَ	دَعَتَا	دَعَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
دَعَوْتُمْ	دَعَوْتُمَا	دَعَوْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
دَعَوْتُنَّ	دَعَوْتُمَا	دَعَوْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
دَعَوْنَا		دَعَوْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Attı :رَمَى
رَمَوْا	رَمَيَا	رَمَى	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
رَمَيْنَ	رَمَتَا	رَمَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi

رَمَيْتُمْ	رَمَيْتُمَا	رَمَيْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
رَمَيْتُنَّ	رَمَيْتُمَا	رَمَيْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
رَمَيْنَا		رَمَيْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Razı oldu :رَضِيَ
رَضُوا	رَضِيَا	رَضِيَ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
رَضِينَ	رَضِيَتَا	رَضِيَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
رَضِيتُمْ	رَضِيتُمَا	رَضِيتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
رَضِيتُنَّ	رَضِيتُمَا	رَضِيتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
رَضِينَا		رَضِيتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

DİKKAT

دَعَا fiilinde olduğu gibi, nâkıs fiilin mâzîsinin son harfi uzun elif şeklindeyse, onun aslı vâv demektir ve bu harf fiilin çekiminde ortaya çıkar. دَعَا – دَعَوَا örneğinde olduğu gibi.

Muzâri

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Dua ediyor / :يَدْعُو eder / edecek
يَدْعُونَ	يَدْعُوَانِ	يَدْعُو	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek

يَدْعُونَ	تَدْعُوَانِ	تَدْعُو	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَدْعُونَ	تَدْعُوَانِ	تَدْعُو	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَدْعُونَ	تَدْعُوَانِ	تَدْعِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَدْعُو		أَدْعُو	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Atıyor / atar / atacak : يَرْمِي
يَرْمُونَ	يَرْمِيَانِ	يَرْمِي	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَرْمِينَ	تَرْمِيَانِ	تَرْمِي	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَرْمُونَ	تَرْمِيَانِ	تَرْمِي	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَرْمِينَ	تَرْمِيَانِ	تَرْمِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَرْمِي		أَرْمِي	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Razı uyor / olur / olacak : يَرْضَى
يَرْضَوْنَ	يَرْضَيَانِ	يَرْضَى	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَرْضَيْنَ	تَرْضَيَانِ	تَرْضَى	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi

تَرْضَوْنَ	تَرْضَيَانِ	تَرْضَى	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَرْضَيْنَ	تَرْضَيَانِ	تَرْضَيْنَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَرْضَى		أَرْضَى	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Emir

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Dua et, davet et :أُدْعُ
أُدْعُوا	أُدْعُوَا	أُدْعُ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
أُدْعُونَ	أُدْعُوَا	أُدْعِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	At :اِرْمِ
اِرْمُوا	اِرْمِيَا	اِرْمِ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
اِرْمِينَ	اِرْمِيَا	اِرْمِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Razı ol :اِرْضَ
اِرْضَوْا	اِرْضَيَا	اِرْضَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
اِرْضَيْنَ	اِرْضَيَا	اِرْضَيْ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de ◌َ– رَجَا *umdu,* ◌ِ– كَفَى *yeterli oldu* ve ◌َ– نَسِيَ*unuttu* fiillerinin mâzî çekimlerini هِيَ , هُمَا ve هُنَّ zamirleriyle birlikte yapınız.

4. Lefîf Fiil

Mâzî

Lefîf fiilin mâzî çekimi nâkıs fiillerle aynıdır.

Lefîf-i Makrûn

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Niyet etti :نَوَى
نَوَوْا	نَوَيَا	نَوَى	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
نَوَيْنَ	نَوَتَا	نَوَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
نَوَيْتُمْ	نَوَيْتُمَا	نَوَيْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
نَوَيْتُنَّ	نَوَيْتُمَا	نَوَيْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَوَيْنَا		نَوَيْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Lefîf-i Mefrûk

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Korudu :وَقَى
وَقَوْا	وَقَيَا	وَقَى	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
وَقَيْنَ	وَقَتَا	وَقَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi

وَقَيْتُمْ	وَقَيْتُمَا	وَقَيْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
وَقَيْتُنَّ	وَقَيْتُمَا	وَقَيْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
وَقَيْنَا		وَقَيْتُ	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Muzâri

Lefîf fiilin muzâri çekimi de nâkıs fiil gibidir.

Lefîf-i Makrûn

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Niyet ediyor / :يَنْوِي eder / edecek
يَنْوُونَ	يَنْوِيَانِ	يَنْوِي	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَنْوِينَ	تَنْوِيَانِ	تَنْوِي	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَنْوُونَ	تَنْوِيَانِ	تَنْوِي	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَنْوِينَ	تَنْوِيَانِ	تَنْوِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَنْوِي		أَنْوِي	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Lefîf-i Mefrûk

Bunlarda, vâv'lı misâl fiillerin çoğunda olduğu gibi, muzârisi elde edilirken فَعِلَ – يَفْعَلُ sıygasında olanlar hariç, baştaki vâv harfi düşer. وَقَى – يَقِي gibi.

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Koruyor / korur / :يَقِي koruyacak
يَقُونَ	يَقِيَانِ	يَقِي	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek

تَقِينَ	تَقِيَانِ	تَقِي	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَقُونَ	تَقِيَانِ	تَقِي	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
تَقِينَ	تَقِيَانِ	تَقِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
نَقِي		أَقِي	Mütekellim / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Emir

Lefîf-i Makrûn

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Niyet et : اِنْوِ
اِنْوُوا	اِنْوِيَا	اِنْوِ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
اِنْوِينَ	اِنْوِيَا	اِنْوِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

Lefîf-i Mefrûk

Cemi الْجَمْع (Çoğul)	Müsennâ الْمُثَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Koru : قِ
قُوا	قِيَا	قِ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
قِينَ	قِيَا	قِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

SIRA SİZDE 4

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de طَوَى *katladı* ve وَفَى *sözünü tuttu* fiillerinin muzârî çekimlerini أَنْتِ , أَنْتُمَا ve أَنْتُنَّ zamirleriyle birlikte yapınız.

	المثال		الأجوف		الناقص			اللفيف	
هُوَ	وَعَدَ	يَسُرَ	قَالَ	بَاعَ	دَعَا	رَمَى	رَضِيَ	نَوَى	وَقَى
هُمَا	وَعَدَا	يَسُرَا	قَالاَ	بَاعَا	دَعَوَا	رَمَيَا	رَضِيَا	نَوَيَا	وَقَيَا
هُمْ	وَعَدُوا	يَسُرُوا	قَالُوا	بَاعُوا	دَعَوْا	رَمَوْا	رَضُوا	نَوَوْا	وَقَوْا
هِيَ	وَعَدَتْ	يَسُرَتْ	قَالَتْ	بَاعَتْ	دَعَتْ	رَمَتْ	رَضِيَتْ	نَوَتْ	وَقَتْ
هُمَا	وَعَدَتَا	يَسُرَتَا	قَالَتَا	بَاعَتَا	دَعَتَا	رَمَتَا	رَضِيَتَا	نَوَتَا	وَقَتَا
هُنَّ	وَعَدْنَ	يَسُرْنَ	قُلْنَ	بِعْنَ	دَعَوْنَ	رَمَيْنَ	رَضِينَ	نَوَيْنَ	وَقَيْنَ
أَنْتَ	وَعَدْتَ	يَسُرْتَ	قُلْتَ	بِعْتَ	دَعَوْتَ	رَمَيْتَ	رَضِيتَ	نَوَيْتَ	وَقَيْتَ
أَنْتُمَا	وَعَدْتُمَا	يَسُرْتُمَا	قُلْتُمَا	بِعْتُمَا	دَعَوْتُمَا	رَمَيْتُمَا	رَضِيتُمَا	نَوَيْتُمَا	وَقَيْتُمَا
أَنْتُمْ	وَعَدْتُمْ	يَسُرْتُمْ	قُلْتُمْ	بِعْتُمْ	دَعَوْتُمْ	رَمَيْتُمْ	رَضِيتُمْ	نَوَيْتُمْ	وَقَيْتُمْ
أَنْتِ	وَعَدْتِ	يَسُرْتِ	قُلْتِ	بِعْتِ	دَعَوْتِ	رَمَيْتِ	رَضِيتِ	نَوَيْتِ	وَقَيْتِ
أَنْتُمَا	وَعَدْتُمَا	يَسُرْتُمَا	قُلْتُمَا	بِعْتُمَا	دَعَوْتُمَا	رَمَيْتُمَا	رَضِيتُمَا	نَوَيْتُمَا	وَقَيْتُمَا
أَنْتُنَّ	وَعَدْتُنَّ	يَسُرْتُنَّ	قُلْتُنَّ	بِعْتُنَّ	دَعَوْتُنَّ	رَمَيْتُنَّ	رَضِيتُنَّ	نَوَيْتُنَّ	وَقَيْتُنَّ
أَنَا	وَعَدْتُ	يَسُرْتُ	قُلْتُ	بِعْتُ	دَعَوْتُ	رَمَيْتُ	رَضِيتُ	نَوَيْتُ	وَقَيْتُ
نَحْنُ	وَعَدْنَا	يَسُرْنَا	قُلْنَا	بِعْنَا	دَعَوْنَا	رَمَيْنَا	رَضِينَا	نَوَيْنَا	وَقَيْنَا

Tablo 4.1: İlletli Fiillerin Munfasıl Zamirlerle Mâzî Çekim Tablosu.

	المثال		الأجوف		الناقص			اللفيف	
هُوَ	يَعِدُ	يَيْسُرُ	يَقُولُ	يَبِيعُ	يَدْعُو	يَرْمِي	يَرْضَى	يَنْوِي	يَقِي
هُمَا	يَعِدَانِ	يَيْسُرَانِ	يَقُولاَنِ	يَبِيعَانِ	يَدْعُوَانِ	يَرْمِيَانِ	يَرْضَيَانِ	يَنْوِيَانِ	يَقِيَانِ
هُمْ	يَعِدُونَ	يَيْسُرُونَ	يَقُولُونَ	يَبِيعُونَ	يَدْعُونَ	يَرْمُونَ	يَرْضَوْنَ	يَنْوُونَ	يَقُونَ
هِيَ	تَعِدُ	تَيْسُرُ	تَقُولُ	تَبِيعُ	تَدْعُو	تَرْمِي	تَرْضَى	تَنْوِي	تَقِي
هُمَا	تَعِدَانِ	تَيْسُرَانِ	تَقُولاَنِ	تَبِيعَانِ	تَدْعُوَانِ	تَرْمِيَانِ	تَرْضَيَانِ	تَنْوِيَانِ	تَقِيَانِ
هُنَّ	يَعِدْنَ	يَيْسُرْنَ	يَقُلْنَ	يَبِعْنَ	يَدْعُونَ	يَرْمِينَ	يَرْضَيْنَ	يَنْوِينَ	يَقِينَ
أَنْتَ	تَعِدُ	تَيْسُرُ	تَقُولُ	تَبِيعُ	تَدْعُو	تَرْمِي	تَرْضَى	تَنْوِي	تَقِي
أَنْتُمَا	تَعِدَانِ	تَيْسُرَانِ	تَقُولاَنِ	تَبِيعَانِ	تَدْعُوَانِ	تَرْمِيَانِ	تَرْضَيَانِ	تَنْوِيَانِ	تَقِيَانِ
أَنْتُمْ	تَعِدُونَ	تَيْسُرُونَ	تَقُولُونَ	تَبِيعُونَ	تَدْعُونَ	تَرْمُونَ	تَرْضَوْنَ	تَنْوُونَ	تَقُونَ
أَنْتِ	تَعِدِينَ	تَيْسُرِينَ	تَقُولِينَ	تَبِيعِينَ	تَدْعِينَ	تَرْمِينَ	تَرْضَيْنَ	تَنْوِينَ	تَقِينَ
أَنْتُمَا	تَعِدَانِ	تَيْسُرَانِ	تَقُولاَنِ	تَبِيعَانِ	تَدْعُوَانِ	تَرْمِيَانِ	تَرْضَيَانِ	تَنْوِيَانِ	تَقِيَانِ
أَنْتُنَّ	تَعِدْنَ	تَيْسُرْنَ	تَقُلْنَ	تَبِعْنَ	تَدْعُونَ	تَرْمِينَ	تَرْضَيْنَ	تَنْوِينَ	تَقِينَ
أَنَا	أَعِدُ	أَيْسُرُ	أَقُولُ	أَبِيعُ	أَدْعُو	أَرْمِي	أَرْضَى	أَنْوِي	أَقِي
نَحْنُ	نَعِدُ	نَيْسُرُ	نَقُولُ	نَبِيعُ	نَدْعُو	نَرْمِي	نَرْضَى	نَنْوِي	نَقِي

Tablo 4.2: İlletli Fiillerin Munfasıl Zamirlerle Muzâri Çekim Tablosu.

	المِثال	الأجوف		الناقص			اللفيف	
أَنْتَ	عِدْ	قُلْ	بِعْ	أُدْعُ	اِرْمِ	اِرْضَ	اِنْوِ	قِ
أَنْتُمَا	عِدَا	قُولاَ	بِيعَا	أُدْعُوَا	اِرْمِيَا	اِرْضَيَا	اِنْوِيَا	قِيَا
أَنْتُمْ	عِدُوا	قُولُوا	بِيعُوا	أُدْعُوا	اِرْمُوا	اِرْضَوْا	اِنْوُوا	قُوا
أَنْتِ	عِدِي	قُولِي	بِيعِي	أُدْعِي	اِرْمِي	اِرْضَيْ	اِنْوِي	قِي
أَنْتُمَا	عِدَا	قُولاَ	بِيعَا	أُدْعُوَا	اِرْمِيَا	اِرْضَيَا	اِنْوِيَا	قِيَا
أَنْتُنَّ	عِدْنَ	قُلْنَ	بِعْنَ	أُدْعُونَ	اِرْمِينَ	اِرْضَيْنَ	اِنْوِينَ	قِينَ

Tablo 4.3: İlletli Fiillerin Munfasıl Zamirlerle Emir Çekim Tablosu.

İNTERNET

İlletli fiil çekimleriyle ilgili daha ayrıntılı örnekler için http://www.onlinearabic.net/fiiller/mâzî_fiil.asp adresine başvurabilirsiniz.

KİTAP

İlletli fiillerin çekimiyle ilgili daha ayrıntılı bilgi için ayrıca M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Sarf adlı kitabındaki Aksâm-ı Seb'a adlı 7. bölümden Mu'tel fiil konusuna bakınız.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki parağrafta boş bırakılan yerleri parantez içindeki kelimelerden uygun olanını seçerek doldurunuz.

(رَضِيَ – يَقْضِي– يَدْعُو – قَامَ – يَنْهَى – وَعَدَ – هَدَى)

......اللهُ الْمُسْلِمِينَ إلى الدِّينِ الْحَقِّ و.....هُمْ بِالْجَنَّةِ. ...... الْمُسْلِمُ وَقْتَهُ فِي الْعَمَلِ والعِبَادَةِ. وهو ..... إلى الخَيْرِ و...... عَنِ الْمُنْكَرِ. وقَدْ .... اللهُ عنه عِنْدَمَا ..... بِمَا أَمَرَ به.

2. Okuma parçasında geçen mu'tel fiilleri ve türünü aşağıdaki boşluklara yazınız.

الفِعْلُ الْمُعْتَلّ	نَوْعُه	الفِعْلُ الْمُعْتَلّ	نَوْعُه
....	....	....	
....	....	....	
....	....	....	
....	....	....	

3. Aşağıdaki cümleyi verilen zamirlerle başlatarak yeniden yazınız.

هُوَ وَقَفَ أَمَامَ الْبَابِ.

A. أَنَا ....

B. أَنْتُمْ ....

C. هُمْ ....

D. نَحْنُ ....

E. هِيَ ....

4. Aşağıdaki cümleyi verilen zamirlerle başlatarak yeniden yazınız.

نَحْنُ نَقُومُ مِنَ النَّوْمِ قَبْلَ أَذَانِ الْفَجْرِ.

A. أَنْتُمَا ....

B. هُوَ ....

C. أَنْتِ ....

D. هُنَّ ....

E. أَنْتُنَّ ....

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen mâzî nâkıs fiilleri muzâriye çeviriniz.

A. دَعَوْتُ الأَصْدِقَاءَ إِلَى بَيْتِي. ....

B. كَوَتِ الْمَرْأَةُ الْقَمِيصَ. ....

C. تَلاَ ألإِمَامُ سُورَةَ الْفَاتِحَةِ. ....

D. عَفَا الْمُدَرِّسُ عَنِ الطَّالِبِ. ....

E. مَشَتِ الْبَنَاتُ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مُسْرِعَاتٍ. ....

6. Aşağıdaki cümlelerde parantez içindeki fiilleri muzâriye çevirerek doğru şeklini yazınız.

A. المُسْلِمُونَ (رَجَا) مَغْفِرَةَ اللهِ.

B. الطَّالِبَاتُ (قَضَى) الْعُطْلَةَ فِي الْقَرْيَةِ.

C. المُهَنْدِسَانِ (بَنَى) الْعِمَارَةَ فِي سَنَتَيْنِ.

D. الفَتَاةُ (سَعَى) بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ.

E. البِنْتَانِ (بَكَى) فِي الْحَدِيقَةِ.

7. Aşağıdaki cümlelerde bulunan fiilleri emir sıygasına çevirerek yazınız.

A. تَبِيعُ بِضَاعَتَكَ نَظِيفَةً.

B. أَنْتُمْ تَصُومُونَ رَمضَانَ.

C. أَنْتَ تَمْشِي كُلَّ صَبَاحٍ.

D. أَنْتِ تَكْوِينَ الْمَلاَبِسَ.

E. أَنْتُنَّ تَسْعَيْنَ فِي الْخَيْرِ.

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde illetli fiil yanlış kullanılmıştır?

A. إنَّ الناس يدعون الله في المسجد.

B. كان محمودٌ وكريمٌ يَعُودَانِ إلى الجامعة.

C. جاءتْ منْ تَسْعَى في الخير.

D. رأيتُ الشابَّ الذي تَجْرِي في شاطئ البحر.

E. خَالَ أحمدُ أنَّ المسألةَ سهلةٌ.

9. Aşağıdaki âyet-i kerîmelerde geçen illetli fiilleri ve türünü tespit ediniz.

A. ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ (البقرة **255/2**)

B. ﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ. حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ﴾ (التكاثر **102/1–2**)

C. ﴿وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ﴾ (الأعراف **168/7**)

D. ﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ﴾ (الأنبياء **104/21**)

E. ﴿وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ﴾ (الإسراء **57/17**)

10. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

تَكْوِي عَائشةُ الثِّيَابَ التِي غَسَلَتْها أُمُّها أمسِ.

A. Ayşe, annesinin dün yıkadığı elbiseleri ütüledi.

B. Ayşe, dün yıkadığı elbiseleri ütülüyor.

C. Ayşe, annesinin bugün yıkadığı elbiseleri ütülüyor.

D. Ayşe, annesinin dün yıkadığı elbiseleri ütülüyor.

E. Ayşe, annesinin yıkadığı elbiseleri ütüleyecek.

11. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نَخْرُجَ مِن الفصْلِ بِهُدُوءٍ بَعْدَ انْتِهاءِ الدرسِ.

A. Ders bittikten sonra sınıftan sessi çıktık.

B. Öğrencilerin dersten sonra sınıftan sakin bir şekilde çıkmaları gerekir.

C. Ders bittikten sonra sınıftan sakin bir şekilde çıkmamız uygun olur.

D. Ders bittikten sonra sınıftan sakin bir şekilde çıkmanız gerekir.

E. Ders bittikten sonra sınıftan sakin bir şekilde çıkmamız gerekir.

12. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَتُوبُ إلى اللهِ في اليوم أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مرَّةً.

A. Nebi (sav) Allah'a günde yetmiş defadan fazla tövbe ederdi.

B. Nebi (sav) Allah'a günde yetmiş defa tövbe ederdi.

C. Hz. Peygamber (sav) günde yetmiş defadan fazla tövbe ediyordu.

D. Nebi (sav) Allah'a günde yetmişe yakın tövbe ederdi.

E. Nebi (sav) Allah'a günde yetmiş defadan fazla tövbe etmeyi severdi.

13. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

تَلاَ ٱلإِمَامُ سُورةَ الضُّحَى في الرَّكْعَة الأُولَى وسُورةَ الانْشِرَاحِ في الركعةِ الثَّانية .

A. İmam ilk rekatta Duha sûresini, ikinci rekatta da İnşirah sûresini okur.

B. İmam ilk rekatta İnşirah sûresini, ikinci rekatta da Duha sûresini okudu.

C. İmam ilk rekatta Duha sûresini, ikinci rekatta da İnşirah sûresini okudu.

D. İmam ikinci rekatta Duha sûresini, ilk rekatta da İnşirah sûresini okuyor.

E. İmam ilkinde Duha sûresini, ikincisinde de İnşirah sûresini okudu.

14. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

صَدِيقِي أَحمدُ دَعَانِي إلى بيته هذا الصباحَ لِتَنَاوُلِ الفَطُورِ.

A. Arkadaşım Ahmet kahvaltı etmek için bu sabah beni evine davet etti.

B. Arkadaşım Ahmet kahvaltı etmek için bu akşam beni evine davet etti.

C. Arkadaşım kahvaltı etmek için dün sabah beni evine davet etti.

D. Arkadaşım Ahmet kahvaltı etmek için bu sabah beni yurda çağırdı.

E. Ahmet kahvaltı etmek için bu sabah beni evine davet edecek.

15. Aşağıdaki Türkçe cümlenin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“Nebi (sav) hicretten sonra Medine-i Münevvere’de 10 sene yaşadı.”

A. عَاشَ النَّبيُّ (ص) بِالمدينة المنوَّرةِ عَشْرَ سَنَواتٍ قَبْلَ الهِجْرَةِ.

B. عَاشَ النَّبيُّ (ص) بِالمدينة المنوَّرةِ عَشْرَ سَنَواتٍ بَعْدَ الهِجْرَةِ.

C. يَعِيشُ النَّبيُّ (ص) بِالمدينة المنوَّرةِ عَشْرَ سَنَواتٍ قبل الهِجْرَةِ.

D. عَاشَ النَّبيُّ (ص) بِمكَّة المكرَّمة عَشْرَ سَنَواتٍ بعد الهِجْرَةِ.

E. عَاشَ رسول الله (ص) بِالمدينة المنوَّرةِ تسع سَنَواتٍ قَبْلَ الهِجْرَةِ.

16. Aşağıdaki Türkçe cümlenin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“Kur’ân-ı Kerim bize değerli peygamberlerin kıssalarını aktarır.”

A. يَرْوِي لنا القرآنُ الكريمُ قِصَصَ الأنبياء.

B. يَرْوِي لنا القرآنُ الكريمُ قِصَصَ الأنبياء الكِرامِ.

C. رَوَى لنا القرآنُ الكريمُ سِيَرَ الأنبياء الكِرامِ.

D. لا يَرْوِي لنا القرآنُ الكريمُ قِصَصَ الأنبياء الكِرامِ.

E. يَرْوِي لنا القرآنُ الكريمُ تاريخ الأنبياء الكِرامِ.

17. Aşağıdaki Türkçe cümlenin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“İnsanların en hayırlısı ömrü uzun, ameli de güzel olandır.”

A. شَرُّ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمْرُه وحَسُنَ عملُه.

B. خَيْرُ النَّاسِ مَنْ قَصُرَ عُمْرُه وحَسُنَ عملُه.

C. خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمْرُه وسَاءَ عملُه.

D. خَيْرُكُمْ مَنْ طَالَ عُمْرُه وحَسُنَ عملُه.

E. خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمْرُه وحَسُنَ عملُه.

18. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

A. Çocuklar bahçede yürüdüler.

B. Arkadaşları kahvaltıya davet ettik.

C. Yatsıdan sonra Bakara sûresini okudum.

D. Hacılar Kabeyi tavaf ediyorlar.

E. Gelecek yaz İstanbul camilerini ziyaret edeceğiz.

F. Çöpü caddeye atmam.

G. Mekke'ye gittim ve orada iki ay kaldım.

H. Arkadaşın seni öğretmene şikayet etti mi?

I. Arkadaşları evime çağırdım.

J. Adem yeni arabayı satıyor.

Kelimeler ve Deyimler

أَسْرَعَ – يُسْرِعُ – إِسْرَاعًا إِلَى: Koştu, acele etti, çabuk oldu

أَلْهَى – يُلْهِي – إِلْهَاءً : Meşgul etti, oyaladı

بِضَاعَةٌ (ج) بَضَائِعُ : Mal, mülk, ticari eşya

بَكَى – يَبْكِي – بُكَاءً : Ağladı

بَلاَ – يَبْلُو – بَلاَءً : Denedi, tecrübe etti

بَاعَ – يَبِيعُ – بَيْعًا : Sattı

تَخَلَّصَ – يَتَخَلَّصُ – تَخَلُّصًا مِنْ : Kurtuldu

تَكَاثَرَ – يَتَكَاثَرُ – تَكَاثُرًا : Çok sayıda oldu

تَلاَ – يَتْلُو – تِلاَوَةً : Okudu

تَمَنَّى – يَتَمَنَّى – تَمَنِّيًا : Temenni etti

جَرَى – يَجْرِي – جَرْيًا : Koştu

الجُمْهُورُ (ج) الجَمَاهِيرُ : Halk

جَامِعَةٌ (ج) جَامِعَاتٌ : Üniversite

حَفْلٌ : Tören

حِينَمَا : …dığı zaman, …iken, …dığında

خَالَ – يَخَالُ – خَيْلاً : Zannetti, sandı

دَعَا – يَدْعُو – دُعَاءً، دَعْوَةً : Dua etti, çağırdı, davet etti

دَلَّ – يَدُلُّ – دَلاَلَةً عَلَى : Gösterdi

رَجَا – يَرْجُو – رَجَاءً : Umdu, ümit etti

رَمَى – يَرْمِي – رَمْيًا : Attı

رَوَى – يَرْوِي – رِوَايَةً : Rivâyet etti

سَعَى – يَسْعَى – سَعْيًا : Koştu, hızlı hareket etti, sa‘y yaptı

سَهْلٌ : Kolay

سَاءَ – يَسُوءُ – سَوْءًا : Kötü oldu

شَدَّ – يَشُدُّ – شَدًّا : Bağladı

شَابٌّ (ج) شُبَّانٌ، شَبَابٌ : Genç

شَاطِئ (ج) شَوَاطِئ : (Deniz vb.) kıyısı, kenarı

صَبِيٌّ (ج) صِبْيَانٌ : Çocuk

صَامَ – يَصُومُ – صَوْمًا، صِيَامًا : Oruç tuttu

ضَحِكَ – يَضْحَكُ – ضَحْكًا : Güldü

الطَّمَّاعُ : Çok tamahkâr

الطَّمَع : Tamahkârlık

عُطْلَةٌ (ج) عُطلاَتٌ، عُطَلٌ : Tatil

عَفَا – يَعْفُو – عَفْوًا عَنْ : Affetti

عِمَارَةٌ (ج) عِمَارَاتٌ، عَمَائِرُ : Apartman

عَادَ – يَعُودُ – عَوْدَةً إِلَى : Geri döndü

غَضِبَ – يَغْضَبُ – غَضَبًا : Kızdı

فَتَاةٌ (ج) فَتَيَاتٌ : Genç kız

قِدْرٌ (ج) قُدُورٌ : Tencere

قَدِمَ – يَقْدَمُ – قُدُومًا : Geldi

قَرْيَةٌ (ج) قُرًى : Köy

قَصُرَ – يَقْصُرُ – قَصْرًا : Kısa oldu

قَضَى (وَقْتًا) – يَقْضِي – قَضَاءً : (Vakit, tatil vb.lerini) geçirdi

قُمَامَةٌ (ج) قُمَامٌ : Çöp, süprüntü

قَامَ – يَقُومُ – قِيَامًا : Kalktı, dikildi

لاَمَ – يَلُومُ – لَوْمًا : Kınadı

مَدَحَ – يَمْدَحُ – مَدْحًا : Övdü, methetti

مَشَى – يَمْشِي – مَشْيًا : Yürüdü

مَلْبَسٌ (ج) مَلاَبِسُ : Elbise

الْمُنْكَرُ (ج) الْمُنْكَرَاتُ : Çirkinlik, kötülük

مَا أَلَذَّ الطَّعَامَ! : Ne lezzetli yemek!

نَجَا – يَنْجُو – نَجَاةً مِنْ : Kurtuldu

نَادَى – يُنَادِي – نِدَاءً : Çağırdı

نَهَى – يَنْهَى – نَهْيًا عنْ : Yasakladı, alıkoydu

هَدَى – يَهْدِي –هِدَايَةً إِلَى : Doğru yolu gösterdi, rehberlik etti

وَجَدَ – يَجِدُ – وُجُودًا : Buldu

وَدَّ – يَوَدُّ – وَدًّا، وُدًّا، مَوَدَّةً : İstedi, diledi, hoşlandı

وَرَاء : …arkasında

وَسِعَ – يَسَعُ – سَعَةً : Kuşattı

وَقَفَ – يَقِفُ – وَقْفًا، وُقُوفًا : Durdu, dikildi, bir konuya vâkıf oldu

Özet

İlletli fiilleri sahîh fiillerden ayırt edebilmek.

Arapça'da fiiller, asıl harflerinin türüne göre sahîh (illetsiz) ve mu'tel (illetli) olmak üzere ikiye ayrılır. Asıl harfleri arasında illet harfi denilen *elif, vâv* ve *yâ* (ا، و، ي) harflerinden herhangi birisi bulunmayan fiile *sahih fiil* denir. كَتَبَ *yazdı*, قَرَأَ *okudu*, مَدَّ *yardım etti* örneklerinde olduğu gibi. Asıl harflerinden bir veya ikisi illet harfi olan fiile ise *mu'tel (illetli) fiil* denir. وَجَدَ *buldu*, قَالَ *dedi*, رَمَى *attı*, وَقَى korudu fiilleri gibi.

İlletli fiil türlerini tanıyabilmek.

İlletli fiiller illet harfinin çeşidi ve bulunduğu yere göre misâl, ecvef, nâkıs ve lefîf olmak üzere dörde ayrılır:

1. Misâl Fiil

Misâl fiil, asıl harflerinden birincisi *vâv* ya da *yâ* harfi olan fiildir. Bu tür fiillerde vâv ile başlayanlar çoğunluktadır. وَقَفَ *durdu*, يَئِسَ *ümitsiz oldu* gibi.

2. Ecvef Fiil

Ecvef fiil, asıl harflerinden ikincisi illet harfi olan fiildir. Ortadaki bu harf de ya vâv ya da yâ harfidir. قَالَ *dedi*, سَالَ *aktı* gibi.

3. Nâkıs fiil

Nâkıs fiil, asıl harflerinden sonuncusu illet harfi olan fiildir. دَعَا *dua etti, çağırdı*, بَكَى *ağladı*, رَضِيَ *razı oldu* gibi.

4. Lefîf Fiil

Lefîf fiil, asıl harflerinden ikisi illet harfi olan fiildir. Bu illet harflerinin bulunduğu yere göre de lefîf fiil *lefîf-i makrûn* ve *lefîf-i mefrûk* olmak üzere ikiye ayrılır. İllet harfleri fiilin ortasında ve sonunda bulunuyorsa buna *lefîf-i makrûn* denir. نَوَى *niyet etti* gibi. İllet harflerinin birisi fiilin başında diğeri de sonunda ise buna da *lefîf-i mefrûk* denir. وَقَى *korudu* gibi.

İlletli fiillerin mâzî, muzârî ve emir çekimlerini yapabilmek.

Misâl Fiil

Misâl fiilin mâzîleri ister vâv'lı ister yâ'lı olsun, sâlim fiil gibi çekilir.

Muzârisini elde ederken ise vâv ile başlayanlarda genelde ilk harf düşer. وَعَدَ – يَعِدُ, وَضَعَ – يَضَعُ *koydu* ve وَرِثَ – يَرِثُ gibi. Sadece وَجِلَ – يَوْجَلُ *korktu* ve وَقُرَ – يَوْقُرُ – *vakarlı oldu* örneklerinde olduğu gibi فَعِلَ – يَفْعَلُ ve فَعُلَ – يَفْعُلُ sıygasında gelen fiillerin muzârisinde vâv harfi genelde sabit kalır. Bu durumda misâl fiilin muzârisi, sâlim fiil gibi çekilir.

Vâv'lı olanın emrinin çekiminde muzârisinde olduğu gibi yine فَعِلَ – يَفْعَلُ ve فَعُلَ – يَفْعُلُ sıygasında gelenler hariç vâv harfi düşer.

Yâ'lı misâl fiillerin muzârileri ise, mâzîleri gibi sâlim fiil gibi çekilir.

Ecvef Fiil

İster vâv'lı olsun ister yâ'lı, mâzî çekiminde, harekeli merfû muttasıl zamirlere bitiştiklerinde ecvef fiillerin ortasındaki illet harfi düşer. Bunlar da nun-u nisveye bitişen ve devamında gelen sıygalardır. قُلْتَ , قُلْنَ gibi.

Ecvef fiilin muzârisinde ise ortadaki illet harfi aslına dönüşür. قَالَ – يَقُولُ gibi. Ancak خَافَ – يَخَافُ örneğinde olduğu gibi, فَعِلَ– يَفْعَلُ sıygasında olanlar bu kuralın dışındadır**.** Bunların muzârisinde illet harfi aslına dönüşmez. Ayrıca ecvef fiillere nûn-u nisve bitiştiğinde ise hepsinde de illet harfi düşer. يَقُلْنَ gibi.

Ecvef fiillerin emrinde müfred muhatab ve cemi muhataba sıygalarında illet harfi düşerken, diğer sıygalarında düşmez. قُلْنَ ve قُلْ gibi.

Nâkıs Fiil

Nâkıs fiillerin mâzî çekiminde, illet harfinden önce fetha varsa 3. erkek şahsın çoğul kipinde vâv harfi sükûn üzere gelir. دَعَا – دَعَوْا , رَمَى – رَمَوْا gibi. Ancak illet harfinden önce kesra varsa vâv, harf-i med şeklinde bulunur. رَضِيَ – رَضُوا gibi. Aynı durum emir ve muzâride de geçerlidir. دَعَا fiilinde olduğu gibi, nâkıs fiilin mâzîsinin son harfi uzun elif şeklindeyse, onun aslı vâv

demektir ve bu harf fiilin çekiminde ortaya çıkar. دَعَوَا – دَعَا örneğinde olduğu gibi.

İlletli fiilleri merfû munfasıl zamirlerle birlikte kullanabilmek.

İlletli fiillerin merfû munfasıl zamirlerle birlikte kullanılması mâzî, muzârî ve emir fiil için ayrı ayrı olarak ünite içerisindeki tablolarda (tablo 4.1, 4.2., 4.3) verilmiştir. Munfasıl zamir ve peşinden bir fiil kullanıldığında isim cümlesi oluşur ve başta bulunan zamir mübtedâ, fiil de onun haberi olur. Örnek:

نَحْنُ نَدْعُو. *Biz dua ederiz.* Burada نَحْنُ mübtedâ, نَدْعُو da onun haberidir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi illetli fiildir?

a. شَدَّ

b. ضَرَبَ

c. نَصَرَ

d. سَأَلَ

e. وَدَعَ

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde vâvlı ecvef fiil vardır**?**

a. يَسِيرُ خَالِدٌ فِي الشَّارِعِ الآنَ.

b. التُّجَّارُ يَبِيعُونَ أَمْتِعَتَهُمْ فِي السُّوقِ.

c. أَنَا أَنَامُ كُلَّ لَيْلَةٍ بَعْدَ العِشَاءِ.

d. يَدْعُو الْمُسْلِمُونَ رَبَّهُمْ بَعْدَ كُلِّ صَلاَةٍ.

e. طَوَتِ الْمَرْأَةُ مَلاَبِسَ أَوْلاَدِهِ.

3. الْمُدَرِّسُونَ .... إِجَازَةً مُمْتِعَةً فِي الصَّيْفِ السَّابِقِ.

Cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

a. رَضُوا

b. قَضَوْا

c. رَمَوْا

d. بَكَوْا

e. غَزَوْا

4. النِّسَاءُ ……… لِتَرْبِيَةِ أَوْلاَدِهِنَّ.

Cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

a. يَسْعَى

b. يَسْعَوْنَ

c. تَسْعَيْنَ

d. يَسْعَيْنَ

e. تَسْعَى

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisi lefîf fiil içermektedir**?**

a. خَالِدٌ و أحمدُ نَوَيَا أَنْ يَذْهَبَا إلى السُّوقِ.

b. الطالِبَاتُ وَضَعْنَ الحَقَائِبَ عَلَى المكَاتِبِ.

c. الشَّابُّ سَعَى إلى المَسْجِدِ لِصَلاَةِ الجُمُعة.

d. الحُجَّاجُ يَطُوفُونَ حَوْلَ الكَعْبَةِ.

e. قَضَى الرَّجُلُ مَعْظَمَ حَيَاتِه فِي دِرَاسَةِ العُلُومِ الإسْلاَميَّةِ.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. e	Yanıtınız doğru değilse, “Misâl Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
2. c	Yanıtınız doğru değilse, “Ecvef Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
3. b	Yanıtınız doğru değilse, “Nâkıs Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
4. d	Yanıtınız farklıysa “Nâkıs Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
5. a	Yanıtınız doğru değilse, “Lefîf Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

أَنَا وَقَفْتُ – أَنْتَ وَقَفْتَ – نَحْنُ وَقَفْنَا

أَنَا يَئِسْتُ – أَنْتَ يَئِسْتَ – نَحْنُ يَئِسْنَا

Sıra Sizde 2

هَوَ يَقُومُ – هَمَا يَقُومَانِ – هُمْ يَقُومُونَ

هُوَ يَسِيرُ – هُمَا يَسِيرَانِ – هُمْ يَسِيرُونَ

Sıra Sizde 3

هِيَ رَجَتْ – هُمَا رَجَتَا – هُنَّ رَجَوْنَ

هِيَ كَفَتْ – هُمَا كَفَتَا – هُنَّ كَفَيْنَ

هِيَ نَسِيَتْ – هُمَا نَسِيَتَا – هُنَّ نَسِينَ

Sıra Sizde 4

أَنْتِ تَطْوِينَ – أَنْتُمَا تَطْوِيَانِ – أَنْتُنَّ تَطْوِينَ

أَنْتِ تَفِينَ – أَنْتُمَا تَفِيَانِ – أَنْتُنَّ تَفِينَ

Yararlanılan Kaynaklar

Abdürrahim, F. (1415). **Durûsu'l-Lugati'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ,** Medine.

Çörtü, M. Meral (1995). **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul.

Maksudoğlu, Mehmet (1992). **Arapça Dilbilgisi,** İstanbul.

Sînî, Mahmud İsmail vd., (ts.). **el-Kavâidü'l-Arabiyyetü'l-Müyessera**, İstanbul.

_______, **el-Arabiyye li'n-Nâşiîn,** İstanbul.

el-Dahdah, Antoine (1991). **Mu'cemü Tasrîfi'l-Ef'âli'l-Arabiyye,** Beyrut.

Yaşar, Ahmet (1996). **Arapça'nın Temel Kuralları,** İzmir.

5

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçadaki nâibu'l-fâil terimini açıklayabilecek,
- Nâibu'l-fâilin cümle içindeki görevini ve i'râbını ifade edebilecek,
- Nâibu'l-fâil olabilecekleri belirleyebilecek,
- Lâzım, müteaddî, ma'lûm, mechûl fiil kavramlarını tanımlayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Fâ'il
- Nâibu'l-fâil
- Ma'lûm ve mechûl fiil
- Lâzım ve müteaddî fiil

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Bir Türkçe dilbilgisi kitabından Türkçedeki etken, edilgen fiil, özne, sözde özne konularını tekrar ediniz.
- Mehmet Maksudoğlu veya M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv kitaplarından nâibu'l-fâil konularını okuyunuz.

Nâibu'l-Fâil

نَائِبُ الْفَاعِلِ

GİRİŞ

Bilindiği gibi her insan kendi anadilini içinde yaşayıp büyüdüğü, aile ve mahalle gibi yakın ve uzak çevresinden tabiî olarak öğrenir. Bunun için özel bir çaba göstermez bile. Ancak okullarda öğrenim görenler, kendi konuştukları dilin bile bir dilbilgisi ve kuralları olduğunun farkına sonradan varırlar. Kendi anadillerinin dilbilgisine ait kavramları zihinlerine iyice yerleştirmiş olanlar öğrenmek istedikleri bir yabancı dilin kurallarını da kolayca kavrayabilirler. Bu yüzden bu ünitede öğreneceğiniz ***Nâibu'l-fâil*** konusunu kolayca anlayabilmek için önce bunun dilimizdeki karşılığını kısaca hatırlamamız faydalı olacaktır.

Her insan duygularını, düşündüklerini ve çevresindeki olayları sözlü veya yazılı olarak, cümleler kurarak anlatır. Bu cümlelerde işi yapana özne (fâil), öznenin yaptığı işten etkilenen varlığa da nesne (mefûl) denir. Edilgen bir fiille kurulmuş cümlelerde ise nesne, özne gibi görünür. Meselâ: كُسِرُ الغُصْنُ "Dal kırıldı" cümlesinde "dal" kelimesi özne gibi görünmekte ise de, bu kırma işini yapan değil, kırılandır. Bu sebeple özne (fâil) gibi görünen nesneye **sözde özne (nâibu'l-fâil)** deriz. Bu sözde özneler kelime ya da kelime öbekleri şeklinde olabilirler. İşte bunların Arap dilbilgisinde (nahiv/sentaks/cümle yapısında) örneklere dayanan geniş açıklamaları ileriki sayfalarda görülecektir.

Bu ünitede önce içinde Arapçadaki nâibu'l-fâillerden çok sayıda bulabileceğiniz bir okuma parçasında ve alıştırmalarda öğrenci için yeni sayılabilecek kelime ve deyimlerin anlamları yer alacaktır. Yine de ihtiyaç olursa bir sözlüğe başvurulmalıdır. Metni kavrama alıştırmalarından sonra nâibu'l-fâil konusu geniş bir şekilde anlatılacaktır. Ardından konunun zihinlerde yerleşmesine yardımcı olacak ve daha çok öğrencinin uygulamasına yönelik çeşitli ve çok sayıda alıştırmalar bulunacaktır. Amaç ve ümidimiz bunları uygulaya uygulaya ilerlemelerini beklediğimiz öğrencilerin konuyu kavramış olmalarıdır.

İNTERNET

Nâibu'l-fâil ilgili daha ayrıntılı örnekler için http://www.onlinearabic.net adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

الخَلِيفَةُ المأْمُونُ

تَوَلَّى الخِلاَفَةَ سَنَةَ ثَمَانٍ وَتِسْعِينَ لِلْهِجْرَةِ، وَكَانَ مُحِبًّا لِلْعِلْمِ وَالْعُلَمَاءِ، فَوَجَّهَتْ عِنَايَتُهُ، لِلْعِلْم وَعُقِدَتْ المَجَالِسُ العِلْمِيَّةُ فِي بَغْدَادَ وَقَدِ اسْتُخْدِمَ فِي تِلْكَ الْمَجَالِسِ الْمَنْهَجُ الْعِلْمِيُّ.

وَمِنْ شِدَّةِ حُبِّهِ لِلْكُتُبِ صَالَحَ حَاكِمَ قُبْرُصَ عَلَى أَنْ يُرْسِلَ خِزَانَةَ كُتُبِ الْيُونَانِ إِلَيْهِ، كَمَا صَالَحَ مَلِكَ الرُّومِ عَلَى أَنْ تُؤْخَذَ كُتُبُ الْقُدَمَاءِ الَّتِي عِنْدَهُ، بالإِضَافَةِ إِلَى مَا حُمِلَ إِلَيْهِ مِنْ كُتُبِ الشَّرْقِ وَالْغَرْبِ، فَتَكَوَّنَتْ لَدَيْهِ مَكْتَبَةٌ عَظِيمَةٌ سَمَّاهَا دَارَ الحِكْمَةِ.

عَمِلَ الْمَأْمُونُ خِلاَلَ حُكْمِهِ عَلَى أَنْ يُنْشَرَ الْعِلْمُ، وَتُبْنَى الْمَكْتَبَاتُ لِتُزَارَ فِي كُلِّ وَقْتٍ وَتُقَامَ الْمُنَاقَشَاتُ العِلْمِيَّةُ بَيْنَ العُلَمَاءِ، وَقَدْ تُوُفِّيَ فِي السَّنَةِ الثَّامِنَةَ عَشَرَةَ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ.

(القَوَاعِدُ العَرَبِيَّةُ الْمُيَسَّرَةُ، ج 2، ص 229)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları parçaya göre cevaplayınız.

1. مَنْ كَانَ الْمَأْمُونُ؟

2. مَتَى وَأَيْنَ عَاشَ المأْمُونُ؟

3. هَلْ كَانَ الْمَأْمُونُ يُحِبُّ الْعِلْمَ؟

4. أَيْنَ عُقِدَتِ الْمَجَالِسُ العِلْمِيَّةُ؟

5. أيُّ مَنْهَجٍ اُسْتُخْدِمَ فِي تِلْكَ الْمَجَالِسِ؟

6. كَيْفَ يُكْرَمُ الْعُلَمَاءُ؟

7. مَنْ يُرْسِلُ خِزَانَةَ كُتُبِ اليُونَانِ؟ إِلَى مَنْ تُرْسَلُ؟

8. هَلْ تُصَانُ الكُتُبُ فِي بَلَدِكُمْ؟

9. كَيْفَ تَكَوَّنَتْ مَكْتَبَةُ دَارُ الحِكْمَةِ؟

10. مَتَى تُزَارُ الْمَكْتَبَاتُ؟

11. مَتَى تُوُفِّيَ الْمَأمُونُ؟

2. Aşağıdaki kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(عَهْدِه ، حُفِظَتْ ، أَمِير ، مُحِبّه ، تُبْعَثُ ، كَبِيرَة ، عِلاَوَةً عَلَى ... ، الْمَشْرِق، الْمَغْرِب، عِنْدَ)

1. وَصِينَتِ الكُتُبُ.

2. وَفِي زَمَنِ الْمَأمُونِ أُكْرِمَ الْعُلَمَاءُ.

3. تَكَوَّنَتْ لَدَى المأْمُونِ مَكْتَبَةٌ عَظِيمَةٌ.

4. مِنْ شِدَّةِ حُبِّ الْمَأمُونِ لِلْكُتُبِ صَالَحَ حَاكِمُ قُبْرُص عَلَى أنْ تُرْسَلَ كُتُبُ اليُونَانِ إليهِ.

5. بالإِضَافَةِ إِلَى مَا حُمِلَ إِلَيْهِ مِنْ كُتُبِ الشَّرْقِ والْغَرْبِ.

3. Aşağıdaki kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(مُبْغِض، الجَهْل، الجُهَلاَء، أُسِيءَ إلَى، حَارَبَ، تُهْدَم، رِبْح، يُكْتَمُ، تُعْطَى)

1. عَمِلَ المأْمُونُ عَلَى أنْ يُنْشَرَ العِلْمُ.

2. وَكَانَ مُحِبًّا للْعِلْمِ وَالْعُلَمَاءِ.

3. وَفِي زَمَنِهِ أُكْرِمَ الْعُلَمَاءُ.

4. صَالَحَ الْمَأْمُونُ مَلِكَ الرُّومِ عَلَى أنْ تُؤْخَذَ الكُتُب.

5. وَكَانَتْ وَفَاتُهُ خَسَارَةً عَظِيمَةً لِلْعِلْمِ وَالْحَضَارَةِ.

4. Aşağıda verilen cümlelerden ilk gruptakilerde mâzî fiiller ma‘lûm yapıda olup merfû‘ları fâilleridir. İkinci gruptakilerde fiiller meçhul yapıya dönüştürülmüş olup merfûları nâibu'l-fâileridir. Her iki grubu dikkatle inceleyerek cümlelerde oluşan değişiklikleri ve fâil ve nâibu'l-fâilleri tespit ediniz.

المجموعة الثانية	المجموعة الأولى
1. أُكْرِمَ العُلَمَاءُ	أَكْرَمَ الْمَأْمُونُ الْعُلَمَاءَ
2. حُمِلَتْ كُتُبُ الشَّرْقِ وَالغَرْبِ إليهِ	حَمَلَ النَّاسُ كُتُبَ الشَّرْقِ وَالْغَرْبِ إِلَيْهِ
3. صِينَتْ الكُتُبُ.	صَانَ المأْمُونُ الكُتُبَ.
4. وُ جِّهَتْ عِنَايَتُهُ لِلْعِلْمِ.	وَجَّهَ الْمَأْمُونُ عِنَايَتَهُ لِلْعِلْمِ.
5. عُقِدَت الْمَجَالِسُ الْعِلْمِيَّةُ.	عَقَدَ المأْمُونُ الْمَجَالِسَ العِلْمِيَّةَ.
6. اسْتُخْدِمَ الْمَنْهَجُ العِلْمِيُّ.	اِسْتَخْدَمَ العُلَمَاءُ المَنْهَجَ العِلْمِيَّ.

5. Aşağıda verilen cümlelerden ilk gruptakilerde muzârî fiiller ma‘lûm yapıda olup merfû‘ları fâilleridir. İkinci grptakilerde fiiller meçhul yapıya dönüştürülmüş olup merfûları nâibu'l-fâileridir. Her iki grubu dikkatle inceleyerek cümlelerde oluşan değişiklikleri ve fâil ve nâibu'l-fâilleri tespit ediniz.

المجموعة الثانية	المجموعة الأولى
1. عَمِلَ الْمَأْمُونُ عَلَى أنْ يُنْشَرَ العِلْمُ.	عَمِلَ الْمَأْمُونُ عَلَى أنْ يَنْشُرَ العِلْمَ.

2. **تُبْنَى الْمَكْتَبَاتُ**	يَبْنِي الْمَأْمُونُ الْمَكْتَبَاتِ.
3. **تُزَارُ الْمَكْتَبَاتُ.**	يَزُورُ الطَّلَبَةُ الْمَكْتَبَاتِ.
4. **تُؤْخَذُ كُتُبُ الْقُدَ مَاءِ.**	يَأْخُذُ الْمَأْمُونُ كُتُبَ الْقُدَمَاءِ.

6. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı hangisidir?

مِنْ شِدَّةِ حُبِّ الْمَأْمُونِ لِلْكُتُبِ صَالَحَ وَالِيَ الجزِيرَةِ قُبْرُص عَلَى أَنْ يُرْسِلَ خِزَانَةَ كُتُبِ اليُونَانِ إِلَيْهِ.

a. Me'mûn kitapları çok seviyordu. Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yaptı.

b. Me'mûn kitapları çok sevdiğinden dolayı Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine vermesi için anlaşma yaptı.

c. Me'mûn kitapları çok sevdiğinden dolayı Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yaptı.

d. Me'mûn kitapları çok sevdiğinden dolayı Bizans imparatoruyla, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yaptı.

e. Me'mûn kitapları çok severdi. Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yapmayı teklif etti.

7. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı hangisidir?

عَمِلَ الْمَأْمُونُ خِلاَلَ حُكْمِهِ عَلَى أنْ يَنْشُرَ العِلْمَ وَتُبْنَى الْمَكْتَبَاتُ وَتُقَامَ الْمُنَاقَشَاتُ الْعِلْمِيَّةُ بَيْنَ الْعُلَمَاءِ.

a. Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilmin yayılması kütüphanelerin yapılması ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalıştı.

b. Me'mûn hükümdarlığı sırasında, kütüphanelerin yapılması ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalıştı.

c. Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilmin yayıldı kütüphanelerin yapıldı ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalıştı.

d. Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilmin yayılması kütüphanelerin yapılmasını istedi ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için emir verdi.

e. Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilim yayıldı kütüphanelerin yapıldı ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalışanlara yardımcı oldu.

DİL BİLGİSİ

NÂİBU'L-FÂİL (SÖZDE ÖZNE)

Konumuz nâibu'l-fâil olmakla birlikte aralarında çok yakın bir ilgi bulunduğu için fâil hakkındaki bilgilerimizi kısaca hatırlamamız faydalı olacaktır.

Biz bir işi, bir oluşu anlatırken işi yapanı biliyorsak fiille birlikte fâili (öznesini) de zikrederiz. Yani o eylemi kimin yaptığını belirtmiş, fiili fâile nispet etmiş oluruz. Aşağıdaki cümleleri bu açıdan inceleyiniz:

Ali *dersini* anladı. فَهِمَ عَلِيٌّ دَرْسَهُ

Özne (fâil) Yüklem/Fiil fâil/özne fiil/yüklem

Mahmut evden çıktı. خَرَجَ مَحْمُودٌ مِنَ الدَّارِ

Özne (fâil) Yüklem/Fiil fâil/özne fiil/yüklem

DİKKAT

Burada bir hususa dikkat etmeliyiz. Arapça cümle yapısıyla Türkçe cümle yapısında görünüşte bir zıtlık vardır. Türkçe açısından buna özellikle dikkat edilmelidir. Türkçe bir cümlede özne (fâil) cümlenin başında, yüklem sonunda gelirken; Arapçada önce fiil (yüklem), sonra fâil yer almaktadır. Yukarıdaki iki örnekte bu özellik açıkça görülmektedir.

Fâil (özne) bilindiği ve cümlede zikredildiği zaman fiilin yapısı/çatısı **ma'lûm** yapıda olarak söylenir.

Not: Bu konun açıklanmasına geçmeden önce, Arapça gramer derslerinde sıkça kullanılan ma'lûm fiil (الفعل المعلوم bilinen fiil) teriminin aslı hakkında kısa bir uyarıda bulunmak yararlı olacaktır. Bu terimin aslı الفعلُ المعلومُ فاعلُه yani (fâili bilinen fiil) şeklindedir. Aslı bu şekildeyken uzunca bir terimi tekrar etmekten kurtulmak için kısaltılmış ve الفِعْلُ الْمَعْلُومُ kısaca (ma'lûm/bilinen fiil) şeklini almıştır. Oysa tam ve doğru şekil yukarıda belirttiğimiz şekildir. Zira burada ma'lûm olan fiil değil, fâildir. Bu açılımını bilmeden kitaplarda bu ifadeyi okuyan ve Türkçe olarak anlamaya çalışanlar, yanılmakta ve şaşırmaktadırlar.

Bir cümlede fâili (özne) nasıl bulacağız?

Aslında fâili bulmak çok kolaydır. Türkçe bir cümlede özneyi bulmak için, yüklemden önce "**kim**?" ya da "**ne**?" sorularından biri sorulur; alınan cevap öznedir. Örnek olarak şu atasözümüzü ele alalım: **At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır**". Şimdi, bu iki cümlenin birinci kısımları için "kim ölür?" diye sorunca "at" ve "yiğit" cevaplarını alırız. Şu halde bu kelimeler öznedir. Aynı şekilde atasözündeki ikinci kısımlar için "Ne kalır?" diye sorduğumuzda "meydan" ve "şan" cevaplarını alırız ki, bunlar da o iki cümlenin öznesidir.

Bu öğrendiğimizi Arapça bir cümle üzerinde uygulayalım:

Çocuk kalemi kırdı كَسَرَ الوَلَدُ القَلَمَ

Bu cümlede aynı soruları soralım. *Kalemi kim kırdı?* مَنْ كَسَرَ القَلَمَ؟ Alınacak cevap الولدُ yani "çocuk"tur. Demek ki cümlemizdeki fâil/özne الولد kelimesidir ve önceki derslerden hatırladığımız üzere fâil i'râb bakımından merfûdur. Karşımıza çıkacak Arapça cümlelerin hepsinde bu yöntemi uygulayarak fâili kolayca bulabiliriz.

Fâillle ilgili bazı özellikleri kısaca hatırladıktan sonra **nâibu’l-fâil** (sözde özne) konusuna girebiliriz. Nâibu’l-fâilin yer aldığı cümlelerde yukarıda gördüğümüz cümle yapılarından bazı farklılıklar görülür. Bu değişikliklere dikkat edildiği takdirde nâibu’l-fâil konusu da kolayca anlaşılacaktır. Görüldüğü gibi yukarıdaki cümlelerin ögeleri Arapça normal kurallı cümle yapısına uygun olarak sıralanmıştır. Yani;

Fiil + Fâil + Mefûl **الفِعْل+ الفاعل +المفعول به**

Yüklem + Özne + Nesne (düz tümleç)

Öğrenci yazı tahtasını sildi. **مَسَحَ الطَّالِبُ السَّبُّورَةَ**

Nâibu’l-Fâilin Tanımı

Arapça fiil cümlelerin bu normal sıralanışında bazen değişiklikler olur. Şöyle ki insanlar anlatmak istedikleri fiilin fâilini bilmemeleri veya başka bir sebeple kurdukları cümlede zikretmezler. İşte bu durumlarda kullanılan fiilin yapısı **ma‘lûm**dan (etken çatı) **mechûl**e (edilgen yapıya) dönüşür. Fâil zikredilmemiş olunca cümledeki **mef‘ûlün bih sarîh** (nesne/düz tümleç) onun yerine geçer ve fâilin irâbını alır. Böylece gerçekte **mefûlun bih sarîh** (nesne/düz tümleç) olan ve görünüşte fâil yerine geçmiş olan kelimeye **nâibu’l-fâil** (fâilin vekili/sözde özne) denir.

Adam kapıyı açtı **فَتَحَ الرَّجُلُ البَابَ**

Öğretmen dersi yazdı **كَتَبَ الْمُدَرِّسُ الدَّرْسَ**

Ahmet Kur’ân’ı ezberledi **حَفِظَ أحْمَدُ القُرْآنَ**

Misafir, kahve içti. **شَرِبَ الضَّيْفُ القَهْوَةَ.**

*Bu kadın bir mektup yazıyor.***تَكْتُبُ هَذِهِ الْمَرْأةُ رِسَالَةً**

Şimdi bu cümlelerdeki fiillerin yapısını mechûl kalıba çevirir ve fâilleri de kaldırırsak **mefûlün bih**ler **nâibu’l-fâil** olur ve i‘râb bakımından da merfû duruma gelir:

Kapı açıldı **فُتِحَ البَابُ**

Ders yazıldı **كُتِبَ الدَّرْسُ**

Kur’ân ezberlendi **حُفِظَ القُرْآنُ**

Fiili, ma‘lûm yapıda (etken çatı) olan bir cümlede birden fazla mefûlün bih varsa, fiil mechûl (edilgen) kalıba çevirilince birinci mefûlün bih, nâibu’l-fâil olur, i‘râb bakımından mansûb iken merfû‘a dönüşür; diğer mef‘ulün bihler olduğu gibi kalır, onlarda değişiklik olmaz.

Öğrenciye yazı yazma öğretildi. عَلَّمَ المُدَرِّسُ التِّلْمِيذَ الكِتَابَةَ

2. Mefûl 1. Mefûl Fâil Fiil (malûm yapıda)

Öğrenciye yazı yazma öğretildi. عُلِّمَ التِّلْمِيذُ الكِتَابَةَ .

Mefûl Nâibu'-fâil Fiil

Baba çocuğa Salih adını verdi. سَمَّى الوَالِدُ الوَلَدَ صَالِحًا

2. Mefûl 1. Mefûl Fâil Fiil (malûm)

Çocuğa Salih adı verildi. سُمِّيَ الوَلَدُ صَالِحًا

Adam fakire bir dinar verdi. أَعْطَى الرَّجُلُ الفَقِيرَ دِينَارًا

2. Mefûl 1. Mefûl Fâil Fiil (malûm)

Fakire bir dinar verildi. أُعْطِيَ الفَقِيرُ دِينَارًا

Mefûl Nâibu'-fâil Fiil

Şimdi nâibu'l-fâille ilgili kâideleri örnekleriyle daha geniş bir şekilde anlatalım:

Sülâsî Mücerred Fiillerin Nâibu'l-Fâilleri

Sülâsî mücerred bir fiil, mâzî mechûl kalıbına alınırken, fiilin ilk harfi dammeli (zammeli), ortadaki harfi kesralı yapılır.

Meselâ كُتِبَتِ المَقَالَةُ "*Makâle yazıldı*" gibi. Aynı sülâsî fiil, mechûl muzârî kalıbına alınırken muzâraat harfi dammeli, aynu'l-fiili fethalı yapılır. Meselâ تُكْتَبُ المَقَالَةُ *"Makâle yazılıyor"* cümlesinde böyledir.

Ef'âl-i kulûb'un (bilmek ve zannetmek gibi kalbin yaptığı işleri bildiren fiiller) ikinci mef'ûlleri, nâibu'l-fâil durumuna getirilemezler. Meselâ, حَسِبْتُ مُحَمَّدًا ذَاهِبًا *"Muhammed'i gidiyor sandım"*, ifâdesinde, ikinci mef'ûl ذَاهِبًا kelimesidir ve nâibu'l-fâil yerini alamaz.

Mezîd Fiillerin Nâibu'l-Fâilleri

Mezîd fiil, *(تـ)* ile başlıyorsa mâzînin ikinci harfi birinci harfi gibi dammeli, sondan bir önceki harfi de kesralı yapılır. Meselâ تُعُلِّمَتِ السِّبَاحَةُ "*Yüzme öğrenildi*" ve تُقُوتِلَ فِي الْمَيْدَانِ "*Meydanda savaşıldı*" gibi. Aynı kalıptakilerin muzâri mechûlleri, muzâraat harflerinin dammeli, aynu'l-fiillerinin (ikinci harflerinin) fethalı, sondan bir önceki harfin de fethalı olmasıyla yapılır. Meselâ تُتَعَلَّمُ السِّبَاحَةُ *"Yüzme öğrenilir"* ve يُتَقَاتَلُ للشَّرَف *"Şeref için savaşılır"*.

Mezîd fiiller vasıl hemzesi (hemzetu'l-vasl) ile başlıyorsa, mâzîde fiilin birinci ve üçüncü harfleri damme, sondan bir önceki harfi de kesra olur.

Meselâ أُحْتُفِظَ بِالْكِتَابِ "*Kitap muhâfaza edildi*" gibi. Muzârîde ise muzâraat harfi damme ve sondan bir önceki ise fetha olur. Meselâ هُوَ يُحَافَظُ عَلَيْهِ "*O, muhâfaza edilir*" gibi.

Mâzî fiil, اِسْتَجَابَ "kabul etti" gibi, vasıl hemzesiyle başlayıp sonundan bir önceki harf elif ise, bu elif ي harfine dönüştürülür. Meselâ أُسْتُجِيبَ الدُّعَاءُ "Dua kabul edildi" gibi. Muzârîde ise muzâraat harfi dammeli olur. Fakat bu sıygada elif, olduğu gibi muhâfaza edilir.

Üç mef'ûle geçişli olan أَعْلَمَ "bildirdi" fiilinin üçüncü mef'ûlleri de nâibu'l-fâil olarak kullanılmazlar.

Malûm yapıdaki müteaddî (geçişli) bir fiil, mechûl yapıya dönüştürülünce, cümledeki mefûlün bih sarîh(nesne: düz tümleç) nâibu'l-fâil olur ve mansûb iken nâibu'l-fâil *(نَائِبُ الفاعِل)* yerine geçtiği için merfû olur. Önceki derslerde öğrenmiş olduğumuz fiil-fâil uygunluğu, fiil ile nâibu'l-fâil arasında da aynen geçerlidir. Örnekleri inceleyiniz:

Halil dersi yazdı.	كَتَبَ خَلِيلٌ الدرسَ
Ders yazıldı.	كُتِبَ الدَّرْسُ
Fatma pencereyi açtı.	فَتَحَتْ فَاطِمَةُ النَّافِذَةَ
Pencere açıldı.	فُتِحَتِ النَّافِذَةُ
Cümleyi bu kelimelerle oluşturdum.	كَوَّنْتُ الْجُمْلَةَ بِهَذِهِ الْكَلِمَاتِ.
Cümle oluşturuldu.	كُوِّنَتِ الْجُمْلَةُ.

Fâil Hazfedildikten Sonra Fâilin Yerine Geçen Ögeler:

Cümlede fâil hazfedildikten sonra yerine geçen ögeler şunlardır:

1. Mef'ûlün bih: Birden fazla mefûl alan ma'lûm yapıdaki fiil, mechûl yapıya çevrilince, **ilk mefûlün bih**, nâibu'l-fâil olur.

Hoca, öğrenciye bir kitap verdi.	أَعْطَى الأسْتَاذُ الطَّالِبَ كِتَاباً
Öğrenciye bir kitap verildi.	أُعْطِيَ الطَّالِبُ كِتَاباً
Anne kıza Saliha adını verdi.	سَمَّتْ الأمُّ البِنْتَ صَالِحَةً
Kıza Saliha adı verildi.	سُمِّيَتِ الْبِنْتُ صَالِحَةً
Allah, İbrahim'i dost edindi.	اِتَّخَذَ اللهُ إبْرَاهِيمَ خَلِيلاً
İbrahim, dost edinildi.	اُتُّخِذَ إبْرَاهِيمُ خَلِيلاً

2. Câr ve Mecrûr: Cümledeki fiil, lâzım (geçişsiz/mefûlün bih sarîh almayan) bir fiil ise, mechûl yapıya dönüştürülünce, **câr ve mecrûr** nâibu'l-

fâil olur. Böyle durumlarda nâibu'l-fâil lafzan değil, mahallen (yani bulunduğu yer itibariyle) merfû sayılır. Örneklerini inceleyiniz:

Öğrenciler sandalyelere oturdular. جَلَسَ الطُّلاَّبُ عَلَى الكَرَاسِي.

Sandalyelere oturuldu. جُلِسَ عَلَى الكَرَاسِي.

Çocuk kalemi getirdi. جَاءَ الوَلَدُ بِالقَلَمِ.

Kalem getirildi. جِيءَ بِالقَلَمِ.

Hind'e uğradım. مَرَرْتُ بِهِنْدٍ.

Hind'e uğranıldı. مُرَّ بِهِنْدٍ.

Araplar, Arap tarzını muhâfaza ettiler. اِحْتَفَظَ العَرَبُ الطَّابَعَ العَرَبِيَّ

Arap tarzı muhâfaza edildi. أُحْتُفِظَ الطَّابَعُ العَرَبِيُّ.

DİKKAT

Nâibu'l-fâil, câr ve mecrûr olduğu zaman dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta vardır. Bu mechûl (edilgen) yapı içinde baştaki fiil dâimâ müfred-müzekker olarak kalır. Nâibu'l-fâilin, müsennâ (ikil), mecmû (çoğul), müzekker (eril), müennes (dişil) şekillerine aktarılmasını sağlayan kısım cer harfinden sonra gelen isim ve zamirlerdir. Başka bir ifadeyle, nicelik ve cinsiyet konusundaki değişiklikler, fiilde değil, cer harfinden sonra gelen, bu isim ve zamirde yapılacak değişikliklerle elde edilir. Örnekleri inceleyiniz:

مُرَّ بِرَجُلٍ ، مُرَّ بِرَجُلَيْنِ ، مُرَّ بِرِجَالٍ

مُرَّ بِامْرَأَةٍ ، مُرَّ بِامْرَأَتَيْنِ، مُرَّ بِالنِّسَاءِ

مُرَّ بِهِ، مُرَّ بِهِمَا، مُرَّ بِهِمْ

مُرَّ بِكَ ، مُرَّ بِكُمَا ، مُرَّ بِكُمْ

3. Masdar: Cümlede câr ve mecrûr yoksa, masdar nâibu'l-fâil olur.

İki kere vurdum. ضَرَبْتُ ضَرْبَتَيْنِ.

İki kere vuruldu. ضُرِبَ ضَرْبَتَانِ

Peygamber (s.a.v.) tam bir oruç tuttu. صَامَ النبي (ص) صَوْمًا كَامِلاً.

Tam bir oruç tutuldu. صِيمَ صَوْمٌ كَاملٌ

Öğrenci, yazlıkta bir ay geçirdi. قَضَى الطَّالِبُ شَهْرًا فِي الْمَصِيفِ

Yazlıkta bir ay geçirildi. قُضِيَ شَهْرٌ فِي الْمَصِيفِ

4. Zaman zarfı *(ظرف الزمان)*, nâibu'l-fâil olabilir.

Müslümanlar Pazartesi günü oruç tutarlar. يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ يَوْمَ الاثْنَيْنِ.

Pazartesi günü oruç tutulur. يُصَامُ يَوْمُ الاِثْنَيْنِ

Ramazan'da oruç tuttuk. صُمْنَا رَمَضَانَ

Ramazan'da oruç tutuldu. صِيمَ رَمَضَانُ

5. Yer/mekân zarfı ظرف المكان nâibu'l-fâil olabilir:

Çocuk evin önünde oturdu. جَلَسَ الوَلَدُ أمامَ البَيْتِ

Evin önünde oturuldu. جُلِسَ أمامَ الدَّارِ

İsm-i Mensûb ve İsm-i Mef'ûllerin Nâibu'l-Fâilleri

İsmu'l-mefûl ve ismu'l-mensûbun nâibu'l-fâilleri olabilir. Arap nahvinde ismu'l-mef'ûl *(*اسم المفعول*)*ve ismu'l-mensûb *(*اسم المنسوب*)* mechûl fiilleri gibi amel ederler. Yani bunların yerine türedikleri fiillerin mechûlü konulsa nasıl nâibu'l-fâil merfû olursa bunlardan sonra da öyle olur. Söz gelimi burada ikinci cümledeki ma'lûm yerine mechûl yapıdaki عُلِمَ / يُعْلَمُ فاعلُهُ şekillerinden biriyle söylense فَاعِلُهُ kelimesi nâibu'l-fâil olmak üzere merfû olur. Aşağıda üçüncü cümlemizdeki مَكِّيًّا kelimesinin anlamı مَنْسُوبٌ إلى مكّة şeklindedir. Buradaki منسوب kelimesinin yerine de mechûl yapıdaki نُسِبَ/يُنْسَبُ fiillerinden birisi konulsa nâibu'l-fâil olur.

رَأَيْتُ رَجُلاً مَنْسُوبًا أبُوهُ إِلَى مَكَّةَ

Şu örneği bu açıdan inceleyiniz:

يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَكُونَ مُحَمَّدِيًّا خُلُقُهُ

Müslümana ahlâkı Muhammedî olmak yakışır.

"Duribe" fâili mechûl bir fiildir. ضُرِبَ فِعْلٌ مَجْهُولٌ فَاعِلُهُ

Bu, fâili malûm (bilinen) bir fiildir. هذا فِعْلٌ مَعْلُومٌ فَاعِلُهُ

Babası Mekkeli bir adam gördüm. رَأَيْتُ رَجُلاً مَكِّيًّا أبُوهُ

DİKKAT

Arapça'da az da olsa bazı fiillerin mânâları öyle gerektirdiği için ma'lûm yapıları değil, mechûl yapıları kullanılır ve nâibu'l-fâillerini daima câr mecrûr olarak alırlar.

Adam cadde ortasında bayıldı. أُغْمِيَ عَلَى الرَّجُلِ وَسْطَ الشَّارِعِ

On üç saniye bayıldım sonra ayıldım. غُشِيَ عليَّ ثَلاثَ عَشْرَةَ ثَانِيةً ثمّ أَفَقْتُ

Yukarıda ifâde edildiği gibi câr ve mecrûr durumundaki nâibu'l-fâiller mahallen merfûdur.

Nâibu'l-fâil, câr-mecrûr veya zaman/mekan zarfı ise, bu durumda önceki derslerde öğrenilmiş olan "fiil-fâil" ve "fiil-nâibu'l-fâil" uyumu geçerli olmaz ve fiil daima müfred müzekker kalıbında bulunur.

DİKKAT

Hâl, müstesnâ, mef'ûlün ma'ah, mef'ûlün leh, fethalı kalmak zorunda olan temyîz nâibu'l-fâil durumuna alınamazlar.

كان'nin haberi, nâibu'l-fâil durumuna getirilemez.

Cümlede nâibu'l-fâil yerine kullanılabilecek birden fazla kelime bulunduğu takdirde زِيدَ فِي أَجْرِ العَامِلِ عِشْرُونَ لِيرَةً *"İşçinin ücretine yirmi lira zam yapıldı"* cümlesinde görüldüğü gibi burada *(عِشْرُونَ)* kelimesi, nâibu'l-fâildir. Fiilde zamir yoktur. Bu nedenle sonuna tesniye ve cemi vâvı getirilmez.

SIRA SİZDE 1

Aşağıdaki cümlelerin fâillerini bulunuz.

1. أَخَذَ الرَّجُلُ الكِتَاب. *Adam kitabı aldı*

2. قَرَأَتِ البِنْتُ المَجَلَّةَ. *Kız dergiyi okudu*

3. يَكْتُبُ الطَّالِبُ وَاجِبَهُ. *Öğrenci ödevini yazıyor.*

4. تَدْرُسُ التِّلْمِيذَاتُ اللُّغَةَ العَرَبِيَّةَ. *Kız öğrenciler Arapça öğreniyorlar.*

5. شَرِبَتِ المَرْأَةُ المَاءَ. *Kadın suyu içti*

SIRA SİZDE 2

Aşağıdaki cümlelerde nâibu'l-fâili bulunuz.

1. انْتَهَيْنَا مِنْ عَمَلِنَا فَأُلِّفَ الكِتَابُ. *İşimizi bitirdik ve kitap yazıldı.*

2. بَعْدَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ قُبِضَ عَلَى اللِّصِّ. *Hırsız üç gün sonra yakalandı.*

3. تُوجَدُ فِي هذِهِ البُقْعَةِ خَمْسَ عَشْرَةَ قَرْيَةً. *Bu bölgede on beş köy bulunmaktadır.*

4. حُبِسَ السَّارِقُ خَمْسَةَ عَشَرَ عَامًا. *Hırsız on beş yıl hapsedildi.*

5. قُوبِلَتْ الصَّحَفِيَّاتُ قَبْلَ يَوْمَيْنِ. *Gazeteci hanımlarla iki gün önce görüşüldü.*

6. تُؤْكَلُ تُفَّاحَتَانِ قَبْلَ كُلِّ عَشَاءٍ بِنِصْفِ سَاعَةٍ. *Akşam yemeklerinden yarım saat önce iki elma yenir.*

7. كَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مَدَنِيًّا أَبُوهُ. *Bu babası Medineli adamdır.*

8. صِيمَ شَهْرُ شَعْبَانَ. *Şaban ayında oruç tutuldu.*

9. مُرَّ عَلَى الرَّجُلَيْنِ فِي الأُسْبُوعِ الْمَاضِي. *Geçen hafta iki adama uğranıldı.*

10. هَلْ رَأَيْتِ جَارَتَنَا المَدَنِيَّةُ أُمُّهَا. *Annesi Medineli olan bir hanım komşumuzu gördün mü?*

SIRA SİZDE 3

Aşağıdaki cümlelerde mechûl yapıdaki mâzî ve muzâri fiilleri bulunuz ve verilen sıraya göre yazınız.

1. أُغْلِقَتْ أَبْوَابُ الْمَصْنَعِ يَوْمَ الجُمُعَةِ.

2. تَشْتَهِرُ اليَابَانُ بِصِنَاعَةِ السَّيَّارَاتِ.

3. يُعَدُّ الْمُتَنَبِّي مِنَ الشُّعَرَاءِ العَرَبِ الْمَشْهُورِينَ.

4. نُشِرَتْ كُتُبٌ كَثِيرَةٌ للأَدِيبِ طهَ حُسَيْنٍ.

5. يَعْطِفُ الغَنِيُّ عَلَى الفُقَرَاءِ.

6. أُحْدِثَتْ تَغْيِيرَاتٌ كَثِيرَةٌ فِي خُطَّةِ التَّنْمِيَةِ.

7. أَدْخَلَ الأبُ ابْنَهُ الصَّغِيرَ فِي مَدْرَسَةِ الأطْفَالِ.

8. قَالَ الأدَبَاءُ إنَّ أُسْلُوبَ الجَاحِظِ سَهْلٌ مُمْتَنِعٌ.

9. يُهْدَمُ البِنَاءُ القَدِيمُ وَسَيُبْنَى البِنَاءُ الجَدِيدُ مَكَانَهُ فِي أَقْرَبِ وَقْتٍ مُمْكِنٍ.

10. يُوجَدُ الثَّلْجُ فِي ذِرْوَةِ جَبَلِ أُولُودَاغ فِي فَصْلِ الصَّيْفِ.

SIRA SİZDE 4

Ünite sonunda verilen kelimelerin anlamlarından ve diğer sözlüklerden yararlanarak aşağıdaki serbest metni anlamaya çalışınız ve parçada geçen nâibu'l-fâilleri bulunuz.

خَصَائِصُ الدَّوْلَةِ الأُمَوِيَّةِ

ضُرِبَتِ السِّكَّةُ العَرَبِيَّةُ عَلَى يَدِ الْخَلِيفَةِ العَظِيمِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ، وَعَلَى يَدِهِ أَيْضًا فُرِضَ اسْتِعْمَالُ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ لُغَةً رَسْمِيَّةً للدَّوْلَةِ مِمَّا أَدَّى إِلَى قِيَامِ نَهْضَةٍ أَدَبِيَّةٍ كُبْرَى لَعِبَتْ فِيهَا الْعُلُومُ العَرَبِيَّةُ والدَّخِيلَةُ مَعًا دَوْرًا كَبِيرًا، فَأُنْشِئَ دِيوَانُ الرَّسَائِلِ فِي عَهْدِهِ كَامِلًا، وَأُقِيمَتْ مَجَالِسُ الآدَابِ وَالأَغَانِي ونُظِّمَتِ الْمُنَاظَرَاتُ، فَكَانَتِ الرَّسَائِلُ تَصْدُرُ مِنْ هَذَا الدِّيوَانِ وَتَرِدُ إِلَيْهِ بِاللُّغَةِ العَرَبِيَّةِ بَدَلاً مِنْ غَيْرِهَا. وَمِنْ أَعْمَالِهِ الْخَالِدَةِ أَنَّهُ نَظَّمَ سَيْرَ الْبَرِيدِ ، وَبَنَى جَامِعَ الصَّخْرَةِ بِالْمَسْجِدِ الأَقْصَى الْمُبَارَكِ.

أُحْتُفِظَ فِي هَذَا الْعَهْدِ الأُمَوِيِّ بِالطَّابَعِ العَرَبِيِّ الْخَالِصِ، فَلَمْ يُعَيَّنْ فِيهِ مِنْ كِبَارِ الْمَسْؤُولِينَ فِي الإِدَارَةِ الْمَدَنِيَّةِ وَالْجَيْشِ إِلاَّ العَرَبُ أَنْفُسُهُمْ وَذَلِكَ ضَمَانًا لِلْوَلاَءِ وَاحْتِفَاظًا بِسُلْطَةِ الدَّوْلَةِ الْمَرْكَزِيَّةِ الَّتِي اسْتَمَرَّتْ إِحْدَى وَتِسْعِينَ سَنَةً.

SIRA SİZDE 5

Aşağıdaki cümlelerde fiilleri mechûl yapıya çevirin ve elde ettiğiniz yeni cümlelerin Türkçe çevirileriyle birlikte altlarına yazınız.

1. نَظَّفَ العُمَّالُ الشَّارِعَ خِلاَلَ نِصْفِ سَاعَةٍ.

....

2. يَسْتَخْدِمُ السُّكَّانُ فِي هَذِهِ العِمَارَةِ المِصْعَدَ نَهَارًا فَقَطْ.

....

3. تَعَلَّمَ الْمَلاَّحُونَ فَنَّ الْمِلاَحَةِ فِي خَمْسَةِ أَشْهُرٍ.

....

4. شَاهَدْنَا أَمْسِ امرأةً أَجْنَبِيَّةً تَبْحَثُ عَنْ وَلَدِهَا .

....

5. أَعْلَنَتِ الْحُكُومَةُ الحِدَادَ عَلَى وَفَاةِ الرَّئِيسِ الرَّاحِلِ.

....

6. انْتَخَبَ أعْضَاءُ مَجْلِسِ النُّوَّابِ رَئِيسَ الْجُمْهُورِيَّةِ.

....

7. يُوَاجِهُ النَّاسُ صُعُوبَةً فِي نُطْقِ بَعْضِ الكَلِمَاتِ.

....

8. يَتَذَوَّقُ الإِنْسَانُ الطَّعْمَ بِاللِّسَانِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ بالأُذُنِ .

....

9. النَّاسُ يَعْرِفُونَ الْمُسْلِمِينَ بِنَظَافَةِ ثِيَابِهِمْ .

......

10. اِشْتَرَيْتُ هذَيْنِ الكِتَابَيْنِ الجَدِيدَيْنِ فِي الأُسْبُوعِ الْمَاضِي.

......

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki metinde bulunan malûm ve mechûl yapıdaki fiilleri ve onların fâil ve nâibu'l-fâillerini verilen tabloya yazınız.

عُوقِبَ بَعْضُ الْمُتَطَفِّلِينَ عَلَى سُلُوكِه فقَالَ: وَاللهِ مَا بُنِيَتِ الْمَنَازِلُ إلاَّ لِتُدْخَلَ، وَلاَ قُدِّمَتِ الأَطْعِمَةُ إلاَّ لِتُؤْكَلَ، وَإِنِّي لأَجْمَعُ مِنَ التَّطَفُّلِ خِلاَلاً: أَدْخُلُ مُخَالِيًا، وَأَقْعُدُ مُتَأَنِّسًا، وأَنْبَسِطُ وَإِنْ كَانَ رَبُّ الْمَجْلِسِ عَابِسًا وَلاَ يُتَوَقَّعُ مِنِّي أَنْ أُنْفِقَ دِرْهَمًا.

نائبُ الفاعل	الفاعل	الفعل المضارع	الفعل الماضي

2. Aşağıdaki cümlelerde yer alan mechûl yapıdaki fiillerin mâzî mi muzâri mi olduklarını belirtiniz ve nâibu'l-fâillerini bulunuz.

1. ﴿إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ﴾

2. تُعَارُ الكُتُبُ فِي الفَتْرَةِ الصَّبَاحِيَّةِ.

3. أُعْطِيَتْ الْمَرْأَةُ الْمُسْلِمَةُ حُقُوقَهَا كَامِلَةً فِي الإِسْلاَمِ.

4. أُقِيمَتْ جَامِعَاتٌ عَدِيدَةٌ فِي تُرْكِيَا وفِي الوَطَنِ العَرَبِيِّ.

5. أُرْسِلَ مُعِيدُونَ كَثِيرُونَ لِمُتَابَعَةِ دِرَاسَتِهِمْ فِي الخَارِجِ.

6. ﴿اليَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ﴾

7. ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾

8. ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ القُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾

9. "حُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُفَّتِ الجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ" الحديث الشريف.

10. "إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فُتِحَتْ أَبْوَابُ الجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ" الحديث الشريف.

3. Aşağıda bırakılan boşluklara pantez içindeki fiillerden uygun olanları yazınız.

1........ السيَّارَةُ فِي الشَّرِكَةِ. (أَصْلَحَتْ ، أُصْلِحَتْ ، أُصْلَحَتْ)

2........ بِعِيدِ الفِطْرِ فِي أَوَّلِ شَوَّال (يَحْتَفِلُ ، يُحْتَفِلُ، يُحْتَفَلُ)

3........ أحمد شوقي بِأَمِيرِ الشُّعَرَاءِ. (يُلَقَّبُ، يُلَقِّبُ، يَلَقَّبُ)

4........ السَّمَكُ بِأَسْعَارٍ مُرْتَفِعَةٍ. (يَبِيعُ ، يُبِيعُ، يُبَاعُ)

5........ أَرْقَامٌ جَدِيدَةٌ إِلَى دَلِيلِ الهَاتِفِ (أَضَافَتْ، أُضِيفَتْ، أُضَافَتْ)

6........ الموظَّفُ إِذَا قَصَّرَ فِي عَمَلِهِ. (يَلُومُ ، يُلاَمُ ، يُلِيمُ)

7........ الكِسَائِيُّ مِنْ أَئِمَّةِ النَّحْوِ العَرَبِيِّ. (يَعُدُّ، يُعِدُّ، يُعَدُّ)

8........ الأَصْدِقَاءُ إِلَى مَائِدَةِ الطَّعَامِ. (دَعَا، دُعِيَ، دَعُوا)

9........ الرَّجُلُ وَلَدَهُ عَلِيًّا. (سَمَّى ، تُسَمَّى ، سُمِّيَ)

10........ إِلَى هَذَا الرَّجُلِ بِالبَنَانِ. (أَشَارَ، أُشِيرَتْ ، أُشِيرَ)

4. Aşağıdaki cümlelerde örneklerde gösterildiği gibi, nâibu'l-fâilleri müennese (dişile) çeviriniz ve fiillerde gerekli değişiklikleri yapınız.

المثالان: أُحْضِرَ الطَّالِبُ لأَدَاءِ الإِمْتِحَانِ – أُحْضِرَتِ الطَّالِبَةُ لأَدَاءِ الإِمْتِحَانِ.

يُتَّهَمُ الْمُوَظَّفُ بِالتَّأْخِيرِ عَنِ العَمَلِ – تُتَّهَمُ الْمُوَظَّفَةُ بِالتَّأْخِيرِ عَنِ العَمَلِ.

1. يُعَالَجُ الْمَرِيضُ فِي الْمُسْتَشْفَى عِلاَجاً كَامِلاً.

2. أُنْتُخِبُ الْمُرَشَّحُ بِأَغْلَبِيَّةٍ سَاحِقَةٍ.

3. أُعِدَّ الْمُهَنْدِسُ إِعْدَاداً كَافِيًا.

4. يُدَرَّبُ الْفَلاَّحُ عَلَى اسْتِعْمَالِ الآلَةِ.

5. أُرْسِلَ الفَائِزُونَ فِي بِعْثَةٍ دِرَاسِيَّةٍ.

6. يُسْتَقْبَلُ الْمُدِيرُ اسْتِقْبَالاً حَافِلاً.

7. أُصِيبَ الطِّفْلُ بكَسْرٍ فِي ذِرَاعِهِ.

8. أُخْبِرَ الجارُ بِوُصُولِ ابْنِهِ.

9. وَزَّعَ الْمُدِيرُ الجائِزَاتِ عَلَى التَّلاَمِيذِ الْمُجْتَهِدِينَ.

10. العُمَّالُ اتُّهِمُوا بِالتَّقْصِيرِ فِي أَعْمَالِهِمْ.

5. Aşağıdaki cümlelerde örnekte gösterildiği gibi, malûm yapıdaki fiilleri mechûl yapıya dönüştürünüz ve gerekli değişiklikleri yapınız.

المثالان: اعترَفَ اللصُّ بالجْرِيمةِ – اعْتُرِفَ بالجْرِيمَةِ.

مَدَّ الرَّئِيسُ يَدَهُ للتَّسْليمِ عَلَى الضَّيْفِ – مدَّتْ يَدُ الرَّئِيسِ للتَّسْلِيمِ.

1. أَعْطَتِ الْمُدِيرَةُ الطَّالِبَةَ جَائِزَةً.

2. قَالُوا إنَّ الحَقِيقَةَ صَعْبَةٌ فِي بَعْضِ الأَحْيَانِ.

3. أعَدَّ اللهُ عَذَابًا أَلِيمًا للكُفَّارِ فِي الآخرَةِ.

4. اتَّهَمَ القَاضِي الشَّاهِدَ بِالكِذْبِ.

5. اسْتَعَانَتْ الدَّوْلَةُ بِالخُبَرَاءِ لِتَنْفِيذِ خُطَّةِ التَّنْمِيَةِ.

6. قَرَأْتُ قِصَّةً لِتَوْفِيقِ الحَكِيمِ.

7. أَلَّفَ الْعَالِمُ الاجْتِمَاعِيُّ كِتَابًا فِي أَسْبَابِ الجَرِيمَةِ.

8. دَقَّ الضَّيْفُ جَرَسَ البَابِ قَبْلَ الدُّخُولِ.

9. يَقُولُونَ إنَّ الدَّوْلَةَ بِحَاجَةٍ إِلَى كثِيرٍ مِنَ الْمُدَرِّسِينَ.

10. يُقِيمُ الوَزِيرُ حَفْلَةً لِتَكْرِيمِ الْمُتَفَوِّقِينَ.

11. يَحْكِي الْمُدَرِّسُ قِصَصًا كَثِيرَةً عَنْ تَارِيخِ الإسلاَمِ.

12. يَسْتَفِيدُ البَاحِثُونَ مِنَ الكُتُبِ الْمَوْجُودَةِ فِي الْمَكْتَبَةِ.

13. سَيَدْعُونَا الأَصْدِقَاءُ إِلَى حَفْلَةِ التَّخَرُّجِ.

14. يَرُدُّ جَيْشُنَا الأَعْدَاءَ.

15. يُصَلِّي الْمُسْلِمُ رَكْعَتَيْنِ فِي الفَجْرِ.

16. يُخْبِرُ مُدِيرُ التَّحْرِيرِ الصَّحَفِيِّينَ بِمَوْعِدِ الاجْتِمَاعِ القَادِمِ.

6. Aşağıdaki cümleleri anlamlı bir cümle olacak şekilde yazınız ve nâibu'l-fâili belirtiniz.

1. عَشَاء /كُلَ / بَعْد / تُفَّاحة / تُؤْكَل.

2. مِنْ / النفوذ / الأُولَى / العربيَّة / ضُرِبَت / السكَّة / عهد / في / أي.

3. الزيتُ / الزَّيتون / من / يؤخذُ .

4. النَّوافذ / تَجديداً / تفتحُ / للهواءِ.

5. في / يُسبَح / المدرسة / حَوْض.

6. الجميلة / أكرمتْ / مريَم.

7. يُعطَى / الجديد / صاحبه / الكتاب.

8. صباحًا / اللَّبَنُ / ساخنًا / شُرب.

9. من / الله / عباد / الصادقون / يُثابُ.

10. أجر / في / العامل / عشرونَ / ليرة /زِيدَ.

Kelimeler ve Deyimler

أَقَامَ يُقِيمُ إِقَامَةً: Uygulandı, yapıldı

بِالإِضَافَةِ إِلَى…: …-e/-a ilaveten, Ek olarak

تَكَوَّنَ يَتَكَوَّنُ تَكَوُّنًا: Oluşmak, meydana gelmek.

تُوُفِّيَ: Vefat etti (Bu fiil bu anlamda meçhul yapıda kullanılır)

تَوَلَّى يَتَوَلَّى تَوَلِّيًا: Bir göreve gelmek, Üstlenmek

الحَاكِمُ (ج) الحُكَّامُ: Devlet başkanı

الحَضَارَةُ (ج) الحَضَارَاتُ: Medeniyet.

حُمِلَ إِلَى….: Taşındı, verildi

خِزَانَة (ج) خَزَائِن: Hazine

خِزَانَةُ الكُتُبِ: Kütüphane

خَسِرَ التَّاجِرُ ـ خُسْرَاناً وَخَسَارَةً: Zarar etmek, kaybetmek.

زَارَ يَزُورُ زِيَارَةً: Ziyaret etmek

سَمَّى يُسَمِّى تَسْمِيَةً: İsim vermek, (çocuğa) ad koymak.

صَالَحَ يُصَالِحُ مُصَالَحَةً عَلَى….: ….. şartıyla barış yapmak

عُقِدَتِ الْمَجَالِس: Oturumlar yapıldı

العِنَايَةُ: Önem vermek

القَدِيم (ج) القُدَمَاء: Eski, önceki

لِتُزَارَ: Ziyaret edilsin diye

Seven :مُحِبٌّ

Bizans kralı :مَلِكُ الرُّوم

Metod :الْمَنْهَجُ (ج) الْمَنَاهِجُ

Yöneltti, yönünü çevirdi :وَجَّهَ يُوَجِّهُ تَوْجِيهٌ

Dağıtmak: وَزَّعَ يُوَزِّعُ تَوْزِيع

Özet

Arapçada bir fiil cümlesinin önemli ögelerini tanıyabilmek

Bilindiği gibi bir cümlenin ögelerini tanımak o cümlenin anlamanı kavramamıza yardımcı olur. Öğrendiğimiz bu dilin cümlelerini korkusuzca okuyabilir ve istediğimiz cümleleri kurabiliriz. Arapça bir isim cümlesinde temel ögeler (umde) fiil ile fâil (özne)dir. Müteaddî (geçişli) fiillerle kurulan cümlelerde ise bu iki unsura **mefûlün bih sarîh** المفعول به صريح (nesne: düz tümleç) eklenmiş olur.

Öğrenciler geliyor. يأْتِي الطُّلاَّبُ

Misâfir kahveyi içiyor. يَشْرَبُ الضَّيْفُ القَهْوَةَ

*Hizmetçi kadın evi temizledi .*نَظَّفَتِ الْخَادِمَةُ البَيْتَ

Fiil cümlelerindeki ma'lûm (etken) yapılı mâzî (geçmiş zaman) ve muzârî (şimdiki ve gelecek zaman) fiilleri mechûl yapıya dönüştürülür.

Ma'lûm yapıdaki mâzî fiili mechûl yapıya çevrilirken ilk harfi zamme ile, sondan bir önceki ise kesra ile harekelenir. Sondan bir önceki harf elif ise, yâ (ي) harfine dönüştürülür.

Örnek:

Çocuk camı kırdı.	كَسَرَ الْوَلَدُ الزُّجَاجَ.
Cam kırıldı.	كُسِرَ الزُّجَاجُ.
Adam doğruyu söyledi.	قَالَ الرَّجُلُ الحَقَّ.
Doğru söylendi.	قِيلَ الحَقُّ

Muzârî fiil, mechûl yapıya çevrilirken ilk harfi zamme ile sondan bir önceki harf ise fetha ile harekelenir. Son harf veya bir önceki harf ya (ي) harfi veya vav (و) ise bu harfler elife (ا) dönüştürülür (kalb edilir).

Hoca dersi yazıyor.	يَكْتُبُ الْمُعَلِّمُ الدَّرْسَ

Ders yazılıyor. يُكْتَبُ الدَّرْسُ

Müslüman doğruyu söyler. يَقُولُ الْمُؤْمِنُ الحَقَّ

Doğru söylenir. يُقَالُ الحَقُّ

Fiil cümlesindeki ma'lûm yapı mechûle çevrilince ne olur?

Mâzî olsun muzârî olsun mechûl yapıya çevrilince cümlenin fâili (öznesi) hazfedilir/atılır, cümledeki mef'ûlün bih sarîh (nesne: düz tümleç) merfûluk alâmetini almış olarak onun yerine geçer, yani nâibu'l-fâil olur.

Hoca dersi öğretiyor. يُعَلِّمُ الأُسْتَاذُ الدَّرْسَ

Ders öğretiliyor. يُعَلَّمُ الدَّرْسُ

Nâibu'l-fâil olan isim, müennes (dişil) ya da akıl sahibi olmayan varlıkları gösteren bir kırık çoğul şeklinde (جمع مكسَّر لغير العاقل) ise o nâibu'l-fâille kullanılan fiil de müennes yapıda olur. Örnek:

Öğrenci üniversiteye kayıt yaptırdı. سَجَّلَتْ الطَّالِبَةُ فِي الجَامِعَةِ

Üniversiteye kayıt yaptırıldı. سُجِّلَتْ فِي الجَامِعَةِ

Bakanlık kitapları öğrencilere dağıttı. وَزَّعَتِ الوِزَارَةُ الكُتُبَ

Kitaplar öğrencilere dağıtıldı. وُزِّعَتِ الكُتُبُ عَلَى الطَّلَبَةِ

Nâibu'l-fâillerin zamir olarak kullanımları aynen fiillerin durumu gibidir.

Nâibu'l-fâiller de cümledeki fâil gibi kim ve ne soruları sorularak bulunur.

Ödüller dağıtıldı. وُزِّعَتِ الجَوَائِزُ

Ne dağıtıldı? مَاذَا وُزِّعَتْ؟

Ödüller. الجَوَائِزُ

Nâibu'l-fâil, cümlede isim ve zamirden başka nelerden olabilir?

Cümlelerde nâibu'l-fâiller, açık bir isim veya zamir olabildiği gibi

Cer harfi ve mecrûr olabilir. Örneğin;

Bahçede oturuldu. جُلِسَ فِي الحَدِيقَةِ

Nitelenmiş bir masdar nâibu'l-fâil olabilir. Örneğin;

Bir doktor güzel bir söz söyledi. قَالَ طَبِيبٌ قَوْلاً جَمِيلا

Güzel bir söz söylendi. قِيلَ قَوْلٌ جَمِيلٌ

Zaman zarfı nâibu'l-fâil olabilir. Örneğin;

Bayram gününe saygı gösteriniz. اِحْتَرِمُوا يَوْمَ الْعِيدِ

Bayram gününe saygı gösterilir. يُحْتَرَمُ يَوْمُ الْعِيدِ

Yer (Mekân) zarfları da nâibu'l-fâil olabilir. Örneğin;

Öğrenciler okulun önünde oturdular. جَلَسَ الطُّلاَّبُ أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ

Okulun önünde oturuldu. جُلِسَ أَمَامُ الْمَدْرَسَةِ

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nâibu'l-fâil vardır?

a. سَيَّارَتُكَ سَرِيعَةٌ.
b. رَكِبَ النَّاسُ القِطَارَ؟
c. حَقِيبَةُ الوَلَدِ خَضْرَاءُ.
d. المسَافِرُونَ نَزَلُوا الفُنْدُقَ.
e. يُطْرَدُ الكَاذِبُ.

2. صَانَ الرَّجُلُ كُتُبَهُ cümlesinde altı çizili kelimenin <u>eş anlamlısı</u> aşağıdakilerden hangisidir?

a. هَاجَرَ.
b. عَمِلَ.
c. حَفِظَ.
d. سَمَّى.
e. نَشَرَ.

3. Aşağıdakilerden cümlelerin hangisinde fiille fâil arasında uyum vardır?

a. رَجَعَتِ الرَّجُلُ إِلَى بَيْتِهِ.
b. عَادَ الوَلَدُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.
c. الوَلَدُ تَفْتَحُ النَّافِذَةَ.
d. قَالَ البَنَاتُ قَوْلاً كَرِيمًا.
e. الوِلْدَانُ قَامَ بِوَاجِبِهِمْ.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil ile nâibu'l-fâil arasında uyum vardır?

a. تُكْرَمُونَ الطَّالِبَاتُ.
b. فَرَّتْ قِطَّةٌ.
c. النَّافِذَةُ فُتِحَ.
d. أُخْرِجَ النِّسَاءُ مِنَ السِّجْنِ.
e. كُتِبَتِ الْمَقَالَةُ.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nâibu'l-fâil zaman zarfıdır?

a. وَقَفَ الْمُدِيرُ أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ.

b. جَاءَ الطُّفَيْلِيُّ قَبْلَ سَاعَةٍ.

c. صِيمَ يَوْمُ الأَرْبِعَاءُ.

d. يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ شَهْرَ رَمَضَانَ.

e. أَوَّلُ أَيَّامِ الأُسْبُوعِ يَوْمُ الأَحَدِ.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. e Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.

2. c Yanıtınız doğru değilse okuma parçasını tekrar ediniz.

3. b Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.

4. e Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.

5. c Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. الرَّجُلُ

2. البِنْتُ

3. الطَّالِب

4. التِّلْمِيذَاتُ

5. المَرْأَةُ

Sıra Sizde 2

1. Cümlenin son kısmına "*Ne telif edildi?*" sorusunu yöneltirsek alacağımız cevap yani nâibu'l-fâil الكتاب'dır.

2. Bu cümlenin manâsına göre düşünür ve "*kim yakalandı*?" sorusunu sorarsak alınacak cevap yani nâibu'l-fâil عَلَى اللِّصِّ'dir.

3. Bu cümlede "*bu bölgede ne bulunmaktadır*?" sorusunu yönelttiğimizde cevap خمسة عشر "onbeş"tir. Yani bu cümlede mürekkeb sayılardan olan خمسة عشر'dir. Ancak bu mürekkep sayı fetha üzere mebnî olduğundan bu nâibu'l-fâilin merfûluğu mahallendir. Lafızda belli olmaz. Önceki derslerden mebnîlerin i'rabının mahallî olduğunu öğrenmiştik.

4. Bu cümlede "*kim hapsoldu*?" sorusuna aldığımız cevap yani cümlede nâibu'l-fâil السارقُ'tir ve merfû olduğunu gösteren lafzî alâmet kâf (ق) harfindeki zammedir, yani irab lafzîdir.

5. Bu cümleye "*görüşme yapanlar kimdir*?" diye sorulacak olsa cevap yani nâibu'l-fâil, الصحفيَّاتُ'tır. Merfû olduğunu gösteren alâmet sonundaki zammedir.

Sıra Sizde 3

1. أغْلِقَتْ mechûl yapıda mâzî fiil.

2. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.

3. يُعَدُّ mechûl yapıda muzârî fiil.

4. نُشِرَتْ mechûl yapıda mâzî fiil.

5. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.

6. أحدِثَتْ if'âl bâbından mechûl mâzî.

7. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.

8. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.

9. يُهْدَمُ fiili mechûl yapıdadır.

10. يُوجَدُ fiili mechûl muzârîdir.

Sıra Sizde 4

Nâibu'l-fâiller:

السِّكَّةُ ، اِسْتِعْمَالُ اللُّغَةِ، دِيوَانُ الرَّسَائِل ، مَجَالِسُ الأَدَبِ ، الْمُنَاظَرَات ، بالطَّابَع

Sıra Sizde 5

1. نَظَّفَ العُمَّالُ الشَّارِعَ خِلاَلَ نِصْفِ سَاعَةٍ.

نُظِّفَ الشَّارِعُ خِلاَلَ نِصْفِ سَاعَةٍ.

Cadde yarım saatte temizlendi.

2. يَسْتَخْدِمُ السُّكَّانُ فِي هَذِهِ العِمَارَةِ المِصْعَدَ نَهَارًا فَقَطْ.

يُسْتَخْدَمُ فِي هَذِهِ العِمَارَةِ المِصْعَدُ نَهَارًا فَقَطْ.

Bu binada asansör sadece gündüz kullanılır.

3. تَعَلَّمَ الْمَلاَّحُونَ فَنَّ الْمِلاَحَةِ فِي خَمْسَةِ أَشْهُرٍ.

تُعُلِّمَ فَنُّ الْمِلاَحَةِ فِي خَمْسَةِ أَشْهُرٍ.

Denizcilik beş ayda öğrenildi.

4. شَاهَدْنَا أَمْسِ امْرَأَةً أَجْنَبِيَّةً تَبْحَثُ عَنْ وَلَدِهَا .

شُوهِدَتْ أَمْسِ امْرَأَةٌ أَجْنَبِيَّةٌ تَبْحَثُ عَنْ وَلَدِهَا .

Dün çocuğunu arayan yabancı bir kadın görüldü.

5. أَعْلَنَتِ الْحُكُومَةُ الحِدَادَ عَلَى وَفَاةِ الرَّئِيسِ الرَّاحِلِ.

أُعْلِنَ الحِدَادُ عَلَى وَفَاةِ الرَّئِيسِ الرَّاحِلِ.

Vefat eden başkan için yas ilan edildi.

6. انْتَخَبَ أَعْضَاءُ مَجْلِسِ النُّوَّاب رَئِيسَ الْجُمْهُورِيَّة.

أُنْتُخِبَ رَئِيسُ الْجُمْهُورِيَّة.

Cumhurbaşkanı seçildi.

7. يُوَاجِهُ النَّاسُ صُعُوبَةً فِي نُطْقِ بَعْضِ الكَلِمَاتِ.

تُوَاجَهُ صُعُوبَةٌ فِي نُطْقِ بَعْضِ الكَلِمَاتِ

Bazı kelimelerin telaffuzunda zorlukla karşılaşılıyor.

8. يَتَذَوَّقُ الإِنْسَانُ الطُّعْمَ بِاللِّسَانِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ بالأُذُنِ .

يُتَذَوَّقُ الطُّعْمُ بِاللِّسَانِ وَيُسْمَعُ الصَّوْتُ بالأُذُنِ .

Tat, dille alınır; ses kulakla işitilir.

9. النَّاسُ يَعْرِفُونَ الْمُسْلِمِينَ بِنَظَافَةِ ثِيَابِهِمْ .

يُعْرَفُ الْمُسْلِمُونَ بِنَظَافَةِ ثِيَابِهِمْ .

Müslümanlar, elbiselerinin temizliğiyle tanınırlar.

10. اِشْتَرَيْتُ هذَيْنِ الكِتَابَيْنِ الجَدِيدَيْنِ فِي الأُسْبُوعِ الْمَاضِي.

أُشْتُرِيَ هذَانِ الكِتَابَانِ الجَدِيدَانِ فِي الأُسْبُوعِ الْمَاضِي.

Bu iki kitap geçen hafta satın alındı.

Yararlanılan Kaynaklar

Çörtü, M. Meral (2001), **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

Ediskun, Haydar (1996), **Türk Dilbilgisi**, İstanbul.

Güler, İsmail, Hüseyin Günday, Şener Şahin (2001), **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

Maksudoğlu, Mehmet (2003), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Muhammed İsmâil vd., **el-Kavâidu'l-'arabiyyetu'l-müyessera**, (tarihsiz), Cantaş yayınevi, İstanbul.

Uralgiray, Yusuf (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.

6

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçadaki zaman zarflarını tanıyabilecek,
- Arapçadaki mekan zarflarını tanıyabilecek,
- Arapçadaki mef‘ûlun fîh kavramını açıklayabilecek,
- Arapça cümlelerde zaman ve mekan zarflarını (mef‘ûlun fîhleri) kullanabileceksiniz,

Anahtar Kavramlar

- Zarf
- Yer zarfı
- Zaman zarfı
- Mef‘ûlün fîh

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Bir Türkçe dilbilgisi kitabından yer ve zaman zarfları konularını tekrar ediniz.
- Ulaşıp okuyabileceğiniz bir Arapça dilbilgisi kitabından konular hakkında bilgi edininiz.

el-Mef‘ûlü Fîh: Zaman ve Mekân Zarfları

الْمَفْعُولُ فِيهِ

GİRİŞ

İnsanların konuştuğu çeşitli diller hehangi bir ilgi sebebiyle birbirlerinden kelime alışverişinde bulunmuşlardır. Dolayısıyla Türkçemiz de, coğrafî ve kültürel yakınlık sebebiyle Arapça ve Farsçadan çok sayıda kelime almıştır. Söz gelimi başlıkta kullandığımız kelimelerin üçü de Arapçadan dilimize geçmiştir. Ancak bir söz bir dilden diğerine geçerken kimi zaman bazı mânâ değişikliklerine uğrar. Zarf kelimesi de bunlardan biridir. Şöyle ki, bu kelimeyi duyan bir Türk çocuğunun ilk olarak aklına mektup zarfı gelir. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü bu kelimeyi hayatımızda ilk olarak mektup zarfı şeklinde duyduk ve çoğu zaman da onu duyarız. Ancak kelimenin bir sözlükteki mânâsı bir de terim mânâsı vardır. Unutmayalım ki, bir kelimenin sözlükteki mânâsı ile terim mânâsı arasında her zaman bir anlam ilişkisi bulunur.

"Zarf" kelimesi sözlükte şu anlamlarda kullanılır: "Kap, kılıf, mahfaza, ambalaj malzemesi, kapsül, beceriklilik, nekteli oluş, içinde yerleşilen, oturulan durulan her şey". Terim olarak zarf, bir işin veya bir oluşun içinde meydana geldiği yeri ya da zamanı gösteren kelime veya kelime öbeğini ifade eder. Burada özel bir duruma dikkat edilmelidir. O da Türkçe dilbilgisi kitaplarında "zarf" terimi başlığı altında ele alınanların hepsi Arapçadaki "zarfın" tam karşılığı değildir. Sözgelimi, Türkçedeki durum zarfları Arapça dilbilgisi kitaplarında "el-hâl" başlığı altında incelenir. Arapçadaki zarf'ın Türkçedeki karşılığı zaman, yer ve yön zarflarıdır.

Bu ünitede yer ve zaman zarflarını ihtivâ eden bir "Okuma parçası" ve onun iyice anlaşılmasına yardım edecek çeşitli alıştırmalar bulacaksınız. Sonra Arapça mef‘ûlün fîh/zarflar konusu geniş bir şekilde yer alacak, konu anlatılırken verilen misaller harekeli ve tercümeleriyle birlikte olacaktır. Konunun tam olarak kavranılabilmesine yardımcı olacak çok çeşitli alıştırmaların yanında Arapçadaki zaman ve mekan zarflarının birer listesi anlamlarıyla birlikte yer alacaktır. **Sıra Sizde** ve **Kendimizi Sınayalım** kısımlarının doğru cevaplarını da bulacak ve böylece konunun iyi ve doğru bir biçimde anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol edebileceksiniz.

İNTERNET

Arapçada yer ve zaman zarfı ile ilgili daha ayrıntılı örnekler için http://www.onlinearabic.net adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

ابْنُ بَطُّوطَة

نَشْأَتُهُ: اِبْنُ بَطُّوطَةَ أَشْهَرُ رَحَّالَةٍ عَرَبِيٍّ ، عَاشَ فِي الْقَرْنِ الثَّامِنِ الهِجْرِيِّ، نَشَأَ فِي مَدِينَةِ طَنْجَةَ فِي الْمَغْرِبِ، حَيْثُ كَانَ السُّكَّانُ مِنَ العَرَبِ وَالبَرْبَرِ تَجْمَعُهُمْ الثَّقَافَةُ الإِسْلاَمِيَّةُ، وَيَعِيشُونَ فِي إِطَارِ الْحَضَارَةِ الإِسْلاَمِيَّةِ. كَانَ ابْنُ بَطُّوطَةَ مِنْ أُصُولٍ عَرَبِيَّةٍ وَبَرْبَرِيَّةٍ، كَانَتْ أُسْرَتُهُ عَرِيقَةً فِي الاِشْتِغَالِ بِالعُلُومِ الإِسْلاَمِيَّةِ.

حُبُّهُ لِلسَّفَرِ وَالرَّحَلاَتِ: عُرِفُ ابْنُ بَطُّوطَةَ بِحُبِّهِ لِلسَّفَرِ وَالرَّحَلاَتِ، وَكَانَ كَثِيرٌ مِنَ الْمَغَارِبَةِ يُسَافِرُ إِلَى الحِجَازِ، ثُمَّ يَعُودُ وَيَحْكِي لأَقَارِبِهِ وَجِيرَانِهِ عَنِ الْمُدُنِ الَّتِي رَآهَا فِي الطَّرِيقِ، وَعَنْ مَكَّةَ الْمُكَرَّمَةِ وَالْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ، كَانَ ابْنُ بَطُّوطَةَ وَهُوَ صَغِيرٌ يُنْصِتُ هَذِهِ الْحِكَايَاتِ بِاهْتِمَامٍ شَدِيدٍ. وَمَا إِنْ بَلَغَ ابْنُ بَطُّوطَةَ عَامَهُ الْحَادِيَ وَالْعِشْرِينَ حَتَّى بَدَأَ الرِّحْلَةَ قَاصِدًا الحِجَازَ، كَانَتِ الْبِدَايَةُ سَنَةَ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ وَسَبْعِمِائَةٍ مِنَ الْهِجْرَةِ، وَفِي ذَلِكَ الوَقْتِ – أَيْ مُنْذُ نَحْوِ سَبْعِمِائَةِ سَنَةٍ– كَانَتْ وَسَائِلُ الْمُوَاصَلاَتِ مَحْدُودَةً، وَكَانَ الْحُجَّاجُ الْمَغَارِبَةُ يَقْطَعُونَ الْمَسَافَةَ مِنَ الْمَغْرِبِ إِلَى مِصْرَ، ثُمَّ إِلَى الْحِجَازِ فِي أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ، فَكَانَ عَلَيْهِمْ أَنْ يَسْتَعِدُّوا وَيُسَافِرُوا قَبْلَ مَوْسِمِ الْحَجِّ بِأَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ حَتَّى يَصِلُوا الْحِجَازَ فِي وَقْتِ الْحَجِّ.

رِحْلَتُهُ إِلَى الْحَجِّ وَمِصْرَ: بَدَأَ ابْنُ بَطُّوطَة مَعَ أَقْرَانِهِ هذهِ الرِّحْلَةَ الطَّوِيلَةَ، فَظَهَرَ لَهُمْ جَمِيعًا أَنَّهُ ذَكِيٌّ وَعَاقِلٌ وَعَادِلٌ، فَاخْتَارُوهُ رَئِيسًا لَهُمْ وَأَصْبَحَتْ لَهُ مَكَانَةٌ مَرْمُوقَةٌ فِي رَكْبِ الْحُجَّاجِ، وَصَلَ الرَّكْبُ مَدِينَةَ الإِسْكَنْدَرِيَّةِ وزَارَ ابْنُ بَطُّوطَةَ قَاضِيَ الْمَدِينَةِ، وَاتَّصَلَ بِالْعُلَمَاءِ، والْتَقَى هُنَاكَ بِرِجَالٍ تَحَدَّثُوا عَنِ البُلْدَانِ وَأَهْلِهَا وَعَادَاتِهِمْ حَدِيثًا طَوِيلاً، أُعْجِبَ بِهِ اِبْنُ بَطُّوطَةَ، وَقَوَّى لَدَيْهِ الرَّغْبَةَ فِي مَزِيدٍ مِنَ السَّفَرِ، قَرَّرَ السَّفَرَ بَعْدَ الْحَجِّ إِلَى بِلاَدِ الْهِنْدِ وَالصِّينِ.

رِحْلَتُهُ إِلَى دِمَشْقَ: ظَلَّ ابْنُ بَطُّوطَةَ فِي مِصْرَ يَتَعَرَّفُ مُدُنَهَا وَأَهْلَهَا، وَسَمِعَ عَنْ أَهْلِ الشَّامِ، فَسَافَرَ إِلَى دِمَشْقَ، وَلَحِقَ بِرَكْبِ الْحُجَّاجِ، وَسَافَرَ مِنْهَا إِلَى الْحِجَازِ، حَكَى لَهُ أَهْلُ الشَّامِ عَنْ جِيرَانِهِمْ مِنَ التُّرْكِ وَالبِيزَنْطِيِّينَ، فَرَغِبَ فِي زِيَارَةِ كُلِّ هَذِهِ الْمَنَاطِقِ.

رَحلاَتُهُ إِلَى آسْيَا وأَفْرِيقْيَا: قَامَ ابْنُ بَطُّوطَةَ بِرَحَلاَتٍ كَثِيرَةٍ فِي آسْيَا وَأَفْرِيقْيَا، وَعَرَفَ أَحْوَالَ مِنْطَقَةٍ وَاسِعَةٍ مِنَ الْعَالَمِ، عَرَفَ الْمَغْرِبَ وَمِصْرَ وَالشَّامَ والجَزِيرَةَ العَرَبِيَّةَ، كَمَا عَرَفَ الهِنْدَ وَالصِّينَ، عَاشَ ابْنُ بَطُّوطَةَ فِي الهِنْدِ عِدَّةَ سِنِينَ، كَانَ قَاضِيًا مَرْمُوقَ الْمَكَانَةِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فِي الهِنْدِ، وَظَلَّ هُنَاكَ عِدَّةَ سِنِينَ، ثُمَّ زَارَ جُزُرَ الْمَالْدِيف، ثُمَّ الصِّينَ، وَوَصَلَ إِلَى سُومَطْرَة، وَكَتَبَ عَنْ كُلِّ الْبِلاَدِ الَّتِي زَارَهَا وَصْفًا مُمْتِعًا وَدَقِيقًا وَحَافِلاً بِالْمَعْلُومَاتِ وَالطَّرَائِفِ.

رِحْلَتُهُ الأَخِيرَةُ: أَمَّا رِحْلَتُهُ الأَخِيرَةُ فَكَانَتْ إِلَى أعْمَاقِ الْقَارَّةِ الأفْرِيقِيَّةِ، سَافَرَ إِلَى (تِمْبُوكْتُو)، وَكَانَتْ فِي ذَلِكَ الوَقْتِ مِنْ أَهَمِّ مَرَاكِزِ الثَّقَافِةِ الإِسْلاَمِيَّةِ، وتَقَعُ مَدِينَةُ (تِمْبُوكْتُو) الْيَوْمَ فِي جُمْهُورِيَّةِ مَالِي، وَكَانَتْ (تِمْبُوكْتُو) عَلَى صِلَةٍ قَوِيَّةٍ بِالْمَغْرِبِ، فَزَارَهَا ابْنُ بَطُّوطَةَ، وَكَتَبَ عَنْهَا.

تسجيلُ رَحلاَتِهِ: دَوَّنَ ابْنُ بَطُّوطَةَ مَعْلُومَاتٍ مُفِيدَةً عَنْ أَسْفَارِهِ، وَطَرَائِفَ مُسَلِّيَةً عَنْ مُشَاهَدَاتِهِ فِي كُلِّ هَذِهِ الْبُلْدَانِ، وَكَتَبَ عَنْهَا بِأُسْلُوبٍ أدَبِيٍّ كِتَابًا كَبِيرًا وَهُوَ (تُحْفَةُ النُّظَّارِ) الْمَعْرُوفُ عِنْدَ الْقُرَّاءِ بِاسْمِ (رِحْلَةِ ابْنِ بَطُّوطَةَ). (من سلاح التلميذ للصفّ الخامس الابتدائي، ص 337–338)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları okuma parçasına göre cevaplayınız.

1. فِي أَيِّ قَرْنٍ عَاشَ ابْنُ بَطُّوطَةَ؟

2. أَ هُوَ مِنَ الْمَغْرِبِ أَمْ مِنَ الْحِجَازِ؟

3. لِمَاذَا اخْتَارَهُ الْحُجَّاجُ رَئِيسًا لَهُمْ؟

4. إِلَى أَيْنَ كَانَتْ رِحْلَتُهُ الأَخِيرَةُ؟

5. إِلَى أَيْنَ كَانَ سَفَرُهُ الأَوَّلُ؟

6. مَتَى بَدَأَتْ رَحَلاَتُ ابْنِ بَطُّوطَةَ؟

7. كَيْفَ كَانَتِ الْمُوَاصَلاَتُ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ؟

8. كَيْفَ كَانَ ابْنُ بَطُّوطَةَ يَهْتَمُّ بِاسْتِمَاعِ الحِكَايَاتِ فِي صِغَرِهِ؟

9. هَلْ زَارَ ابنُ بَطُّوطَةَ بِلاَدَنَا وَكَتَبَ عَنْهَا؟

10. ماَ اسْمُ كِتَابِهِ الَّذِي سَجَّلَ فِيهِ رَحلاَتِهِ؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını bulunuz.

(القَافِلَة ، رَحلاَت، عَصْر ، هَدِيَّة ، سَجَّلَ، الْمَدِينَة ، عَائِلَة ، تَهَيَّأَ، بَلَد ، عُرِفَ بِـ...)

1. رَكْبُ الحُجَّاج

2. تُحْفَةُ النُّظَّارِ.

3. أنَا أُحِبُّ الأَسْفَارَ.

4. مَنْ دَوَّنَ رَحلاَته؟

5. نَحْنُ نعِيشُ في القرن الواحد والعشرين.

6. انْتَشَرَتِ الحَضَارَةُ الإسْلاَمِيَّةُ.

7. وَكَانَتْ أُسْرَةُ ابْنِ بَطُّوطَةَ عَرِيقَةً.

8. كَانَ الْحُجَّاج يَسْتَعَدُّونَ.

9. العَاصِمَةُ مِنَ الْمُدُنِ الكَبِيرَةِ.

10. اشْتَهَرَ الرَّجُلُ بِكِتَابِهِ الَّذِي دَوَّنَ فِيهِ رَحلاَته.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını bulunuz.

(يَمْسَحُ ، قَرِيب ، الْمَدَنِيُّون ، الْمَشْرِق، ذَهَب ، نَفَر ، يَرْغَبُ عَنْ ، يَسْكُتُ ، عَصَى)

1. يُسَجِّلُ الْكَاتِبُ التُّرْكِيُّ ذِكْرَيَاتِهِ بِالعَرَبِيَّةِ.

2. كَانَ الرَّحَّالُ مِنَ الْمَغْرِبِ العَرَبِيِّ.

3. يَعِيشُ القُرَوِيُّونَ فِي الرِّيفِ.

4. الصِّينُ بَلَدٌ بَعِيدٌ عَنْ بَلَدِنَا.

5. عَادَ ابْنُ بَطُّوطَةَ مِنْ رَحَلَاتِهِ.

6. دُعِيَ الْكِتَابُ بَيْنَ النَّاسِ بِرِحْلَةِ ابْنِ بَطُّوطَةَ.

7. كَانَ الرَّحَّالُ يُحِبُّ السَّفَرَ مُنْذُ صِغَرِهِ.

8. قَوَّتْ هَذِهِ الأَقْوَالُ لَدَيْهِ الرَّغْبَةَ فِي السَّفَرِ.

9. تَحَدَّثَ النَّاسُ عَنِ الْبَلْدَةِ البَعِيدَةِ.

10. أَنْصَتَ الوَلَدُ لِنَصِيحَةِ أَبِيهِ.

4. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin bir defa tesniyelerini, bir defa cemisini kullanarak ve gerekli değişikleri göz önünde bulundurarak cümleleri yeniden yazınız.

1. حَضَرَ رَحَّالَةٌ عَرَبٌ مِنْ بَلَدٍ بَعِيدٍ.

المثنى:

الجمع:

2. هَذِهِ القَرْيَةُ قَرِيبَةٌ مِنْ قُبَاءَ.

المثنى:

الجمع:

3. الطِّفْلُ وَصَلَ إِلَى الْجِدَارِ.

المثنى:

الجمع:

4. الْمَرْأَةُ نَظَّفَتْ الغُرْفَةَ بِالْمِكْنَسَةِ.

المثنى:

الجمع:

5. الرَّئِيسُ انْتُخِبَ قَبْلَ يَوْمَيْنِ.

المثنى:

الجمع:

5. Aşağıda Arapça olarak verilen cümlelerin en yakın Türkçe çevirisini bulunuz.

كَانَ ابْنُ بَطُّوطَةَ وَهُوَ صَغِيرٌ يُنْصِتُ الْحِكَايَاتِ الَّتِي يَحْكِيهَا أَقَارِبُهُ وَجِيرَانُهُ عَنِ الْمُدُنِ الَّتِي رَأَوْهَا فِي الطَّرِيقِ.

a. İbn Battûta küçükken, akrabalarının ve komşuları başka şehirlere giderlerdi. Beldelerine döndükten sonra bu şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri İbn Battûta da dinlerdi.

b. İbn Battûta, akrabalarının ve komşularının gittikleri şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri susup dinlemeyi çok severdi.

c. İbn Battûta, akrabalarının ve komşularının gittikleri şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri dinlediği için oralara gitmeyi gerçekten çok arzuluyordu.

d. İbn Battûta küçükken, akrabalarının ve komşularının yolda gördükleri şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri susup dinlerdi.

e. İbn Battûta, küçükken akrabalarının ve komşularının şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri susup dinlerdi.

6. Aşağıda Arapça olarak verilen cümlelerin en yakın Türkçe çevirisini bulunuz.

مَا إِنْ بَلَغَ ابْنُ بَطُّوطَةَ عَامَهُ الْحَادِي والْعِشْرِينَ حَتَّى بَدَأَ رِحْلَتَهُ الأُولَى قَاصِدًا الحِجَازَ، وَكَان النَّاسُ آنَذَاكَ يَسْتَعِدُّونَ للسَّفَرِ قَبْلَ مَوْسِمِ الْحَجِّ بِأَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ حَتَّى يَصِلُوا الْحِجَازَ فِي وَقْتِ الحَجِّ.

a. İbn Battûta, yirmi bir yaşından önce Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladı. O zaman insanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yolculuk için hazırlandı.

b. İbn Battûta, yirmi bir yaşına ulaşır ulaşmaz Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna çıktı. İnsanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden üç ay önce yolculuk için hazırlandı.

c. İbn Battûta, yirmi bir yaşına ulaşır ulaşmaz Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladı. O zaman insanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yolculuk için hazırlanırlardı.

d. İbn Battûta, Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladığı sıralarda yirmili yaşlarındaydı. O zaman insanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yolculuk için hazırlandı.

e. İbn Battûta, yirmi bir yaşına ulaşır ulaşmaz Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladı. O zaman insanlar, tam zamanında Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yola çıkarlardı.

DİL BİLGİSİ

(MEF‘ÛLÜN FÎHLER)

ZAMAN VE MEKAN ZARFLARI

Bir cümlede, fiilin işlendiği yeri ve zamanı bildiren isim, zarf veya zarf öbeklerine **mef‘ûlün fîh** adı verilir. Bunun Türkçedeki karşılığı yer, yön ve zaman zarflarıdır. Bir cümlede mef‘ûlün fîhleri bulmak da kolaydır. Okuduğumuz cümle tamamlandıktan sonra “nerede, nereye, ne tarafa” veya “ne zaman” sorularından cümlenin anlamına uygun olanı sorulur; alınan cevap o cümlenin ***mef‘ûl fih***idir. Şu misalleri bilgilerimizin ışığında inceleyelim:

Arkadaşım Perşembe günü geldi: جَاءَ صَدِيقِي يَوْمَ الْخَمِيسِ

Ne zaman geldi? مَتَى جَاءَ؟

Perşembe günü: يَوْمَ الخَمِيس

Bu durumda cümlemizdeki mef‘ûlün fîh يَوْمَ الخَمِيس’dir.

Bir gün önce gitti: ذَهَبَ قَبْلَ يَوْمٍ

Ne zaman gitti? مَتَى ذَهَبَ؟

Bir gün önce: قَبْلَ يَوْمٍ•

Yolcu köyde bir gün kaldı. مَكَثَ الْمُسَافِرُ فِي القَرْيَةِ يَوْمًا

Zaman zarfı Yer zarfı

Kervan şehre sabahleyin girdi. دَخَلَتِ القَافِلَةُ المَدِينَةَ صَبَاحًا

Zaman zarfı Yer zarfı

Cümlede mef‘ûlün fîh olan öge eylemin yapıldığı zamanı gösteriyorsa buna zaman zarfı (ظرف الزمان) eylemin gerçekleştiği yeri/mekânı gösteriyorsa buna da mekân zarfı (ظرف المكان) denir.

Başında cer harfi bulunmayan mef‘ûlün fîhler i‘râb bakımından mansûbtur. Harf-i cerlerden (-de, -da) فِي harfi, zarf oluşu ifadede birinci derecede olduğundan bu mef‘ûle mef‘ûlün fîh denmiştir. Bu yüzden mef‘ûlün fîhlerin başında zarfiyet anlamında olmak üzere, en çok فِي , ب ve ل harf-i cerleri bulunur. Başında harf-i cer bulunan mef‘ûlün fîhler ise mahallen mansûbturlar:

Genç denizde yüzüyor. يَعُومُ الشَّابُّ فِي البَحْرِ

"Babalarına akşamleyin geldiler". ﴿وَجَاؤُو اأبَاهُمْ عِشَاءً﴾

Sana kitabı yarın vereceğim. سَأُعْطِيكَ الكِتَابَ غَدًا

Gece gündüz ondan Allah'a sığın. اِسْتَعِذْ بِاللهِ مِنْهُ لَيْلاً وَنَهَارًا.

المدَرِّسُ فِي خِلاَلِ الدَّرْسِ أَحْيَانًا قَامَ

Öğretmen, dersi anlatırken bazen ayağı kalktı.

Şehirde yeni bir okul yapıldı. أُنْشِئَتْ مَدْرَسةٌ جَدِيدَةٌ فِي الْمَدِينَةِ

el-Mef'ûl fîh edatı olarak, بِ *ve* لِ *cer harflerinin kullanılmasına örnekler:*

O kitap Kâhire'de basıldı. طُبِعَ هَذَا الكِتَابُ بِالقَاهِرَةِ

Şam'da doğdu. وُلِدَ بِدِمَشْقَ

﴿أقِمِ الصَّلاَةَ لِدُلُوكِ الشِّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ﴾

"Güneş battığı zaman, gece karanlığına kadar namaz kıl".

Zi'l-ka'de'nin üçünde. لِثَلاَثِ لَيَالٍ مِنْ ذِي القَعْدَةِ

Görüldüğü gibi el-mef'ûl fîh, cer harfi ile kullanılırsa, mecrûr olur.

Bazı kelimelerin, el-mef'ûl fîh olarak kullanılması ve bunların mansûb oluşu:

1. Yer ve zaman zarfına muzâf olan كُلَّ ve بَعْضَ

Sporcu mesâfenin hepsini koştu. جَرَى الرِّيَاضِيُّ كُلَّ المَسَافَةِ

Gecenin bir kısmında kar yağdı. نَزَل الثَّلْجُ بَعْضَ اللَّيْلِ

2. Zarf manâsı taşıyan masdar.

Gemi güneş doğarken yola çıktı. سَافَرْتِ السَّفِينَةُ طُلُوعَ الشَّمْسِ

İkindi namazı vaktinde öldü. مَاتَ صَلاَةَ العَصْرِ

3. Sayı:

Onları beş gün bekledik. اِنْتِظَرْنَاهُمْ خَمْسَةَ أَيَّامٍ

Tren 90 km. yol aldı. قَطَعَ القِطَارُ تِسْعِينَ كِيلُومِتْرًا

Aşağıda Arapça cümlelerde yaygın olarak kullanılan mef'ûlün fîhlerden zaman ve mekân zarfları haftanın günleri, yılın mevsim ve ayları tablolar halinde kaydedilmiştir. Arapçayı öğrenme azminde olanların bunları iyi öğrenip kendi kuracakları cümlelerde kullanmaları gerekmektedir. Zira herhangi bir dilin kurallarını öğrenirken en önemlisi onları cümleler içinde öğrenci tarafından kullanılabilmesidir. Çünkü bir öğrencinin öğrendiklerini

kendisinin uyguladığını görmesi kadar öğrendiği dile istek ve ilgisini artıracak bir şey yoktur.

Yaygın Olarak Kullanılan Zaman Zarfları	
Anlamları ve Örnek Cümleler	**Zaman Zarfları**
Akşamleyin, akşam, akşam vakti(nde) *Akşamleyin yağmur yağdı* :نَزَلَ المَطَرُ مَسَاءً	مَسَاءً
Bir an, bir an için *Adam bir an duraksadı* : تَوَقَّفَ الرَّجُلُ لَحْظَةً	لَحْظَةً
Bir ay *Kardeşimi tam bir ay bekledim* :اِنْتَظَرْتُ أَخِي شَهْرًا كَامِلاً	شَهْرًا
Bir sene *Amman'da bir sene kaldı* :أَقَامَ فِي عَمَّانَ سَنَةً	سَنَةً ، عَامًا
Bir süre, bir müddet, … boyunca *Uzun süre arkadaşıyla konuşmadı* : لَمْ يَتَكَلَّمْ مَعَ صَدِيقِهِ مُدَّةً طَوِيلَةً	مُدَّةً …
Bir zaman, bir zamanlar *Bir süre o yazarın romanlarını okudum:* قَرَأْتُ رِوَايَاتِ هَذَا الكَاتِبِ زَمَنًا	زَمَنًا، زَمَانًا
Bir zaman, bir zamanlar *Bir süre sustular sonra konuştular* : صَمَتُوا دَهْرًا ثُمَّ نَطَقُوا	دَهْرًا
Birgün, günün birinde, günlerden bir gün *Günün birinde döneceğiz* : سَنَرْجِعُ يَوْمًا	يَوْمًا
Bugün, günümüzde *Bugün çarşıda amcamı gördüm* : رَأَيْتُ عَمِّي فِي السُّوقِ اليَوْم	اليَوْمَ
-den önce, bir müddet, … boyunca *Yemekten önce ellerimi yıkarım* : أَغْسِلُ يَدَيَّ قَبْلَ الأَكْلِ.	قَبْلَ …

-den sonra, -in sonrasında *Yemekten sonra ellerimi yıkarım :* أَغْسِلُ يَدَيَّ بَعْدَ الأَكْلِ.	بَعْدَ …
Dün *Dün deniz kenarında dolaştım :* تَجَوَّلْتُ أَمْسِ فِي شَاطِئِ البَحْرِ.	أمْسِ
Dün gece *Dün gece çok az uyudum :* نِمْتُ البَارِحَةَ قَلِيلاً.	البَارِحَةَ
Geceleyin, gece, gece vakti(nde) *Küçük çocuklar geceleyin evden dışarı çıkmazlar* الأَوْلاَدُ الصِّغَارُ لاَ يَخْرُجُونَ مِنَ البَيْتِ لَيْلاً	لَيْلاً
Gün doğmadan, şafak vakti, tan vakti *Çiftçi tarlasına gün doğmadan gider :* يَذْهَبُ الفَلاَّحُ إِلَى حَقْلِهِ فَجْرًا	فَجْرًا
İkindileyin, ikindi vakti(nde) *Çocuklar ikindileyin eve dönüyorlar:* يَرْجِعُ الأَوْلاَدُ إِلَى المَنْزِلِ عَصْرًا	عَصْرًا
Öğlenleyin, öğlen, öğle vaktinde *Öğleden sonra nereye gideceksiniz:* إِلَى أَيْنَ سَتَذْهَبُونَ ظُهْرًا ؟	ظُهْرًا
Sabahleyin, sabah, sabah vaktinde *Fakültede dersler sabah başlar.* تَبْدَأُ الْمُحَاضَرَاتُ فِي الكُلِّيَّةِ صَبَاحًا	صَبَاحًا
Şimdi, şu anda *Şu an kiminle konuşuyorsun?* مَعَ مَنْ تَتَكَلَّمُ حَالِيًا ؟	حَالاً ، حَالِيًا
Şimdi, şu anda, şu sıralarda *Şimdi çok meşgulüm.* الآنَ أَنَا مَشْغُولٌ جِدًّا	الآنَ
Yarın *Yarın arkadaşımı ziyaret edeceğim :* سَأَزُورُ صَدِيقِي غَدًا	غَدًا
Yatsıda, yatsı vakti(nde) *Yatsı vaktinde hastaneden döndük.* رَجَعْنَا مِنَ المُسْتَشْفَى عِشَاءً .	عِشَاءً

Yaygın Olarak Kullanılan Mekan Zarfları	
Anlamları	**Mekan Zarfları**
-in önüne, -in önünde *Arabasını okulun önünde durdurdu*: وَقَّفَ سَيَّارَتَهُ أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ	أَمَامَ
-in önüne, -in önünde *Hastane okulun önünde.*الْمُسْتَشْفَى يُوجَدُ قُدَّامَ الْمَدْرَسَةِ	قُدَّامَ
-in arkasına, -in arkasında *Adam duvarın arkasına saklandı*: اِخْتَبَأَ الرَّجُلُ خَلْفَ الجِدَارِ	خَلْفَ
-in arkasına, -in arkasında [﴿كَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا﴾ **[**سورة الكهف: **79** *"(Çünkü) varacakları yerde her gemiyi zorla almakta olan bir kral vardı".*	وَرَاءَ
-in sağına, -in sağında *Bina, okulun sağındadır.* العِمَارَةُ يَمِينَ المَدْرَسَةِ**.**	يَمِينَ
-in soluna, -in solunda *Okul binanın solundadır.* المَدْرَسَةُ يَسَارَ الْعِمَارَةِ.	يَسَارَ
-in soluna, -in solunda ﴿وَمَا أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ﴾ [الحاقَّة: 25] *"Kitabı sol eline verilen ise 'keşke kitabım verilmeseydi"…"*	شِمَالَ
-in karşısına/hizasına, -in hizasına *Evim onun evinin karşısındadır.* بَيْتِي حِذَاءَ دَارِهِ	حِذَاءَ
-in karşısına, -in karşınıda, -ile yüzyüze. *Emîrin karşısında oturdum.* جَلَسْتُ أمَامَ الأَمِيرِ**.**	تِجَاهَ
-e doğru, -…yönünde *Bebek annesine doğru koştu.*جَرَتِ الطِّفْلَةُ نَحْوَ أُمِّهَا	نَحْوَ

-in ortasında/ortasına, -in merkezinde *Araba yolun ortasında durdu:* وَقَفَتِ السَّيَّارَةُ وَسْطَ الطَّرِيقِ	وَسْطَ
-in arasında, -in ortasında *Kalemi iki kitabın arasına koydum.*وَضَعْتُ القَلَمَ بَيْنَ الكِتَابَيْنِ	بَيْنَ
-in yanında, -in katında, -in nezdinde, -in huzurunda *Benim yanımda kıymetli kitaplarım var.*لَدَيَّ كُتُبٌ قَيِّمَةٌ أي عِنْدِي	لَدَى
-in yanında, -in katında, -in nezdinde, -in huzurunda *Onun yanından geldim.* جِئْتُ مِنْ لَدُنْهُ	لَدُنْ
-in yanında, -in katında, -in nezdinde, -in huzurunda وَقَفَتِ السَّيَّارَةُ عِنْدَ إِشَارَةِ الْمُرُورِ. *Araba trafik işaretlerinin yanında durdu:*	عِنْدَ
-in altına, -in altında *Kedi masanın altındadır.* القِطَّةُ تَحْتَ الْمَائِدَةِ	تَحْتَ
-in üstüne, -in üstünde ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ **[سورة يوسف: 76]** *"…her bilenin üstünde daha iyi bilen vardır".*	فَوْقَ
-in altında. دُونَ السَّرِيرِ هِرَّةٌ *Döşeğin altında bir kedi var.*	دُونَ
-in karşısına, -in karşısında *Emirin karşısında oturduk.* جَلَسْنَا تِلْقَاءَ الأَمِيرِ .	تِلْقَاءَ
-in doğusuna, -in doğusunda تَقَعُ مَدِينَةُ آغْرِي شَرقَ تُرْكِيَا *Ağrı, Türkiye'nin doğusunda bulunur.*	شَرْقَ …
-in batısına, -in batısında تَقَعُ مَدِينَةُ إِزْمِيرَ غَرْبَ تُرْكِيَا *İzmir, Türkiye'nin batısında bulunur .*	غَرْبَ …
-in güneyine, -in güneyinde	جَنُوبَ …

تَقَعُ مَدِينَةُ آنطاليَا جَنُوبَ تُرْكِيَا *Antalya, Türkiye'nin güneyinde bulunur.*	
-in kuzeyine, -in kuzeyinde تَقَعُ مَدِينَةُ قَسْطَمُونِي شَمَالَ تُرْكِيَا *Kastamonu, Türkiye'nin kuzeyinde bulunur.*	شَمَالَ …
-in çevresinde, -in etrafında تَجَمَّعَ الأَوْلاَدُ حَوْلَ آبَائِهِمْ *Çocuklar babalarının etrafında toplandılar.*	حَوْلَ…
-…boyunca, …süresince *Yol boyunca yürü.* اِمْشِ طَوَالَ الطَّرِيقِ	طُولَ، طَوَالَ …
-in başında, -in evvelinde *Gençliğinin başındaydı.* هُوَ كَان إبَّانَ شَبَابِهِ.	إبَّانَ …
-…boyunca, -…süresince العَالِمُ يشتغِلُ مَدَى حَيَاتِهِ بِالْعِلْمِ *Âlim hayatı boyunca ilimle meşgul olur:*	مَدَى ….
-in esnasında, -in sırasında. *Konuşma sırasında geldiler.* جَاؤُوا أَثْنَاءَ الكَلاَمِ	أَثْنَاءَ ..
-in karşısına, -in hizasında *Öğrenci, hocanın karşısına oturdu.* جَلَسَ الطَّالِبُ إزَاءَ الأَسْتَاذِ.	إزَاءَ …
-in içinde, -in içine, -in dahilinde *Evin içinde yemek yiyoruz.* نأْكُلُ الطَّعَامَ دَاخِلَ الدَّارِ.	دَاخِلَ ..
-in dışında, -in dışına تُصْدَرُ بَعْضُ المُنْتَجَاتِ إلَى خَارِجِ الْبِلاَدِ. *Bazı ürünler yurt dışına ihraç ediliyor:*	خارِجَ…
-in içinden, -in arasından, -… zarfında *Sultan yönetimi süresince âdildi.* كَان السُّلْطَانُ عَادِلاً خِلاَلَ حُكْمِهِ	خِلاَلَ…
-den önce	قَبْلَ …

Yemekten önce ilaç alıyorum. أَتَنَاوَلُ الدَّوَاءَ قَبْلَ الأَكْلِ.	
-den sonra, -in sonrasında سَأَذْهَبُ إِلَى البَيْتِ بَعْدَ أَنْ أَسْتَرِيحَ قَلِيلاً. *Biraz dinlendikten sonra eve gideceğim:*	بَعْدَ ...

Haftanın günleri		
Anlamı	**Kısaltılmış Form**	**Günler**
Pazar	الأَحَدَ	يَوْمَ الأَحَدِ
Pazartesi	الاِثْنَين	يَوْمَ الاِثْنَيْن
Salı	الثُّلاَثَاء	يَوْمَ الثُّلاَثَاءِ
Çarşamba	الأَرْبِعَاءَ	يَوْمَ الأَرْبِعَاءِ
Perşembe	الخَمِيسَ	يَوْمَ الخْمِيسِ
Cuma	الجُمُعَةَ	يَوْمَ الجُمُعَةِ
Cumartesi	السَّبْتَ	يَوْمَ السَّبْتِ

Milâdî Aylar		
Anlamı	**Doğu Akdeniz Ülkeleri ve Irak**	**Mısır ve Kuzey Afrika Ülkeleri**
Ocak	كَانُونُ الثَّانِي	يَنَايِرُ /يَنَائِرُ
Şubat	شُبَاطُ	فَبْرَايِر/فَبْرَائِر
Mart	آذَارُ	مَارِسُ
Nisan	نِيسَانُ	أَبْرِيل

Mayıs	أَيَّار	مَايُو
Haziran	حَزِيرانُ	يُونِيُو
Temmuz	تَمُّوز	يُولِيُو
Ağustos	آب	أَغُسْطُس
Eylül	أَيْلُولُ	سِبْتَمْبِرُ
Ekim	تِشْرِينُ الأَوَّلُ	أُكْتُوبِر
Kasım	تِشْرِينُ الثَّانِي	نُوفَمْبِر
Aralık	كَانُونُ الأَوَّلُ	دِسَمْبِر

DİKKAT

Şu zaman zarfı manâlı isimler, belirli bir günün sabahını ifade etmek için kullanılıyorlarsa tenvîn almazlar:

بُكْرَةَ   سَحَرَ   سُحْرَةَ ضَحْوَةَ غُدْوَةَ

Onunla bu seher vakti karşılaştım. لَقِيتُهُ سَحَرَ

Onunla bir seher vakti karşılaştım. لَقِيتُهُ سَحَرًا

Cuma günü sabahleyin geldi. جَاءَ يَوْمَ الجُمُعَةِ سَحَرَ

Perşembe günü sabahleyin geldi. جَاء يومَ الخميسِ بُكْرَةَ

2. Şu kelime ve tabirler de el-mef'ûlü fîh olarak kullanılır:

bir gece	ذات لَيْلَةٍ	*bir defasında*	ذَاتَ مَرَّةٍ
sağda	ذاتَ اليَمِينَ:	*bir gün*	ذَاتَ يَوْمٍ:
		solda	ذَاتَ الشِّمَالِ

Zaman ve Mekân Zarflarının Mef'ûlün fîhin Dışında Bir Öge Olarak Kullanılması

DİKKAT

Burada zaman ve mekân zarflarının bir özelliğine temas edilmelidir. Cümlede geçen zaman ve mekân zarflarının hangilerinin el-mef'ûlü fîh olabileceklerine yukarıda işaret etmiştik. Ancak her zaman ve mekân zarfı, sürekli el-mef'ûlü fîh olmaz, buna dikkat edilmeli ve farkına varılmalıdır. Burada söz konusu kelimenin bir zarf mı yoksa cümlede yer alan bir başka öge mi olduğu birbirinden ayrılmalıdır. Söz konusu kelime, cümledeki eylemin gerçekleşme

zaman veya mekânını bildiriyorsa bir zarf olarak “el-mef‘ûlü fîh”, böyle bir anlama gelmiyorsa diğer her hangi bir isim gibi, cümlede mübtedâ, haber, fâil vb. bir öge olabilir. Aşağıdaki cümleleri bu açıdan inceleyelim:

يَوْمُ الأَحَدِ أَوَّلُ يَوْمٍ فِي الأُسْبُوعِ

Pazar günü haftanın ilk günüdür (İsim/mübtedâ)

يَوْمَ الأَحَدِ سَنُسَافِرُ إِلَى القَاهِرَةِ.

Kahire’ye Pazar günü gideceğiz (Zarf/Mef‘ûlün fîh)

طُولُ البُرْجِ سَبْعُونَ مِتْرًا بِالضَّبْطِ.

Kulenin boyu tam olarak yetmiş metredir (İsim/Mübtedâ)

حَرَثَ الفَلاَّحُ الحَقْلَ طُولَ اليَوْمِ.

Çiftçi, tarlayı gün boyu sürdü (Zarf/Mef‘ûlün fîh)

الصَّيْفُ أَشَدُّ حَرَارَةً مِنَ الشِّتَاءِ.

Yaz mevsimi kış mevsimi daha sıcaktır (İsim/Mübtedâ)

نَذْهَبُ إِلَى شَوَاطِئِ الْبَحْرِ صَيْفًا.

Yazın deniz sahillerine gideriz (Zarf/Mef‘ûlün fîh)

اليَوْمُ يَوْمُ الاِثْنَيْنِ.

Bu gün Pazartesi günüdür.

SIRA SİZDE 1

Aşağıdaki cümlelerde mefûlün fîh olan zarfları bulunuz.

1. أَبْحَرَتِ السَّفِينَةُ غَرْبَ النِّيلِ.

2. نُؤْمِنُ بِيَوْمِ القِيَامَةِ.

3. يَوْمَ القِيَامَةِ سَتُبْعَثُ كُلُّ نَفْسٍ.

4. اليَوْمُ يَوْمُ الأَحَدِ.

5. الدَّوَائِرُ الرَّسْمِيَّةُ مُغْلَقَةٌ اليَوْمَ.

6. هذَا الْيَوْمُ يَوْمُ الْخَمِيسِ.

7. سَيُقَامُ الامْتِحَانُ النِّهَائِيُّ يَوْمَ الْخَمِيسِ.

SIRA SİZDE 2

Aşağıdaki cümlelerde bulunan mef‘ûlün fîhlerin zaman zarfı mı yoksa mekân zarfı mı olduklarını söyleyiniz.

1. دَارَتِ الْمَرْكَبَةُ الفَضَائِيَّةُ حَوْلَ الأَرْضِ.

2. اتَّجَهَتِ السَّفِينَةُ نَحْوَ الْبَحْرِ الأَسْوَدِ.

3. ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عَلْمٍ عَلِيمٍ﴾

4. ﴿كَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ﴾.

5. ﴿سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَنْهَارًا﴾.

SIRA SİZDE 3

Aşağıdaki cümleleri harekeleyiniz ve Türkçe çevirilerini yazınız.

1. تعطَّلت السيَّارة في مركز المدينة .

2. تقع كلية الإلهيات بجامعة مرمرة في الضفَّة الآسيويَّة من مضيق بسفور.

3. يبدأ المؤتمر بعد ثلاثة أسابيع .

4. زارنا أصدقاءنا أمس في الفندق.

5. سنقضي هذه العطلة في أولوداغ.

6. بعض الناس يحبون أن يقضوا عطلهم في شاطئ البحر.

7. تحركت الحافلة فجراً (في الفجر) من المحطة.

8. جرى الكلبُ خلف الثعلب فأمسك به.

9. أمام كليتنا سيارة الإسعاف.

10. وضع الأستاذ حقيبته فوق الطاولة أثناء الدرس.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen zarfların çeşidini belirtiniz.

1. مَتَى غَادَرَ الضَّيُوفُ الفُنْدُقَ.

2. أيْنَ سَقَطَتِ السَّيَّارَةُ؟

3. جَلَسَ الْعُمَّالُ أمَامَ الْمَصْنَعِ.

4. يَحْضَرُ صَاحِبُ الْمَعْمَلِ مُبَكِّرًا.

5. يُلْقِي الْوَزِيرُ خِطَابًا أمَامَ النُّوَّاب.

6. يُصَلِّي الإِمَامُ بِالنَّاسِ فِي الْمِحْرَابِ.

7. صَعِدَ الخَطِيبُ المِنْبَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.

8. جِئْنَا يَوْمَ الأَرْبِعَاءِ.

9. بَدَأَتِ العُطْلَةُ الصَّيْفِيَّةُ فِي الأُسْبُوعِ الْمَاضِي.

10. اِنْتَهَيْنَا مِنَ الدُّرُوسِ قَبْلَ يَوْمَيْنِ.

2. Aşağıdaki cümlelerde zaman ve mekan zarfı olan mef'ûlün fîhleri belirtiniz.

1. وَقَفَ الأُسْتَاذُ أَمَامَ السَّبُّورَةِ يَشْرَحُ الدَّرْسَ.

2. تُشْرِقُ الشَّمْسُ نَهَارًا.

3. يَقِفُ الْمُصَلِّحُونَ خَلْفَ الإِمَامِ.

4. سَكَتَ الرَّجُلُ لَحْظَةً ثُمَّ أَكْمَلَ حَدِيثَهُ.

5. اِنْتَظَرْتُ صَدِيقِي سَاعَةً.

6. تُمْطِرُ السَّمَاءُ شِتَاءً.

7. تَشْتَدُّ الْحَرَارَةُ صَيْفًا.

8. سَارَ الْجُنُودُ خَلْفَ قَائِدِهِمْ.

9. أَذْهَبُ إِلَى عَمَلِي صَبَاحًا.

10. يَعُودُ الْعُمَّالُ إِلَى مَنَازِلِهِمْ ظُهْرًا.

3. Aşağıdaki parantez içindeki yer ve yön zarflarından uygun olanları uygun boşluklara yazınız.

(خَلْفَ ، بَيْنَ ، شِمَالاً ، فَوْقَ ، أَمَامَ ، شَرْقَ ، جَنُوبَ ، غَرْبَ)

1. وَضَعْتُ الكِتَابَ .... الطَّاوِلَةِ.

2. يَقِفُ الإِمَامُ .... الْمُصَلِّينَ.

3. تَحَرَّكَتِ السَّيَّارَةُ .... ثُمَّ اصْطَدَمَتْ بِالْحَائِطِ.

4. رَأَيْتُ الطُّلاَّبَ .... الْمُخْتَبَرِ.

5. وَجَدْتُ الرِّسَالَةَ .... الأَوْرَاقِ.

6. يَقَعُ مَنْزِلِي .... مَكْتَبِ الْبَرِيدِ.

7. رَأَيْتُ فُنْدُقًا جَدِيدًا .... الْمَطَارِ.

8. يَسْكُنُ خَالِدٌ ...... الْجَامِعَةِ.

9. حِينَ أَقْبَلَ الثَّعْلَبُ وَقَفَ ...... الشَّجَرَةِ.

10. كَانَتِ الطَّائِرَةُ يَقِفُ ...... المطار.

4. Aşağıda parantez içindeki zaman zarflarından uygun olanları cümledeki boşluklara yerleştiriniz.

(صَبَاحًا، دَقِيقَةً، مَسَاءً ، صَيْفًا، لَحْظَةً، شِتَاءً، سَاعَةً، ظُهْرًا، عَصْرًا، غَدًا)

1. سَأُسَافِرُ إِلَى بَغْدَادَ ....

2. تَسْقُطُ الأَمْطَارُ ...... فِي بِعْضِ البِلاَدِ.

3. اِنْتَظَرْتُ خَالِي ...... فِي الْمَطَارِ.

4. حَلَّقَتِ الطَّائِرَةُ .... ثُمَّ هَبَطَتْ إِلَى أَرْضِ الْمَطَارِ.

5. أَدْرُسُ اللُّغَةَ العَرَبِيَّةَ.

6. أَذْهَبُ إِلَى عَمَلِي ......

7. وَقَفْتُ .... أمامَ مَكْتَبِ مُدِيرِ الشَّرِكَةِ.

8. يَشْتَدُّ الْبَرِدُ ....

9. تَحَدَّثْتُ إِلَى صَدِيقِي .... الهَاتِفِ.

10. بَحَثَ الثَّعْلَبُ عَنْ صَاحِبِهِ حَتَّى وَجَدَهُ ....

5. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle olacak şekilde sıraya koyunuz.

1. فِي / سَأَحْضُرُ / الْمَسَاء/ إِلَيْكَ.

2. الجَنُوبَ / سَارَ / نَحْوَ/ الْجُنْدِيُّ.

3. الطَّائِرَةُ/ فِي/ وَصَلَتْ / الظُّهْرُ.

4. جَيْشُناَ/العَدُوّ / في/ هَجَمَ/ عَلىَ/ اللَّيْلِ.

5. نَحْوَ/ تَقَدَّمَ/ الشَّرْق / الجَيْشُ.

6. الْمُدِير/ التَّقَارِير/ يَكْتُبُ/ الْمَسَاء/ فِي.

7. اليَمِين/ السَّيَّارَة/ اِتَّجَهَتْ/ نَحْوَ.

8. إلَى/ أَعُودُ/ بَيْتِي/ العَصْرِ/ عِنْدَ.

9. اللِّصُّ/ الغَرْب/ جِهَة / هَرَبَ.

10. إلَى / سَأُسَافِرُ / العِشَاء/ الجزَائِرِ/ فِي.

6. Aşağıdaki metinde geçen mef'ûlün Fîh olan, zaman ve mekan zarflarını ve câr ve mecrûrları bularak tablodaki yerlerine yazınız.

رَكِبْتُ الطَّائِرَةَ أَوَّلَ مَرَّةٍ سَنَةَ أَلْفٍ وَتِسْعِمِائَةٍ وَثَلاَثٍ وَثَمَانِينَ، هَبَطَتِ الطَّائِرَةُ فِي مَطَارِ رُومَا الدَّوْلِي، فَانْتَظَرْنَا الطَّائِرَةَ إِلَى تُونِسَ وَتَأَخَّرَتْ عَنْ وَقْتِهَا وَمَكَثْنَا فِيهَا سِتَّ سَاعَاتٍ، وأَنَا صَلَّيْتُ صَلاَةَ العِشَاءِ أَمَامَ دُكَّانٍ عَلَى الأَوْرَاقِ الَّتِي كُنْتُ أَحْمِلُهَا فِي حَقِيبَتِي، ثُمَّ أَقْلَعَتِ الطَّائِرَةُ مِنْ مَطَارِ رُومَا إِلَى مَطَارِ قَارْتَاج فِي تُونِس الخَضْرَاءِ عَاصِمَةِ جُمْهُورِيَّةِ تُونِس، وَبَعْدَ إِقَامَتِي فِي تُونِس شَهْرًا ذَهَبْتُ إِلى القَاهِرَةِ. وَلَمَّا غَادَرْنَا مَطَارَ القَاهِرَةِ بِالسَّيَّارَةِ وَصَلْنَا إِلَى فُنْدُقٍ فِي مَيْدَانِ لاَزْ أُوغْلِي فَنَزَلْنَا فِيهَا.

ظَرْفُ زَمَانٍ	
ظَرْفُ مَكَانٍ	
الجَارُّ وَالمجرور	

7. Aşağıdaki cümlelerde hangi kelimeler mef‘ûlün fîhtir?

1. تُشَاهِدُونَهَا قَرِيبًا عَلَى الشَّاشَةِ.

2. جَلَسَ مُوسَى قُرْبَ الشَّجَرَة.

3. سَافَرَتِ القَافِلَةُ صَبَاحًا.

4. جَنُوبُ الجَزَائِرِ يَجْذِبُ السَّائِحِينَ.

5. تُوجَدُ شِمَالَ الجَزَائِرِ جِبَالٌ شَامِخَةٌ.

6. يُفَضِّلُ السُّيَّاحُ جَنُوبَ تُرْكِيَا.

7. سَنَقُومُ بِجَوْلَةٍ سِيَاحِيَّةٍ يَوْمَ الأَحَدِ.

8. جَاءَ يَوْمُ الأَحَدِ.

9. وَيَوْمُ الأَحَدِ اليَوْمُ الأَوَّلُ مِنْ أَيَّامِ الأُسْبُوعِ.

10. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ عِنْدَكَ.

Kelimeler ve Deyimler

اتَّصَلَ بِ...: -ile temas halinde olmak, bağlantı kurmak

اِخْتَارَ يَخْتَارُ اِخْتِيَارًا Seçmek

اِسْتَعَدَّ يَسْتَعِدُّ اِسْتِعْدَاداً Hazırlandı

أُعْجِبَ بِـ Bir şeyi sevmek, beğenmek

الأَقْرَانُ جَمْعُ قِرْنٍ. Akran, emsal, dost.

أَمْتَعَ يُمْتِعُ إِمْتَاع Eğlendirmek

أَنْصَتَ يُنْصِتُ إِنْصَات إِلَى Bir şeye kulak vermek, kulak asmak

البَرْبَرُ Mısır’ın batısındaki Kuzey Afrika ülkelerinde Araplarla beraber yaşayan bir halk

البُلْدَانُ Ülkeler, vatanlar

البِيزَنْطِيِّين Bizanslılar

تَحَدَّثَ عَنْ Bir şey hakkında konuşmak

التُّحْفَةُ (ج) التُّحَفُ Hediye

تَعَرَّفَ Bir şeyi öğrenmeye başlamak, incelemek

التَّغَلُّبُ

جُزُرُ الْمَالْدِيفMaldiv adaları

الجَزِيرَة (ج) الجُزُرAda

الجَزِيرَةُ العَرَبِيَّةArap yarım adası

الجَارِ (ج) الجِيرَانُ komşu

الحَاجُّ (ج) الحُجَّاجُHacılar

حَفِلَ ـِ حُفُولاً بِ.. Bir şeyden pek çok olmak/bulunmak

حَكَى يَحْكِي حِكَايَةًAnlatmak

دَقِيقİnce, titiz, tam, doğru

دِمَشْقDimaşk, Suriye'nin başkenti

دَوَّنَ يُدَوِّنُ تَدْوِينًاKaydetmek, yazıya geçirmek

الرَّحَّالَةُgezgin

الرِّحْلَةُ (ج) الرَّحَلاَت Seyahat

رَغِبَ ـَ رَغْبَةً فِي : İstedi, arzuladı.

الرَّكْبُ : Kafile, topluluk

سَجَّلَ يُسَجِّلُ تَسْجِيلاً : Kaydetmek, belgelemek.

سَيَّارَةُ الإِسْعَافِ: Ambulans

الصِّينُ : Çin

الضَّفَّة : Yaka, kıyı

طَرِيفَة (ج) طَرَائِف : Pek bilinmeyen, ilgi çekici garip şey

ظَلَّ ـَ ظَلاًّ يفعَلُ كَذَا : Bir şeyi yapmayı sürdürdü

ظَلَّ يَسْكُنُ البَيْتَ : Evde kalmayı sürdürdü

عَرِيقَةٌ : Şerefli ve uzun geçmişe sahip

عَلَى مَدَى : …süresince, boyunca

عُمْق (ج) أَعْمَاق : Derinlik

القَارَّةُ (ج) القَارَّاتُ : Kıya

القَارِئُ (ج) القُرَّاء : Okuyucu

Bir şeyi yapmak, gerçekleştirmek : ....قَامَ ـُ قِيَام بِـ

قَبْلَ.... بِـ.... : ....den önce...

Asır : الْقَرْنُ (ج) الْقُرُونُ

Yönelmek, kasdetmek : قَصَدَ ـِ قَصْدًا

Ulaşmak : ...لَحِقَ ـَ لُحُوقًا بـ

konferans : مُؤْتَمَر

.. ulaşır ulaşmaz. …yaptı. : .... مَا إِنْ بَلَغَ .... حَتَّى

Şehir : الْمُدُنُ جَمْعُ المدِينةِ

Dikkate alınan, saygıdeğer, önemli : مَرْمُوق

Fas : الْمَغْرِبُ

Batı Arap dünyasında yaşayanlar : المغْرِبِيُّ (ج) الْمَغَارِبَةُ

Bölge, mıntıka : الْمَنَاطِقُ جمع المنْطِقَةِ

-kadar önce : ...مُنْذُ نَحْوِ

Bakan, gözleyen : النَّاظِرُ (ج) النُّظَّارُ

Büyüme, yetişme : النَّشْأَةُ

Hindistan : الهِنْدُ

Özet

Arapça cümlelerde mef'ûlün fîhi tanıyabilmek

Mef'ûlün fîh, bir fiilin kendisinde gerçekleştiği zaman veya mekânı (yeri) gösteren zarf veya zarf öbeklerine denir.

*Arap dilini **okulda** öğrendik.* تَعَلَّمْنَا اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ فِي الْمَدْرَسَةِ

*Öğrenciler **fakültenin önünde** duruyorlar.* يَقِفُ الطُّلاَّبُ أَمَامَ الْكُلِّيَّةِ

*İşçiler evlerine **akşamleyin** dönerler.* يَعُودُ الْعُمَّالُ إِلَى بُيُوتِهِمْ مَسَاءً

gibi cümlelerin anlamlarını düşündüğümüz zaman bu kelimeler arasında eylemlerin gerçekleştiği zaman ve mekânı bildirenlerin bulunduğunu görürüz. Bir cümlede mef'ûlün fîh'i tespit edebilmenin en kolay yolu o cümlenin eylemiyle "nerede" ve "ne zaman" soru isimleriyle bir soru cümlesi oluşturmaktır. İşte o sorulara alacağımız cevaplar mef'ulün fîh'lerdir. Sözgelimi yukarıdaki cümlede bunu uygular ve "nerede öğrendik?" ve

“nerede duruyorlar?” sorularını yönelttiğimizde aldığımız cevap “okulda” في المدرسة ve “fakültenin önünde” أمام الكُلِّيَّة şeklinde olur. Aynı şekilde üçüncü cümleye bunu uygulayarak ve “…. Ne zaman dönerler?” sorusunu sorarsak alacağımız cevap “akşamleyin” مسَاءً olur. Ki alınan cevapların hepsi de o cümlelerdeki <u>mef ‘ûlün fîhleri/zarfları</u> bize göstermiş olur.

Mef ‘ûlün fîhler cümlenin neresinde bulunur?

Mef‘ûlün fîhler cümlelerin başında, sonunda ve ortasında yer alabilirler. Çünkü taşıdıkları anlam gereği olarak mef‘ûlün fîhlerin böyle değişik yerlerde bulunmaları cümlenin yanlış anlaşılmasına sebep olmaz.

Mef‘ûlün fîh’in i‘râbı nasıldır?

Başında harfu’l-cer olmayanlar mansûb, harfu’l-cer bulunanlar ise lafzan mecrûr olsalar da mahallen (bulundukları yer itibariyle) mansûbturlar. Yukarıda birinci örnek cümlede mef‘ûlün fîh فِي المدرسةِ “ idi, başında bulunan في harf-i cerri sebebiyle lafız olarak sonundaki hareke kesra okunsa da mahallen mansubtur.

Mef‘ûlün fîh olarak bulunan zarflar bazen müfrede bazen cümleye muzâf olurlar. Bu ögeden sonra gelen müfred halindeki muzâfun ileyhler lafzan mecrûr; cümle halindeki muzâfun ileyhler ise mahallen mecrurdurlar.

قَدْ ذَهَبْنَا يَوْمَ نَزَلَ الثَّلْجُ

Kar yağdığı gün gitmiştik.

Örneğinde يومَ zarfı mef‘ûlün fîh olup kendisinden sonraki fiil cümlesine muzâf olmuştur, bu cümle ise muzâfun ileyh olarak mahallen mecrûrdur.

Zaman ve mekân zarfı olan her isim mef‘ûlün fîh olur mu?

Arapça cümlelerde karşılaştığımız her zarf, mef‘ûlün fîh olmayabilir. Bir zarfın cümlede geçen bir eylemin meydana gelme/olma zamanını ya da mekânını gösterip göstermediğine bakarız. Söz konusu kelime eylemin gerçekleşme zaman veya mekânını (yerini) bildiriyorsa mef‘ûlün fîh, değilse diğer herhangi bir isim gibi mübtedâ, haber, fâil, nâibu’l-fâil gibi bir öge olabilir.

Öğretmenler eğitim kursu bu gün başladı بَدَأَتْ دَوْرَةُ تَدْرِيبِ الْمُعَلِّمِينَ اليَوْمَ

Başlama zamanını bildirdiği için cümlede اليومَ kelimesi mef‘ûlün fîhtir.

يَوْمُ الجُمُعَةِ يَوْمٌ مُبَارَكٌ عِنْدَ الْمُسْلِمِينَ.

Cuma günü Müslümanlara göre mübarek bir gündür.

Bu cümlede ise birinci يومُ mübtedâ, ikinci يومُ ise onun haberdir; dolayısıyla her ikisi de merfûdur.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zaman zarfı vardır?

a. سَيَّارَتُك بَطِيئَةٌ.

b. تَأْتِي الحَافِلَةُ بَعْدَ دَقَائِق

c. الحَافِلَةُ سَرِيعَةٌ جِدًّا

d. سَائِقُ السَّيَّارَةِ حَاضِرٌ

e. تَقَعُ مَدِينَةُ إِزْمِير غَرْبَ تُرْكِيَا

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mekân zarfı mef'ûlün fîh olmuştur?

a. جَاءَ الطُّلاَّبُ الجُدُدُ قَبْلَ قَلِيلٍ

b. فَتَحَتِ الْمَرْأَةُ نَافِذَةَ الْغُرْفَةِ

c. بَعْدَ السَّاعَتَيْنِ سَتُغَادِرُ الطَّائِرَةُ

d. وَصَلَ الْمُسَافِرُونَ إِلَى مَطَارِ الْقَاهِرَةِ

e. يَسْتَرِيحُ الضَّيْفُ فِي غُرْفَةِ النَّوْمِ

3. اجْتَمَعَ الأَسَاتِذَةُ <u>خَلْفَ</u> الْمَدْرَسَةِ cümlesinde altı çizili kelimenin <u>eş anlamlısı</u> aşağıdakilerden hangisidir?

a. أمام

b. دُونَ

c. يَمِينَ

d. وَرَاءَ

e. مَدْخَلَ

4. يَدْخُلُ الطُّلاَّبُ الْمَدْرَسَةَ صَبَاحًا وَيَتَعَلَّمُونَ العُلُومَ الْمُخْتَلِفَةَ وَيَخْرُجُونَ مَسَاءً Cümlesindeki mef'ûlün fîhleri aşağıdakilerden hangisi içermektedir?

a. يَدْخُلُ

b. وَيَخْرُجُونَ

c. العُلُوم

d. الطُّلاَّبُ

e. الْمَدْرَسَة ، صَبَاحًا ، فِيهَا ، مَسَاءً

5. يَوْمُ الوِلاَدَةِ لِعِيسَى –عليه السلام– يَوْمٌ مُحْتَرَمٌ عِنْدَ النَّصَارَى cümlesinde mef'ûlün fîh olan kelime hangisidir?

a. يومُ الولادَةِ

b. عِنْدَ

c. يومٌ

d. السلام

e. عليه

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. b Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fîh konusunu yeniden okuyunuz.

2. e Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fîh konusunu yeniden okuyunuz.

3. d Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fîh konusunu ve verilen mekân zarflarını gözden geçiriniz.

4. e Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fîh konusunu yeniden okuyunuz.

5. b Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fîh konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. أَجْرَتْ السَّفِينَةُ غَرْبَ النِّيلِ "Gemi Nil'in batısında seyretti/yola çıktı" cümlesinde غربَ النِّيلِ zarfi geminin nerede seyrettiğini bildirdiğine göre mef'ûlün fîh olup lafzan mansûbtur.

2. بِيَوْمِ القِيَامَةِ zarf olsa da نُؤْمِنُ fiilinin mef'ûlün bih gayr-i sarîhi (dolaylı tümleci) olduğu için mef'ûlün fîh değildir.

3. Cümlenin başında يوم القيامَةِ zarfı, her canın tekrar diriltileceği zamanı gösterdiği için mef'ûlün fîhtir.

4. Cümlede bulunan zaman zarflarının ikisi de mef'ûlün fîh değildir. Birincisi mübtedâ iken ikincisi haber durumundadır.

5. Cümledeki اليومَ kelimesi resmî dairelerin kapalı olma zamanını gösterdiği için mef'ûlün fîhtir, mansûbtur.

6. Bu cümlede zaman zarfları, mef'ûlün fîh değildir.

7. يومَ الخميس zarfı imtihanın yapılacağı zamanı bildirdiği için mef'ûlün fîh konumundadır.

Sıra Sizde 2

1. حَوْلَ الأَرْضِ mekân zarfıdır.

2. نَحْوَ البَحْرِ mekân zarfıdır.

3. فَوْقَ mekân zarfıdır.

4. وَرَاءَهُمْ mekân zarfıdır.

5. فِيهَا câr ve mecrûr mekân zarfı anlamında olup mef'ûlün fîhtir. Ayrıca bu cümlede لَيَالِي ve أَنْهَارًا kelimeleri de zaman zarfı olup ikisi de mef'ûlün fîh olmuşlardır.

Sıra Sizde 3

1. تَعَطَّلَتِ السَّيَّارَةُ فِي مَرْكَزِ الْمَدِينَةِ .

Araba şehir merkezinde arızalandı.

2. تَقَعُ كُلِّيَّةُ الإِلهِيَّاتِ بِجَامِعَةِ مَرْمَرَةَ فِي الضَّفَّةِ الآسْيَوِيَّةِ مِنْ مَضِيقِ اِسْتَانْبُول.

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İstanbul Boğazı'nın Asya Yakasında bulunmaktadır.

3. يَبْدَأُ الْمُؤْتَمَرُ بَعْدَ ثَلاَثَةِ أَسَابِيعَ .

Konferans üç hafta sonra başlıyor.

4. زَارَنَا أَصْدِقَاءُنَا أَمْسِ فِي الْفُنْدُقِ.

Dün otelde arkadaşlarımı ziyaret ettim.

5. سَنَقْضِي هَذِهِ الْعُطْلَةَ فِي أُولُودَاغ.

Bu tatili Uludağ'da geçireceğiz.

6. بَعْضُ النَّاسِ يُحِبُّونَ أَنْ يَقْضُوا عُطْلَتَهُمْ فِي شَاطِئِ الْبَحْرِ.

Bazı insanlar tatillerini deniz kenarında geçirmeyi seviyorlar.

7. تَحَرَّكَتِ الْحَافِلَةُ فَجْرًا (فِي الفَجْرِ) مِنَ الْمَحَطَّةِ.

Otobüs gün ağarmadan istasyondan hareket etti.

8. جَرَى الْكَلْبُ خَلْفَ الثَّعْلَبِ فَأَمَسَكَ بِهِ.

Köpek, tilkinin arkasından koştu ve onu tuttu.

9. أَمَامَ كُلِّيَّتِنَا سَيَّارَةُ الإِسْعَافِ.

Fakültemizin önünde bir ambulans var.

10. وَضَعَ الأُسْتَاذُ حَقِيبَتَهُ فَوْقَ الطَّاوِلَةِ أَثْنَاءَ الدَّرْسِ .

Hoca ders sırasında çantasını masanın üzerine koydu.

Yararlanılan Kaynaklar

el-Enbârî, Abdurrahman, (1957), **Kitâbu esrâri'l-'arabiyye**, (tahkik: Muhammed Behcet el-Baytâr), Dimaşk.

Hey’et (1992), **Silâhu’t-tilmîz el-lugatu’l-Arabiyye li’s-saffi’l-hâmis el-ibtidâî**, Kahire.

Güler, İsmail; Günday, Hüseyin; Şahin, Şener, (2001) **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

Maksudoğlu, Mehmet (2003), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Mahmûd İsmail ve diğerleri., **el-Kavâidu’l- ârabiyyeti’l-müyessera**, İstanbul.

Uralgiray, Yusuf (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.

7

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Cümledeki el-mef'ûlü mutlak ögesini tanıyabilecek,
- el-mef'ûlü mutlak çeşitlerini ayırt edebilecek,
- el-mef'ûlü mutlak yerine geçen lafızları ifade edebilecek,
- el-mef'ûlü mutlak olarak kullanılan mansûb mastarları tanıyabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- el-mef'ûlü mutlak
- Pekiştirme
- Çeşit
- Sayı
- Fiil cümlesi

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metin içerisinde geçen mânâsını bilmediğiniz kelimeler için bir Arapça-Türkçe sözlüğe başvurunuz.
- İlahiyat Önlisans Programı Arapça I kitabından Fiil Cümlesinin Öğeleri ünitesini tekrar gözden geçiriniz.
- M. Meral Çörtü'nün *Sarf Nahiv Edatlar* adlı kitabından El-mef'ûlü Mutlak konusunu okuyunuz.

el-Mef'ûlü'l-Mutlak

الْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ

GİRİŞ

Arapçada el-mef'ûlü mutlak, fiille aynı kökten olan ve onun mânâsını pekiştirme, yapılış şeklini açıklama ve sayısını belirtme amacıyla kullanılan mastardır. Genelde fiilden sonra gelir. Türkçeye "kökteş tümleç" olarak da tercüme edilebilir. Fiilin mânâsını pekiştiren el-mef'ûlü mutlak "şüphesiz, gerçekten, tam, muhakkak, iyi, iyice, çok, öyle ... ki", şeklinde; fiilin yapılış şeklini gösterenler "gibi, şeklinde, -ce, aynen, tıpkı, tam" vb. lafızlarla ve fiilin sayısını belirtenler de "kere, defa, kez" gibi biçimlerle Türkçeye tercüme edilirler.

Türkçede ise bu mânâları taşıyan öge zarf tümlecidir. Nasıl el-mef'ûlü mutlak fiili etkileyen bir ögeyse, zarf tümleci de fiilin (yüklem) anlamını zaman, durum, ölçü, derece, yön, tarz, şart, sebep, birliktelik gibi yönlerden tamamlayan bir ögedir. Ancak, Arapçada el-mef'ûlü mutlak fiilden sonra gelirken, Türkçede ise zarf tümleci fiilden önce gelir.

Türkçede şu üç grup zarf tümleci Arapçadaki el-mef'ûlü mutlak ögesinin karşılığı olmaktadır:

1. "İyi, kötü" gibi yükleme durum anlamı katanlar: "Çocuk iyi uyudu." (نَامَ الطِّفْلُ نَوْمًا) gibi.

2. "Elbette, muhakkak, gerçekten, mutlaka, şüphesiz, kat'iyen, kesinlikle" gibi tasdik ve inkar ifade edenler: "Yetimlere gerçekten şefkat gösteririm." (أَعْطِفُ عَلَى الأَيْتَامِ عُطُوفًا) gibi.

3. "Çok, az" vb. ölçü ve derece ifade edenler: "Adam çok yedi." (أَكَلَ الرَّجُلُ كَثِيرًا) gibi.

KİTAP

Zarf tümleciyle ilgili ayrıntılı bilgi için M. Kaya BİLGEGİL'in Türkçe Dilbilgisi ve Muharrem ERGİN'in Türk Dil Bilgisi isimli kitaplarına bakabilirsiniz.

İNTERNET

Zarf tümleciyle ilgili örnekler için ayrıca http://www.turkceciler.com/zarf-tumleci.html internet adreslerine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

الرِّفْقُ بِالْحَيَوَانِ

إِنَّ عَالَمَ الْحَيَوانِ كَعَالَمِ ٱلْإِنْسَانِ، لَهُ خَصَائِصُهُ وطَبَائِعُه وشُعُورُه. قالَ تَعَالَى: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ﴾ فَلَهُ حَقُّ الرِّفْقِ والرحْمةِ كَحَقِّ الإنسانِ، بَلْ إِنَّ الرَّحْمَةَ بِالحيوانِ قَدْ تُدْخِلُ الإنسانَ الجَنَّةَ، كما قالَ رَسولُ الله صلَّى الله عليه وسلَّم: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ، فَوَجَدَ بِئْرًا فَنزَلَ فِيهَا، فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ، فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ، يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ العَطَشِ، فقالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذا الكَلْبَ مِنَ العَطَشِ مِثْلُ الذي كَانَ بَلَغَ مِنِّي، فَنزَلَ البِئْرَ فَملأَ خُفَّهُ مَاءً، ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ فَسقَى الكَلْبَ، فَشَكَرَ اللهُ تَعالَى له فَغفَرَ له. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَإِنَّ لَنا فِي البَهائِمِ لأَجْرًا؟ فَقَالَ: فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ.» كَمَا أَنَّ الْقَسْوَةَ عَلَى الحَيَوَانِ تُدْخِلُ النَّارَ كَمَا قَالَ الرَّسُولُ (ص): "دَخَلَتِ امْرَأَةٌ النَّارَ فِي هِرَّةٍ رَبَطَتْهَا، فَلَمْ تُطْعِمْهَا وَلَمْ تَدعْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الأَرضِ."

وحَرَّمَ الإِسْلاَمُ المُكْثَ طَوِيلاً عَلَى ظَهْرِ الحَيَوَانِ وَهُوَ وَاقِفٌ، فقد قالَ النَّبِيُّ (ص): "لاَ تَتَّخِذُوا ظُهُورَ دَوَابِّكُمْ كَرَاسِيَّ." ونَهَى أَيْضا عَنْ تَحْمِيلِه أَكْثَرَ مِمَّا يَسْتَطِيعُ، وَلاَ تُسَاقُ الْحَيَوَانَاتُ سَوْقًا شَدِيدًا تَحْتَ الأَحْمَالِ، ولا تُضْرَبُ ضَرْبًا قَوِيًّا ولا تُوقَفُ في السَّاحَاتِ العَامَّةِ وَعَلى ظُهُورِها أَحْمَالُها. ونَهَى عنْ إِجاعَةِ الحَيَوان وَاتِّخَاذِهِ هَدَفًا لِتَعْلِيمِ الإِصابَة وَوَسْمِهِ في وُجُوهِه بِالْكَيِّ بِالنَّارِ. فقدْ لَعَنَ الرسولُ (ص) مَنِ اتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ غَرضًا.

أَمَّا إِذَا كَانَ الْحَيَوانُ مِمَّا يُؤْكَلُ، فَإِنَّ الرَّحْمَةَ بِهِ أَنْ تُحَدَّ الشَّفْرَةُ، وَيُسْقَى الْمَاءَ، وَيُرَاحَ بَعْدَ الذَّبْحِ قَبْلَ السَّلْخِ. أَمَرَ النَّبِيُّ (ص) بِإِحْدَادِ الشَّفْرَةِ قَبْلَ إِضْجَاعِ الحيوانِ للذَّبْحِ. فَقَدْ أَضْجَعَ رجلٌ شَاةً لِلذَّبْحِ وهو يُحِدُّ شَفْرَتَهُ فقال له (ص): «أَ تُرِيدُ أَنْ تُمِيتَها مَوتَاتٍ؟ هَلاَّ أَحْدَدْتَ شَفْرَتَكَ قَبْلَ أَنْ تُضْجِعَها.» وَمَرَّ عُمَرُ (ض) بِرَجُلٍ يَسْحَبُ شَاةً بِرِجْلِهَا لِيَذْبَحَهَا فقالَ له: "وَيْلَكَ، قُدْهَا إِلَى المَوْتِ قَوْدًا جَمِيلاً. وَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ (ض): "كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ فِي سَفَرٍ. فَانْطَلَقَ لِحَاجَتِه، فَرَأَيْنا حُمَّرَةً مَعَهَا فَرْخَانِ، فَأَخَذْنَا فَرْخَيْهَا، فَجَاءَتِ الحُمَّرَةُ فَجَعَلَتْ تُعَرِّشُ. فَجاءَ النبيُّ (ص) فقالَ: مَنْ فَجَعَ هذه بِوَلَدِها؟ رُدُّوا وَلَدَها إِلَيْهَا."

وَأَمَّا المُؤَسَّسَاتُ الاجْتِمَاعِيَّةُ، فقدْ كَانَ لِلحَيَوانِ منها نصيبٌ كبيرٌ. وحَسْبُنَا أنْ نَجِدَ فِي ثَبَتِ الأَوقافِ القديمةِ أَوْقَافًا خَاصَّةً لِعِلاَجِ الحيوانات المريضةِ، وأَوْقَافًا لِرَعْيِ الحَيَوَانَات العَاجِزَةِ. وَلَعَلَّ أَصْدَقَ مِثَالٍ على الرِّفْقِ بِالحيوانِ فِي ظِلِّ حَضَارَتِنا، أَنْ نرى صَحَابِيًّا جَلِيلاً كَأَبِي الدَّرْدَاءِ (ض) الَّذي يَقولُ لِبَعِيرِهِ عِنْدَ الْمَوْتِ: "يَا أَيُّها البَعِيرُ لاَ تُخَاصِمْنِي إِلَى رَبِّكَ، فَإِنِّي لَمْ أَكُنْ أُحَمِّلُكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ." وَأَنَّ صَحَابِيًّا كَعَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (ض) كَانَ يُقَدِّمُ الْخُبْزَ لِلنَّمْلِ ويَقُولُ: "إِنَّهُنَّ جَارَاتٌ لَنَا وَلَهُنَّ عَلَيْنَا حَقٌّ." وَأَنَّ إِمَامًا كَبِيرًا كَأَبِي إِسْحَاقَ الشِّيرَازِيِّ كَانَ يَمْشِي فِي طَرِيقٍ ومعه بَعْضُ أَصْحَابِهِ، فَمَرَّ به كَلْبٌ فَزَجَرَه أَحَدُ أَصْحَابِه فَنَهَاهُ الإمامُ وَقَالَ له: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الطريقَ مُشْتَرَكٌ بَيْنَنا وبَيْنَه."

(بتصرّف من: العربيّة بين يديك ج **3** ص **215**)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. هلَ تُدْخِلُ الرحمةُ بالحيواناتِ الإنسانَ الجَنَّةَ؟

2. لِمَاذَا نَزَل الرجلُ فِي البِئْرِ فِي المَرَّةِ الأُولَى؟

3. مَاذَا رَأَى الرجلُ بَعْدَمَا خَرَجَ مِن البئرِ؟

4. كَيْفَ سَقَى الرجلُ الكَلْبَ العَطْشَانَ؟

5. مَاذَا يَجِبُ عَلَى الإنسانِ قَبْلَ إِضْجَاعِ الحيوانِ لِلذَّبْحِ؟

6. بِمَاذَا أَمَرَ الرسولُ (ص) عِنْدَما رَأَى الحُمَّرَةَ الَّتي تُعَرِّشُ؟

7. مَا أَصْدَقُ مِثَالٍ على الرِّفْقِ بِالحيوان في ظِلِّ حَضَارتِنَا؟

8. مَا اسْمُ الإِمَامِ الذي نَهَى صَاحِبَه عَنْ زَجْرِ الكلْبِ؟

9. أَ فِي ثَبَتِ الأوقافِ القديمةِ أوقافٌ خاصَّةٌ لِعِلاجِ الحيوانات؟

10. عَلَى أَيِّ شيءٍ يَدُلُّ كلامُ عَدِيٍّ بنِ حَاتِمٍ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(الظَّمَأ، السِّكِّينُ، وَلَدَانِ، يَدَعُ، قِطَّةٌ، المُنَظَّمَات، يُسْرِعُ،

المِلْعَقَةُ، هَدَفٌ، يَكْفِينَا، ذَبٌّ، يَسِيرُ، تَتْرُكُ)

1. كَانَ الكلبُ يَأكلُ الثَّرَى مِنَ العَطَشِ.

2. بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عليه العَطَشُ.

3. دَخَلَتِ امْرأةٌ النارَ في هِرَّةٍ رَبَطَتْها.

4. المرأةُ لَمْ تُطْعِمِ الهرةَ ولَمْ تَدَعْهَا تأكلُ مِنْ خَشَاشِ الأرضِ.

5. أَمَرَ النبيُّ (ص) بِإِحْدَادِ الشَّفْرَةِ قَبْلَ إضْجَاعِ الحيوانِ لِلذَّبْحِ.

6. عِنْدَمَا كانَ بَعْضُ الأصحابِ مع النَّبِيِّ رَأَوْا حُمَّرَةً معها فَرْخَانِ.

7. أَمَّا المُؤَسَّسَاتُ الاِجْتماعِيَّةُ فقدْ كَانَ لِلحيوان منها نصيب كبير.

8. حَسْبُنَا أَنْ نَجِدَ في ثَبَتِ الأوقافِ القديمة أوقافًا خاصَّةً للحيوانات.

9. نَهَى الإمامُ أَبُو إِسْحَاقَ الشِيرَازِيُّ أَحَدَ أَصْحَابِه عَنْ زَجْرِ الكلبِ.

10. فقدْ لَعَنَ الرسولُ (ص) مَنِ اتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ غَرَضًا.

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(الحَدِيثَة، أَكْذَبُ، أَحَلَّ، أمَرَ، أَجْمَلَ، الغِلْظَةُ، تُخْرِجُ، أَقَلُّ،

السَّلِيمَة، الرِّفْقُ، إِطْعَام، الخَاصَّة ، عَتِيقَة)

1. تُوجَدُ فِي ثَبَتِ الأوقافِ القديمةِ أَوْقافٌ خاصّةٌ للحيوانات.

2. كَانتْ بَعْضُ الأوقافِ خَاصَّةً لِعِلاَجِ الحيوانات المريضةِ.

3. لَعَلَّ أَصْدَقَ مِثَالٍ عَلَى الرِّفْقِ بِالحيوان أَبُو الدَّرْدَاءِ.

4. لاَ تُوقَفُ الحيواناتُ فِي السَّاحَاتِ العامَّةِ وعَلَى ظُهُورِها أَحْمَالُها.

5. نَهَى النَّبِيُّ (ص) عَنْ إِجَاعَةِ الحيوانِ واتِّخَاذِه هَدَفًا لِتَعْلِيم الإصابة.

6. نَهَى رسولُ اللهِ (ص) عَنْ وَسْمِ الحيوانِ فِي وُجُوهِهِ بِالكَّيِّ بِالنَّار.

7. القَسْوَةُ عَلى الحيوانِ تُدْخِلُ الإنسانَ النارَ.

8. إنَّ الرَّحْمَةَ بِالحيوانِ قدْ تُدْخِلُ الإنسانَ الجَنَّةَ.

9. حَرَّمَ الإِسْلاَمُ المُكْثَ طَوِيلاً عَلَى ظَهْرِ الحَيَوَانِ وَهُوَ وَاقِفٌ.

10. نَهَى الإسلامُ عَنْ تَحميلِ الحيوانِ أَكْثَرَ مِمَّا يَسْتَطِيعُ.

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin çoğullarını tespit ediniz.

1. إنَّ عَالَمَ الحيوانِ كَعَالَمِ الإنسانِ.

2. وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيهِ إلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ.

3. لِلْحَيوانِ حَقُّ الرِّفْقِ والرَّحْمَةِ كَحَقِّ الإنسانِ.

4. بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عليه العَطَشُ.

5. وَجَدَ الرَّجُلُ بِئْرًا فَنَزَل فيها.

6. سَقَى الرَّجُلُ الكَلْبَ الذي يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ العَطَش.

7. قَالَ رَسُولُ الله (ص): فِي كُلِّ ذاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ.

8. المرأةُ دَخَلَتِ النارَ فِي هِرَّةٍ رَبَطَتْها.

9. لَمْ تَدَعِ المَرْأَةُ الهِرَّةَ تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الأَرْضِ.

10. يَا أَيُّهَا البَعِيرُ لاَ تُخَاصِمْنِي إِلَى رَبِّكَ فَإِنِّي لَمْ أُحَمِّلْكَ فوق طاقتك.

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin tekillerini tespit ediniz.

1. كَانَ عَدِيُّ بنُ حاتِمٍ يقول: إنَّهُنَّ جَارَاتٌ لَنا ولَهُنَّ عَلَيْنا حقٌّ.

2. كَانَ أَبُو إسحاقَ الشِّيرَازِي يَمْشِي مَعَ بَعضِ أَصْحابِهِ.

3. نَجِدُ فِي ثَبَتِ الأوقافِ القديمةِ أَوْقَافًا لِرَعْيِ الحيوانات العاجزةِ.

4. رَأَيْنَا حُمَّرَةً معها فَرْخَانِ فَأَخَذْنَا فَرْخَيْها.

5. قالَ النَّبِيُّ (ص): لاَ تَتَّخِذُوا ظُهُورَ دَوَابِّكُمْ كَرَاسِيَّ.

6. لا تُسَاقُ الحيواناتُ سَوْقًا شَدِيدًا تَحْتَ الأَحْمَالِ.

7. الحيواناتُ لا تُوقَفُ في السَّاحَاتِ العَامَّة وَعَلى ظُهُورِها أَحْمَالُها.

8. نَهَى رسولُ اللهِ (ص) عَنْ وَسْمِ الحيوانِ في وُجُوهِهِ بِالكَّيِّ بِالنَّار.

9. إِنَّ عَالَمَ الْحَيَوانِ كَعَالَمِ ٱلإِنْسَانِ، لَهُ خَصَائِصُهُ وطَبَائِعُه وشُعُورُه.

10. قَالَ بَعْضُ الصَّحَابَةِ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَإِنَّ لَنَا فِي البَهَائِمِ لأَجْرًا؟

6. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili mecrûr lafızları, örneklerde olduğu gibi başa alıp yerine uygun zamirini getirmek sûretiyle cümleleri yeniden yazınız.

المِثَال الأَوَّلُ: لِلْحَيَوَانِ خَصَائِصُهُ وَطَبَائِعُه. ← الحَيَوانُ لَهُ خَصَائِصُهُ وَطَبَائِعُه.

المثال الثَّانِي: لِلْحَيَوَاناتِ عَلَيْنا حَقٌّ. ← الحيواناتُ لَهَا عَلَيْنَا حَقٌّ.

1. لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ والأَرضِ. ← ....

2. لِلأَدْعِيَةِ أَثَرٌ كَبِيرٌ في القُلُوب. ← ....

3. لِلرَّسُولِ (ص) فَضْلٌ عَظِيمٌ عَلَى الناسِ. ← ....

4. لِلإِنْسَانِ مَشَاكِلُهُ وَمَشَاغِلُهُ. ← ....

5. فِي المدينةِ آثَارٌ تَارِيخِيَّةٌ كَثِيرَةٌ . ← ....

6. فِي أَيَّامِ الإِجَازَةِ تَمْتَلِئُ الحدِيقَةُ بِالزُّوَّارِ . ← ....

7. لِلمُؤْمِنِينَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِها الأَنهارُ . ← ....

8. لاَ رَيْبَ فِي ذَلِكَ الكِتَابِ . ← ....

9. لِلْجَامِعَاتِ أَثَرٌ كبيرٌ في تَنْمِيَةِ المُجْتَمَعِ. . ← ....

10. لِلْعِيدِ بَهْجَتُهُ وَفَرْحَتُهُ عِنْدَ المُسْلِمِين . ← ....

7. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içinde verilen kelimelerden uygun olanıyla doldurunuz.

(وَسَمَ، يُجِيعُه، إِحْدَاد، تَلْعَنُ، قَوْد، سَوْق، ضَرْب، الرِّفْق، عُصْفُور، وَاجِبَةٌ)

1. شَكَا الجَمَلُ إلى رسُولِ الله أنَّ صَاحِبَهُ ...... وَتَدْئِبُهُ.

2. مَنْ قَتَلَ ..... عَبَثًا، عَجَّ إلى الله يومَ القِيَامة يقولُ: يَا رَبِّ إنَّ فُلاَنًا قَتَلَنِي عَبَثًا وَلَمْ يَقْتُلْنِي مَنْفَعَةً.

3. قَدْ مَرَّ الرسولُ عَلَى حِمَارٍ قَدْ وُسِمَ في وَجْهِهِ فقال: لَعَنَ اللهُ الذي ....هُ.

4. إنَّ إِضْجَاعَ الْحَيوانِ لِلذَّبْحِ قَبْلَ ..... الشَّفْرَةِ قَسْوَةٌ لا تَجُوزُ.

5. يُقَرِّرُ الفُقَهَاءُ أَنَّ النَّفَقَةَ على الحيوانِ ..... عَلى مَالِكِهِ.

6. عِنْدَمَا سَمِعَ النَّبِيُّ امْرَأَةً ..... نَاقَتَها قَالَ: خذُوا مَا عَلَيْهَا وَدَعُوها، فَإِنَّهَا مَلْعُونَةٌ.

7. كَانَ الخُلَفَاءُ يُوصُونَ الشَّعْبَ بِ.... بِالحيوان وَمَنْعِ الأَذَى عنه.

8. يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نَقُودَ الحيوانَ إلى الذبْحِ ..... جَمِيلاً.

9. لاَ يَحِلُّ لِلإِنْسانِ أنْ يَسُوقَ الحيوانَ ....شَديداً تَحْتَ الأَحمالِ.

10. كَانَ مِنْ وَظِيفَة المُحْتَسِبِ أَنْ يَمْنَعَ النَّاسَ مِنْ تَعْذِيبِ الحيوان وَ ....هِ أَثْنَاءَ السَّيْرِ.

DİL BİLGİSİ

el-MEF'ÛLÜ MUTLAK

el-Mef'ûlü mutlak, çoğunlukla cümlede fiille aynı kökten olan mastardır. Daima mansûbdur. Üç amaçla gelir:

1. Fiilin anlamını pekiştirir.
2. Fiilin çeşidini bildirir.
3. Fiilin sayısını belirtir.

1. Fiilin Anlamını Pekiştirmesi

Bu tür el-mef'ûlü mutlak daima müfreddir ve fiilden sonra gelir. Türkçe'ye *şüphesiz, gerçekten, tam, tamamen, muhakkak, iyi, iyice, çok, öyle ... ki,* vb. lafızlarla tercüme edilir.

نَامَ الطِّفْلُ نَوْمًا. *Çocuk iyi uyudu.*

أَكَلَ الرَّجُلُ الجَائِعُ أَكْلاً. *Aç adam gerçekten iyi yedi.*

فَرَّ اللِّصُّ مِنَ الشُّرْطِيِّ فِرَارًا. *Hırsız, polisten öyle bir kaçtı ki!*

يَنْصُرُ اللهُ المُؤْمِنِينَ نَصْرًا. *Allah müminlere muhakkak yardım eder.*

حَفِظْتُ القُرْآنَ حِفْظًا. *Kur'ân'ı iyice ezberledim.*

اِنْتَصَرَ الجَيْشُ انْتِصَارًا. *Ordu kesin bir zafer kazandı.*

Yukarıdaki cümlelerde, fiille aynı kökten gelen mansûb mastarların hepsi de fiilin mânâsını pekiştirmek amacıyla gelmiştir.

SIRA SİZDE 1

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen fiillerin mastarlarını tespit ederek, pekiştirme için gelen el-mef'ûlü mutlak ögesinin doğru şekillerini yazınız.

حَطَّمَتِ الأَمْوَاجُ السَّفِينَةَ .... *Dalgalar gemiyi paramparça etti.*

قَرَأَ اْلإِمَامُ الْقُرْآنَ .... *İmam öyle bir Kur'ân okudu ki!*

حَفَرَ الْمُزَارِعُ اْلأَرْضَ....... *Çiftçi tarlayı iyice kazdı.*

DİKKAT

Fiilin anlamını pekiştirme amaçlı mastarlar ikil ya da çoğul olarak kullanılmazlar. Meselâ fiilin mânâsını pekitirmek için وَعَدْتُكَ وُعُودًا şeklinde bir cümle kullanılmaz. Böyle bir cümlede fiille aynı kökten olan çoğul mastar, el-mef'ûlü mutlak değil, mef'ûlün bih olur. Cümle de *Sana vaadlerde bulundum* mânâsına gelir.

2. Fiilin Çeşidini Bildirmesi

Fiilin yapılış şeklini bildiren el-mef'ûlü mutlak ya isim ya da sıfat tamlaması olarak gelir. Türkçe'ye *gibi, şeklinde, -ce, aynen, tıpkı, tam …* vb. lafızlarla tercüme edilir.

İsim tamlaması:

ضَرَبَهُ ضَرْبَ الظَّالِمِ. *Ona zalimce vurdu.*

أَجَابَهُ إِجَابَةَ الْعَالِمِ. *Ona alim gibi cevap verdi.*

اِنْطَلَقَتِ السَّيَّارَةُ اِنْطِلاَقَ الصَّارُوخِ. *Araba füze gibi fırladı.*

Yukarıdaki üç örnekte mastar isim tamlamasının muzâfı, peşinden gelen kelime de muzâfun ileyh olarak gelmiştir. Burada el-mef 'ûlü mutlak olan öge mansûb mastardır.

Sıfat tamlaması:

سِرْتُ سَيْرًا حَسَنًا. *Güzelce yürüdüm.*

نَامَ الْمَرِيضُ نَوْمًا هَادِئًا. *Hasta sakin bir uyku çekti.*

اِعْتَرَضَ الْمُتَّهَمُ الْقَرَارَ اعْتِرَاضًا شَدِيدًا. *Sanık karara şiddetle karşı çıktı.*

Geçen üç örnekte de mastarlar, sıfat tamlamasının bir ögesi olarak gelmiştir. Burada mansûb mastar, el-mef'ûlü mutlak olurken, peşinden gelen lafız da onun sıfatı olarak yer almıştır.

DİKKAT

Sıfat tamlaması şeklinde gelen el-mef'ûlü mutlakta bazen isim zikredilmez, sadece sıfatı kalır. Bu durumda sıfat, el-mef'ûlü mutlak olur.

جَرَى الْكَلْبُ سَرِيعًا. *Köpek hızlı koştu.*

Bu cümlenin aslı şöyledir:

جَرَى الْكَلْبُ جَرْيًا سَرِيعًا. *Köpek hızlı koştu.*

أَكَلَ الطِّفْلُ كَثِيرًا. Çocuk çok yedi.

Bu cümlenin aslı da şudur:

أَكَلَ الطِّفْلُ أَكْلاً كَثِيرًا. Çocuk çok yedi.

SIRA SİZDE 2

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen fiillerin mastarlarını tespit ederek, fiilin yapılış şeklini belirten el-mef'ûlü mutlak ögesinin doğru şekillerini yazınız.

حَزِنَتِ اْلأُمُّ عَلَى فَقْدِ بِنْتِها .... شَدِيدًا. *Anne kızını kaybettiğine çok üzüldü.*

حَلَّ الْمُدِيرُ الْمَسْأَلَةَ.......تَامًّا. *Müdür problemi tamamen halletti.*

يَحْمَدُ الْمُؤْمِنُ رَبَّهُ ......كَثِيرًا. *Mü'min, Rabbine çokça hamdeder.*

3. Fiilin Sayısını Bildirmesi

Fiilin kaç defa yapıldığını bildiren el-mef'ûlü mutlak, فَعْلَةٌ kalıbında gelen *masdar-ı merra*'dan elde edilir. Türkçe'ye *kere, defa, kez …* vb. lafızlarla tercüme edilir. Müfred (Tekil), müsennâ (ikil) veya cemi (çoğul) olarak gelebilir. Eğer mastarın başında sayı varsa, o sayı muzâf olarak el-mef'ûlü mutlak olurken, mastar da onun muzafun ileyhi olur. Ayrıca مَرَّةً *bir kere / defa / kez* lafzı da el-mef'ûlü mutlak olur.

Müfred (Tekil):

سَجَدْتُ سَجْدَةً. *Bir kere secde yaptım.*

Müsennâ (İkil):

سَجَدْتُ سَجْدَتَيْنِ. *İki kere secde yaptım.*

Cemî (Çoğul):

سَجَدْتُ ثَلاَثَ سَجَدَاتٍ. *Üç kere secde yaptım.*

سَجَدْتُ سَجَدَاتٍ. *Defalarca secde yaptım.*

مَرَّةً :

قَرَأْتُ سُورَةَ البَقَرَةِ مَرَّةً. *Bakara sûresini bir defa okudum.*

قَرَأْتُ سُورَةَ البَقَرَةِ عِدَّةَ مَرَّاتٍ. *Bakara sûresini birkaç defa okudum.*

قَرَأْتُ سُورَةَ البَقَرَةِ مِرَارًا. *Bakara sûresini defalarca okudum.*

SIRA SİZDE 3

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen el-mef'ûlü mutlak ögelerinin ikil ve çoğul şekillerini yazınız.

أَكَلَ الطِّفْلُ مِنَ الطَّعَامِ أَكْلَةً. *Çocuk yemekten bir kere yedi.*

شَرِبَ الْقِطُّ مِنَ اللَّبَنِ شَرْبَةً. *Kedi sütten bir kere içti.*

طَبَعْتُ الكِتَابَ طَبْعَةً. *Kitabı bir kere bastım.*

DİKKAT

el-mef'ûlü mutlak, fiille eş anlamlı mastarla da gelebilir:

قَعَدْتُ جُلُوسًا. *İyi oturdum.* مَشَيْتُ سَيْرًا. *İyi yürüdüm.*

جَرَيْتُ رَكْضًا. *İyi koştum.*

Bu örneklerden birincisinde جُلُوس mastarı قَعَدَ ile eş anlamlı olan جَلَسَ fiilinden, ikincisinde ise سَيْر mastarı مَشَى fiilinin eş anlamlısı سَارَ fiilinden, üçüncüsünde ise رَكْض mastarı جَرَى ile eş anlamlı olan رَكَضَ fiilinden gelmiştir.

Yine el-mef'ûlü mutlak fiille aynı kökten olan değişik fiillerin mastarlarıyla da gelebilir.

﴿ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا ﴾ *"Onu pek güzel bir şekilde yetiştirdi." (Âl-i İmrân: 37)*

أَعْطَيْتُ الفَقِيرَ عَطَاءً جَزِيلاً. *Fakire çok ikramda bulundum.*

سَافَرْنَا سَفَرًا مُتْعِبًا. *Yorucu bir yolculuk yaptık.*

Bunun yanında كُلٌّ ve بَعْضٌ vb. lafızlar da mastarın başına gelerek el-mef'ûlü mutlak olabilirler.

أَحْتَرِمُهُ كُلَّ الاِحْتِرَامِ. *Ona tam saygı duyarım.*

نَفَعَهُ النُّصْحُ بَعْضَ النَّفْعِ. *Öğüt ona biraz fayda verdi.*

Ayrıca yaygın bir şekilde fiilsiz kullanılıp, el-mef'ûlü mutlak olarak kabul edilen mansûb mastarlar da vardır. Bunların başlıcaları şunlardır:

شُكْرًا. *Teşekkür ederim.* عَفْوًا. *Bir şey değil, afedersiniz.*

مَرْحَبًا. *Merhaba.* أَيْضًا. *Yine, … de.*

حَقًّا. *Hakikaten, gerçekten.*

سَرَّتْنِي رُؤْيَتُكَ حَقًّا. *Seni görmek beni gerçekten sevindirdi.*

Bu cümlede حَقًّا lafzı el-mef'ûlü mutlaktır.

KİTAP

el-mef'ûlü mutlakla ilgili ayrıntılı bilgi için M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv isimli kitabına bakınız.

İNTERNET

el-mef'ûlü mutlakla ilgili ayrıntılı örnekler için http://www.onlinearabic.net ve www.schoolarabia.net adresine başvurabilirsiniz.

ALIŞTIRMALAR

1. Okuma parçasında geçen el-mef'ûlü mutlakları ve türünü aşağıdaki boşluklara yazınız.

نَوْعُه	المفعولُ الْمُطْلَق	نَوْعُه	المفعولُ الْمُطْلَق
	………. ……….	……….	……….
	………. ……….	……….	……….

2. **Aşağıdaki cümlelerde pekiştirme için gelen el-mef'ûlü mutlakları, altını çizerek tespit ediniz.**

1. اجْتَهَدَ الطالِبُ اجْتِهَادًا عَظِيمًا.

2. أَكَلَ العَامِلُ أَكْلَةً.

3. نَزَلَ الْمَطَرُ هَذَا الْمَساءَ نُزُولاً.

4. حَزِنَ الرجلُ عَلَى هذا الخبرِ حُزْنًا شَدِيدًا.

5. سَافَرَ محمودٌ بِسَيَّارتِه سَفَرًا طَوِيلاً.

6. جَلَسَ الْعُامِلُ الْمُتْعَبُ على الكُرْسِيِّ جُلُوسًا.

7. اسْتَعَدَّ الطُلاَّبُ للاِخْتبارِ اسْتِعدَادًا جَيِّدًا.

8. تُسَبِّحُ الملائكةُ للهِ تَسْبِيحًا.

9. أَذَاعَ الرجلُ الخبرَ إِذَاعةً.

10. اِنْتَشَرَ المَرَضُ في المدينة انتشارًا وَاسِعًا.

3. **Aşağıdaki cümlelerde, fiilin meydana geliş şeklini gösteren el-mef'ûlü mutlakları tespit edip, isim mi yoksa sıfat tamlaması mı olduğunu karşısına yazınız.**

1. يَصْبِرُ المسلمُ على الْمَصَائِبِ صَبْرًا جميلاً. ....

2. يَعِيشُ النَّاسُ فِي هذه القرية عِيشَةَ الأغنياءِ. ....

3. دَقَّتِ السَّاعَةُ دَقَّتَيْنِ. ....

4. عَبَّرَ الشَابُّ عن رَأْيِه تَعْبِيرًا صادِقًا. ....

5. فَرِحَ الوَالِدَانِ لِنجاح أولادِهِما فَرَحًا شَدِيدًا. ....

6. رَاقَبْتُه مُراقَبَةً. ....

7. أَخْرَجَ الشُّرْطِيُّ النَّاسَ مِن العِمَارَةِ إِخْرَاجًا. ....

8. أَحْتَرِمُ أَسَاتِذَتِي احْتِرَامًا عَظِيمًا. ....

9. حَكَمَ القَاضِي عَلى الْمُجْرِمِ حُكْمًا عَادِلاً. ....

10. اِخْتَلَفَ اللُّصُوصُ فِي المَالِ المَسْرُوقِ اخْتِلاَفًا كَبِيرًا. ....

4. **Aşağıdaki cümlelerde geçen el-mef'ûlü mutlaklardan fiilin sayısını belirtmek için gelenleri tespit edip, karşısına müfred (tekil), müsennâ (ikil) ve cemi (çoğul) şeklinden hangisi olduğunu yazınız.**

1. رَكَعْتُ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ. ....

2. قَاتَلَ الجُنْدِيُّ فِي الحَرْب قِتَالاً. ....

3. اِنْتَشَرَ الخَبَرُ انْتِشَارًا سَرِيعًا. ....

4. ضَحِكَ الطِّفْلُ كَثِيرًا. ....

5. نَظَرَ السَّائِحُ إلى الجِبَالِ العالية نَظْرَةً. ....

6. حَجَّ محمودٌ إلى البيتِ الحرامِ حَجَّتَيْنِ. ....

7. أَكَلَ الْمَرِيضُ أَكْلَةً. ....

8. اِعْتَرَفَ الْمُجْرِمُ بِجُرْمِه اعْتِرَافًا. ....

9. سَجَدَ الْمُسْلِمُ الجَدِيدُ سَجْدَتَيْنِ. ....

10. خَافَ الرجلُ خَوْفَ الْجَبَانِ. ....

5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere parantez içinden uygun olanı el-mef'ûlü mutlak türünü seçiniz.

1. كَسَرَ الولدُ الزُّجَاجَ .... (كاسرًا – كَسْرًا – مكسورًا)

2. أَكَلَ الجَائِعُ .... (آكِلاً – أَكْلَةٌ – أَكْلَةً)

3. اِجْتَهَدَ الطَّالِبُ فِي دروسِه ...... (اجتهادًا – جِهَادا – جاهدا)

4. يُفَكِّرُ أحمدُ ......العلماءِ. (تَفْكِيرُ – تفكيرَ – تفكيرِ)

5. رَكَعَتِ المُسْلِمةُ ....رَكَعَاتٍ. (واحد – اثنان – ثلاث)

6. غَرَّدَ العصفورُ .... (تغريدا – تغريدٌ – مغرَّدة)

7. أَجَابَ الطَّالِبُ ..... حسنةً. (إجابةً – جوابًا – مُجِيبةً)

8. زَحَفَ الطفلُ ..... سَرِيعًا. (إزحافا – زَحْفًا – زحْفَةً)

9. أَتْقَنَ الْمُوَظَّفُ وظيفتَه .... (إتقانًا – تتقينًا – تَقْنِيَةً)

10. نَظَّفَتِ الْمَرْأَةُ البيتَ ...... (نظيفًا – تَنْظِيفٍ – تنظيفًا)

6. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları parantez içinde istenen el-mef'ûlü mutlak türüne göre fiilin uygun mastarını getirerek doldurunuz.

1. سَبَحْتُ ......جَيِّدَةً. (للنوع)

2. اِرْتَفَعَتِ الطائرةُ ...... (للتأكيد)

3. قَرَأْتُ السورةَ ...... صحيحةً. (للنوع)

4. رَكَعَ الولدُ ...... العابِدِين. (للنوع)

5. ضَرَبَه .... (للعدد)

6. نَامَتِ المريضةُ .... عَمِيقا. (للنوع)

7. أَسْجُدُ ...... الخاشِعِينَ. (للنوع)

8. تَدُورُ الأرضُ ...... في اليوم. (للعدد)

9. نظَّف العامِلُ الشَّارِعَ .... (للتأكيد)

10. سَمِعْنَا كَلامَ الأطفالِ .....جَيِّدا. (للنوع)

7. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları el-mef'ûlü mutlak ögesine uygun bir fiille doldurunuz.

1...... الهِلاَلُ ظُهُورًا.

2...... الطفلُ اللَّبَنَ شُرْبًا.

3...... عن الشَّرِّ ابْتِعادًا.

4...... الجِبَالُ مَرَّ السَّحَابِ.

5...... عَامِلُ الْبَرِيدِ الباب طَرْقًا.

6...... الطائرةُ هُبُوطًا مُرِيحًا.

7...... مُوسَى جَرْيًا سريعًا.

8....... السَّيَّارةُ سَيْرًا.

9........ الغَنِيُّ إلى الفقراء إحْسَانًا كثيرًا.

10........ سُلَيْمَانُ إلى الله تَضَرُّعًا صادقًا

8. Aşağıdaki soruları el-mef'ûlü mutlak içeren cümlelerle cevaplandırınız.

المثال: هل أَكْرَمْتَ الضُّيُوفَ؟ – **نعم، أكرمتُهم إكرامًا حسنًا.**

1. هل تَابَ المُذْنِبُ؟ **نعم،** ....

2. هل شَارك المهندسون في البناء؟ **نعم،** ....

3. هل بَكَى الطفلُ؟ **نعم،** ....

4. هل قَرَأْتَ سورةَ البقرة؟ **نعم،** ....

5. هل ضرب الرجلُ العَقْرَبَ؟ **نعم،** ....

6. هل تَدُورُ سَيَّاراتُ الشرطةِ؟ **نعم،** ....

7. هل جَرَى اللاعبون في المَلْعَب؟ **نعم،** ....

8. هل طَوَتِ الأمُّ الْمَلابِسَ؟ **نعم،** ....

9. هل احْتَرَمَ الطالبُ الأستاذ؟ نعم، ....

10. هل دَقَّتْ سَاعةُ الحائطِ؟ نعم، ....

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde mef'ûl-ü mutlak yerine sıfatı kullanılmıştır?

A. ازْدَادَتْ وَسَائلُ الْمُوَاصَلاَتِ في الطرق ازديادًا كبيراً.

B. هَجَمَ الجيشُ على العَدُوِّ هُجُومًا عَنِيفًا.

C. الحُرُوبُ تُدَمِّرُ البِلاَدَ تَدْمِيرًا.

D. الطالِبُ الذي يَذْهَبُ إلى الكُلِّيَةِ يَسِيرُ سَرِيعًا.

E. اشترك الطلاَّبُ في الرِّحْلَةِ اشْتِرَاكًا.

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde mansûb mastar, el-mef'ûlü mutlak olarak kullanılmamıştır?

A. قَامَ الطلاَّبُ احْتِرَامًا لِلأَسْتَاذِ.

B. أُقَدِّرُ الأصدقاءَ تقديرًا عظيمًا.

C. تَفَوَّقَ الْمُتَسَابِقُ تَفَوُّقًا كبيرًا.

D. فَرِحَ الأطفالُ بِالعِيدِ سُرُورًا.

E. قَرَأْتُ الرِّوَايَةَ قِرَاءةً مُتَأَنِّيَةً.

11. Aşağıdaki âyet-i kerîmelerde geçen el-mef'ûlü mutlakları ve türünü tespit ediniz.

1. ﴿ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾ (الفتح **1**)

2. ﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً﴾ (المزّمل **4**)

3. ﴿ فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ﴾ (القمر **42**)

4. ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلاً﴾ (الإنسان **23**)

5. ﴿ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ﴾ (الصَّافَّات **88**)

6. ﴿ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (الأحزاب **71**)

7. ﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ (النساء **164**)

8. ﴿ فَلاَ تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ ﴾ (النساء **129**)

9. ﴿ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلاً﴾ (المعارج **5**)

10. ﴿ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلاً وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا﴾ (التوبة **82**)

12. Aşağıdaki Türkçe cümlenin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

"Müslümanlar, Bedir savaşında tam bir zafer kazandılar."

A. انتصرَ الصحابةُ في غَزْوَةِ بَدْرٍ انتصارًا.

B. كَانَ المسلمون انتصروا في غَزْوَةِ بَدْرٍ انتصارًا مُهِمًّا.

C. انتصرَ المسلمون في غَزْوَةِ بَدْرٍ انتصارًا.

D. ينتصرُ المسلمون في غَزْوَةِ بَدْرٍ انتصارًا عظيمًا.

E. انتصرَ المسلمون في غَزْوَةِ أُحُدٍ انتصارًا.

13. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

.يَجِبُ عَلَى الطُّلاَّب أنْ يَعْرِفُوا الموضوعَ مَعْرِفةً جَيِّدَةً قبْلَ الإجَابةِ

A. Cevap vermeden önce öğrencilerin konuyu iyice bilmeleri güzel olur.

B. Cevap vermeden önce konuyu iyice bilmeniz gerekir.

C. Cevap vermeden önce öğrencilerin konuyu iyice bilmeleri gerekirdi.

D. Cevap verirken öğrencilerin konuyu biraz bilmeleri gerekir.

E. Cevap vermeden önce öğrencilerin konuyu iyice bilmeleri gerekir.

14. Aşağıdaki Arapça cümlenin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

.حَكَمَ القاضِي في جميعِ القَضايَا حُكْمًا عادلاً

A. Hakim, bütün davalarda adaletli bir şekilde karar verdi.

B. Hakim, birçok davada adaletli bir şekilde hükmetti.

C. Hakem, bütün maçlarda adil bir hüküm verdi.

D. Hakim, bütün davalarda adaletli bir şekilde hükmetmeyi severdi.

E. Hakim, bütün davalarda adaletli bir şekilde karar veriyor.

15. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

1. Komşunun kapısını üç kere çaldım.

2. Zorluklara karşı güzelce sabret.

3. Turistler gerçekten yolculuğa katıldılar.

4. Müslümanlar Bedir savaşında tam bir zafer kazandılar.

5. Öğretmen okuldan hızlı bir şekilde çıktı.

6. Öğrenci dersine gerçekten çalıştı.

7. Ordu düşmana bir defa hücum etti.

8. Bugün hava tamamen sakinleşti.

9. Dün dersi iyi anladım.

10. Küçük kız iki kere secde yaptı.

Kelimeler ve Deyimler

أَجَاعَ – يُجِيعُ – إِجَاعَةً: Aç bıraktı

اِحْتَرَمَ – يَحْتَرِمُ – اِحْتِرَامًا: Saygı duydu, saygı gösterdi

أَحَدَّ – يُحِدُّ – إِحْدَادًا: (Bıçak vb. ni) biledi, keskinleştirdi

أَحَلَّ – يُحِلُّ – إِحْلاَلاً: Helal kıldı, yerleştirdi

اِخْتِبَارٌ (ج) اِخْتِبَارَاتٌ: Sınav, imtihan

أَدْأَبَ – يُدْئِبُ – إِدْآبًا : Çok çalıştırarak yordu

أَذَاعَ – يُذِيعُ – إِذَاعَةً : Yaydı, ifşâ etti, açığa vurdu

أَرَاحَ – يُرِيحُ – إِرَاحَةً : Rahatlattı, istirahat ettirdi

اِسْتَطَاعَ – يَسْتَطِيعُ – اسْتِطَاعَةً: (Bir şeyi) yapabildi, güç yetirdi

اِسْتَعَدَّ – يَسْتَعِدُّ – اِسْتِعْدَادً : Hazırlandı

اِشْتَدَّ – يَشْتَدُّ – اِشْتِدَادًا عَلَى : Dayanılmaz oldu, şiddetlendi

أَصَابَ – يُصِيبُ – إِصَابَةً: (Hedefi) vurdu, isabet ettirdi

أَضْجَعَ – يُضْجِعُ – إِضْجَاعًا : Yatırdı

اِعْتَرَفَ – يَعْتَرِفُ – اِعْتِرَافًا بِ : Kabul etti, itiraf etti

اِمْتَلأَ – يَمْتَلِئُ – اِمْتِلاَءً : Doldu

أَمْسَكَ – يُمْسِكُ – إِمْسَاكًا بِ : Tuttu, yakaladı

أَمَاتَ – يُمِيتُ – إِمَاتَةً : Öldürdü

اِنْتَشَرَ – يَنْتَشِرُ – اِنْتِشَارًا : Yayıldı

اِنْطَلَقَ – يَنْطَلِقُ – اِنْطِلاَقًا : Gitti

أَوْصَى – يُوصِي – إِيصَاءً بِ : Tavsiye etti, emretti

أَوْقَفَ – يُوقِفُ – إِيقَافًا: Durdurdu, bekletti

بِئْرٌ (ج) آبَارٌ، بِئَارٌ : Kuyu

بَعِيرٌ (ج) أَبْعِرَةٌ : Deve

بَلَغَ – يَبْلُغُ – بُلُوغًا : Ulaştı, yetişti

بَهِيمَةٌ (ج) بَهَائِمُ : Hayvan

بَيْنَمَا : iken …

تَضَرَّعَ – يَتَضَرَّعُ – تَضَرُّعًا إلى : Yalvardı, niyaz etti

تَعَاوَنَ – يَتَعَاوَنُ – تَعَاوُنًا : Yardımlaştı

تَمَهَّلَ – يَتَمَهَّلُ – تَمَهُّلاً فِي : Yavaş davrandı

ثَبَتٌ (ج) أَثْبَاتٌ : Liste

الثَّرَى : Rurubetli / nemli toprak, toprak

جَبَانٌ (ج) جُبَنَاءُ : Korkak

جَنَاحٌ (ج) أَجْنِحَةٌ : Kanat

جُنْدِيٌّ (ج) جُنُودٌ : Asker

جَارٌ (جارَةٌ) (ج) جِيرَانٌ (جَارَاتٌ) : Komşu

حَسْبُنَا : Bize yeter

الحُمَّرُ: Kaya kuşu, tarla kuşu

حَمَّلَ – يُحَمِّلُ – تَحْمِيلاً: Yükledi, sorumluluk olarak verdi, taşıttı

حِمْلٌ (ج) أَحْمَالٌ: Yük, kargo

حَاوَلَ– يُحَاوِلُ – مُحَاوَلَةً: Çaba gösterdi, uğraştı

خَشَاشُ الأرضِ: Yer haşereleri / böcekleri

خُفٌّ (ج) خُفٌّ، أَخْفَافٌ : Ayakkabı, mest, terlik

خَاصَمَ – يُخَاصِمُ – مُخَاصَمَةً، خِصَامًا : Dava açtı, tartışma yaptı

خَاصِّيَّةٌ (ج) خَاصِّيَّاتٌ، خَصَائِصُ : Özellik, nitelik

دَلَّ – يَدُلُّ – دَلاَلَةً عَلى : Gösterdi

دَمَّرَ – يُدَمِّرُ – تَدْمِيرًا : Yok etti, yerle bir etti

دَابَّةٌ (ج) دَوَابُّ : Hayvan, binek hayvanı

دَارَ – يَدُورُ – دَوْرًا، دَوَرَانًا: Döndü, dolaştı, devriye attı

ذَبَّ – يَذُبُّ – ذَبًّا: Kovdu, defetti

ذَبَحَ – يَذْبَحُ – ذَبْحًا : (Hayvanı) kurban etti, boğazladı

رَبَطَ – يَرْبِطُ – رَبْطًا : Bağladı

رَتَّلَ – يُرَتِّلُ – تَرْتِيلاً : (Kur'ân'ı) tertil ile okudu

رَخَّصَ – يُرَخِّصُ – تَرْخِيصًا : Ruhsat verdi, izin verdi

رَدَّ – يَرُدُّ – رَدًّا إلى : Geri verdi

Yaş, taze : رَطْبٌ

Himaye etti, baktı, gözetti : رَعَى – يَرْعَى – رَعْيًا، رِعَايَةً

Yumuşak / kibar / nazik davrandı : رَفَقَ – يَرْفُقُ – رِفْقًا بِ:

Gözetti, denetledi, teftiş etti : رَاقَبَ – يُرَاقِبُ – مُرَاقَبَةً:

Kovdu, defetti, azarladı : زَجَرَ – يَزْجُرُ – زَجْرًا

Subhânallah diyerek Allah'ı zikretti : سَبَّحَ – يُسَبِّحُ – تَسْبِيحًا

Yerde sürükledi, çekti : سَحَبَ – يَسْحَبُ – سَحْبًا

الشُّرْطَةُ: Polis

Büyük bıçak : شَفْرَةٌ (ج) شَفَرَاتٌ، شِفَارٌ

Su içirdi, suladı : سَقَى – يَسْقِي – سَقْيًا

سِكِّينٌ (ج) سَكَاكِينُ: Bıçak

(Hayvanın) derisini yüzdü, sıyırdı : سَلَخَ – يَسْلَخُ – سَلْخًا

İştirak etti, katıldı : شَارَكَ – يُشَارِكُ – مُشَارَكَةً فِي:

Duvar saati : سَاعَةُ الْحَائِطِ

Güttü, sürdü, sevketti : سَاقَ – يَسُوقُ – سَوْقًا:

Koyun : شَاةٌ (ج) شِوَاء، شِيَاء

Tabiat, doğa, mizaç, karakter : طَبِيعَةٌ (ج) طَبَائِعُ

(Kapıyı) çaldı : طَرَقَ – يَطْرُقُ – طَرْقًا

Uçtu : طَارَ – يَطِيرُ – طَيَرَانًا

Tavaf etti, döndü, tur attı : طَافَ – يَطُوفُ – طَوَافًا

Kuş : طَائِرٌ (ج) طَيْرٌ

Uçak : طَائِرَةٌ (ج) طَائِرَاتٌ

Susadı, ağzı kurudu : ظَمِئَ – يَظْمَأُ – ظَمَأً

Hayvanın sırtı : ظَهْرُ الحيوان (ج) ظُهُورٌ:

İfade etti, dile getirdi : عَبَّرَ – يُعَبِّرُ – تَعْبِيرًا عَنْ

Sesini yükseltti, bağırdı, yardıma çağırdı : عَجَّ – يَعِجُّ – عَجًّا إلى

Kuş yükselip kanatlarıyla alta gölge yaptı : عَرَّشَ – يُعَرِّشُ – تَعْرِيشًا:

Ot, çayır : عُشْبٌ (ج) أَعْشَابٌ

Serçe : عُصْفُورٌ (ج) عَصَافِيرُ

Susadı, susuz kaldı : عَطَشَ – يَعْطَشُ – عَطَشًا

Derin : عَمِيقٌ

Sert : عَنِيفٌ

Tedavi etti, muayene etti : عَالَجَ – يُعَالِجُ – مُعَالَجَةً، عِلاَجًا

Postacı : عَامِلُ الْبَرِيدِ

(Kuş) öttü, şakıdı : غَرَّدَ – يُغَرِّدُ – تَغْرِيدًا

Kalın / kaba / sert oldu :غَلُظَ – يَغْلُظُ – غِلْظَةً

(Birinin mahrumiyetiyle) perişan etti :فَجَعَ – يَفْجَعُ – فَجْعًا بِ

(Hayvan ve bitkilerin) küçüğü, yavru, filiz : فَرْخٌ (ج) أَفْرَاخٌ

(Bir şey hakkında) düşündü : فَكَّرَ – يُفَكِّرُ – تَفْكِيرًا فِي

Sert / acımasız / merhametsiz oldu : قَسَا – يَقْسُو – قَسْوَةً، قَسَاوَةً

Ciğer, yürek vb. iç organ, ciğer: كَبِدٌ (ج) أَكْبَادٌ

Dağladı, ütüledi, yaktı : كَوَى – يَكْوِي – كَيًّا

Hırsız : لِصٌّ (ج) لُصُوصٌ

(Köpek) yorgunluk / susuzluktan dilini çıkardı :لَهَثَ – يَلْهَثُ – لَهْثًا

Sakin, telaşsız : الْمُتَأَنِّي

Yorgun : مُتْعَبٌ (ج) مُتْعَبُونَ

Suçlu : مُجْرِمٌ (ج) مُجْرِمُونَ

Övdü, methetti : مَدَحَ – يَمْدَحُ – مَدْحًا

Geçti, uğradı : مَرَّ – يَمُرُّ – مُرُورًا، مَرًّا بِ/عَلَى...

Rahat, konforlu : مُرِيحٌ

Musibet, belâ, felaket : مُصِيبَةٌ (ج) مَصَائِبُ

Oturdu, bekledi, ikamet etti :مَكَثَ – يَمْكُثُ – مُكْثًا

Korkak : مَلأَ – يَمْلأُ – مِلْئًا

Oyun sahası : مَلْعَبٌ (ج) مَلاَعِبُ

Meyletti, sempati duydu, eğildi : مَالَ – يَمِيلُ – مَيْلاً إلى

Büyüdü, yetişti, arttı : نَمَا – يَنْمُو – نُمُوًّا

Terk etti, veda etti :وَدَعَ – يَدَعُ – وَدْعًا

Yasakladı, alıkoydu, engelledi : نَهَى – يَنْهَى – نَهْيًا عن

Dişi kedi : هِرَّةٌ: قِطَّةٌ (ج) هِرَرٌ

Terk etti, veda etti :وَدَعَ – يَدَعُ – وَدْعًا

وَسَمَ – يَسِمُ – وَسْمًا، سِمَةً: (Hayvanı) dağladı, damgaladı, işaretledi

وَسَائِلُ الْمُوَاصَلاَتِ: Ulaşım araçları

Özet

Cümledeki el-mef'ûlü mutlak ögesini tanıyabilmek.

el-Mef'ûlü mutlak, cümlede fiil ile aynı kökten gelen mastardır. Dâimâ mansûb olarak ve genelde de fiilden sonra gelir.

el-Mef'ûlü mutlak çeşitlerini ayırt edebilmek.

el-Mef'ûlü mutlak, kullanılış amacına göre üç gruba ayrılır: 1. Fiilin mânâsını pekiştirir. 2. Fiilin çeşidini bildirir. 3. Fiilin sayısını belirtir.

1. Fiilin Anlamını Pekiştirmesi

Bu tür el-mef'ûlü mutlak daima tekildir ve fiilden sonra gelir. Türkçe'ye *şüphesiz, gerçekten, tam, muhakkak, iyi, iyice, çok, öyle ... ki,* vb. lafızlarla tercüme edilir.

يَرْزُقُ اللهُ عِبَادَهُ رِزْقًا. *Allah kullarına gerçekten rızık verir.*

قَرَأَ الوَلَدُ سُورةَ الإخلاصِ قراءةً. *Çocuk İhlas suresini öyle bir okudu ki.*

دَعَا إسماعيلُ ربَّه دَعْوَةً. *İsmail Rabbine tam dua etti.*

2. Fiilin Çeşidini Bildirmesi

Fiilin yapılış şeklini bildiren el-mef'ûlü mutlak ya isim ya da sıfat tamlaması olarak gelir. Türkçeye *gibi, şeklinde, -ce, aynen, tıpkı, tam* … vb. lafızlarla tercüme edilir.

İsim tamlaması:

قاتَل الجنودُ في الحرب قتالَ الأبطالِ.

Askerler harpte kahramanlar gibi savaştılar.

أدَّى الولدُ الصلاةَ أداءَ الرجلِ.

Çocuk namazı adam gibi kıldı.

Sıfat tamlaması:

قَرَأَ الوَلَدُ سُورةَ الإخلاصِ قراءةً صحيحةً.

Çocuk İhlas suresini doğru bir şekilde okudu.

أدَّى الولد الصلاةَ أداءً صحيحًا.

Çocuk namazı doğru bir şekilde kıldı.

3. Fiilin Sayısını Bildirmesi

Fiilin kaç defa yapıldığını bildiren el-mef'ûlü mutlak, **فَعْلَةٌ** kalıbında gelen *masdar-ı merra*'dan elde edilir. Türkçe'ye *kere, defa, kez…* vb. lafızlarla tercüme edilir. Müfred (tekil), müsennâ (ikil) veya cemi (çoğul) olarak gelebilir. Eğer mastarın başında sayı varsa, o sayı muzâf olarak el-mef'ûlü mutlak, mastar da onun muzafun ileyhi olur.

Müfred (Tekil):

خَطَوْتُ خَطْوَةً. *Bir adım attım.*

Müsennâ (İkil):

خَطَوْتُ خَطْوَتَيْنِ. *İki adım attım.*

Cemi (Çoğul):

خَطَوْتُ خَطَوَاتٍ. *Defalarca adım attım*

خَطَوْتُ أَرْبَعَ خَطَوَاتٍ. *Dört adım attım.*

el-Mef'ûlü mutlak yerine geçen lafızları kavrayabilmek.

Sıfat tamlaması şeklinde gelen el-mef'ûlü mutlakta bazen isim düşer ve sadece sıfat kalır. Bu durumda sıfat, el-mef'ûlü mutlak olur.

ضَحِكْتُ كَثِيرًا. *Çok güldüm.*

Bu cümlenin aslı şöyledir*:* **ضَحِكْتُ ضَحْكًا كَثِيرًا**.

ذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا. *Allah'ı çok zikretti.*

Bu cümlenin aslı da şudur*:* **ذَكَرَ اللهَ ذِكْرًا كَثِيرًا**.

Ayrıca **كُلٌّ**, **بَعْضٌ** vb. kelimeler de mastarın başına gelerek el-mef'ûlü mutlak olabilirler.

شَبِعَ كُلَّ الشِّبْعِ. *Tam doydu.* **مَشَيْتُ بَعْضَ الْمَشْيِ**. *Biraz yürüdüm.*

el-mef'ûlü mutlak olarak kullanılan mansûb mastarları tanımak.

Bazı mansûb mastarlar da yaygın bir şekilde fiilsiz olarak kullanılıp el-mef'ûlü mutlak olarak kabul edilirler. Bunların başlıcaları şunlardır:

شُكْرًا. *Teşekkür ederim.* **عَفْوًا** . *Bir şey değil, affedersiniz.*

مَرْحَبًا. *Merhaba* .**أَيْضًا**. *Yine, de.*

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde pekiştirme bildiren el-mef‘ûlü mutlak vardır?

a. رَأَتْ زينبُ في الحديقة عُصْفُورةً صغيرةً.

b. كتبَ يعقوبُ إلى عثمان رسالةً طويلةً.

c. أَكْرَمَ الوَزِيرُ المدرِّسين والمدرِّساتِ إكراما حسنًا.

d. سَاعَدْتُ صديقي مساعدةً.

e. نِمْتُ نوما عميقا.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilin yapılış şeklini bildiren el-mef‘ûlü mutlak <u>yoktur</u>**?**

a. أَحْمَدُ اللهَ حَمْدًا كَثِيرًا.

b. صامَ المسلم شهر رمضان صياما.

c. يَحْرِصُ إبراهيمُ على اختيار الصديق حِرْصًا شديدا.

d. نَمَا العُشْبُ نُمُوًّا سريعا.

e. فاز الفريقُ في المسابقةِ فوزا عظيما.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilin yapılış sayısını belirten el-mef’ûlü mutlak vardır?

a. أكلَ الطفلُ التُفَّاحةَ أكلةً.

b. عزمَ شعيبُ على النجاح عَزْمًا.

c. نَصَرَتِ الفتاةُ أمَّها نَصْرًا.

d. نَام العمَّال المتعبون طويلا.

e. سَعَتِ الطالباتُ إلى طلب العلم سَعْيًا.

4. سَجَدَ الإِمَامُ سَجْدَتيْنِ بَعْدَمَا سَهَا في الصلاة**.** Cümlesinin Türkçe karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

a. İmam namazın sonunda iki secde yapar.

b. İmam namazda yanıldıktan sonra secde yaptı.

c. İmam, namazda yanıldıktan sonra iki secde yaptı.

d. İmamın namazda yanıldıktan sonra iki secde yapması gerekir.

e. İmam namazda hata ettikten sonra bir secde daha yaptı.

5. "Ekonomik krizden bir sene sonra ticarî hayat, gerçekten canlandı." Cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

a. نَشِطَت الحياةُ التجاريّة بعد الأزمة بِسنة نشاطا.

b. نَشِطَت الحياةُ التجاريّة بعد الأزمة السياسيّة بِشهر نشاطا.

c. نَشِطَت الحياةُ السِّياسيّة قبل الأزمة الاقتصاديّة بِسنة نشاطا.

d. نَشِطَت الحياةُ التجاريّة بعد الأزمة الاقتصاديّة بِشهر نشاطا.

e. نَشِطَت الحياةُ التجاريّة بعد الأزمة الاقتصاديّة بِسنة نشاطا.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. d Yanıtınız doğru değilse, "Pekiştirme Bildiren el-mef'ûlü Mutlak" konusunu yeniden okuyunuz.

2. b Yanıtınız doğru değilse, "Fiilin Yapılış Şeklini Bildiren El-mef'ûlü Mutlak" konusunu yeniden okuyunuz.

3. a Yanıtınız doğru değilse, "Fiilin Yapılış Sayısını Belirten El-mef'ûlü Mutlak" konusunu yeniden okuyunuz.

4. c Yanıtınız farklıysa "Fiilin Yapılış Şeklini Bildiren El-mef'ûlü Mutlak" konusunu yeniden okuyunuz.

5. e Yanıtınız doğru değilse, "Pekiştirme Bildiren El-mef'ûlü Mutlak" konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

حَطَّمَتِ الأَمْوَاجُ السَّفِينَةَ تَحْطِيمًا. *Dalgalar gemiyi paramparça etti.*

قَرَأَ ٱلإِمَامُ الْقُرْآنَ قِراءةً. *İmam öyle bir Kur'ân okudu ki!*

حَفَرَ الْمُزَارِعُ ٱلأَرْضَ حَفْرًا. *Çiftçi tarlayı iyice kazdı.*

Sıra Sizde 2

حَزِنَتِ ٱلأُمُّ عَلَى فَقْدِ بِنْتِها حُزْنا شَدِيدًا.

Anne kızını kaybettiğine çok üzüldü.

حَلَّ الْمُدِيرُ الْمَسْأَلَةَ حلاًّ تامًّا. *Müdür problemi tamamen halletti.*

يَحْمَدُ الْمُؤْمِنُ رَبَّهُ حَمْدًاكَثِيرًا. *Mü'min, Rabbine çokça hamdeder.*

Sıra Sizde 3

أَكَلَ الطِّفْلُ مِنَ الطَّعَامِ أَكْلَتَيْنِ. *Çocuk yemekten iki kere yedi.*

أَكَلَ الطِّفْلُ مِنَ الطَّعَامِ أَكَلاَتٍ. *Çocuk yemekten defalarca yedi.*

شَرِبَ الْقِطُّ مِنَ اللَّبَنِ شَرْبَتَيْنِ. *Kedi sütten iki kere içti.*

شَرِبَ الْقِطُّ مِنَ اللَّبَنِ شَرَبَاتٍ. *Kedi sütten defalarca içti.*

طَبَعْتُ الكِتَابَ طَبْعَتَيْنِ. *Kitabı iki kere bastım.*

طَبَعْتُ الكِتَابَ طَبَعَاتٍ. *Kitabı defalarca bastım.*

Yararlanılan Kaynaklar

Abdürrahim, F. (1415). **Durûsu'l-Lugati'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ,** Medine.

Çörtü, M. Meral (1998). **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

el-Fevzân, Abdurrahman b. İbrahim – Huseyn, Muhtar et-Tâhir – Fadl, Muhammed Abdülhâlik Muhammed (2003), **el-Arabiyye Beyne Yedeyk,** Riyad.

Güler İ. - Günday, H.-Şahin, Ş., (2001). **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi),** İstanbul.

Komisyon, (1985) **Ta'limu'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtıkîne bihâ el-Kitabu'l-Esâsî,** Mekke.

Maksudoğlu, Mehmet (1992). **Arapça Dilbilgisi,** İstanbul.

Sînî, Mahmud İsmail vd., (ts.). **el-Kavâidü'l-Arabiyyetü'l-Müyessera**, İstanbul.

_______, **el-Arabiyye li'n-Nâşiîn,** İstanbul.

Uralgirary, Yusuf (1986). **İlk ve İleri Dilbilgisi,** Riyad

8

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçadaki mef‘ûlün leh/lieclih konusunu açıklayabilecek,
- Mef‘ûlün leh’in tanımını yapabilecek,
- Mef‘ûlün leh’in harf-i cersiz kullanılabilmesi için gereken şartları tanımlayabilecek,
- Türkçedeki sebep ulaçlarının Arapçadaki karşılığı olan mef‘ûlün leh/lieclih’i söyleyeceğiniz ve yazacağınız cümlelerde rahatça ve doğru olarak kullanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Mef‘ûl
- Mef‘ûlün lieclih
- Mef‘ûlün leh
- Mef‘ûlün minh
- Sebep ulaçları

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Mef‘ûlün leh’in Türkçedeki karşılığı olan sebep ulaçları konusunu herhangi bir Türkçe dilbilgisi kitabından okuyunuz.
- Mehmet Maksudoğlu’nun Arapça Dilbilgisi ve M. Meral Çörtü’nün Arapça Dilbilgisi Nahiv kitaplarından mef’ûlün leh konusunu okuyarak ön hazırlık yapınız.

el-Mef'ûlü Leh

الْمَفْعُولُ لَهُ

GİRİŞ

Hangi dilde olursa olsun kurulan cümlelerde yapılan işin niçin yapıldığını veya ne maksatla meydana geldiğini gösteren kısımlar bulunur. Çünkü insanoğlu akıllı bir varlıktır ve herhangi bir işi sebepsiz yapmaz. İşte bu sebeple biz söylediğimiz veya yazdığımız cümlelerde gerek gördüğümüzde bir işi niçin yaptığımızı da belirtiriz. Sözgelimi "Adam biraz dinlenmek için koltuğa oturdu" dediğimizde adamın koltuğa ne sebeple oturduğunu belirtmek istediğimizden "dinlenmek için" sözcüklerini de cümlemize eklemiş oluruz.

Türkçe dilbilgisinde "-mekle", "-eceğinden", "-ediğinden (dolayı, ötürü), "-diği" ya da "-mek için, -eceği için" gibi yapılardaki ulaçlara ***sebep ulaçları*** demekteyiz. Bu ulaçlar Türkçede kendisinden sonraki eylemin sebebi olmaktadırlar. Dilimizdeki bu sebep ulaçlarının Arapçadaki karşılığı المفعول له mef'ûlün leh'tir. Arapça nahiv (sentaks= cümle yapısı) kitaplarında bu terimi ifâde etmek için المفعول لأجله ve المفعول منه terimleriyle de karşılaşabilmekteyiz. Bu üç terim de aynı şeyi ifâde eder. Farklı nahiv kitaplarında bu değişik gibi görünen isimlendirmeleri görenler ayrı şeyler sanmaktadırlar. Arapça mânâ harflerinden اللام (lâm) sebep bildirmede en yaygın olandır. لأجلِ ve مِنْ أجلِ'nin sözlükteki anlamı ise "için" ve "sebebiyle" demektir. Ayrıca مِنْ cerr harfi de sebep mânâsını ifâde etmek için kullanılanlardandır. İşte ifâde ettikleri bu anlamlardan dolayı bu mef'ûl, mef'ûlün leh/lieclih/minh diye isimlendirilmiş olmalıdır. Mef'ûlün leh'e "cümlede fiilin ne için yapıldığını gösteren mef'ûldür" diyebiliriz.

Bu ünitede önce mef'ûlü leh'lerden çok sayıda bulunan bir metin harekeli olarak verilecek, sonra parçayı kavramaya yönelik sorular yer alacaktır. Daha sonra mef'ûlün leh'in örnekleriyle birlikte tanımı ve mansûb ve mecrûr gelme durumları incelenecektir. Bunun ardından da konunun değişik örnekler vasıtasıyla öğrencilerin zihinlerinde yerleşmesini hedefleyen çeşitli alıştırmalar bulunacaktır. Zira bir dili öğrenirken asıl amaç, dilbilgisi kurallarını papağan gibi tekrarlamak değil, konuşurken ve yazarken kuracağımız cümlelerde onları kullanabilmektir. İşte bizim vereceğimiz alıştırmaların da bu amaca hizmet etmesi düşünülmektedir.

INTERNET Mef'ûlün leh örnekleri için http://www.schoolarabia.net adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

قِصَّةُ تَاجِرٍ

خَرَجَ تَاجِرٌ إِلَى بَعْضِ النَّوَاحِي للاِتِّجَارِ وَكَانَ عِنْدَهُ مِائَةُ رِطْلٍ حَدِيدًا، فَأَوْدَعَهَا أَحَدَ جِيرَانِهِ حِفْظًا لَهَا مِنَ التَّلَفِ، ثُمَّ رَجَعَ بَعْدَ مُدَّةٍ ، والْتَمَسَ الْحَدِيدَ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : قَدْ أَكَلَتْهُ الجِرْذَانُ. فَقَالَ التَّاجِرُ: قَدْ سَمِعْتُ أَنْ لاَ شَيْءَ أَقْطَعُ مِنْ أَنْيَابِهَا للحَدِيدِ، ثُمَّ خَرَجَ فَلَقِيَ ابْنَ الرَّجُلِ فَأَخَذَهُ انْتِقَامًا، وَذَهَبَ بِهِ إِلَى مَنْزِلِهِ لِيُؤَدِّبَ أَبَاهُ، وَفِي الغَدِ مَرَّ بِهِ الرَّجُلُ، فَسَأَلَهُ عَنِ ابْنِهِ، فَقَالَ لَهُ التَّاجِرُ: لَمَّا خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِكَ بِالأَمْسِ رَأَيْتُ بَازِيًا قَدِ اخْتَطَفَ صَبِيًّا وَلَعَلَّهُ ابْنُكَ، فَلَطَمَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ غَضَبًا وقَالَ: يَا قَوْمُ هَلْ سَمِعْتُمْ أَوْ رَأَيْتُمْ أَنَّ البُزَاةَ تَخْطِفُ الصِّبْيَانَ؟ فَقَالَ التَّاجِرُ: نَعَمْ! إِنَّ أَرْضًا تَأْكُلُ جِرْذَانُهَا الحَدِيدَ، لَيْسَ بِعَجِيبٍ أَنْ تَخْطِفَ بُزَاتُهَا الفِيلَةَ، فَقَالَ الرَّجُلُ : أَنَا أَخَذْتُ حَدِيدَكَ، وَهَذَا ثَمَنُهُ، فَارْدُدْ عَلَيَّ ابْنِي.

(بتصرف من النحو العربي من خلال النصوصِ، ج 1، ص 7–196)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları parçaya göre cevaplayınız.

1. مَنْ خَرَجَ إِلَى بَعْضِ النَّوَاحِي؟

2. لِمَاذَا خَرَجَ التَّاجِرُ؟

3. عِنْدَ مَنْ وَضَعَ التَّاجِرُ حِدِيدَهُ؟

4. لِمَاذَا أَوْدَعَ الرَّجُلُ الحَدِيدَ جَارَهُ؟

5. هَلْ تُودِعُ أَنْتَ مَالَكَ أَحَدَ جِيرَانِكَ عِنْدَمَا سَافَرْتَ إِلَى خَارِجِ البِلاَدِ؟

6. لِمَاذَا ذَهَبَ التَّاجِرُ بابْنِ الرَّجُلِ إِلَى مَنْزِلِهِ؟

7. مَتَى الْتَقَى الرَّجُلُ بِالتَّاجِرِ؟

8. مَاذَا فَعَلَ البَازِي؟

9. لِمَاذَا لَطَمَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ؟

10. لِمَاذَا أَعْطَى الرَّجُلُ التَّاجِرَ ثَمَنَ الحَدِيدِ؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(كَاسِب / سَلَّم / لَدَى / صِيَانَة / الاِكْتِسَاب / عَادَ / تَحَرَّى / الفِئْرَان / السِّن / الخَطْف)

1. التَّاجِرُ الصَّدُوقُ يُحِبُّهُ اللهُ تَعَالَى.

2. أَوْدَعَ الرَّجُلُ مَالَهُ أَحَدَ زُمَلاَئِهِ حِفْظًا لَهُ مِنَ التَّلَفِ.

3. يُودِعُ الإِنْسَانُ مَالَهُ عِنْدَ مَنْ يَأْمَنُهُ.

4. عِنْدَ مَنْ تَرَكْتَ حَقِيبَتَكَ؟

5. اِخْتَطَفَ البَازِي صَيْدَهُ.

6. يَبْحَثُ الجرذُ عَنِ الجُبْنِ.

7. أَرَى الأَسَدُ أَنْيَابَهُ.

8. اِخْتَطَفَ الإِرْهَابِيُّونَ سَفِينَةً فِي البَحْرِ الأَحْمَرِ.

9. رَجَعَ التُّجَّارُ بَعْدَ شَهْرٍ بِرِبْحٍ كَبِيرٍ.

10. يَشْتَغِلُ الرَّجُلُ بِالتِّجَارَةِ فِي أَسْفَارِهِ.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(دَخَلَ / كَثِير / تَلَفًا / كَبِير / اِنْتَقَم / أمْس / الصِّبْيَان / مَسَحَ / مُفْرَد / جَمْع)

1. خَرَجَ التَّاجِرُ إِلَى بَعْضِ النَّوَاحِي .

2. النَّاحِيَة مُفْردُ النَّوَاحِي .

3. بَعْضُ النَّاسِ لاَ يُفَكِّرُونَ عَاقِبَةَ أُمُورِهِمْ .

4. أَوْدَعَ الْمُسَافِرُ حَقِيبَتَهُ عِنْدَ الْحَارِسِ حِفْظًا لَهَا .

5. مفردُ "الجُرْذَانُ" الجُرَذُ وَهُوَ حَيَوَانٌ صَغِيرٌ .

6. وَفِي الغَدِ صَادَفَ الرَّجُل تَاجِرًا .

7. عَفَا اللهُ عَمَّا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِنَا .

8. يَعْفُو الكِبَارُ عَنِ الأَخْطَاءِ .

9. لَطَمَ الرَّجُلُ وَجْهَهُ غَضَبًا لِنَفْسِهِ .

10. الجُرَذُ جَمْعُ الجُرْذَانِ .

4. Altı çizili kelimelerin cemîlerini (çoğullarını) bulunuz.

1. خَرَجَ التَّاجِرُ إِلَى بَعْضِ النَّوَاحِي لِلاتِّجَارِ .

2. يُودِعُ التَّاجِرُ حَدِيدَهُ جَارَهُ .

3. قَالَ لَهُ الرَّجُلُ : قَدْ أَكَلَهُ الجُرْذُ .

4. صَادَفَ التَّاجِرُ ابْنَ الرَّجُلِ فِي الطَّرِيقِ .

5. يَقْطَعُ الجُرْذُ الحَدِيدَ بِنَابِهِ.

6. ذَهَبَ بِهِ إلَى مَنْزِلِهِ لَيُؤَدِّبَ أَبَاهُ .

7. عَلِمْنَا أنَّ الْبَازِيَ يَخْطِفُ صَيْدَهُ .

8. هَلْ سَمِعْتَ أنَّ البَازِيَ يَخْطِفُ الصَّبِيَّ .

9. قَالَ التَّاجِرُ: نَعَمْ سَمِعْتُ أنَّ أَرْضًا تَأْكُلُ جُرْذَانُهَا الحْدِيدَ .

10. وَلَيْسَ بِعَجِيبٍ أَنْ تَخْطِفَ بزَاةِ تِلْكَ الأَرْضِ فِيلاً .

11. وَقَالَ الرَّجُلُ: أَنَا أخَذْتُ حَدِيدَكَ، وَهَذَا ثَمَنُهُ، فَارْدُدْ عَلَيَّ ابْنِي .

5. Altı çizili kelimelerin müfretlerini bulunuz.

1. ذَهَبَ رَجُلٌ إِلَى بَعْضِ النَّوَاحِي للسِّيَاحَةِ .

2. وَكَانَ عِنْدَ التُّجَّارِ أَرْطَالٌ مِنَ الحْدِيدِ .

3. يَحْفَظُ إِنْسَانٌ وَفِيٌّ الأَمَانَاتِ مِنَ التَّلَفِ .

4. الجُرْذَانُ مِنَ الْحَيَوانَاتِ الضَّارَّةِ لأَغْذِيَةِ النَّاسِ .

5. لِكَلِمَةِ "أَنْيَاب" مَعَانٍ كَثِيرَةٌ نَنْظُرُ لِمَعْنَاهَا إِلَى الْمُعْجَمِ .

6. هَلْ سَمِعْتُمْ أنَّ الْبُزَاةَ تَخْطِفُ الصِّبْيَانَ فِي بَلَدِكُمْ ؟

7. الآبَاءُ يُؤَدِّبُونَ أَوْلاَدَهُمْ بِطُرُقٍ مُخْتَلِفَةٍ .

8. الأَوْلاَدُ يَحْتَرِمُونَ آبَاءَهُمْ تَعْظِيمًا لَهُمْ .

9. يَجِبُ عَلَى الأَبْنَاءِ أَنْ يَقُومُوا اِحْتِرَامًا لأَسَاتِذَتِهِمْ .

10. هَلْ رَأَيْتُمْ رِجَالاً يَلْطِمُونَ رُؤُوسَهُمْ غَضَبًا لأَنْفُسِهِمْ .

6. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere anlamca uygun düşen kelimeleri yazınız.

1. كَانَ عِنْدَ التَّاجِرِ .... رِطْلٍ حَدِيدًا .

2. فَأَوْدَعَهَا .... جِيرَانِهِ حِفْظًا لَهَا مِنَ التَّلَفِ .

3. الْتَمَسَ .... حَدِيدَهُ أي طَلَبَهُ .

4. فقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: قدْ .... الجُرْذَانُ .

5. فَقَالَ التَّاجِرُ: قَدْ سَمِعْتُ أنْ لاَ .... أقْطَعُ مِنْ أَنْيَابِهَا لِلْحَدِيدِ .

6. ثُمَّ مَضَى فِي طَرِيقِهِ فَلَقِيَ ابْنَ الرَّجُلِ ...... انْتِقَامًا .

7. وَفِي الغَدِ أي اليَوْمِ التَّالِي مَرَّ ..... الرجلِ فَسَأَلَهُ عَنِ ابْنِهِ .

8. قَال ..... التَّاجِرُ: .... خَرَجْتُ مِنْ عِنْدَكَ بِالأَمْسِ ...... بَازِيًا قَدْ ...... صَبِيًّا .

9......... رَأْيُكَ ، هَلْ يُمْكِنُ لِلْبَازِي أنْ .... فِيلاً ؟

10. في النِّهَاية أعْطَى الجَارُ التَّاجِرُ بَدَلَ الجديدِ وطَلَبَ مِنْ .... أنْ ..... ولدهُ إليهِ.

7. Aşağıdaki verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını bulunuz.

فِي يَوْمٍ مِنَ الأَيَّامِ ذَهَبَ تَاجِرٌ إِلَى بَلْدَةٍ لِيَتَّجِرَ فَأَوْدَعَ مِائَةَ رِطْلٍ حَدِيدًا أحَدَ جِيرَانِهِ حِفْظًا لَهَا مِنَ التَّلَفِ.

a. Günlerden bir gün bir tüccar ticaret yapmak için bir ülkeye gitmek istedi, komşularından birine satması için yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demir bıraktı.

b. Bir tüccar bir gün ticaret amacıyla ülke dışına gitti, kendisiyle vedalaşmak üzere komşusuna gitti ve ona yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demir bıraktı.

c. Günlerden bir gün bir tüccar ticaret yapmak için bir şehre gitti. Bu yüzden telef olmaktan korunması için yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demiri komşularından birine emanet olarak bıraktı.

d. Bir gün bir tüccar ticaret yapmak için şehrinden çıktı. Komşularından birine göz kulak olması için ve gelince kendisine teslim etmesi için yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demir bıraktı.

e. Günlerden bir gün ticaret yapmak için şehre bir tüccar geldi. Komşularından birine telef olmaktan koruması için yüz rıtl (yaklaşık bin ton) demir bırakmıştı.

8. Aşağıdaki verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı bulunuz.

وَلَطَمَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ غَضَبًا وَقَالَ يَا قَوْمُ هَلْ سَمِعْتُمْ أَوْ رَأَيْتُمْ أنَّ البُزَاةَ تَخْطِفُ الصِّبْيَانَ؟ فَقَال التَّاجِرُ: نَعَمْ إنَّ أَرْضًا تَأْكُلُ جُرْذَانُهَا الحْدِيدَ لَيْسَ بِعَجِيبٍ أَنْ تَخْطِفَ بُزَاتُهَا الفِيلَةَ.

a. Adam öfkelendi ve başını tokatladı. Ardından şöyle dedi: Ey ahâli! Şahinlerin çocukları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek farelerin demiri yediği bir yerde, şahinlerin filleri bile kapıp kaçmasında hiç şaşılacak bir şey yok.

b. Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinler çocukları kapıp kaçıyorlar. Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek fareler demiri yiyebiliyorlarsa, şahinler de filleri kaçırır.

c. Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinlerin çocukları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek fareler demiri yiyebiliyorlarsa, şahinler de filleri kaçırır.

d. Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinlerin insanları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine insanlar dediler ki: Evet! Erkek fareler demiri yiyebiliyorlarsa, şahinler de filleri kaçırır.

e. Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinlerin çocukları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek farelerin demiri yediği bir yerde, şahinlerin filleri bile kapıp kaçması hiç te şaşılacak bir şey değildir.

DİLBİLGİSİ

MEF'ÛLÜN LEH

Arapça bir cümlede bulunan fiilin yapılma veya yapılmama sebebini açıklayan mastara/isme "mef'ûlün leh" denir. Bu ögeye mef'ûlün leh denildiği gibi mef'ûlün lieclih ya da mef'ûlün min eclih de denilmektedir. Bu terimlerin üçü de aynı şeyi ifâde etmektedir. Bunlardan birini herhangi bir nahiv kitabında görenler farklı şeyler olduğunu sanmasınlar. Mef'ûlun leh'ler cümlede fiilin işleniş sebebini bildirdiği için "niçin?" sorusuna cevap oluştururlar. Bir cümlede mef'ûlün leh'i bulmanın yolu, cümlede sebebi bildirilen fiille birlikte "neden/niçin …. Oldu?" gibi bir soru sorarız, aldığımız cevap mef'ûlün leh'tir. Mesela قَدِمْتُ إلَى هَذِهِ المَدِينَة طَلَبًا للعِلْمِ "Ben bu şehre ilim talep etmek/öğrenmek için geldim" cümlesine "neden geldim?" sorusunun cevabı طَلَبًا "öğrenmek için"dir ve cümlede mef'ûlün leh'tir.

Mef'ûlün leh genel olarak mansûbtur. Ancak fiilin oluş sebebini bildirmek için zikredilen her söz her zaman mansub olmaz.

Mef 'ûlün leh'ten Harf-i Cerin Hazfedilmes:

Mef'ûlün leh'in mansûb olabilmesi başka bir deyişle harf-i cerin hazfedilmesi için şu dört şartın bir cümlede aynı anda bulunması gerekir:

1. Mef'ûlün leh olacak sözün mastar olması: Örnek;

يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ إطَاعَةً لِرَبِّهِمْ

Müslümanlar rablerine itaat etmek için oruç tutarlar.

تَجَوَّلَ الْمُدَرِّسُ فِي الْحَدِيقَةِ تَرْوِيحًا عَنْ نَفْسِهِ.

Öğretmen rahatlamak için bahçede dolaştı.

2. Mef'ülün leh olacak mastarın (iç duygularımızı ifade ettiğimiz, "saygı göstermek, küçümsemek, korkmak, bilmek, bilmemek" gibi) kalbî fiillerden olması:

*Zengin fakire acıdığı için yardım etti.*سَاعَدَ الْغَنِيُّ الفَقِيرَ شَفْقَةً عَلَيْهِ

Cümlesinde olduğu gibi.

3. Mef'ûlün leh olan mastarın fâili (öznesi) ile sebebi bildirilen fiilin fâilinin aynı olması.

أَمْسَكَ الشُّرْطِيُّ اللِّصَّ خَوْفًا مِنْ فِرَارِهِ

Polis, hırsızı kaçmasından korktuğu için tuttu.

Cümlesinde mef‘ûlün leh olan mastar خَوْفاً “korktuğu için”dir. Burada korku duyan polistir. Cümlede sebebi bildirilen (الفعل المعلل) fiilin fâili yani hırsızı tutan da aynı kişi yani polistir. Şu halde bu örnek cümlede hem mef‘ûlün leh’in hem de sebebi bildirilen fiilin fâili (öznesi) aynı kişi olduğundan mef’ûlün leh mansûb olmuş, harf-i cer ise hazfedilmiş (silinmiş, zikredilmemiş)tir.

أَكْرَمْتُكَ لإِكْرَامِكَ *Sen ikram ettiğin için sana ikram ettim*

Cümlesinde ise mef’ûlün leh olan لأكرامك ‘nin faili لإكرام – ك muttasıl mecrûr ك zamiri, “ben sana ikram ettim” أكرمتُكَ kısmında ise fâil merfû muttasıl zamirdir. Dolayısıyla أكرمتُ fiilinin fâili ile إكرام masdarının fâilleri aynı değil, ayrı ayrı kişiler olmaktadır. Bu yüzden bu cümledeki mef‘ûlün leh’in başındaki ل “lâm” harfi atılmamış (hazfedilmemiş)tir.

4. Mef‘ûlün leh olan mastarın zamanı ile sebebi bildirilen fiilin الفِعْل المعلل aynı olması

جِئْتُك اليَوْمَ لِوَعْدِي أمسِ “*Dün sana sözverdiğim için bu gün sana geldim*” cümlesinde mef’ûlün lehin (söz vermenin) gerçekleşme zamanı “dün”dür. Gelme zamanı ise “bugün”dür. Dolayısıyla <u>mef‘ûlün leh</u> ile sebebi bildirilen fiilin meydana gelme zamanları aynı olmamış ve mef’ûlün lehin başından harf-i cer atılmamıştır. Ama جِئْنَا إلَى هُنَا حُبًّا للعِلْم “Biz buraya ilmi sevdiğimiz için geldik” cümlesinde ise hem sevme hem de gelme aynı zamanda olduğu için mef‘ûlün leh’ten harf-i cer atılmış ve mef‘ûlün mansûb oluşu açıkça görülmüştür.

Yukarıdaki dört şartı taşıyan mef‘ûlün leh’te esas olan mansûb olarak zikredilmesi iken başına ل, ب, من ve في gibi sebep bildiren cer harflerinden birinin getirilmesi ile lafzan mecrûr da olabilirler. Bu yüzden böyle olanlar iki şekilde söylenebilirler. Şu örnekleri inceleyinizi:

يَحْتَرِمُ النَّاسُ القَانُونَ دَفْعًا لِلظُّلْمِ

İnsanlar zulmü önlemek için hukuka saygı duyarlar.

Zulmü önlemek için hukuka saygı duyulur. يُحْتَرَمُ القَانُونُ دَفْعًا لِلظُّلْمِ

Bu durumda lafız olarak mecrûr olsalar da aslında irab bakımından mansûb olan mef‘ûlün leh’in yerinde bulundukları için mahallen mansûb kabul edilirler. Örneğin;

غَرَسَ الرَّجُلُ الأَشْجَارَ وَالأَزْهَارَ <u>تَجْمِيلاً</u> / <u>لِتَجْمِيلِ</u> الحْدِيقَةِ

Adam bahçeyi <u>güzelleştirmek için</u> ağaç ve çiçekleri dikti.

Görüldüğü gibi her iki kullanım da aynı şekilde tercüme edilmektedir.

DİKKAT

Mef‘ûlün leh’ten harf-i cerrin hazfedilmesi için yukarıdaki şartlar gereklidir. Ancak bu şartların bulunduğu her cümleden cer harfi atılmayabilir. Hem harf-i cerle hem de harf-i cersiz söylenebilir. Misal:

مَدَحَ بَعْضُ الشُّعَرَاءِ رِجَالَ الدَّوْلَةِ بِأَشْعَارِهِمْ مُدَاهَنَةً لَهُمْ / لِمُدَاهَنَتِهِمْ

Bazı şairler, dalkavukluk için şiirleriyle devlet adamlarını övdüler.

Sebep bildiren harflerden en çok لِ harfi kullanılır. Diğerlerinin kullanımı az da olsa Arapça ibarelerde rastlanabildiği için birer örnek görmemiz uygun olacaktır:

أُغْمِيَ عَلَى الرَّجُلِ مِنَ الحَرِّ. *Adam sıcaktan/sıcak sebebiyle bayıldı.*

مَاتَتِ الشَّاةُ بِدَاءِهَا *Koyun hastalığı sebebiyle/yüzünden öldü.*

ضُرِبَ رَجُلٌ فِي لِيرَةٍ *Adam bir lira için dövüldü.*

Mef 'ûlün leh'in Masdar Olmama Durumu

Bu mef'ûl cümlede sebep bildirdiği halde yapısı itibariyle mastar olmazsa lafız olarak başına gelecek bir cer harfiyle mecrûr olur.

﴿وَالأَرْضَ وَضَعَهَا للأَنَامِ﴾ cümlesinde görüldüğü gibi.

DİKKAT

Mef'ûlün leh olsun ya da olmasın masdarlar cümledeki yerine göre ma'lûm/etken (مصدر بمعنى الفاعل) veya mechûl/edilgen (مصدر بمعنى المفعول) anlamlarında kullanılmaktadırlar.

هَاجَرَ القَاتِلُ إِلَى بَلَدٍ مَجْهُولٍ خَوْفًا مِنَ القَتْلِ / للخَوْفِ مِنَ القَتْلِ

Katil öldürülmekten korktuğu için bilinmeyen bir ülkeye göçtü.

Bu cümlenin anlamına dikkat edilecek olursa birinci masdar (خوف) malûm/etken, ikinci masdar (القتل) mechûl/edilgen anlamında kullanılmıştır. Diğer cümleler de bu açıdan incelendiğinde bu özellikler kavranılacaktır.

Mef'ûlün Leh'in Başında Bulunan Diğer Lafızlar

Başında حَتَّى، كي، لكي ve لِ bulunan mansûb muzârî de masdar mânâsı ifâde ettiği ve kendisinden önceki fiilin sebebini bildirdiği için mef'ûlün leh sayılır. Bu yapılar mef'ûlün leh sayıldıkları için de mahallen mansûb kabul edilir. Şu cümleleri bu açıdan inceleyiniz.

أَعَدَّ الْمُؤَلِّفُونَ هَذَا الْكِتَابَ لِيُفِيدَ الطُّلاَّبَ

Yazarlar bu kitabı öğrencilere faydalı olması için hazırladı.

قَدْ يَضْطَرُّ الإِنْسَانُ إِلَى الْكَذِبِ لِكَيْ يُصْلِحَ بَيْنَ الشَّخْصَيْنِ

Bazan insan iki kişinin arasını düzeltmek (onları barıştırmak) için yalan söylemek zorunda kalabilir.

أَنَا أُحِبُّ طُولَ العُمُرِ كَيْ أُحَصِّلَ الْعِلْمَ

Ben ilim tahsil etmek için ömrümün uzun olmasını isterim.

اسْتَقِيمُوا حَتَّى لاَ يُصِيبَكُمُ الاِعْوِجَاجُ فِي ظُهُورِكُمْ

Sırtlarınızın kamburlaşmaması için dik durun.

(ل) Harfi'nin Diğer Önemli Kullanımları

DİKKAT

Yukarıda geniş olarak açıklandığı üzere lâm لِ harf-i ceri sebep bildirdiği zaman mecrûru (cer ettiği) ile birlikte cümlede önce geçen bir fiilin oluş sebebini bildireceği için mef'ûlün leh olur. Ancak bu harf-i cer her zaman sebep bildirmek için kullanılmaz. لِ harfinin en çok sebep bildirmek için للتعليل ikinci olarak da bir şeyi tahsîs etmek, özel kılmak, mülkiyet yani bir şeyin bir kimseye ait olduğunu bildirmek için kullanılır. Bu durumda لِ harfi izâfet terkîplerindeki (isim tamlamasındaki) muzâfun ileyh (tamlayan) öğesinin başına gelerek muzâfun ileyhi (tamlayanı) muzâfın (tamlanan) sıfatı haline dönüştürür.

كِتَابُكَ = كِتَاب + كَ – كتابٌ لك

Sana ait kitap senin kitabın

(ل) harfinin diğer yaygın bir kullanımı da zâid olarak kullanılmasıdır. Buradaki zâid, gereğinden fazla, çok anlamında değil, cümlenin mânâsını pekiştirmek ve cümlenin seslendirilmesindeki güzelliğe katkıda bulunmak anlamındadır. Bu durumda câr ve mecrûrlar mef'ûlün bir gayr-i sarîh olurlar. Şu örnekleri inceleyelim:

Senin dersi anlaman: فَهْمُكَ للدَّرْسِ

Onun yemeği yemesi: أكلُهُ للطَّعامِ

Onun felsefe eğitimi görmesi: دراستُهُ للفلسفةِ

(O Allah) dilediğini yapandır: فَعَّالٌ لِمَا يُرِيد

مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ

(O Kur'ân) yanınızdakileri (kendisinden önce inen kitapları) tasdîk edicidir.

SIRA SİZDE 1

Aşağıdaki cümlelerde mef'ûlün leh'leri bulunuz.

1. يَذْهَبُ التَّلاَمِيذُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ رَغْبَةً فِي العِلْمِ .

2. دَخَلَ الْمُعَلِّمُ الصَّفَّ فَقَامَ التَّلاَمِيذُ تَحِيَّةً لَهُ وَإِجْلاَلاً لِقَدْرِهِ .

3. أَقَامَتِ الْمَدْرَسَةُ مَقْصَفًا مُحَافَظَةً عَلَى صِحَّةِ التَّلاَمِيذِ.

4. يَقِفُ الشُّرْطِيُّ فِي الْمَيْدَانِ تَسْهِيلاً للحَرَكَةِ.

5. ذَبَحَ صَاحِبُ الْبَيْتِ شَاةً إِكْرَامًا لِضُيُوفِهِ.

SIRA SİZDE 2

Aşağıdaki cümleleri harekeleyiniz ve ve altlarına Türkçe çevirilerini yazınız.

1. ابتعدت البنت عن الأسد في حديقة الحيوانات خوفًا منه/ للخوف منه.

2. تشتري الأمهات الملابس الجديدة للعيد/استعدادًا للعيد.

3. يترقب المسلمون الهلال استقبالاً لشهر رمضان/ لاستقبال شهر رمضان.

4. سارع المسلمون إلى أداء الزكاة تطهيرًا لأموالهم / لتطهير أموالهم.

5. خرج أفراد الأسرة إلى الحديقة ترحيبًا بالضيوف/ للترحيب بالضيوف.

6. أعطي الأخ الكبير لأحيه الصغير عطفا عليه/ للعطف عليه.

7. تجمع كثير من المتظاهرين احتجاجًا على الفضيحة / للاحتجاج على الفضيحة.

8. أقام رئيس الوزراء مأدبة العشاء تكريما للوفد الزائر / لتكريم الوفد الزائر.

9. يحرس الجنود الوطن حماية له من الاعتداء / لحمايته من الاعتداء.

10. يجتمع أعضاء اللجنة الاقتصادية حلا لأزمة البورصة / لحلِّ أزمة البورصة.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki metinde lafzan mansûb olan ve harf-i cerli olan mef'ûlün lehleri verilen tabloya yazınız.

كَانَتِ الْمَدْرَسَةِ الاِبْتِدَائِيَّة فِي أَيَّامِنَا مِثْلَ يَوْمِ القِيَامَةِ، فَالْكَثِيرُ مِنَّا يَأْتِيهَا مُكْرَهًا، وَقَلِيلٌ هُمُ الَّذِينَ يُقْبِلُونَ عَلَيْهَا تِلْقَاءَ أَنْفُسِهِمْ حُبًّا لِلْمَعْرِفَةِ وَرَغْبَةً فِي الْعِلْمِ، وَكَانَتْ أَعْمَارُنَا تَتَفَاوَتُ تَفَاوُتًا عَظِيمًا وَكُنْتُ أَصْغَرَهُمْ سِنًّا فِيمَا أَعْتَقِدُ، وَمَقَاعِدُنَا قَدِيمَةٌ بَالِيَةٌ، صُنِعَتْ مِنْ خَشَبٍ عَتِيقٍ يَكَادُ يَكُونُ مِنْ عَهْدِ نُوحٍ، وَكَانَ يَجْلِسُ عَلَى كُلِّ مَقْعَدٍ سِتَّةٌ مِنَّا، وُكُنَّا مُتَلاَصِقِينَ، وَيَكْثُرُ بَيْنَنَا التَّدَافُعُ وَالتَّلاَكُمُ لِطَلَبِ الرَّاحَةِ أَوْ لصَدِّ هُجُومٍ مُتَوَقِّعٍ، وَمَا تَحَرَّكَ يَوْمًا وَاحِدٌ مِنَّا إلاَّ خَرَجَ مِنْ هذَا الْخَشَبِ العَتِيقِ صَوْتٌ مُزْعِجٌ يُضَايِقُ الْمُعَلِّمِينَ وَيُضْحِكُ الأَطْفَالَ

المفعول له (منصوب لفظًا)	المفعول له بالحروف الجارَّة

2. Aşağıdaki cümlelerde mef’ûlün leh’lerin altını çiziniz.

1. وَقَفَ الطُّلاَّبُ اِحْتِرَامًا لِلْمُدَرِّسِ.

2. نَظَّمَ الشَّاعِرُ قَصِيدَتَهُ مَدْحًا للأمِيرِ.

3. تَهْتَمُّ إدَارَةُ الْمُرُورِ بِمَنْعِ الْحَوَادِثِ اِهْتِمَامًا كَبِيرًا.

4. تَمْنَحُ الحُكُومَةُ الْمُزَارِعِينَ قُرُوضًا مُسَاعَدَةً لَهُمْ.

5. يَقِفُ الْجُنُودُ عَلَى حُدُودِ الوَطَنِ حِمَايَةً لَهُ مِنَ الأَعْدَاءِ.

6. يَجْتَمِعُ الوَفْدَانِ حَلاًّ للخِلاَفَاتِ بَيْنَ بَلَدَيْهَا.

7. وَزَّعَ مُدِيرُ الجَامِعَةِ الجْوَائِزَ عَلَى الْمُتَفَوِّقِينَ تَقْدِيرًا لِجُهُودِهِمْ.

8. يُشَجِّعُ الْمُتَفَرِّجُونَ اللَّاعِبِينَ تَشْجِيعًا حَارًّا.

9. يَعْمَلُ العُمَّالُ بِجِدٍّ سَعْيًا إِلَى النَّجَاحِ.

10. يُؤَدِّي الْمُسْلِمُونَ وَاجِبَهُمْ ابْتِغَاءً لِمَرْضَاةِ اللهِ.

3. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi bırakılan boşluklara parantez içinden mef’ûlün leh olması uygun olanları yazınız.

1. يَغْفِرُ اللهُ الذُّنُوبَ .... للمُسْلِمِينَ. (رَاحِمًا ، رَحْمَةً ، رَحْمًا)

2. يُؤَدِّي الْمُسْلِمُ العِبَادَاتِ ..... للهِ. (طَاعَةً، طَوْعًا، طَائِعًا)

3. يَسْتَقْبِلُ مَحْمُودٌ ضَيْفَهُ .... له (كَرِيمًا، كَرَامَةٌ، إِكْرَامًا)

4. يُشَارِكُ الطُّلاَّبُ فِي تَكْرِيمِ أستَاذِهِمْ .... عَنْ حُبِّهِمْ (عِبْرَةً ، تَعْبِيرًا، عِبَارَةً)

5. قَطَعَتْ بَعْضُ الدُّوَلِ عَلاَقَتَهَا بِرُوسْيا ...... عَلَى تَدَخُّلِهَا فِي أفغَانِستَان. (بِحُجَّةِ، حُجَّةً، احتِجَاجًا)

6. يُكْثِرُ الطَّبِيبُ مِنْ زِيَارَةِ الْمَرِيضِ ..... عَلَيهِ. (اِطْمِئْنَانًا ، طُمَأنِينَةً ، مُطْمَئِنِّينَ)

7. يَقْضِي عِصَامٌ إجَازَتَهُ فِي الخَارِجِ .... عن الرَّاحَةِ. (بَاحِثًا، بُحُوثًا، بَحْثًا)

8. رَفَعَ الوَزِيرُ يَدَيْهِ .... للجُمْهُورِ. (حَيَاةً، تَحِيَّةً، مُحَيِّيًا)

4. Aşağıdaki iki gruptan uygun olan bölümleri eşleştirerek içlerinde mef’ûlü leh bulunan anlamlı cümleler kurunuz.

المجموعةُ أ	المجموعةُ ب
1. يَتَوَجَّهُ النَّاخِبُونَ غَدًا	انْتِظَارًا لِمَوْعِدِ السَّفَرِ.
2. نَزَلَ الشَّابُّ فِي الْمَاءِ	لِمَنْعِ انْتِشَارِ الْجَرِيمَةِ.
3. جَلَسَ الْمُسَافِرُ فِي صَالَةِ الْمَطارِ	طَلَبًا للأجْرِ مِنَ اللهِ
4. أرْسَلَ الرَّسُولُ مُعَاذًا إلى اليَمَنِ	لِانْتِخَابِ أَعْضَاءِ الْبَرْلَمَانِ.

5. تُعَاقِبُ الدَّوْلَةُ الْمُذْنِبَ	لإِقْرَارِ اتِّفَاقِيَّةِ السَّلاَمِ.
6. يَتَصَّدقُ الْمُسْلِمُ عَلَى الْمُحْتَاجِينَ	للتَّمَتُّعِ بِمُنَاظِرِهَا الطَّبِيعِيَّة.
7. يَجْتَمِعُ مَنْدُوبُو الدُّوَلِ	إِنْقَاذًا لِلْغَرِيقِ.
8. أُسَافِرُ إِلَى أَبْهَا فِي الصَّيْفِ	لِنَشْرِ الإِسْلاَمِ فِيهَا.

5. Aşağıdaki cümlelerde örnekte gösterildiği gibi, parantez içindeki kelimeyi mef'ûlün leh'e çeviriniz.

المثال: يَتَنَقَّلُ البَدَوِيُّ فِي الصَّحْرَاءِ (بَحْث)

يَتَنَقَّلُ البَدَوِيُّ فِي الصَّحْرَاءِ بَحْثًا عَنِ الْمَاءِ.

1. يُسَافِرُ أخِي إِلَى بَاكِسْتَانَ (طَلب) الدِّراسَة فِي إِحْدَى جَامِعَاتِهَا.

2. يُكْثِرُ الْمُسْلِمُونَ مِنَ الصَّلاَةِ فِي الْمَسْجِدِ (طَمَع) فِي ثَوَابِ اللهِ.

3. غَادَرَ الأَجَانِبُ لُبْنَانَ (خَافَ) من الحربِ.

4. يَتَدَرَّبُ اللاَّعِبُونَ كَثِيرًا (أمل) فِي الفَوْزِ.

5. يَبْتَعِدُ الْمُسْلِمُ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ (خَشِيَ) عَذَابَ الله.

6. يَجْتَمِعُ الْمُدِيرُ بِالْمُوَظَّفِينَ (استَجَابَ) لِرَغْبَتِهِمْ.

7. تُقَدِّمُ الدَّوْلَةُ الإِعَانَاتِ للشَّرِكَاتِ الوَطَنِيَّةِ (شَجَّعَ) لَهَا.

8. تَبْنِي وِزَارَةُ الْمَعَارِفِ الْمَدَارِسَ فِي أَنْحَاءِ الْمَمْلَكَةِ (نَشَر) العِلْم.

9. كَانَ أَبُو فِرَاسٍ يُحَارِبُ الرُّومَ (دَافَعَ) عَنِ الإسلامِ.

10. خَرَجَ الرَّجُلُ مِنَ الحَفْلِ (يعترِضُ) على بَرْنَامَجِهِ.

6. Aşağıdaki parçada geçen mef'ûlün leh'leri bulunuz.

المدرس: لِمَ تَنظر في الساعة الفَيْنَةَ بعد الفَيْنَة ياعدنان؟

عدنان: إنَّما أفعل ذلك خوفاً من فَوَات الموعد. فإنّ لي موعداً مُهِمّاً مع الطبيب بعد قليل.

المدرس: هلا غِبت عن هذه الحصة.

عدنان: كان بإمكاني أن أستأذن المدير في الغياب عن هذه الحصة، ولكنني حضرت حُبّاً لِلنَّحو.

المدرس: زادك الله علماً. هكذا يكون الطالبُ المِثَاليُّ: إنما يدرس رَغْبَةً في العلم، لا رَهْبَةً من الامتحان... اقرأَ الآيات يا إبراهيم.

إبراهيم : (بعد الاستعاذة) ﴿وَلا تَقْتُلُوا أَوْلادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وإِيَّاكُمْ إنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْأً كَبِيراً﴾ [الإسراء/ 31].

﴿يَجْعَلونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ المَوتِ﴾[البقرة/ 19].

﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَن المَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفاً وَطَمَعاً وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [السجدة/ 16] .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بالمَنِّ والأذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلا يُؤْمِنُ بِاللّه وَاليَوْمِ الآخر... ﴾[البقرة/ 264].

7. Aşağıdaki cümlelerin önünde bulunan parantez içindeki kelimeleri mef'ûlün leh haline getiriniz.

1. لم أخْرُجْ .... من البَيْتِ من الحرِّ. (خَوفٌ)

2. التحقتُ بالجامعَةِ الإسلاميَّةِ ... في عُلُومِ الدِّينِ. (رَغْبَة)

3. لم أَقْرَع الجرسَ ... أن يَسْتَيْقِظَ المريضَ. (مَخَافة)

4. قُمْتُ .... للمدرِّسِ. (احترام)

5. أَقرأ الصحف ... الاطّلاعِ عَلَى أَحْوَالِ الْمُسْلِمِينَ فِي العَالَمِ . (بُغْيَةٌ)

6. لاَ أَزَالُ أَلْبَسُ مَلاَبِسَ الصُّوفِ..... أَنْ يُصِيبَنِي بردٌ . (خَشْيَة)

8. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde diziniz.

1. الْمُسْلم / يَبْتَعِدُ / الاِثْم / عَن / عَذَاب / خَشْيَة.

2. وَجْه / احْمَرَّ / الوَلَد / خَجَلاً.

3. غَادَرَ / مِن / خَوْفًا / الحَرْب / المُوَاطِنُون / البلدَ.

4. احتجاجاً / الفَضِيحَةِ / تَجَمَّعَ / المتظَاهِرُونَ.

5. الطلاَّب / قَامَ / للأُسْتَاذِ / اِحْتِرَاماً.

9. Aşağıdaki verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı bulunuz.

حِينَمَا سَأَلَ الْمُعَلِّمُ التِّلْمِيذَ عَنِ سَبَبِ تَأَخُّرِهِ اِحْمَرَّ وَجْهُه مِنْ خَجَلِهِ.

a. Öğretmen öğrenciye ödevini sorunca öğrenci utancından kıpkırmızı oldu.

b. Öğretmen öğrenciye neden geç kaldığını sorunca öğrencinin yüzü kızardı.

c. Öğretmen öğrenciye geç kalışının sebebini sorunca utancından öğrencinin yüzü kızardı.

d. Öğretmen öğrenciden geç kalmamasını istedi, öğrenci utancından kıpkırmızı oldu.

e. Öğretmen öğrenciye neden geç kaldığını daha sormadan öğrencinin yüzü utancından kızarmıştı.

Kelimeler ve Deyimler

اِتَّجَرَ يَتَّجِرُ اِتِّجَارًا : Ticaret yapmak

اتِّفَاقِيَّة السَّلاَم : Barış anlaşması

اِحْتجَّ يَحْتَجُّ اِحْتِجَاجًا : Protesto etmek

اِخْتَطَفَ يَخْتَطِفُ اِخْتِطَافًا : Kapıp kaçmak

أَدَّبَ يُؤَدِّبُ تَأْدِيبًا: Edeplendirmek

الإِرْهَابِيُّ : Terörist

اِضْطَرَّ يَضْطَرُّ اِضْطِرَارًا إِلَى : Zorunda olmak

اِعْتَدَى يَعْتَدِي اِعْتِدَاءً : Saldırmak

الاِعْوِجَاجُ : Kamburluk

أُغْمِيَ عَلَيْهِ : Bayılmak

اِلْتَمَسَ يَلْتَمِسُ اِلْتِمَاسًا: Aramak

أَنْقَذَ يُنْقِذُ إِنْقَاذًا : Kurtarmak

أَوْدَعَ يُودِعُ إِيدَاعًا : Emânet etmek

البَازِي (ج) البُزَاةُ : Şahin

تَجَمَّعَ يَتَجَمَّعُ تَجَمُّعًا : Toplanmak

تَجَوَّلَ يَتَجَوَّلُ تَجَوُّلاً: Gezinmek

تَحَرَّى يَتَحَرَّى تَحَرِّيًا : Aramak, Araştırmak

تَدَرَّبَ يَتَدَرَّبُ تَدَرُّبًا : Alıştırma yapmak

تَرَقَّبَ يَتَرَقَّبُ تَرَقُّبًا : Gözlemek

تَلاَكَمَ يَتَلاَكَمُ تَلاَكُمًا : Yumruklaşmak

التَّلَف : Telef olma, helâk

تَنَقَّلَ يَتَنَقَّلُ تَنَقُّلاً : Bir yerden bir yere gitmek

جَارٌ (ج) جِيرَانٌ: Komşu

الجُرْذُ (ج) الجُرْذَانُ: Fare

حَدِيد : Demir

ذَهَبَ بِ ... : Götürmek

رِطْل (ج) أَرْطَال : Bir ağırlık ölçüsü. (Mısır'a göre 460, 8 gram)

زَمِيل (ج) زُمَلاَء : Arkadaş

صَانَ يَصونُ صِيَانَةً : Korumak

صَبِيٌّ (ج) صِبْيَان : Çocuk

ضَايَقَ يُضَايِقُ مُضَايَقَةً: Canını sıkmak, sıkıştırmak

طَهَّرَ يُطَهِّرُ تَطْهِيرًا : Temizlemek

عَتِيق : Eski

عُضْو (ج) أَعْضَاء: Üye

الفَضِيحَةُ (ج) الفَضَائِحُ: Rezâlet, skandal

اللَّجْنَة (ج) اللِّجَانُ : Komisyon

لَطَمَ يَلْطِمُ لَطْمًا : Tokatlamak

مَأْدَبَةَ : Ziyâfet

الْمُتَظَاهِر : Gösterici

المِثَالِيُّ : İdeal

مُزْعِج : Rahatsız edici

مَقْصَف (ج) مَقَاصِف : Kantin

نَاب (ج) أَنْيَاب: Köpek diş

النَّاحِيَة (ج) النَّوَاحِي : Yön, taraf

هُدُوء : Sükûnet

الوَفْدُ (ج) الوُفُود : Heyet

Özet

Mef'ûlün leh'i nasıl tanırız?

Mef'ûlün leh, bir cümlede fiilin oluş ve meydana geliş sebebini bildirmek için zikredilen ögedir. Genellikle fetha ile mansûb bir masdar şeklinde bulunur. Örnek;

سَافَرَ الطُّلاَّبُ إِلَى أُورُوبَّا تَعَلُّمًا للعِلْمِ *Öğrenciler Arapaya ilim tahsili için gittiler.*

Mef'ûlün leh'in Türkçedeki karşılığı genel olarak "sebep ulaçları"dır diyebiliriz. Mef'ûlün leh'i Türkçeye *–için, -den dolayı, sebebiyle, -dığı için, maksadıyla, zîrâ, çünkü* gibi ifadelerle çevirebiliriz.

Başında sebep bildiren bir harf-i cer bulunan bir masdar veya isim şeklinde cümlede yer alır.

Mef‘ûlün leh’in başında hangi çeşit cer harfleri bulunur?

Mef‘ûlün lehin başında çoğunlukla لِ harf-i cerri bulunur. Ancak sebep bildirme mânâsında kullanıldıkları zaman ب ، من ve فِي harf-i cerleri de bulunabilir. Örnek:

بَكَى الطِّفْلُ مِنَ الوَجَعِ فِي أَنْفِهِ *Bebek burnundaki acıdan dolayı ağladı.*

حَزِنَ الرَّجُلُ بِمَا أَنَّهُ فِي الْغُرْبَةِ *Adam gurbette olduğu için üzüldü.*

Mef‘ûlün leh’in harf-i cersiz ve mansûb olarak gelmesi için hangi şartlar gereklidir?

1. Mef‘ûlün leh olacak sözün mastar olması: Örnek;

يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ <u>إطَاعَةً</u> لِرَبِّهِمْ

Müslümanlar rablerine <u>itaat etmek</u> için oruç tutarlar.

Bu cümlede sebep bildirdiği halde yapısı itibariyle mastar olmazsa lafız olarak başına gelecek bir cer harfiyle mecrûr olur.﴿وَالأَرْضَ وَضَعَهَا للأنَام﴾ cümlesinde görüldüğü gibi.

2. Mef‘ûlün leh olacak mastarın (iç duygularımızı ifade ettiğimiz, “saygı göstermek, küçümsemek, korkmak, bilmek, bilmemek” gibi) kalbî fiillerden olması. Örnek:

*Zengin fakire acıdığı için yardım etti.*سَاعَدَ الْغَنِيُّ الفَقِيرَ <u>شَفْقَةً</u> عَلَيْهِ

Cümlesinde olduğu gibi.

“Su içmek için geldim” جِئْتُ لِشُرْبِ الْمَاءِ cümlesinde شُرْبُ الماء mastar olmakla birlikte dışa ait duygularımızdan biri olan içmek شرب olduğu için harf-i cere mecrûr olmuştur.

3. Mef‘ûlün leh olan mastarın fâili (öznesi) ile sebebi bildirilen fiilin fâilinin sebebi bildirilen fiilin fâili ile aynı olması. Örnek:

أَمْسَكَ الشُّرْطِيُّ اللِّصَّ <u>خَوْفًا</u> مِنْ فِرَارِهِ

Polis, hırsızı kaçmasından korktuğu için tuttu.

Cümlesinde mef‘ûlün leh olan mastar خَوْفاً “korktuğu için”dir. Burada korku duyan polistir. Cümlede sebebi bildirilen fiilin (الفعل المعلل) fâili yani hırsızı tutan da polistir. Şu halde bu örnek cümlede hem mef‘ûlün leh’in hem de sebebi bildirilen fiilin fâili (öznesi) aynı kişi olduğundan mef’ûlün leh mansûb olmuş, harf-i cer ise hazfedilmiş (silinmiş, zikredilmemiş)tir.

أَكْرَمْتُكَ لإِكْرَامِكَ

Sen ikram ettiğin için sana ikram ettim

Cümlesinde ise mef‘ûlün leh olan لأكرامك ‘nin faili ك – لإكرام muttasıl mecrûr ك zamiri, “*ben sana ikram ettim*” أكرمتُكَ kısmında ise fâil merfû muttasıl zamirdir.

4. Mef‘ûlün leh olan mastarın zamanı ile sebebi bildirilen fiilin الفِعْل المعلل aynı olması

جِئْتُكَ اليَوْمَ لِوَعْدِي أمس *“Dün sana sözverdiğim için bu gün sana geldim”* cümlesinde mef‘ûlün lehin (söz vermenin) gerçekleşme zamanı “dün”dür. Gelme zamanı ise “bugün”dür. Dolayısıyla mef’ûlün leh ile sebebi bildirilen fiilin meydana gelme zamanları aynı olmamış ve mef‘ûlün lehin başından harf-i cer atılmamıştır. Ama جِئْنَا إلَى هُنَا حُبًّا للعِلْم *“Biz buraya ilmi sevdiğimiz için geldik”* cümlesinde ise hem sevme hem de gelme aynı zamanda olduğu için mef’ûlün leh’ten harf-i cer atılmış ve mef‘ûlün mansûb oluşu açıkça görülmüştür.

لِمَ؟ ve لِمَاذَ “niçin?” soru isimleri de cümledeki fiilin mef‘ûlün leh’leridir.

﴿يا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي﴾

Ey Kavmim! Niçin bana eziyet ediyorsunuz? (Saff Suresi, 5)

Adam niye dövüldü? لِمَاذَا ضُرِبَ الرَّجُلُ

Mef‘ûlün leh cümlenin neresinde bulunur?

Mef‘ûlün leh’ler cümlede genellikle fiilden sonra gelir. Misal,

يُطِيعُ النَّاسُ آبَاءَهُمْ اِحْتِرَامًا لَهُمْ

İnsanlar saygı göstermek için babalarına itaat ederler.

Ancak mef‘ûlün leh soru ismi olduğu zaman veya vurgu yapmak için fiilden önce gelir.

Kız çocuğu niçin ağlıyor?	لِمَاذَا تَبْكِي الطِّفْلَةُ؟
Sadece ziyaret için geldim.	للزِّيَارَةِ جِئْتُ

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mef‘ûlün leh vardır?

a. يَا قَاضِيَ الْحَاجَاتِ اسْتَجِبْ دُعَائِي.
b. مَنِ الَّذِي أنقذَ الغَرِيقَ؟
c. أعِدْ إلَيَّ قَصْرِي.
d. فَرِحَ الْوَلَدُ فَرَحًا شَدِيدًا.
e. عَادَ السَّائِحُ إلَى الفُنْدُقِ لِيَدْفَعَ دَيْنَهُ.

2. يُعَاقَبُ الْمُجْرِمُونَ مَنْعًا لِانْتِشَارِ الجَرَائِمِ cümlesinde altı çizili kelimenin yerine aşağıdakilerden hangisi konulabilir?

a. مُعَاقَبَةً.

b. اِنْتِشَارًا للجَرَائِمِ.

c. للجَرَائِمِ.

d. للعِقَابِ.

e. لِمَنْعِ انْتِشَارِ الجَرَائِمِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde mecrûr isimlerden hangisi mef'ûlün leh konumundadır?

a. وَيْلٌ لِمَنْ عَصَى اللهَ.

b. نَزَلَ الْعِلْمُ بِالإِنْسَانِ إِلَى الأَعْمَاقِ.

c. للمُوسِيقَى أَثَرٌ وَاضِحٌ فِي نُفُوسِنَا.

d. اُذْكُرِ الكَلِمَةَ تَامَّةً لِبَيَانِ الْمَسْأَلَةِ.

e. يَجِبُ عَلَى الإنْسَانِ أَنْ يَكُونَ مُتَيَقِّظًا.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde harf-i cerrin hazfedilerek mef'ûlün leh'in fetha ile mansûb olma şartları tam olarak bulunmaktadır?

a. أُكْرِمُكَ غَدًا لإِكْرَامِكَ قَبْلَ يَوْمَيْنِ.

b. لَمْ يَنَمْ الرَّجُلُ لاسْتِرَاحَةِ أَوْلاَدِهِ.

c. جَلَسَ التَّلاَمِيذُ فِي هُدُوءٍ لِرَغْبَتِهِمْ فِي سَمَاعِ الدُّرُوسِ.

d. أَخْرَجَ الرَّجُلُ الكِتَابَ لِيَرَاهُ صَدِيقُهُ.

e. أَتَيْتُ إِلَيْكَ لِدَعْوَتِكَ.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecrûr isim mef'ûlün leh konumunda değildir?

a. يَجِبُ عَلَيْكَ فَهْمُكَ لِهَذَا الْكِتَابِ.

b. وَقَفَ الطُّلاَّبُ لِاحْتِرَامِ مُدَرِّسِيهِمْ.

c. نَظَّمَ بَعْضُ الشُّعَرَاءِ قَصَائِدَ لِمَدْحِ الأُمَرَاءِ.

d. اِجْتَمَعَ الوَفْدَانِ لِحَلِّ الْمَشَاكِلِ

e. هَرَبَ الكَلْبُ مِنْ خَوْفِهِ.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. e Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.

2. e Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.

3. d Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.

4. c Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.

5. a Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. “*Öğrenciler okula ilim tahsiline rağbet ettikleri için giderler*” anlamındaki bu cümlede mef’ûlün leh’i bulmak için “*öğrenciler okula niçin gidiyorlar*?” لِمَ يذهب التلاميذُ إلى المدسة؟ sorusunu sorarak alacağımız cevap “rağbet ettikleri için” رَغبةً olacağına göre cümledeki mef‘ûlün leh bu kelimedir.

2. “*Öğretmen sınıfa girdi, hemen öğrenciler ona selam vermek ve onun değerinin büyüklüğünü ifâde etmek için ayağa kalktılar*” anlamındaki cümleye, fiilini de kullanarak لِمَ قَام التلاميذ؟ “Öğrenciler niçin kalktılar?” sorusunu sorduğumuzda alınacak cevap cümledeki fiilin meydana geliş sebebini bildirir. تَحِيَّةً “selam vermek için”. Şu halde bu cümlede mef‘ûlün leh تَحِيَّةً’dir ve mansûb durumda bir masdardır. تَحيَّة له’daki له sebep bildirmediği için mef‘ûlün leh değil, mef‘ûlün bih gayr-i sarîhtir.

3. “*Okul, öğrencilerin sağlığını korumak için bir kantin kurdu/açtı*” anlamına gelen bu cümleye لماذا أقامت المدرسةُ مقصفًا؟ “*Okul niçin bir kantin açtı*?” sorusuna alacağımız cevap da محافظةً على ... “*korumak için/maksadıyla*” olacağından bu cevap mef‘ûlün leh’tir.

4. “Polis trafiğin hareketini/akışını kolaylaştırmak için meydanda duruyor” anlamına gelen bu cümleye لماذا يقف الشرطيُّ في الميدان؟ “*Polis neden meydanda duruyor?*” diye sorduğumuzda ise alacağımız cevap تسهيلاً لحركة المرور “…*trafiğin akışını kolaylaştırmak için*”dir. Dolayısıyla bu cevap fiilin oluş sebebini açıklayan öğe olduğundan mef‘ûlün leh’tir.

5. “*Evin sahibi, konuklarına ikram etmek için bir koyun kesti*” cümlesinde لماذا ذبح صاحب البيت شاةً؟ “*Ev sahibi neden koyun kesti*?” sorusuna alacağımı cevap إكرامًا “ikram etmek için olduğundan mef‘ûlün leh bu kelimedir ve fetha ile mansûb bir masdardır.

Sıra Sizde 2

1. اِبْتَعَدَتِ الْبِنْتُ عَنِ الأَسَدِ فِي حَدِيقَةِ الْحَيَوَانَاتِ خَوْفًا مِنْهُ / لِلْخَوْفِ مِنْهُ .

Kız korktuğundan dolayı hayvanat bahçesindeki aslandan uzaklaştı.

2. تَشْتَرِي الأَمَّهَاتُ الْمَلاَبِسَ الْجَدِيدَةَ لِلْعِيدِ / اِسْتِعْدَادًا لِلْعِيدِ .

Anneler bayrama hazırlık yapmak için yeni elbiseler satın alıyorlar.

3. يَتَرَقَّبُ الْمُسْلِمُونَ الْهِلاَلَ اِسْتِقْبَالاً لِشَهْرِ رَمَضَانَ/ لِاسْتِقْبَالِ شَهْرِ رَمَضَانَ.

Müslümanlar, Ramazan ayını karşılamak için hilâli gözlüyorlar.

4. سَارَعَ الْمُسْلِمُونَ إِلَى أَدَاءِ الزَّكَاةِ تَطْهِيرًا لِأَمْوَالِهِمْ / لِتَطْهِيرِ أَمْوَالِهِمْ.

Müslümanlar mallarını temizlemek için zekât vermede yarıştırlar.

5. خَرَجَ أفرَادُ الأُسْرَةِ إِلَى الْحَدِيقَةِ تَرْحِيبًا بِالضُّيُوفِ/ لِلتَّرْحِيبِ بِالضُّيُوفِ.

Aile fertleri konuklara hoş geldin demek için bahçe kapısına kadar çıktı.

6. **أَعْطَي الأَخُ الْكَبِيرُ لأَخِيهِ الصَّغِيرِ عَطْفًا عَلَيْهِ/ لِلْعَطْفِ عَلَيْهِ.**

Acıdığı için büyük kardeş, küçük kardeşe malı verdi.

7. **تَجَمَّعَ كَثِيرٌ مِنَ الْمُتَظَاهِرِينَ احْتِجَاجًا عَلَى الفَضِيحَةِ / لِلاِحْتِجَاجِ عَلَى الفَضِيحَةِ.**

Skandalı protesto etmek için çok sayıda gösterici toplandı.

8. **أَقَامَ رَئِيسُ الْوُزَرَاءِ مَأْدَبَةَ العَشَاءِ تَكْرِيمًا لِلْوَفْدِ الزَّائِرِ / لِتَكْرِيمِ الوَفْدِ الزَّائِرِ.**

Başbakan konuk heyeti onurlandırmak için akşam yemeği verdi.

9. **يَحْرِسُ الْجُنُودُ الوَطَنَ حِمَايَةً لَهُ مِنَ الاِعْتِدَاءِ / لِحِمَايَتِهِ مِنَ الاِعْتِدَاءِ.**

Askerler vatanı düşman saldırısından korumak için bekliyorlar.

10. **يَجْتَمِعُ أَعْضَاءُ اللَّجْنَةِ الاِقْتِصَادِيَّةِ حَلاًّ لِأَزْمَةِ الْبُورْصَةِ / لِحَلِّ أزمة البُورْصُةِ.**

Ekonomik konsey üyleri borsa krizini çözmek için her tarafta toplanıyor.

Yararlanılan Kaynaklar

Çörtü, M. Meral (2001), **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

Galâyinî, Mustafa (1966), **Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye**, Beyrut.

Güler, İsmail; Günday, Hüseyin; Şahin, Şener (2001), **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

Ediskun, Haydar (1996), **Türk Dilbilgisi**, İstanbul.

Maksudoğlu, Mehmet (2003), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Muhammed İsmâil vd., **el-Kavâidu'l-'arabiyyetu'l-müyessera**, (tarihsiz), Cantaş yayınevi, İstanbul.

Uralgiray, Yusuf (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.

9

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Atfın mahiyetini, ma‘tûf ve ma‘tûfun aleyh terimlerini tanımlayabilecek,
- Atıf edatlarının nerelerde gerçekleştiğini ve gramatik işlevini açıklayabilecek,
- Atıf edatlarında zaman ve cümle uyumunu belirleyebilecek,
- Atıf edatlarının anlamlarını belirleyerek, birbirleri arasındaki farklılıkları ayırt edebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Atıf, ma‘tûf ve ma‘tûfun aleyh
- Tertîb, ta‘kîb
- Tahyîr
- Ta‘yîn
- İdrâb
- İstidrâk
- Gâye

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metni daha iyi bir şekilde kavramak için öncelikle üç defa okuyun ve anlamadığınız kelimeleri tespit edin ve ‘kelimeler ve deyimler’ kısmına başvurunuz. Yine de anlamını bilmediğiniz kelimeler olursa bir Arapça-Türkçe sözlüğe müracaat ediniz.
- İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, adlı kitaptan ‘Atıf Harfleri’ konusunu okuyunuz.

Atıf ve Edatları

العَطْفُ وَحُرُوفُهُ

GİRİŞ

Her dilde olduğu gibi cümleler **isim, fiil** ve bu ikisini birbirine bağlayan **edatlardan** oluşur. Söz konusu edâtlar içerisinde, üslupta akıcılığı temin etmek gayesiyle bazan cümle unsurlarını kendi içerisinde, bazen de iki cümle ya da cümleciği kendi arasında bağlayan edâtlar vardır. İşte Arapça'da bunlara **atıf edatları** denilmektedir.

Dildeki diğer edatlar gibi atıf edatlarının da hem gramatik hem de anlama ilişkin işlevleri vardır. Bir başka ifadeyle atıf edatları bir taraftan cümle unsurları arasındaki gramatik ilişkiyi düzenlerken, bir taraftan da anlama ilişkin olarak cümleye bir takım incelikler yüklemektedir.

Dil öğretiminde kelime ya da cümleler arası bağlantıları sağlayan unsurların tanınması ve gramatik hüküm ile anlamın buna bağlı olarak yönlendirilmesi son derece önemli bir husustur. Zira hangi unsurun hangi unsura, ya da hangi cümlenin hangi cümleye bağlı olduğunun tespiti dile hâkimiyetin bir kanıtıdır.

Atıf ilişkisine başvurmakla söz sahibi fiil ya da ismin cümlede gereksiz yere tekrarının önüne geçmiş olmaktadır. Sözde mümkün olduğu kadar tasarrufu esas alan insan zekâsının kaçınılmaz bir operasyonu olan atıf ilişkisi bütün diller için geçerli bir olgudur.

Ele aldığımız atıf edatları konusu temelde, üç terim çerçevesinde işlenecektir: **Ma'tûf, ma'tûfun aleyh** ve **atıf edatı**.

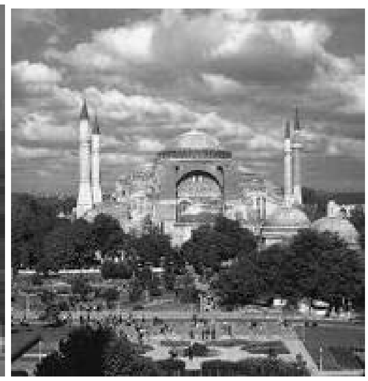
Bu esaslar çerçevesinde konumuza ilişkin ayrıntılı bilgi ve örnekler okuma parçamızın ve ona ilişkin alıştırmaların peşinden verilecektir.

İNTERNET

Konu ile ilgili ön bilgi almak için www.schoolarabia.net adresine de başvurabilirsiniz.

KİTAP

İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi) adlı kitabındaki 'Atıf Harfleri'ne ilişkin kısmı inceleyiniz.

زِيَارَةٌ إلى إستانبُول

حَسَنٌ يُحِبّ السِّياحةَ، وهو يَسكُن في مدِينَة صَقَرْياَ. في العطلة الصَّيفِيّة طلَبَ حَسَنٌ مِن والِدِه أنْ يَأْخُذَهُ إلى إستانبُول كَيْ يُشاهِدَ الأماكِنَ التارِيخيَّةَ والثقافِيّةَ، لأَنَّ إستانبُولَ مدينةٌ مَلِيئَةٌ بالآثار الإسلاميّة والرُّومانِيَّة. فَوافَق الأبُ على طَلَب ولدِه، لأَنّه كان قد وَعَدَه بزيارة إستانبُول إذا نَجَح في المدرسة وأَصبَح مِن الأَوَائِل في صَفّه.

ففي يومٍ مِن أيّام الصَّيْف خرَج الوَالِد مع ولدِه إلى مَحَطَّة القِطارَات. ذهبا أوّلاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التَّذاكِر فَسألا المُوَظَّفَ: هل لَدَيْكُم تَذْكِرَتَان إلى إستانبُول؟ أجاب المُوَظَّف: نعم لَدَينا تَذاكِرُ كثِيرةٌ إلى إستانبُول، ثُمّ سَأَلاَهُ: أَبِالقِطارِ السَّرِيع أم العَادِيّ؟ قال الوالِدُ: أمّا أنا فأُفضِّل السّفرَ بِالقطار السّرِيع، وأنت يا حَسَنُ، بِأَيِّهما تُفَضِّل؟ أجاب حَسَن: وأنا كذلِكَ أُفضّل بِالقطار السّرِيع، ثم قال لِلبائع: نَحن نُفَضِّل السّفرَ بالقِطار السّريع، لا القِطارِ العادِيّ. ثمّ حَجَز المُوَظَّفُ لهما تَذْكِرَتَين من القِطار السّريع. أخذ الأب وَوَلدُه تَذْكِرَتَيْهما ثُمَّ رَكِبا القِطارَ وسافَرَا إلى إستانبُول. استَغرَق السَّفَر مِن مدينة صَقَرْياَ إلى إستانبُول ساعةً تَقْرِيبا، لأن صَقَرْياَ تَبعُدُ عن إستانبُول مِئَةٌ وخَمْسون كِيلُو مِتراً فَقَطْ.

شاهَد حَسَن هناك عَدَدا كبيرا مِن السُّيَّاح الذِين يَقِفُون أمام الآثار التاريخيّة فَيُصَوِّرونَها ويَسْتَمِعُون إلى المَعلُومات التي يُقَدِّمُها الدَّلِيل لهم. قال الوالِدُ لِولَده: إستانبُول مَدِينَةٌ حَدِيثَةٌ، لكنَّها قَدِيمَةٌ، بل تارِيخيَّةٌ في نَفسِ الوَقْتِ، وفيها آثارٌ قَدِيمةٌ من العَهْدِ الرُّومانِيّ مِثلُ آياصُوفْيا، وفيها أيضا آثارٌ مِن العَهْد العُثْمَانِيّ، مِثل

مَسجِد السُّليمَانِيَّة ومسجد السُّلْطان أحمد. قال حَسَن لِوالِده: يا والدي: هل نَبْدَأ بِمَسجِد السُّلَيمَانِيَّة أو السُّلْطان أحمد؟ أجاب الوالِد: نَبدَأ بِمَسجِد السُّلْطان أحمد لا بالسُّلَيمَانِيَّة، لأنَّه أقرَبُ.

كان حَسَنٌ سَعِيداً في إستانبُول وطَلَب مِن والِدِه أنْ يأخُذَه دائما إليها ليُشاهِدَ المناظِر الطبِيعِيَّة وليُقَابِل أصدِقاءَه.

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Yukarıdaki parçaya göre aşağıdaki cümlelerin doğru (√) yada yanlış (X) olduğunu belirleyiniz.

1. ( ) هِوايَة حَسَنٍ السِّياحةُ.

2. ( ) السفرُ إلى إستانبُولَ كان في فَصْل الرَّبيعِ.

3. ( ) وعَدَ الأبُ ولَدَه بزيارة إستانبُول مِن قَبْلُ.

4. ( ) حَجَز المُوَظَّفُ لهما تَذْكِرَتَين مِن القِطار العادِيّ.

5. ( ) كان السُّيَّاحُ يَسْتَمِعُون إلى المَعلُومات التي يُقَدِّمُها الدَّلِيلُ لَهُم.

2. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. أين يَسكُن حَسَنٌ؟

2. لِماذا طلَبَ حَسَنٌ مِن والِدِه أنْ يَأْخُذَهُ إلى إستانبُول؟

3. هل وافَق الأبُ على طَلَب وَلَدِه؟

4. كيف سَافَر الوالِدُ مع وَلدِه إلى إستانبُول؟

5. بماذا وَعَدَ الأبُ وَلَدَه؟

6. كم ساعةً استَغْرَقَ السَّفَرُ مِن مدينةِ صَقَرْياَ إلى إستانبُول؟

7. بأيِّ مسجدٍ بدأ الوالدُ ووَلَدُه زِيارتَهما؟

8. ماذا كان يَفْعَلُ السُّيَّاحُ؟

9. كم كِيلُو مِتْراً تَبعُدُ صَقَرْياَ عن إستانبُول؟

10. كيف تَصِفُ إستانبُول؟

3. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(دَامَ – أَبٌ – زُوَّار– عِندَك – جديدة– الزَّمَن – خالَفَ – جامِع – يُقِيم – يَرَى)

1. وهو يَسكُن في مدِينَة صَقَرْياَ.

2. كَيْ يُشاهِدَ الأماكِنَ التارِيخِيَّةَ والثقافيّة.

3. وافَق الأب على طَلَب ولده.

4. هل لَدَيْكَ تَذْكِرَتَان إلى إستانبُول؟

5. استَغرَق السَّفَر مِن مدينة صَقَرْياَ إلى إستانبُول ساعة واحدة تقريبا.

6. وطَلَب مِن والِدِه أنْ يأخُذَه دائما إلى هناك لِيُشاهِدَ المناظر الطبِيعية ولِيُقَابِل أصدِقاءَه.

7. وفيها آثارٌ قديمةٌ من العَهْدِ الرُّومانِيّ.

8. وفيها أَيضاً آثارٌ مِن العَهْد العُثْمَانِيّ مِثل مسجد السُّليمَانيَّة.

9. شاهَد حَسَنٌ هناك عَدَداً كبيرا مِن السُّيَّاح.

10. إستانبُول مَدِينَة حَدِيثَةٌ وقَدِيمَةٌ في نَفسِ الوَقْت.

4. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(شِراء – رَسَب – أعطَى– خَلْفَ– خالِيَة مِن– دخَل – نزَل – أجاب – انتَهى – قديمة)

1. لأَنَّ إستانبُول مدينةٌ مَلِيئَةٌ بِالآثار الإسلاميّة والرُّومانِيَّة.

2. لأنه كان قد وَعَدَه بِزيارة إستانبُول إذا نَجَح في المدرسة وأَصبَح مِن الأوائل في صَفِّه.

3. في يومٍ من أيام الصيف خَرَج الوالِد مع ولدِه إلى مَحَطَّة القطارات.

4. ذهَبَ الوالد أوّلاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التَّذاكِر فسأل المُوَظَّفَ.

5. ثُمَّ رَكِب القِطارَ وسافَرَا إلى إستانبُول.

6. إستانبُول مدينة حَدِيثَة.

7. ذهب الوالد أوّلاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التَّذاكِر فسَأَل المُوَظَّفَ.

8. بدأ الطلاب بزيارة مسجد السُّلْطان أحمد لا بالسُّلَيمَانِيَّة، لأنَّه أقرب.

9. السُّيَّاح يَقِفُون أمام الآثار التاريخيّة فَيُصَوِّرونَها ويَسْتَمِعُون الدَّلِي.

10. أخَذ الأب وَوَلَدُه تَذْكِرَتَيْهِما ثُمَّ رَكِبا القِطارَ وسافَرَا إلى إستانبُول.

5. Altı çizili cemi kelimelerin müfretlerini söyleyiniz.

1. سافَر حَسَن إلى إستانبول لِيُشاهِدَ المناظر الطبيعية ولِيُقَابِل أصدِقاءَه.

2. أَصبَح أحمد مِن الأوائل في صَفِّه.

3. ففي يومٍ من أيام الصيف خَرَج الوالِد مع ولدِه إلى مَحَطَّة القطارات.

4. ذهب الوالد أوّلاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التَّذاكِر فسأل المُوَظَّفَ.

5. وطَلَب مِن والِدِه أنْ يأخُذَه دائما إلى هناك لِيُشاهِدَ المناظر الطبيعية.

6. يَقِفُون أمامَ الآثار التاريخيّة.

7. شاهَد حَسَنٌ هناك عَدَدا كبيرا مِن السُّيَّاح.

8. سافَر إلى تُركِيا كَيْ يُشاهِدَ الأماكِنَ التارِيخِيَّةَ والثقافيّةَ.

9. يَسْتَمِعُ الزَّائِر إلى المَعلُومات التي يُقَدِّمُها الدَّلِيل له.

10. ذهبنا أنا وصديقي في يومٍ مِن أيّام الشِّتاء إلى مَحَطَّة القِطارات.

6. Altı çizili müfret kelimelerin cemilerini söyleyiniz.

1. سافَر حَسَن إلى إستانبول لِيُشاهِدَ المناظر الطبيعية ولِيُقَابِل صَدِيقَهُ إِسماعِيل.

2. كان حَسَنٌ سَعِيداً في إستانبُول.

3. أخذ الأب وولدُه تَذْكِرَتَيْهِما.

4. نحن نُفَضِّل السفرَ بالقِطار السَّريع.

5. ذهب الوالد أوّلاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التَّذاكِر.

6. خرج الأب مع ولدِه إلى مَحَطَّة القطارات.

7. وأَصبَح مِن الأوائل في صَفّه.

8. لأَنَّ إستانبُول مدينةٌ مَلِيئَةٌ بالآثار الإسلاميّة والرُّومانِيَّة.

9. ثمّ حَجَز المُوَظَّفُ لهما تَذْكِرَتَين من القِطار السّريع.

10. ثم قال لِلبائِع: نحن نُفَضِّل السّفرَ بالقِطار السّريع، لا القِطارِ العادِيّ.

7. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları parantez içerisinde verilen uygun bir kelimeyle doldurunuz.

(القاهِرة – الصَّيفِيّة – نَجحتُ – تَذْكِرَتَها – المَصْنَع – العُثْمَانِيّ – بِغَسْل – تَبْعُد – يستَغرَق – فأُفضِّل)

1. وَعَدَتْنِي أُختِي بِزيارة المَتْحَف إذا ________ في الامتحان.

2. في العطلة ________ سافر أحمد إلى تركيا.

3. ________ مدينةٌ مَلِيئَةٌ بالآثار القديمة.

4. أمَّا أنا ________ العُطلة في سوريا.

5. أخذتْ الطالبة ________ ثُمَّ رَكِبت الطائرة.

6. ________ السَّفَر مِن أنْقَرَة إلى إستانبُول خَمسَ ساعاتٍ تقريبا.

7. هل ________ تُركِيا عن سُورِيا كثيرا؟

8. شاهَد مَلِيحٌ في ________ عَدَدا كبيرا مِن العُمَّال.

9. إستانبُول فيها آثارٌ قَديمة من العَهْدِ ________.

10. هل نَبدَأ ________ الملابس؟

8. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları بِ، على، إلى، عن، مِن **cer harflerinden uygun olanıyla doldurunuz.**

1. هل نَبْدَأ .... مَسجِد السُّلَيمَانِيَّة أو السُّلْطان أحمد؟

2. طلَبَ حَسَنٌ .... والِدِه أنْ يَأْخُذَهُ .... إستانبُول.

3. لِأَنَّ إستانبُولَ مدينةٌ مَلِيئَةٌ .... الآثار الإسلاميّة والرُّومانِيَّة.

4. لأن صَقَرْياَ تَبعُدُ .... إستانبُول مِئَةٌ وخَمْسون كِيلُو مِتراً.

5. استغرَق السَّفَر .... مدينة صَقَرْياَ .... إستانبُول ساعةً واحدة.

6. ثمّ حَجَز المُوَظَّفُ لهما تَذْكِرَتَين .... القِطار السّريع.

7. ذهبا أوّلاً .... قِسْمِ بَيْعِ التَّذاكِر.

8. ففي يومٍ .... أيّام الصَّيْف خرَج الوَالِد .... ولدِه .... مَحَطَّة القِطارات.

9. لأنه كان قد وَعَدَه .... زيارة إستانبُول.

10. فَوافَق الأبُ .... طَلَب ولدِه.

9. Aşağıdaki cümleleri örnekte gösterildiği şekilde parantez içindeki kelimeleri esas alarak yeniden kurunuz.

Örnek 1: وافق الأبُ على طَلَبِ ولدِهِ

وافَقَتِ الأُمُّ على طَلَبِ ولدِها (هي)

.... (أنْتَ)

.... (أنا)

.... (أنتم)

.... (أنتِ)

.... (نحن)

.... (أنتُما)

.... (أنتُنّ)

.... (هُنّ)

Örnek 2: كان قد وَعَدَنِي بالسَّفَر إلى أَنْقَرَة

كانتْ قد وَعَدَتْنِي بالسَّفَر إلى أَنْقَرَة (هي)

كُنْتَ قد وَعَدْتَنِي بالسَّفَر إلى أَنْقَرَة (أنْتَ)

.... (أنتِ)

.... (هُنَّ)

.... (أنتُما)

.... (أنتُنّ)

.... (هُم)

.... (هما)

.... (هو)

Örnek 3: طَلَبَ حسَن مِن والِدِه أنْ يَأْخُذَه إلى إستانبُول

طَلَبَتْ فاطمة مِن والِدِها أنْ يَأْخُذَها إلى إستانبُول (فاطمة)

.... (زينَب ونِهال)

.... (حُسَين ويحيى)

.... (الطالبات)

طَلَبْتِ مِن والِدِكِ أنْ يَأْخُذَكِ إلى إستانبُول (أنتِ)

.... (نحن)

.... (أنتما)

.... (أنتنّ)

.... (هنّ)

.... (أنتُم)

.... (أنَا)

Örnek 4: شاهَدَ حُسينٌ عَدَدًا كَبيرًا من المُعْتَمِرِين

(قابَلَ / المُدَرِّسونَ)

– قابَلَ بَشير عَدَدًا كَبيرًا مِن المُدَرِّسينَ.

1. (وَدَّعَ / المُسافِرون)

– ....

2. (استَقبَلَ / القادِمونَ)

– ....

3. م– (شَكَرَ / المُدَرِّبون)

– ………. ……… ……… ……… ….. ……………

4. م– (راجَعَ / المُمرِّضون)

– ………. ……… ……… ……… ….. ……………

5. م– (عَرَفَ / المُهَندِسونَ)

– ………. ……… ……… ……… ….. ……………

6. م– (سَقى / اللاعِبونَ)

– ………. ……… ……… ……… ….. ……………

7. م– (ساعَدَ / المُسلِمونَ)

– ………. ……… ……… ……… ….. ……………

8. م– (شاهَدَ / العاملون)

– ………. ……… ……… ……… ….. ……………

Örnek 5: ثمّ حَجَز المُوَظَّفُ لِي غُرْفَتَين من الفُندُق القريب

– (فاطمة / تذكِرَة)

– ثمّ حَجَزت فاطمةُ لِي غُرْفَتَين من الفُندُق القريب.

1. (الولَدان / سَرِير)

– …. ………. ……. …. ………. …. …….. ………

2. (البِنتانِ / وَجبَة)

– …. ………. ……. …. ………. …. …….. ………

3. (الأولاد / صالَة)

– …. ………. ……. …. ………. …. …….. ………

4. (البَنات / سيَّارة)

– …. ………. ……. …. ………. …. …….. ………

5. (عُمَر / مِقْعَد)

– …. ………. ……. …. ………. …. …….. ………

6. (زَينَب / بَرْنامَج)

– …. ………. ……. …. ………. …. …….. ………

7. (الطالِبانِ / محاضَرَة)

– ....

8. (فاطِمَة / حَفْلَة)

– ....

10. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde kurunuz.

1. فاطِمَةُ – المُدَرِّساتِ – مِن – رَأَت – كَبيرًا – عَدَدًا

2. خَديجَةُ – قد – كانَت – وَعَدَتْ – أُمَّها – بالمساعدة.

3. أحمَدُ – خالِهِ – مِن – أنْ – إلى – طَلَبَ – يَأخُذَهُ – السُّوق

4. بالمطعَم – هَل – نَتَناوَل – بالبَيْت – أو – الغَداءَ؟

5. المُوَظَّفُ – غُرْفَتَين – لِي – من – الفُندُق – حَجَز – القريب

6. الاجتِماعُ – من – التاسعة – استغرق – إلى – والنصف – الساعة – الساعة العاشرة

7. مصطفى – هناك – عَدَدا – شاهَد – الجُنُود – كبيرا – مِن

8. آثار – وفي – إستانبول – أيضا – مِن – العُثْمَانِيّ – العهد

SIRA SİZDE 1

Şimdi aşağıdaki boşlukları kendimiz doldurmaya çalışalım:

طلَبَ حَسَنٌ مِن والِدِه أنْ يَأْخُذَهُ إلى إستانبُول

...... فاطمة من .... أنْ .... إلى ....

...... صديقي من .... أنْ يَأْخُذَها إلى ....

...... المعلِّم من طلابهم أنْ .... إلى ....

.... المعلِّمات من .... أنْ يَأْخُذْنَهُنّ إلى ....

DİLBİLGİSİ

Atıf Edatları ve İşlevleri

Atıf, birtakım edatlar vasıtasıyla bir cümle unsurunun diğer bir unsuruna bağlanmasıdır. Cümlede tekrarı önlemek ve gereksiz uzatmaların önüne geçmek amacıyla yapılır. Sözkonusu bağlama işlemi (atıf) **isimle isim, fiille fiil** yada **cümle ile cümle** arasında gerçekleşir.

Atfın **isim**le **isim** arasında gerçekleşmesini şöyle bir misalle açıklamak mümkündür:

حَضَر إبراهِيمُ وأحمدُ إلى الاجتِماع /*İbrahim ve Ahmet toplantıya geldiler,* cümlesi ise **isim** ile **isim** arasında gerçekleşen atıfa misal verilebilir. Şöyle ki, cümlede ikinci isim olan أحمدُ kendisinden önceki إبراهِيمُ ismine atfedilmiştir. Söz konusu bağlantıyı da وَ edatı temin etmiş ve ikinci cümlenin başında حَضَر fiilinin ikinci kez tekrarını önlemiştir. Zira atıf imkânı olmasaydı ikinci cümlede özne/fâil konumunda olan حَضَر fiilinin bir daha tekrarı gerekecek ve dolayısıyla cümle: حَضَر إبراهِيمُ إلى الاجتماع، حَضَر أحمدُ إلى الاجتماع /*İbrahim toplantıya geldi, Ahmet toplantıya geldi,* şeklinde kurulması lazım gelecekti.

جاءَ إبراهِيمُ إلَى المَدرَسة، وأَحْضَرَ كُلَّ واجِباتِهِ /*İbrahim okula geldi ve bütün ödevlerini getirdi,* cümlesi ise **fiil** ile **fiil** arasında gerçekleşen atıfa misal verilebilir. Görüldüğü üzere ikinci cümlede yer alan أَحْضَرَ fiili, kendisinden önceki جاءَ fiiline atfedilmek suretiyle bağlanmıştır. Sözkonusu bağlantıyı da وَ edatı temin etmiş ve ikinci cümlede öznenin tekrarını önlemiştir. Zira atıf imkânı olmasaydı ikinci cümlede de ortak özne/fâil olan إبراهِيمُ isminin bir daha tekrarı gerekecek ve cümle: جاءَ إبراهِيمُ إلَى المَدرَسة، أَحْضَرَ إبراهِيمُ كُلَّ واجِباتِهِ /*İbrahim okula geldi, İbrahim bütün ödevlerini getirdi,* şeklinde kurulması lazım gelecekti.

Cümle ile **cümle** arasında gerçekleşen atıfa örnek olarak العلم نُورٌ، والجهلُ نارٌ /*İlim nurdur, cehalet ise ateştir,* cümleleri verilebilir. Görüldüğü üzere ikinci olan الجهلُ نارٌ cümlesi, kendisinden önceki العلم نُورٌ cümlesine atıf edatıyla bağlanmıştır. Söz konusu bağlantıyı da وَ edatı temin etmiştir.

Misallerden anlaşıldığı üzere atıf ilişkisi aynı grup kelime ya da cümleler arasında gerçekleşmektedir; **isim isme**, **fiil fiile** ve **cümle cümleye** atfedilerek anlamca bağlanacak iki cümle unsuru arasında bağlantı kurulmuş olmaktadır.

Görüldüğü üzere atfın gerçekleştiği cümlelerde üç temel unsur bulunmaktadır:

a. Atıf edatı (أداة العطف): İki unsuru birbirine bağlayan edat.

b. Ma'tûf (معطوف): Atıf edatı vasıtasıyla kendisinden önceki cümleye bağlanan ve cümlede atıf edatından hemen sonra gelen unsurdur.

c. Ma'tûfun aleyh (معطوف عليه): Ma'tûf'un kendisine bağlandığı ana unsur olup cümlede atıf edatından önce yer alır.

Gramatik işlev itibariyle **ma'tûf, ma'tûfun aleyh'in cümledeki yerini alır**, yani i'râb hükmünü üstlenir. Dolayısıyla **ma'tûfun aleyh** cümledeki yeri itibariyle merfû ise **ma'tûf** unsur da **merfû**, mansûb ise **mansûb**, mecrûr ise o da **mecrûr**dur.

Bu açıklamalar ışığında: جاءَ إبراهِيمُ إلَى المَدرَسة، وأَحْضَرَ كُلَّ واجِباتِهِ cümlelerine göz atacak olursak;

جاءَ fiili, ma'tûfun aleyh *(مَعطُوفٌ عَلَيه)*,

وأَحْضَرَ cümlesi ise ma'tûf'tur *(مَعطُوف)*.

Bu iki fiil arasındaki atıf ilişkisini kuran و harfi ise **atıf edatıdır** أداةالعطف.

Aynı şekilde; حَضَر إبراهِيمُ فأحمدُ إلى الاجتِماع cümelesinde ise;

إبراهِيمُ ismi, ma‘tûfun aleyh *(مَعطُوفٌ عَلَيه)*,

أحمدُ ismi, ma‘tûf’tur *(مَعطُوف)*.

Bu iki isim arasındaki atıf ilişkisini kuran ف harfi ise **atıf edatıdır** (أداة العطف).

Cümlemizde **ma‘tûfun aleyh** olan إبراهِيمُ cümledeki yeri itibariyle fâil/özne olduğu için merfû olduğundan **ma‘tûf** olan أحمدُ ismi de aynı irâb hükmünü almış ve merfû olmuştur.

DİKKAT

Ma‘tûf unsur şu üç hususta ma‘tûfun aleyh’e uyar;

a. Yukarıda ifade edildiği üzere **i‘râb yönünden uyar**.

b. **Sîga (kip) itibariyle uyar**. Buna göre atıf işlemi iki fiil arasında gerçekleşmişse, söz konusu fiiller sîga, yani zaman bakımından birbirlerine paralel olurlar. Dolayısıyla mâzî fiil mâzî fiile, muzâri muzâri’ye, emir fiil emir’e atfedilerek gerçekleşir. Mesela; أكرَمَني عَلِيّ وأكْرَمْتُه، */Ali bana ikramda bulundu, ben de ona,* cümlesini iki mâzî, يحترِمُني إبراهِيمُ وأحترِمه */İbrahim bana saygı duyar, ben de ona,* cümlesini iki muzâri, أنصُرْهُ يا أحمد فَلْيَنْصُرْكَ */Ahmet, sen ona yardım et, o da sana yardım etsin* cümlesini de iki emir arasında gerçekleşen cümleler olarak zikredebiliriz.

c. **Cümlede uyum**. Şayet atıf işlemi iki cümle arasında gerçekleşmişse; isim cümlesi isim cümlesine, fiil cümlesi de fiil cümlesine atfedilir. الأدب نُورٌ والجهلُ ظُلمَة، */edeb aydınlık, cehalet ise karanlıktır,* جاء العَدْلُ وزال الظُّلم */adalet geldi, zulüm yok oldu.*

Başlıca Atıf Edatları ve Anlamları

Arapça’da kullanılan başlıca atıf edatları ve anlamları şöyledir:

1. (وَ (الواو*)* Türkçe’de ‘ve’ bağlacıyla karşılanan bu edat **iki unsuru bir araya getirme ve ma‘tûf ile ma‘tûfun aleyh’i eşit şartlarda aynı hükme ortak etme (iştirâk)** işlevi görür. Dolayısıyla zaman bakımından aralarında öncelik ya da sonralık bulunmayan iki unsuru birbirine bağlar. Bir misal vermek gerekirse: جاءَتْ السّيارةُ ورَكِب الأبُ والوَلَدُ وخرَجَا إلى مركز المدينة. */Araba geldi, baba ile çocuk bindiler ve şehir merkezine gittiler* cümlesinde arabanın geldiği ve baba ile çocuğun eşit şartlarda arabaya bindiği, yani *arabaya birinin diğerinden önce ya da sonra bindiği* gibi bir durumun sözkonusu olmadığı anlaşılır. Onun için و edatıyla yapılan bağlama işleminde **ma‘tûf ile ma‘tûfun aleyh** yer değiştirebilir. Bir başka ifadeyle atıf edatı ile birbirine bağlanan ma‘tûf ve ma‘tûfun aleyh’in yer değiştirmesi anlam açısından cümlede herhangi bir eksikliğe ya da yanlışlığa yol açmaz. Dolayısıyla yukarıdaki cümlenin: جاءَتْ السّيارةُ ورَكِب الوَلَدُ والأبُ وخرَجَا إلى مَرْكَز المدينة şeklinde ma‘tûf ile ma‘tûfun aleyh’in yerlerinin değiştirilmesi durumunda herhangi bir anlam kaybı olmaz.

2. (فَ (الفاَء) Türkçe’de ‘arkasından, hemen sonra, peşinden’ gibi ifadelerle karşılanabilecek olan bu edat, atfa konu olan ma**‘tûf ile ma‘tûfun aleyh’i** bir sıralamaya tabi tutmasının (tertîb) yanı sıra, bu iki unsur **arasında, zaman olarak öncelik-sonralık** (ta’kîb) **ilişkisinin varlığına işaret eder.** Dolayısıyla ma‘tûf unsurun ma‘tûfun aleyh’in hemen akabinden gerçekleştiğini, aralarında önemli bir zaman farkının söz konusu olmadığını ifade eder. Mesela,طلَبَ حَسَنٌ مِن والِدِه أنْ يَأْخُذَهُ إلى إستانبُول فَوَافَق الأبُ على طَلَب وَلدِه cümlesinde, *Hasan’nın babasından kendisini İstanbul’a götürmesini istemesi ile babanın buna onay vermesinin hemen ve birbiri ardında gerçekleştiğini*, ikisi arasında bir zaman aralığının söz konusu olmadığını ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla ف edatı ile yapılan atıf işleminde **ma‘tûf ile ma‘tûfun aleyh’in aynı anda ve birbirlerinin peşinden gerçekleştiğini** gösterir. Onun için فَ edatıyla yapılan atıf işleminde ma’tûf ile ma’tûfun aleyh yer değiştiremez. Mesela و atıf edatı ile kurduğumuz cümleyi bu defaف atıf edatıyla bağlarsak ifade: جاءَتْ السّيارةُ فرَكِب الأبُ فالوَلَدُ وخَرَجَا إلى مركز المدينة şeklinde karşımıza çıkacak ve bununla **arabanın geldiği ve önce babanın hemen arkasından da çocuğun bindiği** anlaşılmış olacaktır.

3. ثُمَّ Türkçe’de ‘sonra, daha sonra’ gibi karşılıklarla ifade edebileceğimiz bu edat iki unsuru bir sıralamaya bağlı olarak cemetmenin yanı sıra söz konusu iki unsur (ma‘tûf ve ma‘tûfun) arasında bir zaman aralığının (terâhî) var olduğunu gösterir. Dolayısıyla ma‘tûf ile ma‘tûfun aleyh’in aynı anda gerçekleşmediğini, ma’tufun aleyh’in önce ma’tuf’un da daha sonra tahakkuk ettiğini gösterir. Bu atıf edatının bağladığı iki unsur arasındaki zaman kavramı, فَ atıf edatının cümleye yüklediği zaman kavramına göre daha uzundur. Biraz önce örnek verilen cümleden hareketle açıklayacak olursak: جاءَت السّيارةُ وركِب الأبُ ثم ولدُه وخرجا إلى مركز المدينة cümlesinde *arabanın geldiği ve önce babanın arkasından/bir müddet sonra ise çocuğun bindiği,* dolayısıyla iki unsur arasında zaman aralığının söz konusu olduğu anlaşılır.

4. أَوْ Türkçe’de ‘veya, yahut, yada, yoksa’ kelimeleriyle karşılayabileceğimiz bu edat iki unsur arasında tahyîr, yani tercih (iki şeyden birini seçme) söz konusu olması durumlarında kullanılır. كيف تُفَضِّل السَّفَر: بِالسَّيارة أو بالقطار؟ */Yolculuğu nasıl tercih edersiniz: Arabayla mı yahut trenle mi?* cümlesinde *yolculuğa ilişkin iki seçenek söz konusu olduğu,* muhatabın *araba yada trenden birini tercih etmesi gerektiği* söze yansıtılmıştır.

5. أَم Türkçe’de ‘yahut, ya da, yoksa’ kelimeleriyle karşılanabilecek olan bu edat, soru edatı olan hemze ile (أَ) birlikte kullanılır ve muhataptan bu edatın öncesi ile sonrasındaki unsurlardan birini ta’yîn ve tercih etmesini zorunlu kılar. أَوْ edatından farkı sadece soru hemzesi ile kullanılmasıdır. أَبِالقطارِ السَّريع أم العاديّ تُسافِرانِ؟ */hızlı trenle mi yoksa normal trenle mi yolculuk yapacaksınız?* cümlesinde yolculuğa ilişkin *iki seçenek söz konusu olduğu, muhatabın araba yada trenden birini tercih etmesi gerektiği* söze yansıtılmıştır.

6. بَلْ Türkçe'de 'Yok, hayır, aksine, tam tersine, bilakis' gibi ifadelerle karşılanabilecek olan bu edat kendisinden önceki anlamdan farklı, hatta tam tersi (idrâb/إضراب) bir anlamın ifade edileceği yerlerde kullanılır. لا أَشْرَبُ القهوةَ في الفَطُور، بل الشَّايَ؟ */kahvaltıda kahve değil, aksine çay içerim* cümlesinde بل edatından önceki hükmün aksine bir şey söylenmekte, *kahvaltıda kahve'nin değil çay'ın içildiği* ifade edilmektedir.

7. لكِنْ Türkçe'de 'ancak, lâkin, fakat' kelimeleriyle karşılanabilecek olan bu edat ise kendisinden önceki cümledeki bir eksikliği ya da yanlış anlamayı telafi (istidrâk) etmek için kullanılır. ما عمِلَ محمودٌ واجِبَهُ، لكنْ حسنٌ */Mahmut ev ödevini yapmadı, ancak Hasan (yaptı)* cümlesinde لكن edatından önceki yanlış anlama telafi edilmiştir.

8. حَتَّى Türkçe'de 'bile' kelimesiyle karşılanabilecek olan bu edatın atıf işlevi görebilmesi için ma'tûf'unun **zâhir bir isim olması**nın yanı sıra **matufun aleyh'in bir parçası yada ayrılmaz bir unsuru olması** gerekir.يَمُوتُ الناسُ حتَّى الأنبياءُ */İnsanlar ölür, Peygamberler bile (ölür)* cümlesinde ma'tûf olan الأنبياءُ zâhir bir isim ve ma'tûfun aleyh olan الناسُ kelimesinin bir parçası olduğundanحتَّى atıf edatı işlevi görmüş, *ölüm olgusunun Peygamberleri bile kapsayan ve oraya kadar uzanan (gâye) bir gerçek olduğunu* ifadeye yansıtmıştır.

9. لا Türkçe'de 'değil' kelimesiyle karşılanabilecek olan bu edât cümleye olumsuzluk katmaktadır. هذه حقيقةٌ، لا خيالٌ */Bu bir gerçektir, hayal değil* cümlesinde olduğu gibi.

Yukarıda geçen bütün örneklerde görüldüğü üzere atıf edâtından sonra gelen kelime, ondan önce gelen kelimenin gramatik işlevini (i'râbını) üstlenmiş olur.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen 'ma'tûf' unsurların doğru kullanımı belirleyiniz.

1. اشتريت من السُّوق قلماً ودفتراً .... بعشرين لِيرَةً. (ومِمْحاةً، ومِمْحاةٌ، ومِمْحاةٍ)

2. زرتُ في إستانبول مسجدَ السُّلَيْمانِيّة، و........ طُوبْ قَابِي (قصرُ، قصرَ، قصرِ)

3. يعجِبُنِي في الشُّعراء الأَتْرَاك محمد عاكِف، لا .... (نجيبِ فاضِل، نَجِيبَ فاضِل، نجيبُ فاضِل)

4. اشترك عَمّارٌ في غَزْوَة بدرٍ، ثم أُحُد، ثم .... (الخندقُ، الخندقِ، الخندقَ)

5. دخل إلى غُرفة المدير مُمَثِّلُ الصَفّ ف............ (الطلابِ، الطلابُ، الطلابَ)

6. لا أفضّل قراءة القصصِ، بل .... (الرواياتِ، الرواياتُ، الرواياتَ)

7. أَتَدرس في الثانويةِ أم .... (الجامعةَ، الجامعةِ، الجامعةُ)

8. لم يكفُرْ سالمٌ نِعمَةَ ربِّه، لكن .... (شَكَرَ، شُكْرٌ، شُكْراً)

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen ‘ma‘tûfun aleyh’ doğru kullanımı belirleyiniz.

1. شاهدتُ في الشارعِ .... وقِطَّةً.   (كَلْبٌ، كَلْباً، كَلْبٍ)

2. أُورُوبّا قارّة ....، لا كبيرة.   (صغيرةً، صغيرةٍ، صغيرةٌ)

3. زار الضُّيوفُ .... الأَثَرِيّة ثم المناظِر الطبيعيّة (الأماكنِ، الأماكنَ، الأماكنُ)

4. الدِّين الذي أرسَلَه الله إلى كافّة الناس، .... لا عُسْرٌ. (يُسْرٌ، يُسْراً، يُسْرٍ)

5. حضر إلى بيتنا ضيوف من جيرانِنا فسلّم عليهم .... فمصطفى. (إبراهيمُ، إبراهيمَ، إبراهيمِ)

6. لم يدخُل .... قاعةَ المُؤتَمَر، بل وَزِير الصحَّة (رئيسُ الوُزَراء، رئيسَ الوُزَراء، رئيسِ الوُزَراء).

7. يا يحيى، إلى .... تُسافر أو العِراق (السعوديةَ، السعوديةِ، السعوديةُ)

8. أمر الله كلَّ مسلمٍ بالصلاة والزكاة وحَثّه على .... والعبادة (الطاعةَ، الطاعةِ، الطاعةُ)

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen ma‘tûf, ma‘tûfun aleyh ve atıf edatını belirleyin, sonra ma‘tûf, ma‘tûfun aleyhin irâb hükmünü belirleyiniz.

1. أرسلَ الله محمدا بالقرآن فآمَنَ بِهِ أبو بكرٍ وعليّ.

2. أنْزَل الله القرآن لِكافّة الناس، لا العرب وحدَهم.

3. شدَّد المشركون التعذيبَ على آلِ ياسرٍ، تُوُفِّيَتْ سُمَيَّة فَياسر.

4. لَم ينجَح مصطفى في الدَّورة العربيّة، لكن إسماعيل.

5. يُعلِّم الإسلام المسلم النظَرِيَّة ثُمَّ التطبِيق.

6. لا يُكْرِهُ الإسلامُ الإنسانَ على الإيمان أو الكُفر، بل يترُكهُ حُرّاً.

7. يا شَوَّالُ، أتُفَضِّلِين المَوزَ أم العِنَب؟

8. عثمان لم يَشتَرِكْ في المؤتمر، لكن عمر.

4. Aşağıdaki âyetlerde geçen atıflı kullanımları bulunuz, unsurlarını belirleyiniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

1. لا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِن نَّجْوَاهُمْ إِلاَّ مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلاَحٍ بَيْنَ النَّاسِ، وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتَغَاء مَرْضَاتِ اللّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا.

2. وَمَن يَكْفُرْ بِاللّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلاَلاً بَعِيدًا.

3. أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ، إِنْ هُمْ إِلاَّ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلاً.

4. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا.

5. وَلِلّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّهِ إِنَّ اللّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ.

6. الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ.

7. يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ.

8. وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الذِيَ آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ.

5. Aşağıdaki cümleleri Arapça'ya tercüme ediniz.

1. Ahmet bahçede çok sayıda arkadaşını gördü.
2. Ankara, İstanbul'dan dörtyüz elli kilometre uzaktadır.
3. Otobüsle mi yolculuğu tercih edersiniz yoksa trenle mi?
4. Samsun'dan Mersine yolculuk dokuz saat sürdü.
5. Matematik dersiyle mi başlayalım?

6. Aşağıdaki serbest parçayı okuduktan sonra metinde geçen hâl kullanımları tespit ediniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

تعلّمَ عَمّارٌ من والِدَيهِ، ياسرٍ وسُمَيَّةَ، حُبَّ العَدلِ والمُساواةِ وكُرْهَ الظُّلمِ. فلمّا جاء محمدٌ عليهِ السلامُ برسالةِ الإسلامِ، دخل عمارٌ وياسرٌ وسُمَيّةُ في الدين الجديد. وهذا الأمر أغضَبَ أباَ جهْلٍ، فعذّبَهم ألواناً مِن العذاب، وخيَّرَهم بين العَودةِ إلى الشِّرك أو الاستِمرارِ في التعذِيب، لكنَّهم لم يسمَعُوا لتهديده، بل ثَبَتُوا على الإيمان بالله حتَّى تُوُفِّيَت سميةُ فياسرٌ تحتَ التعذيب، فكانا أولَ شهيدَينِ في الإسلام.

وبَقِي عمّار يُواصِل جِهادَه في سبِيلِ الإسلام إلى أنْ يَترُك مكةَ ويُهاجِرَ إلى الحَبَشَةِ ثم المدينة. وقد اشترك في غَزوَةِ بَدْرٍ ثم أُحُدٍ ثم الخَندَق، وأمضَى حياتَه كلَّها يعمَل مِن أجْل الفوزِ بنَعِيم الآخِرَة، لا نَعِيمِ الدنيا. وعاش عُمْراً طَويلا حتى جاوَزَ التِّسعِين واستُشْهِدَ في مَوقِعَة صِفِّين، رحِمَه اللهُ رَحْمَةً واسِعة. (بتصرُّف من: القواعد العربية الميسرة)

Kelimeler ve Deyimler

أَحَبَّ – يُحِبّ – حُبٌّ: Sevmek

أَخَذَ – يَأْخُذ (إلى) – أَخْذٌ : Alıp götürmek

استغرق – يَسْتَغْرِق – اِسْتِغراقٌ: Sürmek, vakit almak

اِسْتَمَع – يَسْتَمِع – استماع: Dinlemek

اِنْسَلَخَ– يَنْسَلِخُ – اِنْسِلاخ: Sıyrılmak, uzak durmak

الأوائِل (ج) الأوَّل: İlk, birinci

بعُدَ – يَبْعُد– بُعْدٌ: Uzaklaşmak

بَلَعَ– يَبْلَعُ – بَلْعٌ: Yutmak, içine çekmek

التَّذاكِر (ج) تَذْكِرَة: Bilet

حَجَز – يَحْجِزُ – حَجْزٌ: Yer ayırtmak, rezervasyon yapmak

حَدِيثَة: Modern

حَسِبَ – يَحْسَبُ – حُسْبان: Zannetmek, varsaymak

الدَّلِيل: Rehber

سائح (ج) سُيَّاح: Turist

سَرَّح– يُسَرِّحُ –تَسْرِيحٌ: Salıvermek, serbest bırakmak

شَاهَدَ – يُشاهِدَ – مشاهدة: Görmek, izlemek

صَفّ (ج) صُفُوف: Sınıf, sıra

صَوَّر – يُصَوِّر – تَصوير: Fotoğraf çekmek, fotokopi yapmak

ضَلَّ– يَضِلّ – ضَلال: Sapmak, hak yoldan ayrılmak

العَهْدِ الرُّومانِيّ: Bizans dönemi

في نَفسِ الوقت: Aynı anda

قَدَّم – يُقَدِّمُ – تقديم: Sunmak

القطار السَّرِيع : Hızlı tren

القطار العَادِيّ: Normal tren

مَحَطَّة (ج) مَحَطَّات: İstasyon

مَلَأَ – يَمْلَأُ – مِلْئٌ: Doldurmak (مَلِيئٌ: Dolu)

المناظر (ج) مَنظَرَة: Manzara

نَجَح – ينجَح – نَجاح: Başarılı olmak

النَّجْوَى: Gizlice konuşma, fısıltı

وافَق – يُوافِق – مُوافَقَة: Onaylamak, uygun görmek

وَعَدَه – يَعِد – وَعْدٌ: Söz vermek

Özet

Atfın mahiyetini ve unsurlarını tanımlayabilmek

Üslupta akıcılığı temin etmek gayesiyle bazen cümle unsurlarını kendi içerisinde, bazen de iki cümle yada cümleciği kendi arasında bağlama işlemine atıf denir. Atıf cümlesinin; ma'tûf, ma'tûfun aleyh ve atıf edatı olmak üzere üç temel unsuru vardır:

a. Atıf edatı (**أداة العطف**): Ma'tûf ile ma'tûfun aleyh unsurlarını birbirine bağlayan edattır.

b. Ma'tûf (**معطوف**): Atıf edatı vasıtasıyla kendisinden önceki cümleye bağlanan ve cümlede atıf edatından hemen sonra gelen unsurdur.

c. Ma'tûfun aleyh (**معطوف عليه**): Ma'tûf'un kendisine bağlandığı ana unsur olup cümlede atıf edatından önce yer alır.

Atıf edatlarının nerelerde gerçekleştiğini ve gramatik işlevini kavrayabilmek

Sözkonusu bağlama işlemi (atıf) **isimle isim, fiille fiil** yada **cümle ile cümle** arasında gerçekleşir. Gramatik işlev itibariyle **ma'tûf, ma'tûfun aleyh'in cümledeki yerini alır**, yani i'râb hükmünü üstlenir. Dolayısıyla **ma'tûfun** aleyh cümledeki yeri itibariyle merfû ise **ma'tûf** unsur da **merfû**, mansûb ise o da **mansûb**, mecrûr ise **mecrûr**dur.

Atıf edatlarında zaman ve cümle uyumunu kavrayabilmek

Sîga (kip) itibariyle uyum. Buna göre atıf işlemi iki fiil arasında gerçekleşmişse, söz konusu fiiller sîga ve zaman bakımından birbirlerine paralel olurlar. Dolayısıyla mâzî fiil mâzî fiile, muzâri muzâri'ye, emir fiil emir'e atfedilerek gerçekleşir.

Cümlede uyum. Şayet atıf işlemi iki cümle arasında gerçekleşmişse; isim cümlesi isim cümlesine, fiil cümlesi de fiil cümlesine atfedilir.

Atıf edatlarını ve cümleye yükledikleri anlamlarını bilebilmek

*(*وَ (الواو*)* edatı **iki unsuru bir araya getirme ve ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'i eşit şartlarda aynı hükme ortak etme (iştirâk)** işlevi görür.

(فَ (الفاءَ*)* edatı, **ma'tûf ile ma'tûfun aleyh**'i bir sıralamaya tabi tutmasının (tertîb) yanı sıra, bu iki unsur arasında**, zaman olarak öncelik-sonralık** (ta**'**kîb) ilişkisinin varlığına işaret eder.

(ثُمَّ*)* edatı iki unsuru bir sıralamaya bağlı olarak cemetmenin yanı sıra söz konusu iki unsur (ma'tûf ve ma'tûfun aleyh) arasında bir zaman aralığının (terâhî) var olduğunu gösterir.

(أَوْ*)* edatı iki unsur arasında tahyîr, yani tercih söz konusu olması durumlarında kullanılır.

(أَم*)* edatı, soru edatı olan hemze ile (أَ) birlikte kullanılır ve muhataptan bu edatın öncesi ile sonrasındaki unsurlardan birini ta'yîn ve tercih etmesini zorunlu kılar.

(بَلْ*)* edatı kendisinden önceki anlamdan farklı, hatta tam tersi (idrâb/إضراب) bir anlamın ifade edileceği yerlerde kullanılır.

(لكِنْ*)* edatı ise kendisinden önceki cümledeki bir eksikliği ya da yanlış anlamayı telafi (istidrâk) ve yanlış anlaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak için kullanılır.

(حَتَّى*)* edatı ma*'tûfun aleyh'in hükmünün, parçası ya da ayrılmaz bir unsuru mahiyetinde olan ma'tûfa kadar geçerli olduğunu* ifade etmek için kullanılır.

(لا*)* edâtı cümleye olumsuzluk katmaktadır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde atıf edâtı, ma'tûf ile ma'tûfun aleyh arasında hem <u>tertîb</u> hem <u>ta'kîb</u> ifade etmektedir?

a. يجب عليك أنْ تشرب الماءَ ثمّ اللَّبَنَ

b. يُمكِنُك أنْ تُسافِر إلى تُركيا أو سوريا

c. مَن أكَلَ سمَكَةَ فاطِمة حتَّى رأسَها

d. المسلمون ليسُوا ظاَلِمِين، لكن عادِلِين

e. دخل الصفَّ عليٌّ فَيُوسف فمصطفى

2. (انتظرْتُه <u>ساعةً</u> أو نصفَ ساعة تقريباً) cümlesindeki altı çizili kelime atıf işleminde hangi unsuru temsil etmektedir?

a. معطوف

b. معطوف عليه

c. أداة العطف

d. الترتيب

e. التعقِيب

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı bir atıf ilişkisi vardır?

a. خرجتِ المرأةُ وبِنْتُها من البيتِ مُبَكِّرَتَين

b. رجعَ الوالِد فأولاده إلى بيتهم متأخِّرِين

c. فتح عمرُ الباب ثم دخل إلى المطبخ لِيتناول بعض الطعام

d. أنصحت الأم أولادَها أم أصدقاءَهم في فِناء البيت؟

e. مات كلُّ أفراد الجيش حتَّى القائدُ

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde atıf <u>yanlış</u> kullanılmıştır?

a. دخل طبيبُ الأَسْنانِ إلى الغرفة ثم الممرِّضةَ

b. كيف تكون العلاقة بين الشبابِ والشيوخِ

c. يشْكُو المظلوم مِن الظُّلم فَيبكِي

d. لا يدرُس الطُّلاَّب للشَّهادةِ، لكِن لِطلبِ العِلم

e. أفُرَصُ التَّعلِيم في بلادِكم مُتوَفِّرة أم قَلِيلة؟

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ma'tûf ile ma'tûfun aleyh yer değiştirebilir?

a. سأتَناول فَطوري ثم أخرُج إلى مَقَرّ الشَّرِكة

b. دخلْت الصفَّ فنصحت الطلاب ثم بدأت الدرسَ

c. ذهبت إلى بيت صديقي؛ جلسنا معاً وتكلَّمْنا عن الأيام الماضية

d. استهلَكَتْ الزراعة الحدِيثة مصادرَ المِياه حتى الآبارَ

e. يُواجِه الشباب مشكلاتٍ كثيرةً فيبدأ كلّهم بالشَّكوَى والوَلْوَلَة

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. e Yanıtınız doğru değilse, "Atıf Edatları ve İşlevleri" konusunu yeniden okuyunuz.

2. b Yanıtınız doğru değilse, "Dil Bilgisi" ile ilgili anlatım kısmı ile alıştırmaları yeniden gözden geçiriniz.

3. c Yanıtınız doğru değilse, "Atıf Edatları ve İşlevleri" konusunu yeniden okuyunuz.

4. a Yanıtınız doğru değilse, dilbilgisiyle ilgili anlatım kısmı ile alıştırmaları yeniden gözden geçiriniz.

5. c Yanıtınız doğru değilse, "Atıf Edatları ve İşlevleri" konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Öncelikle örnek cümlemizi bir daha hatırlayalım:

طلَبَ حَسَنٌ مِن والِدِه أنْ يَأْخُذَهُ إلى إستانبُول

(فاطمة من .... أنْ .... إلى............ ......) cümlesinde fâil فاطمة olduğu için fiilimiz dişil formda طلبَتْ şeklinde olması, arkasından da cümlenin من والِدِها أنْ يَأْخُذَها إلى إستانبُول şeklinde devam etmesi gerekir.

(........... المعلِّم من طلابه أنْ .... إلى ....) cümlesinde de fiilin akabindeki fâil (المعلِّم) eril olduğu için fiilimiz eril formda طلبَ şeklinde olması, arkasından gelen cümlenin ise طلابه kelimesindeki zamire paralel olarak أنْ يَأْخُذوه إلى إستانبُول devam etmesi gerekir.

(....... المعلِّمات من .... أنْ يَأْخُذْنَهُنّ إلى ....)

cümlesinde de fiilin akabindeki fâil (المعلِّمات) tekrar dişil olduğu için fiilimiz dişil formda ve طلبَتْ şeklinde olması, arkasından gelen cümlenin ise يأخذْنَهُنّ kelimesindeki zamire uygun olması için öncesindeki ismin çoğul dişil formunda bir isim olması, dolayısıyla cümlenin من طالِباتِهنّ أنْ يَأْخُذْنَهُنّ إلى إستانبُول şeklinde devam etmesi gerekir.

Yararlanılan Kaynaklar

Mahmud İsmail Sînî, İbrahim Yusuf es-Seyyid, Muhammed er-Rifaî eş-Şeyh), **el-Kavâidu'l-Arabiyyeti'l-Müyessere**, İstanbul.

Çörtü, M. Meral, (2004) **Sarf-Nahiv Edatlar**, İstanbul.

İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi),** İstanbul.

10

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Hâl'in mahiyetini tanımlayabilecek,
- Hâl'in unsurlarını ve sâhibu'l-hâl, râbıt ve vâv-ı hâliyye terimlerini belirleyebilecek,
- Hâl'in türlerini tanıyabilecek,
- Hâl'in inceliklerini ve bazı özel kullanımlarını ayırt edebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Hâl
- Sâhibu'l-hâl
- Müfret hâl
- Cümle hâl
- Vâv-ı hâliyye
- Râbıt

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metni daha iyi bir şekilde kavramak için öncelikle üç defa okuyun ve anlamadığınız kelimeleri tespit edin ve 'kelimeler ve deyimler' kısmına başvurunuz. Yine de anlamını bilmediğiniz kelimeler olursa bir Arapça-Türkçe sözlüğe müracaat ediniz.
- İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, adlı kitaptan 'Hâl' konusunu okuyunuz.

Hâl ve Türleri

الحَالُ وَأَنْوَاعُهُ

GİRİŞ

Her dilde olduğu gibi Arapça'da da cümleler, **temel** ve **yan unsurlardan** oluşur. Temel unsurlar muhaataba cümledeki ana mesajı aktarma imkânı verirken, yan unsurlar ayrıntıları nakletme işlevi görürler. حضَرَ يَحيَى إلى العَمَل */Yahya işe geldi* cümlesinde temel unsurlar zikredilmiş ve *Yahya'nın işe geldiği* mesajı muhataba aktarılmıştır. Ancak ayrıntılar hakkında herhangi bir bilgilendirme yapılmamıştır. Yani Yahya'nın ne zaman geldiği, nasıl geldiği konusunda bir şey zikredilmemiştir. Cümleye: حضَر يحيى إلى العَمَل صَباَحاً مَاشِياً / *Yahya işe sabahleyin yürüyerek geldi* ilâveleri yapılmak suretiyle daha detaya girilmiş ve muhataba Yahya'nın ne zaman ve nasıl geldiği bilgisi de verilmiş olmaktadır.

Dil öğretiminde muhatabı mesajı anlamaya götüren temel ve yan unsurların tanınması ve gramatik hükümlerinin bilinmesi son derece önemli bir husustur. Zira cümlede hangi unsurun temel, hangisinin yan unsur olduğunun tespiti dile hâkimiyetin önemli bir aşamasıdır.

İşte bu ünitede Arapça'da cümlede yan bir unsur (فَضْلَة) hükmünde olan "**Hâl**" konusu işlenecektir. Konu temelde, üç terim çerçevesinde ele alınacaktır: **Hâl, sâhibu'l-hâl** ve **râbıt**. Bu esaslar çerçevesinde konumuza ilişkin ayrıntılı bilgi ve örnekler okuma parçamızın peşinden verilecektir.

İNTERNET

Konu ile ilgili ön bilgi almak için www.schoolarabia.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

الزَّوَاج بَيْنَ الماضِي والحاضِر

نشأ يَحيى مَحْبوباً مِن جَمِيع أقارِبه. كان يَحتَرِم الجميعَ ويُعامِلُهم بِأَدَب وأَخلاق. لِذلك كان خالُه مصطفى يُحِبُّه كثيرا ويَقْضِي معه أوقاتاً كثيرة؛ يُحَدِّثه في كُلّ الأُمور الثَّقَافيّةِ والاِجتِمَاعيّةِ والأَخلاقِيّة. كان يحيى يَلتَقِي بِخالِه كثيرا، لأنهما كانا يُقِيمان مُتَجاوِرَين في نِفس العِمارة.

فَفِي يَومٍ مِن الأَيّام أَرادَ يَحيَى أنْ يَتَحَدَّث مع خالِه في مَوضُوع الزَّوَاج في الماضي والحاضِر. اِقتَرَبَ مِن خَالِه مُتَرَدِّداً، ووَجَّهَ إليه هذا السؤَالَ: يا خالي، هل يُمكِنُكَ أنْ تُقدِّم لي مَعلُوماتٍ عن الزَّواج؛ كيف كان في الماضي وكيف أَصْبَحَ في الحاضِر؟ أجابَ الخالَ قائِلاً:

كان الرجُل قديماً يَتَزَوَّج وعُمْرُه أَقَلُّ مِن العِشرِين. وكذلك كانت الفَتاةُ تَتَزَوَّجُ وقد بلَغ عُمْرُها الخامِسةَ أو السَّادِسةَ عَشْرَةَ تقريبا. كان الشَّابُّ لا يَرَى الفتاةَ التي سَيَتَزَوَّجُها قَبلَ الزَّواجِ. وكانت أمُّه هي التي تَخْتارُ له العَروسَ. والبِنتُ أيضاً لا تَرَى الشَّابّ أبداً قبْل الزواج، لأنّ أهلَها هم الذين كانوا يَختارُون لها العَرِيسَ، دُونَ أنْ يَكون لها رأيٌ في ذلك.

إذا اِتّفَق الجانِبانِ، تُقامُ حَفْلةُ الخِطبَة في بَيت العَروس، ويَحْضُرها أقارِبُ وأصدقاءُ الأُسرتَين. أما حَفلة الزِّفاف (الزّواج)، فغَالِباً ما، تكون في بيت العَريس، ويَجتَمِع أقاربُ وأصدقاءُ العَرِيس ليلاً؛ فيَرقُصُون ويُغَنُّون ويأكُلون فَرِحِين، ثمّ يَعُودُون إلى بُيوتِهِم في ساعة مُتَأَخِّرة من الليل وهم سُعَدَاءُ. وكانت هذه الاحتِفالاتُ تَستَمِرّ ثلاثة أيّام على الأَقَلّ، وأحياناً تستمرّ أُسبوعاً كامِلاً. وقد كان الزواجُ مِن الأقارِب شائِعاً، وخاصَّةً بَينَ أهلِ القُرى. وكان الزوجان، غالباً ما، يُقِيمَان مُتجَاوِرَين لِأُسْرَة الزَّوجِ.

أمّا اليوم فقد تَغَيَّرَت هذه العاداتُ والتَّقالِيد. فأَصْبَح الرَّجُلُ لا يَتَزَوَّج قَبل الثلاثين أو الخامسة والثلاثين مِن عُمره. وغالباً ما يُفَكِّر في الزواج بَعدَ أنْ يُكمِل دِراستَه ويَعمَل لِعِدَّة سَنَواتٍ، وذلك لِيُوَفِّر المالَ اللازِم لِتَكوِين بيتِ الزَّوْجِيّة. ومُعظَم الأبْناءِ يَسكُنُون بعدَ الزواجِ في بَيت مُستَقِلّ عن الأُسرَة.

أماّ البِنتُ، فنادِراً ما، تَتَزوَّج وهي فَتاةٌ دون سِنِّ العشرين، خاصَّةً في المُدُن. واليومَ يُقابِل الشَّابُّ الفَتاةَ قَبلَ الزواجِ، وقد يَلتَقِيان عِدَّة مَراتٍ لِيَتَعَرَّف كُلٌّ منهما أَكثَرَ على الآخَر. أماَّ حَفْلُ الزِّفاف، فقد يَكونَ في بيت العريسِ، أو في قاعَة الاِحتِفالاتِ، أو في أَحَد الفَنادِقِ الفَخمَةِ، إذا كان العَرِيس مِن الأَغنياء. وفي بعض الأحيان يُفَضِّل العروسان أنْ يُقِيماَ حَفلةً عائليّة بَسِيطَة، ثمّ يُسافِران لِقَضاء شَهرِ العَسَل داخِلَ البِلادِ أو خارجها. وهذه المُدَّة تكون شهراً على الأَكثَر.

شكَر أحمدُ خالَه على هذه المعلوماتِ القَيِّمة، ثم خرَج من بيت خالِه وذهَب إلى النادي الرِّياضي، يَحمِل هذه المعلومات إلى أَصْحابه الذين يَلتَقِي بهم هناك.

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. في أيِّ سِنٍّ كان الرجلُ يتزوّج في الماضي؟

2. في أيّ سنّ كانت الفتاةُ تتزوج في الماضي؟

3. هل كان الشَّابّ يَرى عَروسَه قَبل الزّواج؟

4. مَن كان يَختارُ العروسَ لِلشابّ؟

5. كم حَفلةً تُقام للزواج؟

6. أين كان العروسان يَسكُنان بعدَ الزواج؟

7. في أيّ سنّ يتزوَّج الرجلُ العربيّ في الوقت الحاضر؟

8. في أيّ سنّ تتزوج البنتُ في الوقت الحاضر؟

9. لماذا يتزّوج الرجلُ متأخِّراً؟

10. هل يرى الرجلُ عروسَه قبلَ الزواجِ في الوقت الحاضر؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(يُكَلِّم – يُقيم – يُشاهِد – يَجمَع – وصَل – تَبَدَّل – أَوقَات – بِناء – يُقابِل – تُعطِي)

1. أمّا اليوم فقد تغيّرت هذه العاداتُ والتقاليد.

2. وذلك لِيُوَفِّر المالَ اللازم لِتَكوِين بيت الزوجيّة.

3. ومعظم الأبناء يَسكُنون بعد الزواج في بيت مُستَقِلٍّ عن الأسرة.

4. وفي بعض الأحيان يفضّل العروسان أن يُقِيماَ حَفلة عائِليّة بَسِيطة.

5. كان خالُه يُحَدِّثه في كل الأمور الثقافيّة.

6. ولأنهما كانا يُقيمان متجاوِرَين في نفس العِمَارَة.

7. كان يحيى يلتقي بِخاله كثيرا.

8. هل يُمكنك أن تُقَدِّم لي معلومات عن الزواج؟

9. قد بلغ عمرُها الخامسةَ أو السادسةَ عشرة.

10. كان الشابّ لا يرى الفتاة التي سيتزوّجها.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(الحاضر – يفترِق – الطلاق– اختلف – ابتَعَد – نادرا ما – سأل – فقراء –تستغرق –على الأقلّ)

1. إذا اتّفق الجانبان، تُقامُ حَفْلةُ الخِطبَة في بيت العَروس.

2. فغالبا ما، تكون الحفلةُ في بَيت العَريس.

3. ويجتمع أقارب وأصدقاء العريس ليلاً.

4. كيف كان الزواج في الماضي؟

5. تحدَّثَ يحيَى مع خاله في موضوع الزَّوَاج.

6. اقترب من خاله مُتَرَدِّداً.

7. أجاب الخال قائلا.

8. إذا كان العَريس من الأغنياء تُقام الحفلة في فندق فخم.

9. وهذه المدة تكون شهرا على الأكثَر

10. وكانت هذه الاحتفالات تستمرّ ثلاثة أيّام على الأَقَلّ.

4. Altı çizili cemi kelimelerin müfretlerini söyleyiniz.

1. نشأ يحيى محبوباً من جميع أقاربه.

2. كان يحترم الجميعَ ويعاملهم بأدب وأخلاق.

3. لذلك كان خاله مصطفى يُحبّه كثيرا ويقضي معه أوقاتا كثيرة.

4. يُحَدِّثه في كل الأمور الثقافيّة والاجتماعيّة والأخلاقية.

5. ثمّ يعودون إلى بيوتهم في ساعة متأخّرة من الليل وهم سُعَدَاءُ.

6. ومعظم الأبناء يَسكُنون بعد الزواج في بيت مُستَقِلٍّ عن الأسرة.

7. أما حفل الزفاف، فقد يكون في بيت العريس، أو في أحد الفنادق الفخمة.

8. تُقام الحفلة في الفنادق الفخمة إذا كان العَريس من الأغنياء.

9. وذهب إلى النادي الرياضي يحمل هذه المعلومات إلى أصحابه.

10. وقد كان الزواج من الأقارب شائعاً، وخاصة بين أهل القُرى.

5. Altı çizili müfret kelimelerin cemilerini söyleyiniz.

1. كان الشابّ لا يرى الفتاة التي سيتزوّجها قبلَ الزَّواج.

2. وكانت الأمّ هي التي تختار له العَروس.

3. والبنت أيضاً لا ترى الشابّ أبداً قبل الزواج.

4. إذا اتّفق الجانِبان، تُقام حَفْلةُ الخِطبَة في بيت العَروس.

5. وذلك لِيُوَفّر المالَ الازم لِتَكوِين بيت الزوجيّة.

6. كان الرجل قديماً يتزوّج وعمرُه أَقَلُّ مِن العِشرِين.

7. وأحياناً تستمرّ أسبوعاً كاملاً.

8. أما البِنتُ فنادراً ما تَتَزوَّج وهي فتاة دون سنّ العشرين.

9. وكان الزوجان، غالباً ما، يُقِيمَان مُتجَاوِرَين مِن أُسْرَة الزوج.

10. وهذه المدة تكون شهرا على الأكثَر.

6. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları parantez içerisinde verilen uygun bir kelimeyle doldurunuz.

(تغيّرت – غالبا ما – المِهْر – شَهر العَسَل– أُفضّل – مَحْبُوبة – متجاوِرَين– أقَمْنا – يلتقِيان – الخِطبَة)

1. نشأت خديجة بنتُ خَوَيلِد ________ مِن جميع الناس.

2. ________ تعني الاتّفاق على الزواج.

3. المال الذي يُقدِّمه الزوج لِزوجته عند الزواج يسمّى ________.

4. غالبا ما، يُسافر العريسان لِقضاء ________________ خارجَ مَدينتهما.

5. الشاب والفتاة ____________ قبل الزواج عدة مرّات.

6. كان الصديقان يُقيمان ____________ في نَفس البِناء.

7. بعد أنْ اتّفَقْنا مع أهل العروس، ____________ حَفْلةَ الزّواج في قاعة الاحتفالات.

8. __________ يتزوّج التركيّ في الخامس والعشرين.

9. لقد ____________ العاداتُ والتقاليدُ كثيرا في العصر الحاضر.

10. وفي بعض الأحيان ____________ أنْ أَتَناول في الحديقة العامّة.

7. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları غالبا ما – نادرا ما **terkiplerinden uygun olanıyla doldurunuz.**

1. __________ يتزوج أهل القرى في سنّ مبكرة.

2. __________ يتزوج أهل المدن في سنّ مبكرة.

3.__________ يسكن الزوجان الآن في بيت واحد مع أُسرةِ الزوج.

4. __________ يُقابِل الشابّ الفتاةَ قبلَ الزواجِ في وقتِنا الحاضر.

5. __________ أعود إلى بيتي بعد الدراسة.

6. __________ أفهم ما أقرأ بدون القاموس.

7. __________ يفكّر الشابّ في الزواج بَعدَ أنْ يُكمِل دراستَه.

8. __________ يكون حَفلُ الزّفاف في المدن الكبيرة في قاعة الاحتفالات.

9. __________ يَسكُن الأبناء في وَقتِنا الحاضر بعد الزواج في بيت مُستَقِلٍّ عن الأسرة.

10.__________ تَستَمِرّ حفلة الزواج ثلاثة أيّام في الوقت الحاضر.

8. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları على الأكثر – على الأقلّ **terkiplerinden uygun olanıyla doldurunuz.**

1. يتكلّم الأستاذ لغةً أجنَبِيَّة ____________.

2. أَحتَاج إلى مِئَة دولار ____________ لِشِراء هذا الحاسوب.

3. سَأدرُس اللغة العربية أربعَ سنوات ______________.

4. هذا الكتابُ رَخِيص جداً، وثَمَنُه __________ خمسةُ دنانير.

5. يحتاج الأجنبيُّ سنتين ____________ حتى يَتَعلّم العربية جيداً.

6. هذه السّيارةُ غالية جدا، وثَمَنُها عشرة آلاف دُولار _________.

7. بدأتُ بِدراسة الجامعة هذه السنة، ويَجِب أن أَدرُس أربع سنوات_______ لأتخرّج وأُصبح مهندِساً.

8. لابدّ لِي أنْ أعمَل خمسَ سنوات ______________ حتى أُصبح طبيباً ماهرا.

9. يَجِب عليكِ أنْ تَقرئِي كل يوم قصّةً صغيرة ____________ لِتتعلّمي العربيّة جيّداً.

10. اليوم سنَزور مَتْحَفَين ____________ حتّى نستطيع أن نشاهد كلَّ المتاحفِ.

9. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları من، عن، في، لِ، إلى، على، عن cer harflerinden uygun olanıyla doldurunuz.

1. لقد تَعَرَّف كلٌّ منهما أكثر .... الآخر.

2. نشَأ يحيى محبوباً .... جميع أقاربه.

3. كان خاله مصطفى يُحبّه كثيرا ويُحَدِّثه .... كل الأمور.

4. اِقْتَرَب يحيى .... خاله مُتَرَدِّداً.

5. جلس قريبا منه لِيُوجِّهَ .... صديقه هذا السؤَال.

6. كان الرجل قديماً يتزوّج وعمرُه أقَلُّ .... العِشرِين.

7. وكانت أمُّ هي التي تختار .... ابنها عَروسه.

8. دون أنْ يكون لها رأيٌ .... ذلك.

9. وقد كان الزواج .... الأقارب شائعاً.

10. يَسكُنون بعد الزواج في بيت مُستَقِلٍّ .... الأسرة.

10. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde kurunuz.

1. أما – سنّ – فنادراً ما – دون – البِنتُ – العشرين – تَتَزوَّج

2. وقد – مَرات – عِدَّة – يَلتَقِيان – على – بعضهما– ليتعرّف

3. في– العروسان–الأحيان– يفضّل– أن–حفلة–بسيطة– يُقِيماَ–بعض

4. مُعظَم – يَسكُنون – الأبناء – الزواج – بعد – في – مُستَقِلٍّ – بيت – عن – الأُسرة

5. كانت – الاحتفالات – هذه – أيّام – تَستمرّ – على الأَقَلّ – ثلاثة

6. الجانِبان – اتّفَق– إذا – الخِطبَة – حَفْلةُ – تُقام – في –بيت– العَروس

7. الفتاة –الخامسة عشرة– عمرُها –كانت – وقد – بلَغ– تَتزوج

8. الزواج– تقدِّم – يمكنك – لي – عن– معلومات – هل– أن

11. Aşağıdaki cümleleri örnekte gösterildiği şekilde parantez içindeki kelimeleri esas alarak yeniden kurunuz.

Örnek 1: نشأ يَحْيَى محبوباً من جميع أقاربه

نشأت فاطمة محبوبَةً من جميع أقاربها (فاطمة)

....(مَلِيح ويَحْيَى)

....(فاطمة وخديجة)

.... (الإخْوَة)

....(الأخَوَات)

.... (أنْتَ)

.... (أنتُما)

.... (أنتُنّ)

.... (هُنّ)

Örnek 2: كان الرجل قديماً يتزوّج وعُمرُه أقَلُّ مِن العِشرِين

كانتْ المرأة قديماً تتزوّج وعُمرُها أقَلُّ مِن العِشرِين (المرأة)

.... (الشَّبَاب)

.... (البَنَات)

.... (العربيّ)

....(التُّرْكِيّة)

....(المسلمون)

....(المسلمات)

Örnek 3: (هي) وأحيانا كانت تتزوج وهي في الرابعة عشرة من عمرها

وأحيانا كان يتزوّج وهو في الرابعة عشرة من عمره (هو)

.... (هما)

.... (أنتُما)

.... (أنتُم)

.... (أنتُنّ)

(نحن) ....

(هنّ) ......:..

Örnek 4: أمّا حَفلُ الزفافِ، فقد يكون في بيتِ العريس

(محاضَرَة التفسير / قاعة البلدِيّة)

– أما محاضَرَة التفسير، فقد تكون في قاعة البَلَدِيَة.

1. (حفْلَة الخِطبة / ليلة الأربعاء)

– ....

2. (مسابقة المعلومات / نادي الشّباب)

– ....

3. (رحلة الصّيف / قارّة أوروبا)

– ....

4. (مطالعة الدروس / مكتبة الكُلِّيَّة)

– ....

5. (تعليم اللغة / قناة الأطفال)

– ....

6. (عَرْض الأولاد / مَسرَح المدرسة)

– ....

7. (حَجْز التَّذَاكر / شَهْرِ رمضان)

– ....

8. (مُشاهدة المُباراة / قَنَاة الرياضة)

– ....

9. (طعام الغَدَاء / مَطعَم الكلِّيَّة)

– ....

10. م– (صلاة العيد / مسجِد الحيّ)

– ....

Örnek 5: غالباً ما، يفكر خالد في الزواج بَعدَ أنْ يُكمِل دراستَه

– (فاطمة / العمل)

– وغالباً ما تفكر فاطمة في العمل بَعدَ أنْ تُكمِل دراستَها.

1. (الوَلَدان / التجارة)

– ....

2. (البِنتانِ / الرياضة)

– ....

3. (الأولاد / الشهادة)

– ....

4. (البَنات / الخِطبة)

– ....

5. (عُمَر / التَّدريب)

– ....

6. (زَينَب / البَرْنامَج)

– ....

7. (الطالِبانِ / السِّياحة)

– ....

8. (نِهال / السِّباحة)

– ....

9. (الشَّباب / التطوّع)

– ....

10. (الطبيبة / التخصُّص)

– ....

SIRA SİZDE 1

Şimdi aşağıdaki boşlukları yukarıda verilen alıştırmalar ışığında yapmaya çalışalım:

كان إبراهيم يسكنُ مجاوراً في نفس العمارة.

1. ..... فاطمة .... في نفس العمارة.

2. .... يسكن ..... في نفس العمارة.

3. .... مجاورَين في نفس العمارة.

4. كانت .... مجاوِرَتَين في نفس العمارة.

5. كانت .... مجاوِرَات في نفس العمارة

DİL BİLGİSİ

Hâl ve Unsurları

Hâl konusu Türkçe'deki 'durum zarfı'na karşılık gelen bir terim olup كيف /*nasıl* sorusuna cevap olarak kullanılır. *Türkçe'ye '…rek, …rak; …dığı halde, iken, olduğu halde'* gibi ifadelerle çevrilebilir.

Hâl, fiilin oluşu sırasında fâilin, mef'ûlün bihin veya her ikisinin durumunu açıklayan **lafzan mansûb, müştak(türemiş) ve nekre bir kelime** veya **mahallen mansûb bir cümle yada cümleciktir**. ***Kendisinden önce gelen marife bir ismin durumunu bildiren müştak/türemiş, nekre/belirsiz ve mansûb bir isimdir,*** şeklinde de tarif edilebilir. Dolayısıyla bu tarifler ışığında şöyle demek mümkündür: Hâl;

a. Fâil, mef'ûl ya da her ikisinin gibi marife bir unsurun durumunu belirtir.

b. Lafzan mansûb nekre bir kelime veya mahallen mansûb bir cümle ya da cümlecik şeklinde karşımıza çıkar.

c. Hâl genellikle; ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe gibi müştak/türemiş bir isimdir.

DİKKAT

Hâl Arapçada genel olarak fiil cümlesinin yan unsurları kapsamında ele alınır. Söz konusu yan unsurlar da i'râb bakımından *mansubât* kategorisindedir. Onun için hâller her zaman mansûb'tur, denilir.

Fâilin durumunu gösteren kullanımına örnek olarak: حضَر أحمدُ إلى العَمَل مَاشِياً /*Ahmet işe yüreyerek geldi* cümlesi verilebilir. Şöyle ki, bu cümlede hâl konumunda bulunan ماشِياً / *yüreyerek* unsuru, fâil konumunda olan أحمدُ 'in hâlini/durumunu bildirmektedir. Yani Ahmed'in işe başka bir şekilde değil *yürüyerek geldiğini* anlama yansıtmaktadır. Yapı olarak da bu cümlede hâl karşımıza, lafzan mansûb nekre bir kelime olarak gelmiştir.

جاءَت زينبُ إلى الكُلِّيَّة مُسرِعةً /*Zeynep fakülteye hızlı bir şekilde geldi* cümlesinde de benzer bir kullanım söz konusudur. Zira hâl konumunda bulunan مُسرِعةً/ *hızlı bir şekilde* unsuru, fâil konumunda olan زينبُ 'in fakülteye geliş hâlini/durumunu ibareye yansıtmıştır. Yapı olarak da karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir.

حَضَر مُراد إلى البَيت وهو تَعْبانٌ /*Murat eve yorgun halde geldi*, cümlesinde ise fâilin durumunu gösteren hâl isim cümlesi formunda gelmiştir. Murat'ın eve nasıl geldiğini cümleye yansıtan hâl cümlesi her ne kadar kendi içerisinde merfû bir mübteda (هو) ve haberden (تَعْبانٌ) oluşmuşsa da cümle olarak hâl konumundadır ve mahallen mansûbtur.

خرجَت عائشةُ مِن البيت وقد سالَتْ دموعُها /*Aişe ağlar halde evden çıktı*, cümlesinde ise fâilin durumunu bildiren hâl fiil cümlesi şeklinde gelmiştir. Hâl cümlesi her ne kadar kendi içerisinde fiil (سالَتْ) ve merfû fâilden (دموعُها) oluşuyorsa da cümle olarak hâl konumunda olduğu için mahallen mansûbtur.

Mef'ûlün bihin durumunu gösteren mansûb ve nekre bir kelime olarak gelişine örnek olarak: شرِب الطِّفلُ الحَلِيبَ حاراً /*Çocuk sütü sıcakken içti* cümlesi verilebilir. Zira bu cümlede hâl konumunda bulunan حاراً /*sıcakken* öğesi, mef'ûlün bih konumunda olan الحَلِيبَ 'in hâlini/durumunu bildirmektedir. Yani çocuğun sütü sıcak halde iken içtiğini anlama yansıtmaktadır. Yapı olarak da bu cümlede hâl karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir.

أكَلَت فاطمةُ السَّمَكةَ مَقْلِيَّةً /*Fatma balığı kızarmış halde yedi* cümlesinde de aynı durum söz konusudur. Şöyleki hâl konumunda bulunan مَقْلِيَّةً /*kızarmış halde* öğesi, mef'ûlün bih konumunda olan السمكةَ 'nin hâlini/durumunu cümleye yansıtmıştır. Yapı olarak da karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir.

Hem fâil hem de mef'ûlün bihin her ikisinin durumunu gösteren hâl kullanımına örnek olarak da: درَّسَ إبراهيمُ صَدِيقَهُ واقِفَينِ. /*İbrahim arkadaşına ikisi ayakta olduğu halde ders verdi* cümlesi verilebilir. Zira bu cümlede hâl konumunda bulunan واقِفَينِ / *ikisi ayakta olduğu halde* öğesi, hem fâil hem de mef'ûlün bih'in her ikisinin durumunu göstermektedir. Yani *İbrahim ile arkadaşının birlikte ayakta olduklarını* cümleye yansıtmıştır. Yapı olarak da hâl karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir. Zira واقِفَينِ müsennâ bir isim olup mansûbtur.

صافَحَتْ الطالِبَةُ صديقَتَها بِفَرَحٍ كَبِيرٍ /*Kız öğrenci, kız arkadaşıyla büyük bir sevinçle kucaklaştı,* cümlesinde de hâl hem fâil hem de mef'ûlün bihin her ikisinin durumunu göstermektedir. Câr ve mecrûrdan oluşan hâl mahallen mansûbtur. Çünkü tek bir kelime şeklinde değil cümlecik şeklinde gelmiştir.

Örneklerden anlaşılacağı üzere hâl'in söz konusu olduğu cümlelerde üç temel unsur bulunmaktadır:

a. **Hâl**: (الحال): Lafzan mansûb ve nekre bir kelimedir veya mahallen mansûb bir cümle yada cümleciktir.

b. **Sâhibu'l-hâl**: (صاحب الحال): Hâl öğesinin, 'durum' yönünden nitelediği kelimeye '**sâhibu'l-hâl**' veya '**zi'l-hâl**' adı verilir. Hâl unsurundan önce gelir ve daima marife bir isim olur.

c. **Râbıt/bağlaç**: Hâl'in cümle olarak geldiği durumlarda kendisi ile sâhibu'l-hâl'i birbirine bağlayan unsurdur. Bu unsur vâv-ı hâliyye (الوَاو الحالية) diye anılan bir unsur olabileceği gibi, muttasıl ya da munfasıl bir zamir olabilir, veyahut hem vâv-ı hâliyye hem de zamiri aynı anda içerebilir.

Bu açıklamalar ışığında: حَضَر إبراهِيمُ إلَى المَدرَسة سعِيداً /*İbrahim okula mutlu olarak geldi* cümelesine göz atacak olursak;

سعِيداً /mutlu *olarak* lafzı hâl'dir, zira lafzan mansûb nekre bir kelime olup *İbrahim'in okula nasıl geldiğini* bildirmektedir.

إبراهِيمُ sâhibu'l-hâl (صاحب الحال)'dir, zira hâl unsurundan önce zikredilen ve fâil olarak gelen marife bir isimdir.

Dikkat *edileceği* üzere hâl cümle formunda gelmediği için, bir başka ifadeyle tek unsur halinde geldiği için râbıt/bağlaç içermemiştir. Ama cümle حضر إبراهِيمُ إلَى المَدرَسة وهو سعِيدٌ */İbrahim okula mutlu olarak geldi* şeklinde kurulduğunda, hâl cümle formunda geldiği için vâv-ı hâliyye'yi içermek zorunluluğu vardır.

Türleri

Arapça'da *haller* karşımıza üç şekilde gelir: **Müfret, cümle** ve **şibih cümle (cümlemsi).**

a. **Müfret hâl:** Yukarıda verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere hâl'in tek bir kelime olarak karşımıza geldiği formlardır. Dolayısıyla burada geçen 'müfret'ten kasıt 'tekil' olması değil, aksine müsennâ/ikil ve cemi'/çoğul form dâhil olmak üzere, hâl'in cümle yada şibih cümle dışında **tek kelime** halinde gelmesidir. Okuma parçasının نشأ يحيى محبوباً مِن جَميع أَقارِبه */Yahya bütün akrabaları tarafından sevilen birisi olarak yetişti,* cümlesinde olduğu gibi, cümlede hâl konumunda olan ve fâilin durumunu bildiren محبوباً kelimesi müfret formda gelmiştir. Aynı cümleyi hem müsennâ/ikil: نشأ يحيى ومُحَمَّد محبوبَين من جميع أقاربهما */Yahya ve Muhammed bütün akrabaları tarafından sevilen kişiler olarak yetiştiler*, hem cemi/çoğul formda نَشَأ يَحيى وإخوتُه مَحبوبِين مِن جميع أقاربهم */Yahya ve kardeşleri bütün akrabaları tarafından sevilen kişiler olarak yetiştiler*, şeklinde kurmamız durumunda bile, hâl yine müfret formdadır. Çünkü cümle yada cümlecik dışında bir yapıda gelmiştir ve tek bir unsurdur.

DİKKAT

Hâl müfret konumda lafzan mansûb ve nekre şeklinde karşımıza gelmektedir.

b. **Cümle hâl:** Hâl'in karşımıza isim yada fiil cümlesi şeklinde geldiği formlardır. İsim cümlesi formundaki hâl'de, hâl öğesini sahibu'l-hal'e bağlayan vâv-ı hâliyye yada bir zamir (veyahut her ikisi) bulunur.

İsim cümlesi olarak gelişine: قرأ محمدٌ رِوايةَ نَجيب مَحفُوظ وهو قائِم */Muhammed, Necip Mahfuz'un romanını ayakta okudu,* cümlesinde hâl müfret kelime değildir, aksine cümledir. Zira fâilin durumunu bildiren ve vâv-ı hâliyye (و) ile sâhibu'l-hâl'e (محمدٌ) bağlanan cümle mübteda (هو) ve haber'den (قائم) oluşmaktadır. Dolayısıyla cümle formunda geldiği için hâl'e, 'lafzan mansûb' diyemeyiz, çünkü 'lafzan' terimi müfret unsurlar için söz konusudur. Bundan dolayı hâl konumunda olan cümle 'mahallen mansûb'tur, yani lafzan değil cümledeki yeri itibariyle hükmen mansûbtur, demektir.

عاد الوالِدُ مِن المَزْرَعة، يَحمِل الخُضارَ والفاكهة*/Baba, sebze ve meyve(leri) taşır halde tarladan döndü,* cümlesinde de hâl müfret değil, cümle halinde gelmiştir. Hâl konumunda olan يَحمِل الخُضار والفاكهة*/ sebze ve meyve(leri) taşır halde* cümlesi 'mahallen mansûb'tur.

Hâl'in fiil cümlesi olması durumunda şu üç noktaya dikkat etmek gerekir.

1. Hâl cümlesi, olumlu yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise cümlenin başına وقد edatı getirilir. Örnek: عُدْتُ مِن أوروبّا وقد حَصَلتُ على شَهَادَة الماجِسْتِير */Master diplomamı almış halde Avrupa'dan döndüm.*

2. Hâl cümlesi, olumsuz yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise başına ولم، وما edatları getirilir. Örnek: حضَرتُ إلى المدرسة ولم أَكتُب كلَّ الواجب /*ödevin hepsini yazmadan okula geldim.*

3. Hâl cümlesi, olumlu ya da olumsuz bir muzâri fiil ise başına vâv-ı hâliyye getirilmez. Örnek: عاد الوالِدُ من المزرعة، يَحمِل الخُضارَ والفاكهة /*Baba, sebze ve meyve(leri) taşır halde tarladan döndü.*

Bütün bu cümlelerde hâl cümle halinde gelmiştir. Son cümlede يَحمل fiilindeki müstetir هو zamiri ile sâhibu'l-hâl'e (الوالدُ) bağlanan cümle, fiil (عاد) ve fâil'den (الوالدُ) oluşmaktadır. İşte bunun gibi cümle olarak gelen hâl'ler, 'mahallen mansûb'tur.

DİKKAT

Arapça'da şöyle genel bir kural vardır: Nekre bir unsurdan sonra gelen cümleler **sıfat**, ma'rife bir unsurdan sonra gelen cümleler ise **hâl**'dir. Bu durum hâl cümlesinde, vâv-ı hâliyye yada zâhir bir zamir gibi bir bağlaçın olmadığı durumlar için önemli bir kuraldır. Yukarıda verilen örneğe bir daha bakılırsa يَحمِل الخُضارَ والفاكهةَ / *sebze ve meyve(leri) taşır halde* cümlesi vâv-ı hâliyye veya zamir gibi bir bağlaç barındırmadığı için önceki cümleden kopuk gibi gözükmektedir. Ancak durumunu belirttiği marife bir sâhibu'l-hâl'den (الوالدُ) sonra geldiği için hâl görevini üstlenmiştir.

c. **Şibh-i cümle yapısında (cümlemsi/cümlecik) hâl**: Hâl'in câr-mecrur ya da zarf şeklinde geldiği formlardır. Tıpkı muzâri fiil durumundaki hâl cümlesinde olduğu gibi, şibih cümleyi de sahibu'l- hâl'e bağlayan herhangi bir bağlaç söz konusu değildir.

Câr-mecrur olarak gelişine misal olarak: نَزَل السّائِقُ مِن السَّيَّارة في غَضَب /*şoför arabadan öfkeli bir şekilde indi,* cümlesi verilebilir. Bu cümlede de hâl müfret kelime değildir, aksine cümlemsi diyebileceğimiz iki kelime halinde gelmiştir. Fâilin durumunu bildiren ve câr-mecrûr formunda (في غَضَب /*öfkeli bir şekilde*) gelen bu unsur müfret hâl yerinde kullanıldığı ve onun yerini işgal ettiği için yine, 'mahallen mansûb'tur.

رأيتُ العُصفُورَ بينَ الأَغْصان /*Serçeyi dalların arasında gördüm*, cümlesinde hâl aynı şekilde müfret kelime olmayıp bir zarf cümleciği şeklinde gelmiştir. Mefûlün durumunu bildiren ve zarf formunda (بين الأغصان */dalların arasında*) gelen bu unsur müfret hâl yerinde kullanıldığı ve onun yerini işgal ettiği için aynı şekilde 'mahallen mansub'tur.

Kalıplaşmış Hâl Türleri

Yukarıdaki formlardan farklı olarak Arapça'da kalıplaşmış hâl türleri vardır. Bunlar genellikle; كافَّةً، عامَّةً، جميعاً، قاطِبَةً، وَحْدَ + ضمير kelimeleriyle karşımıza gelir. Birer cümleyle örneklendirmeye çalışalım:

جاء الأَسَاتَذَةُ كافَّةً /Hocaların *tümü geldi.*

قَبَضَتْ الشُّرطةُ على المُتَظَاهِرِين جميعاً /*Polis* göstericilerin *tümünü yakaladı.*

تَزدَاد نِسْبَة الأُمّيّين في الدُّوَل الفَقِيرةِ عامَّةً /*Okur*-yazar *olmayanların oranı fakir ülkelerin tümünde artmaktadır.*

قرَّر القُضَاة قاطبةً أنْ يَسجُنوا الجانِيَ /Hakimlerin *hepsi suçluyu hapse atmayı kararlaştırdılar.*

لا يَستَطِيع أن يَتَجَوَّل المَرْءُ وَحْدَه في هذه السَّاعات مِن الليل /Kişi *yalnız başına gecenin bu saatlerinde dolaşamaz.*

Hâl Cümlelerinde Uyum

Yukarıdaki misallerden de fark edileceği üzere hâl cümlesinde, *hâl* ile *sâhibu'l-hâl/zi'l-hâl* arasında müzekkerlik-müenneslik (cinsiyet) ve sayı yönünden uyum vardır. Onun için sâhibu'l-hâl müzekker ve müfret ise hâl de müzekker ve müfrettir, sâhibu'l-hâl münnes ve müsennâ ise hâl de münnes ve müsennâdir.

Mesela أتَتْ البنتُ إلى البيت مُسرِعةً /*kız çocuğu eve hızlı bir şekilde geldi, cümlesinde* sâhibu'l-hâl (البنتُ) müennes ve müfret olduğu için hâl de müennes ve müfret (مُسرِعةً) gelmiştir.

Aynı şekilde عاد الطلابُ إلى بِلادِهم ناجِحِين /*öğrenciler memleketlerine başarılı olarak döndüler*, cümlesinde sâhibu'l-hâl müzekker ve cemi (الطلابُ) olduğu için hâl de ona uyumlu olarak müzekker ve cemi (ناجحين) gelmiştir.

Bu uygunluğu bütün hâl formlarına şöyle bir cümle üzerinde uygulayabiliriz.

أتَى الولَدُ إلى البيت مُسرِعاً؛ أتَى الوَلَدان إلى البيت مُسرِعَيْن؛ أتَى الأولادُ إلى البيت مُسرِعِين

أتَتْ البِنتُ إلى البيت مُسرِعةً؛ أتَتْ البِنتَان إلى البيت مُسرِعتَيْن؛ أتَتْ البَنات إلى البيت مُسرِعاتٍ؛

أتَى الولد إلى البيت وهو مُسرِعٌ/وقد أسرع/يُسرع

أتَى الوَلَدان إلى البيت وهما مُسرِعَان/ وقد أسرعا/يُسرعان

أتَى الأولاد إلى البيت وهم مُسرِعُون/ وقد أسرعُوا/يُسرعُون

أتَتْ البِنت إلى البيت وهي مُسرِعَةٌ/وقد أسرعَتْ/تُسرع

أتَتْ البنتان إلى البيت وهما مُسرِعَتَان/ وقد أسرعتَا/تُسرعان

أتَتْ البنات إلى البيت وهنّ مُسرِعَاتٌ/ وقد أسرعْنَ/يُسرعْنَ

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki boşluklara önce parantez içerisinden uygun hâli yerleştirin, daha sonra türünü ve sâhibu'l-hâl'i belirleyiniz.

1. رجَع الوَلد مِن المدرسة .... (خائفاً، خائفَةً، خائفَ).

2. عاد العُمَّال إلى بيوتهم.......... (وهم مسرورون، وهم مسرورَين، وهم مسرورِين).

3. وصل الطالب .... إلى الصفّ (مُسرِعٌ، مسرعٍ، مسرعاً)

4. خرج الفَريق مِن المُباراة .... (انتَصَر، وقد انتصر، وهو مُنْتَصِراً)

5. أقام الصديقان .... في مدينة قريبة من العاصمة (متجاوِرَين، متجاوِرَان ، متجاوِرَتَين)

6. توجّهت المعلِّمات إلى مدارسهن .... (نشيطاتِ، نشيطاتٍ، نشيطاتٌ)

7. ركِبتْ الطفلة السيارة .... (تبتَسِم، وهي مُبْتَسِمَةً، مُبْتَسِمَةٍ)

8. هاجر إسماعيل عليه السلام إلى مكّة .... (صغيرٌ، صغيراً، صغيرٍ)

2. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içerisinden uygun bir hâl yerleştirin.

(وهي تبكِي – وهنّ سَعِيدات – فَرِحِين – جوّاً – ظاهرا – خاشِعِين – صَافِية – جُمْلة)

1. رأيتُ القمرَ .... في السَّماء.

2. غادَر المهندسون الشَّركةَ ....

3. تناولت الطفلة طعامها ....

4. طالعَتْ الطالبات دروسهن ....

5. لم يُنَزَّل القرآن على الرسول –ص–...........

6. طلَعَت الشمس ....

7. يا يَحيى! لا تُسافر إلى العِراق ....

8. يُصَلِّي المسلمون صلاةَ الجمعة ....

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen sıfat tamlamalarını örnekte olduğu gibi müfret hâl'e dönüştürünüz.

Örnek: يا عليّ! لا تَشْتَرِ الجوّالَ الغالِيَ← يا عليّ! لا تَشْتَرِ الجوّالَ غالِياً

1. حضرت السيارة المسرعة ←

2. أكلنا الطعامَ الحارّ في الفندق الجديد←

3. شاهدت في الحديقة الأشجار المُثْمِرة←

4. رجعت الطالبات الناجحات إلى بيوتهنّ←

5. رأيتُ المُمَرِّضتَين الجالستين في حديقة المستشفى←

6. نزل المطر الغزير في مِنطَقَة مَرْمَرة←

7. يا شَوَّالُ، أَماَ شاهدتِ الطائرة النازلة إلى أرض المطار؟ ←

8. يا عثمان، لِمَ تَشرب العصيرَ البارد؟ ←

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen hâl kullanımlarını örnekte olduğu gibi sıfat tamlamalarına dönüştürünüz.

Örnek: لقد ظهَر القمرُ لامعاً في السماء ← لقد ظهر القمر اللامع

1. أقبلتْ السيارة مُسرِعَةً نحو الولد ←

2. أَقْلَعَت الطائرة مُتَّجِهَةً نَحوَ السَّحاب ←

3. اِتَّجَهَ الجنودُ حامِلِين أَسْلِحَتَهم وكلَّ ما يَلزَمهم ←

4. أَبْصَرت النجومَ متلَأْلِئَةً ←

5. فحَص الطبيبُ المريضَ جالساً←

6. رأيتُ العامِل واقفاً تحت الشمس←

7. فرّ العدُوّ خائفاً مِن الجنود←

8. أقْبَلَت الطالباتُ مسروراتٍ ←

5. Aşağıdaki cümleleri örnekte olduğu gibi parantez içerisindeki kelimeleri esas alarak değiştirin, sonra aynı cümleyi bir defa isim cümlesi formunda, bir defa defa da fiil cümlesi formunda hal yapınız.

عادت العاملة النَّشِيطَة من العَمَل مُبتسِمةً ← (العاملة)

Örnek: (عاد العامل النشيط من العمل مبتسماً ← (العامل

عاد العامل النشيط من العمل وهو مبتسمٌ/يبتسم

عاد العامل النشيط من العمل وقد ابتسم/يبتسم

عاد العاملان النشيطان من العمل مبتسمَين (النشيطان)

....

....

....(المهندسون)

....

....

....(مسرورتَين)

....

....

....(المجتهدات)

…………………………………………………………

…………………………………………………………

(حزينا)…………………………………………………………

…………………………………………………………

…………………………………………………………

(مبكراتٍ)…………………………………………………………

…………………………………………………………

…………………………………………………………

(الطالبان)…………………………………………………………

…………………………………………………………

…………………………………………………………

6. Aşağıdaki âyetlerde geçen hâl kullanımları bulunuz, türünü belirleyiniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

1. وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً

2. أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوه.

3. فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ.

4. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا.

5. فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا.

6. وَسَخَّر لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَينَ.

7. ولاَ تَمشِ في الأرض مَرَحاً.

8. وجاؤوا أباهم عِشاءً يَبكُون.

9. وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاء وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ.

10. وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلاَةِ قَامُوا كُسَالَى.

7. Aşağıdaki serbest parçayı okuduktan sonra metinde geçen hâl kullanımları tespit ediniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

نَجاح نَجْلاء

نجحت بِنْت عمِّي نَجْلاء في الامتحان الجامعيّ. تلَقَّتْ خَبرَ نَجاحها من الشَّبَكة الدَّوليّة (الإنْتَرْنِت). ذهبت أوّلا إلى غرفة والدَيْها، أَيقَظَتهما وهي تُنادِيهما: يا أبي، يا أمي، لِمَ لَمْ تَستَيقِظَا؟ أَلَمْ تَعلَما أنّ نتائِج

الامتحانات ستُعلَن اليوم على الشبكة الدوليّة؟ استيقظ الوَالِدانِ فَرِحَيْن ثم نقلَت نَجْلاء لهما الخبر السَّارّ وهي تَصرخ: الحمد لله لقد نجحت! الحمد لله لقد فُزْت!

ثم توجّهت إلى أخيها الصغير ياسِر مُسرعةً، كان في غرفته وكان قد غَرِق في النوم، لأنه نام في وقت متأخّر، ولأنه نام مُتْعَبا. أيقظتْه أيضا وهي تَصِيح: ياسر! استيقظْ! استيقظَ ياسِر مُغْضَباً وقال لها: لِماذا تُزعِجِينَني في الصباح الباكِر؟ ألَمْ تَعْلَمِي أنّني نِمْت مُتعَبا ومُرهَقا؟! أجابته نجلاء قائلة: عندي مُفاجَأة! لقد نجحتُ للدِّراسة في كُلِّيَّة الهندسة، لقد أُعلِنَت النتائج على الشبكة الدوليّة، هَيَّا قُمْ حتّى نَتناوَل الفطور معاً، ثم سأذهب إلى المدرسة وأَلتقي بصديقاتي.

نادتْها أمّها وهي تُعِدّ الفطور في المطبخ: يا نجلاء، اذهبِي مع أخيك إلى السوق وأحضِرا لنا خُبزا وجُبنا وبَيضا. خرجت نجلاء مع أخيها الصغير وهما يمشيان بخطوات سريعة. اشتَرَيا كلّ ما طلبَتْه والدتُهما بخمس وعشرين لِيرة ثم رجعا إلى البيت سَعِيدَين.

أعدّت الأم فطور العائلة وهي فَرِحَة بنجاح بِنتها الوحيدة. تناول أفراد الأسرة فطورهم وهم يحمدون الله ويشكرونه على نجاح نجلاء.

Kelimeler ve Deyimler

اتّفق – يتّفق – اتّفاق:	Anlaşmak, hemfikir olmak
الاجتماع← الاجتماعيّ/الاجتماعيّة:	Toplum, toplantı, toplumsal
اختار – يختار – اِختِيار:	Tercih etmek, seçmek
أقام– يُقِيم – إقامة:	Düzenlemek, bir yerde ikamet etmek
أكمَل– يُكمِل – إكمال:	İkmal etmek, tamamlamak
تردّد– يَتَردَّد – تردُّد:	Tereddüt etmek
تزوّج – يتزوّج – تزوُّج:	Evlenmek
تَعرَّف– يتعرَّف – تَعَرُّف (على):	Tanışmak
تغيّرَ– يتغيّرَ – تغيُّر:	Değişti
تَقَدَّم – يتقدَّم – تَقَدُّم:	İlerlemek
التَقَى– يَلتقِي – التِقاء:	Buluşmak, bir araya gelmek
الثقافة ←الثقافيّة:	Kültür, kültürel
حَدَّث – يُحَدِّث – تَحدِيث:	Konuşmak, dile getirmek
خطَب – يَخطِب – خِطبَة:	Dünür olmak, kız istemek
خطَب – يَخطُب – خُطبَة:	Hitap etmek, hutbe okumak

Oynamak	رقَص – يَرقُص– رَقْص:
Mutlu	سعيد (ج) سُعَداء:
Yaygın	شائعاً:
Dönmek	عاد– يعود– عَودَة:
Davranmak, muamele etmek	عامَل – يُعامِل – مُعامَلَة:
Çok sayıda	عِدَّة:
Gelin	عَروس (ج) عَرائِس:
Damat	عَرِيس (ج) عُرْسان :
En azından	على الأَقَلّ:
Çoğunlukla	غالبا ما:
Şarkı söylemek	غنَّى – يُغَنِّي– غِناء:
Tercih etmek, üstün tutmak	فضَّل – يُفضِّل – تَفضِيل:
Lüks oteller	الفنادق الفَخمَة:
Merasim/tören/kutlama salonu	قاعة الاحتفالات:
Değerli, kıymetli	القيِّمَة:
Her biri diğerine	كلّ منهما على الآخر:
Oluşturmak	كوَّن– يُكوِّن – تَكوِين:
Spor kulubü	النَّادِي الرِّياضي:
Yetişmek, büyümek	نشَأ – يَنشَأ – نَشْأة:
Yöneltmek, yönlendirmek	وجَّهَ– يُوجِّه – توجِيه:
Temin etmek, biriktirmek, tasarruf yapmak	وَفَّر– يُوَفِّر – توفِير:

Özet

Hâl'in mahiyetini tanımlayabilmek

Hâl Arapça cümlede yan bir unsur olup fiile yöneltilen 'nasıl' sorusuna cevap niteliği taşır. Fiilin oluşu sırasında fâilin, mef'ûlün bihin veya her ikisinin durumunu açıklayan lafzan mansûb, müştak (türemiş) ve nekre bir kelime veya mahallen mansûb bir cümle ya da cümleciktir.

Hâl'in unsurlarını tespit edebilmek

Hâl cümlesinde tanınması gereken üç temel unsur vardır: **Hâl, sâhibu'l-hâl/ zi'l-hâl** ve **râbıt.**

Hâl: (الحال): Lafzan mansûb ve nekre bir kelime yada mahallen mansûb bir cümledir.

Sâhibu'l-hâl: (صاحب الحال): Hâl öğesinin, 'durum' yönünden nitelediği kelime olup daima marife bir isimdir.

Râbıt/bağlaç: Hâlin cümle formunda geldiği durumlarda kendisi ile sâhibu'l-hâl'i birbirine bağlayan unsurdur. Bu unsur vâv-ı hâliyye (الوَاو الحالية) diye anılan bir unsur olabileceği gibi, muttasıl ya da munfasıl bir zamir olabilir, veyahut hem vâv-ı hâliyye hem de zamiri aynı anda içerebilir.

Hâl'in türlerini teşhis edebilmek

Arapça'da haller karşımıza üç şekilde gelir: **Müfret, cümle** ve **şibh-i cümle** (cümlemsi**/cümlecik).**

Müfret hâl: Hâl'in tek bir kelime halinde lafzan mansûb, nekre ve müştak/türemiş olarak geldiği formlardır. 'Müfret'ten kasıt 'tekil' olması değil, aksine müsennâ/ikil ve cemi'/çoğul form dâhil olmak üzere, hâl'in cümle ya da şibih cümle dışında tek kelime halinde gelmesidir. Hâl müfret durumda iken lafzan mansûb ve nekre şeklinde karşımıza gelir ve sahibu'l-hâl ile cinsiyet ve sayı bakımından tam bir uyum halindedir.

Cümle hâl: Hâl'in isim ya da fiil cümlesi şeklinde geldiği formlardır. İsim cümlesi formundaki hâl'de, hâl öğesini sahibu'l-hal'e bağlayan vâv-ı hâliyye ya da bir zamir (veyahut her ikisi) bulunur. Cümle formunda gelmesinden dolayı hâl 'mahallen mansûb'tur.

Şibh-i cümle hâl: Hâl'in câr-mecrur ya da zarf şeklinde geldiği formlardır. Bu formda şibih cümleyi sahibu'l- hâl'e bağlayan herhangi bir bağlaç söz konusu değildir.

Fiil cümlesi formunda gelen hâl'in inceliklerine vâkıf olmak

Hâl'in fiil cümlesi olması durumunda şu üç noktaya dikkat etmek gerekir:

Hâl cümlesi, olumlu yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise cümlenin başına وقد edatı getirilir.

Hâl cümlesi, olumsuz yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise başına وما، ولم edatları getirilir.

Hâl cümlesi, olumlu yada olumsuz bir muzâri fiil ise başına vâv-ı hâliyye getirilmez.

Hâl'in bazı özel kullanımlarını tespit edebilmek

Arapça'da genel hâl formlarının dışında kalıplaşmış hâl türleri vardır. Genellikle; كافَّةً، عامَّةً، جميعاً، قاطِبَةً، وَحْدَ + ضمير kelimeleriyle özdeşmiştir.

Kendimizi Sınayalım

1. وذهب أحمدُ إلى النَّادي الرِّياضي يَحمِل هذه المعلوماتِ إلى أصحابه cümlesiyle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a. Hâl cümlesi mahallen mansûbtur.

b. Fiil cümlesi formunda bir hâl cümlesi içermektedir.

c. Hâl cümlesi marife bir unsurdan sonra gelmiştir.

d. Cümle müfret hâl içermektedir.

e. Cümle, 'Ahmet, bu bilgileri arkadaşlarına taşımak üzere spor kulübüne gitti' şeklinde tercüme edilebilir.

2. (كان الرجل قديماً يَتَزوَّج وَعُمرُه أقَلُّ مِن العِشرِين) cümlesindeki altı çizili kelime hâl cümlesi açısından hangi unsuru temsil etmektedir?

a. الحال

b. صاحب الحال

c. الواو الحاليّة

d. محلا منصوب

e. رابط

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde hâl'in türü farklıdır?

a. خرجتِ المرأةُ وبِنْتُها من البيتِ مُبَكِّرَتَين

b. رجعَ الوالِد وأولادُه إلى بيتهم متأخِّرِين

c. أجاب الخال قائلا

d. نصحت الأم أولادَها مبتَسِمَة

e. فتح عمرُ باب المطبخ يبحث عن الطعام

4. أَعدَّت الأمُّ فطورَ العائلةِ وهي فَرِحَة بِنجاح بنتِها الوحيدة cümlesinin Türkçe karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

a. Anne, biricik kızının başarısına sevinmiş bir halde, ailenin kahvaltısını hazırlayacaktı.

b. Anne, biricik kızının başarısına sevinmiş bir halde, kendi kahvaltısını hazırladı.

c. Anne, biricik kızının başarısına sevinmiş bir halde, ailenin kahvaltısını hazırladı.

d. Anne, kızının biricik başarısına sevinmiş bir halde, ailenin kahvaltısını hazırladı.

e. Anne, biricik kızının başarısına sevindi ve ailenin kahvaltısını hazırladı.

5. كان الشابّ لا يَرى الفتاةَ التي سيتزَوّجها قبلَ الزَّواج cümlesinde altı çizili kelimenin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

a. يُشاهد
b. يُفكّر
c. ينظر
d. يسمع
e. يُقابل

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. d Yanıtınız doğru değilse, "Hâl'in Türleri" konusunu yeniden okuyunuz.

2. b Yanıtınız doğru değilse, "Hâl ve Unsurları" kısmı ile alıştırmaları yeniden gözden geçiriniz.

3. e Yanıtınız doğru değilse, "Hâl'in Türleri" konusunu yeniden okuyunuz.

4. c Yanıtınız doğru değilse, "Hâl'in Türleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

5. a Yanıtınız doğru değilse, "Dil Bilgisi" ile ilgili anlatım kısmını yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Öncelikle örnek cümlemizi bir daha hatırlayalım:

كان. إبراهيمُ يسكنُ مجاوراً في نفس العمارة

1. (فاطمة …… ….. في نفس العمارة …..) cümlesinde fâil فاطمة olduğu için fiilimiz müennes/dişil formda كانتْ şeklinde olması, arkasından da cümlenin تسكنُ مجاورةً في نفس العمارة şeklinde devam etmesi gerekir.

2. (….. …… يسكن ….. في نفس العمارة) cümlesinde tek belirleyici يسكن fiilidir. Fiil müfret, müzekker ve gâib sîgada olduğu için cümlenin كان ile başlayıp أحمد يسكن مجاوراً في نفس العمارة şeklinde devam etmesi gerekir.

3. (….. …… …… مجاورين في نفس العمارة) cümlesinde tek belirleyici ise hâl olan مجاورَين kelimesidir. Hâl müsennâ, müzekker olduğu için cümlenin كان ile başlayıp müzekker isimle كان الطالِبانِ يسكنان مجاورَين في نفس العمارة şeklinde devam etmesi gerekir.

4. (كانت …… …… مجاوِرتَين في نفس العمارة) cümlesinde belirleyici olan iki unsur var: Birincisi كانت ikincisi ise مجاوِرتَين kelimeleridir. Fiille berebar hâl

müennes, müsennâ ve gâib sîgada olduğu için cümlenin **كانت المُمَرِّضتان تسكنان مجاوِرَتَين في نفس العمارة** şeklinde kurulması gerekir.

5. (**كانت .... مجاوِرَاتٍ في نفس العمارة**) cümlesinde de belirleyici iki unsur var: Birincisi **كانت** ikincisi ise **مجاوِرَاتٍ** öğeleridir. Fiille berebar hâl müennes, cemi ve gâib sîgada olduğu için cümlenin **كانت المعلمات يسكُنَّ مجاوِرَاتٍ في نفس العمارة** şeklinde kurulması gerekir.

Yararlanılan Kaynaklar

Mahmud İsmail Sini, İbrahim Yusuf es-Seyyid, Muhammed er-Rifai eş-Şeyh), **el-Kavâidu'l-Arabiyyeti'l-Müyessere,** İstanbul.

İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi),** İstanbul.